

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

**«УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»**

19-20 квітня 2023 р.

**Харків
НТУ «ХП»
2023**

ББК 66.0 (4Укр)

У45

УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:

Головний редактор: проф. Кіпенський А.В.

Заступник головного редактора: проф. Скляр В.М.

Секретар: доц. Мотенко Я.В.

Члени редакційної колегії:

проф. Архієреєв С.І.

доц.Гаєвая О.В.

проф.Ігнатюк О. А.

доц.Кудій Д. А.

доц.Лисенко І.В.

проф. Мороз В.М.

проф. Петутіна О.О.

проф. Романовський О. Г.

проф. Савченко Л.П.

проф .Тарароєв Я.В.

проф .Терещенко Д.А.

проф .Ткаченко С.С.

проф .Чернявська С.М.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту Соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 3 від 4 квітня 2023 р.)

Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Матеріали всеукр.наук.-теор. конференції студ. та аспір. 19-20 квітня 2023 року: - Харків: НТУ „ХПІ”, 2023. – 540 с. – Укр, англ., нім. мовами.

ISBN 978-966-593-534-6

Збірник містить тези доповідей студентів і аспірантів – учасників щорічної Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх фахівців, які становитимуть інтелектуальну еліту та впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики своїх країн.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться історичними, філософськими, психолого-педагогічними, морально-етичними, політико-правовими, мовознавчими, соціально-економічними проблемами сучасного українського суспільства.

Матеріали опубліковані в електронному репозитарії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 978-966-593-534-6). Дані репозитарію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

ББК 66.0 (4Укр)

ISBN 978-966-593-534-6

© НТУ “ХПІ”, 2023 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	22
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	23
КОСС А. М. ПРОБЛЕМА ТІЛЕСНОСТІ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ	23
ТЕЛУХА Є.В.ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З РЕСПОНДЕНТАМИ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ТА СТВОРЕННІ ІСТОРИЧНОГО ЦИФРОВОГО АРХІВУ У ЧАСИ ЕКСТРЕМИ	25
ІВАНОВ В. М. КАПЛУНІВСЬКІ ЦЕРКВИ М. ХАРКОВА ТА ВИТОКИ ПОЯВИ ХТІ	27
KURBANOVA M.SH. THE ROLE OF “PORTFOLIO” TECHNOLOGY IN FORMING PROFESSIONAL IMAGE OF A FUTURE SPECIALIST IN EDUCATION AND PEDAGOGICAL SCIENCES AT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS	28
БУРАКОВА Д.О. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ	31
LANYU JIA DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINA'S HIGHER EDUCATION IN THE SOCIOLOGICAL DIMENSION	33
ДІДУХ Д. С. ПРАВА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	36
БОРИСОВА О.Є. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ	39
ЛІХОЛЕТОВ Я. В. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	41
ОЛЕКСІЄНКО Д.В. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В РОЗРІЗІ ПОДІЙ ОСТАННІХ РОКІВ	43
СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ	45
ВАН ДЕЧЖУН «ФОРМУВАННЯ» НОВОГО ПРОСТОРУ ЗА РАХУНОК ЗМІН В КУЛЬТУРІ ТА ОСВІТІ	45
ВЕЙ СУН ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТІ (ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ).....	47

ВЕСЕЛЬСЬКИЙ В. А. ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОСОФА С.Б. КРИМСЬКОГО	50
ВЕДМЕДОВСЬКА Є. М. СЕНС ІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	52
ГОРОБЧЕНКО Є. С. ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНІЙ МУЗИЦІ.....	54
КАДИКОВА П.В. «ФЕЙКОВІ НОВИНИ» ЯК СВІТОГЛЯД	55
КОРОСТИЛЬОВ Г. Л. ДВА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДА ДО ПОНЯТТЯ ВІЙНИ ТА МИРУ (ПЛАТОН ТА ДЕМОКРИТ)	57
КОРОТЧЕНКОВА А.Д. КОХАННЯ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ	59
КУЧЕРОВ О. О. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ.....	61
ЛОГАЧОВА О. О. ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ Б. ПАСКАЛЯ.....	62
РАЗВODOVA Т.О. ПОНЯТТЯ «СОВІСТЬ» І «ДОБРО» У ПОГЛЯДАХ Г.В.Ф. ГЕГЕЛЯ.....	64
ШАПОВАЛОВА А. О. «ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ЕДМУНДА ГУССЕРЛЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЇ»	66
ШИЛОВ О.А. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ГУССЕРЛЯ, ЇЇ РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ	68
ШПОТЯ М.О. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ІГРОМАНІЇ.....	70
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	72
БІЛАС Ю.В. «РЕВОЛЮЦІЙНЕ» СТУДЕНТСТВО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА С.В. ПИЛИПЕНКА. РОКИ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА.....	72
ВАРВАРИК М.К. ПРО ЗМІНУ НАЗВ ВУЛИЦЬ ХАРКОВА НА ПОЧАТКУ 1930-Х РР.....	74
ГНАТЮК Д. Є. УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ КІНЦЯ ХІХ СТ. У СПОГАДАХ ЮРІЯ КОЛЛАРДА.....	76
ГОЛЕНКОВА А.О. УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ	77

ГОРОДЬКО А.Р. ПРОБЛЕМА ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО	79
ГУБАНОВА А.С. ОЛЕКСА ТИХИЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ ТА ДИСИДЕНТ	80
ДЕГТЯР А.О. РОЛЬ ВІЗАНТІЇ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	81
ЗАЯЦЬ Д. О. ПРО ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕННЯ ЧАСІВ ОКУПАЦІЇ ХАРКОВА	82
ІВАНОВ О.В. СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО САЙТУ З ІСТОРИЧНИМ КОНТЕНТОМ.....	84
ЩЕНКО О.В. ТРАГЕДІЯ БУДИНКУ «СЛОВО» (ДО 100-РІЧЧЯ ІЗ ЧАСУ ПОЧАТКУ ПОЛІТИКИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ»)	86
КАЛІНІЧЕНКО К.В. 90-ТІ РОКОВИНИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РОКІВ В УКРАЇНІ:ІСТОРИЧНА РЕФЛЕКСІЯ	88
КОРИТЧЕНКО Т. К. ПРО СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ У ХАРКОВІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ	90
КОСТИШАК А.О. СЕНАТОР АДАМ КИСІЛЬ – ЛИЦАР КОМПРОМІСУ (ДО 375 РІЧЧЯ ПОЧАТКУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ СЕРЕДИНИ ХVІІ СТОРІЧЧЯ).....	92
КРИВЕШКО. А. УРОКИ ГОЛОДОМОРУ – СЬОГОДЕННЕ СПРИЙНЯТТЯ	93
ЛИСЕНКО А. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОТЕХНІЧНОЇ СПРАВИ	95
СЕРДЮК А. Є. ЗНИЩЕННЯ КРИТИЧНО ВАЖЛИВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЯК МЕТОД БОРОТЬБИ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ У 1941 РОЦІ	97
СИЗОНЕНКО Є. О. ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ	98
СТАДНІК Ю.О. О.В. ВЕТУХОВ – КЕРІВНИК ЕТНОЛОГО-КРАЄЗНАВЧОЇ СЕКЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У 20-ТІ РР. ХХ СТ.	100
ТЕЛУХА Є.В. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З РЕСПОНДЕНТАМИ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ТА СТВОРЕННІ ІСТОРИЧНОГО ЦИФРОВОГО АРХІВУ У ЧАСИ ЕКСТРЕМИ	102

ТОМІЛНА В. Ю. СОЦІАЛІСТИЧНИЙ УТОПІЗМ У ЗАКОНОДАВСТВІ ДИРЕКТОРІЇ	103
ФІРSOBA Є.В. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.: ГАЛИНА КУЗЬМЕНКО-ДРУЖИНА І СОРАТНИЦЯ НЕСТОРА МАХНА	104
ХИЖНЯК А.О. МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ ДРАГОМАНОВ – ВИДАТНИЙ ОБОРОНЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО ЛІБЕРАЛЬНОГО РУХУ	106
ЦЕХМЕЙСТРУК Ю.О. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА МОНОМАХА (ДО 970- РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	108
ЩЕБІЛОВА О.Р. ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА». ПОГЛЯД СЬОГОДЕННЯ	109
KUCHER D.O. POLTAVA DURING THE NAZI OCCUPATION REGIME 1941-1943	111

СЕКЦІЯ 3. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА

СУЧАСНІСТЬ

АВЄТІСЯН М. ВІЙНА І ТРАНСГУМАНІЗМ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ	113
БАТУРІН Д. ЕТИКА БУДДИЗМУ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	116
БІЛАС Ю. СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ В МЕМОРІАЛЬНОМУ МУЗЕЇ С.В. ПИЛИПЕНКА.....	118
БОНДАРЕНКО М. СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР: КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ	120
БРОДЕЦЬКА Л. ЖАНР ФОРТЕПІАННОГО КОНЦЕРТУ В ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ БОРТКЕВИЧА	122
КОБЕЦ В. СЛОБОЖАНСЬКЕ СЕЛО ПИСАРІВКА, ЙОГО ІСТОРІЯ ТА ПОБУТ	124
KONONENKO A. IVAN VYSHENSKY ON THE FREEDOM OF THE NATION AND THE INDIVIDUAL	127
КРАВЧЕНКО К. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	128
ЛЕВЧЕНКО Я. ХУДОЖНИКИ ХІІ: ОЛЕКСІЙ БЕКЕТОВ.....	130
ЛОВАСН D. MAGIC IN PRIMITIVE CULTURES.....	132
ЛОШКАРЬОВА С. ХУДОЖНИКИ «ХІІ»: МИКОЛА СОЛОМ'ЯНИЙ .	133

ПРОКОПЕНКО П. ЖІНОЧІ МІФОЛОГІЧНІ ПЕРСОНАЖІ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕМОНОЛОГІЇ	135
САВЧЕНКО Д. ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА СУХАРЄВА У ПАМ'ЯТІ ПОЛІТЕХІВЦІВ	137
САЙКО Г. ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА МИСТЕЦТВА ЄДИНИМ ЦИКЛОМ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ В ПЕРІОД ВІЙНИ	140
ФЕДОРОВСЬКА Т. ПОХОДЖЕННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ ПЕРВІСНОЇ ЛЮДИНИ В МАСОВІЙ КУЛЬТУРИ	141
СЕКЦІЯ 4. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	143
АЛФЬОРОВА В. С. РОЗВИТОК СИЛИ ВОЛІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	143
АМСТІБОВСЬКИЙ Д.Є. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАЦЬКОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ЮНИМИ МУЗИКАНТАМИ-ВИКОНАВЦЯМИ.....	145
БЕЗРУК Д.О. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА.....	147
БОЙКО І.В. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЛІДЕРСЬКА ПОВЕДІНКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ.....	149
ГОРБАЧ І.О. КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПРОФІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	151
ГУСЕЙНОВА В.Е. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА.....	153
JLASSI LINDA, (TUNISIA). FAMILY AND SCHOOL INTERACTION IN LEADER EDUCATION	154
ЗАХАРОВА О.М. РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ.....	156
ІВАХНОВ М.С. ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ	158
КАРПАЧОВ Є.С. ТЕХНОЛОГІЯ ПОРТФОЛІО ЯК ФАКТОР УСПІХУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	160

КОЛЕСНИК К. А. РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	162
КОРОТЄЄВ Д.В. ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ В УМОВАХ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	164
КРАВЦОВА Н.В. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАШИНОБУДІВНИКІВ .. 166	
КРУГЛОВА Ю.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	168
КУЛЬМІНСЬКА А.А. ЛІДЕР СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЗАПОРУКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	171
KURBANOVA H. SH. INNOVATIVE PEDAGOGIC TECHNOLOGIES AND THEIR ROLE IN FORMING PROFESSIONAL COMPETENCY IN FUTURE BACHELORS IN CHEMICAL TECHNOLOGIES DURING THEIR PROFESSIONAL TRAINING.....	172
ЛУК'ЯНЬОНОК А.В. ПРАКТИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	174
МАКСИМОВА О.С. ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В ГЕНДЕРНОМУ АСПЕКТІ	176
МАКСЮТА Р. С. ВИХОВАННЯ ДУХОВНИХ МОРАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 178	
МОЛОДЕЦЬ Т.В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	180
НОСАЧ К.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	182
ОЛЕЙНІК І.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГУ ПРИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ	184

ОМЕЛЬЧУК А.К. ПЕДАГОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	185
ПАВЛИЧЕНКО К.О. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У ПРОФЕСІЙНОМУ ЖИТТІ	187
ПОКЛАД В.Г. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	189
САЛІХОВ Д.О. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	191
XIE XINYI, (CHINA). QUALITY ASSURANCE AND PROFESSIONAL CERTIFICATION IN CHINA HIGHER EDUCATION AS A PART OF TRAINING TEACHERS-LEADERS	193
СНІСАР С.В. ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ СЕРВАНТ-ЛІДЕРА У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	195
ТРУНОВА Т.Ю. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА	197
DU JINXIONG, (CHINA). EXPERIENCE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE FORMATION OF LEADERS-TEACHERS TRAINING IN CHINA.....	199
УШКАЛО К.О. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ВОРКАУТ ІГРИ	201
ХАЗІЄВ А. В. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ	203
ХМИЛКО Б.С.SMART-ОСВІТА ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ	205
ХОДИРЄВ В.Ю. СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ	207
ХОМЕНКО А.В. ЛІДЕРСТВО І РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	209
SHULNA O. O. LEADERSHIP AND CHARISMA	211
ЮДІНА А.Г. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ, РОЛІ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	212

ЯНКОВСЬКИЙ Р.К. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПРИЯТЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ.....	214
---	-----

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	217
БУРАКОВА Д.О. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ.....	217
ВОЛОСНИКОВ М.С. РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ В ВИНИКНЕННІ ТА ПОШИРЕНІ КОРУПЦІЇ	219
ЄВДОКИМЕНКО П.С. ВЕРТИКАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ФІРМ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА ОБМЕЖЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ.....	221
ЖУКОВ А. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	222
ЗБОРЩИК Т.Л. ОГЛЯД ВПЛИВУ ВІЙНИ НА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ.....	223
КАЛАШНИК М. Ю. АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ЙОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ.....	226
КЛИМЧУК Г. М. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПОЖИВАЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ	229
KLYMIUK A.V. COMPARISON OF QUALITY OF LIVING IN UKRAINE AND AUSTRIA	231
КРОПИВА В.О. МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	233
МАНЖОС У.О. ДИНАМІКА ВВП УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	234
МІННІКОВА О.В. УМОВИ ЗРОСТАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	236
НАТАЛУХА Г.Д. ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	238
ПЕТРЕНКО З. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	239
ПОХВАЛІТОВА Д.Д. СТАНОВЛЕННЯ ТА СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	240

SKRYPKA P.V. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE DURING AND AFTER THE WAR.....	242
СУХАНОВА Г. І. ІНФЛЯЦІЯ ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ТРЕНД В РОЗВИНУТИХ ЕКОНОМІКАХ СВІТУ	244
СУХАНОВА Г. І. ВПЛИВ ІМПОРТОВАНОЇ ІНФЛЯЦІЇ НА ВІДКРИТІ ЕКОНОМІКИ СВІТУ	246
ФЕДОРЕНКО О.В. ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В СУЧАСНИХ УМОВАХ	247
ШАРУДІЛОВА Д. П. ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СТАРТАПИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ.....	249
ШИЛОВ А. ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ У КРИПТОВАЛЮТІ.....	251
ШИПОШ М.О. ПРОБЛЕМА ПЕРЕХОДУ НА ЧОТИРИДЕННИЙ РОБОЧИЙ ТИЖДЕНЬ В СИСТЕМІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....	254
ЩЕБЛИКІН Д.Г. ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СТРУКТУРИ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ	256

СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ	259
БОНДАРЧУК Д.В. НАРОДЖУВАНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	259
БУЛГАКОВА В. С. ВЕДЕННЯ БЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	260
ГУРОВА А.Р. ВИКЛИКИ, ЯКІ СТАВЛЯТЬ ПЕРЕД УКРАЇНЦЯМИ ОБМЕЖЕННЯ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ.....	263
ДАНИЛЬЧЕНКО К.О. РОЛЬ КЕРІВНИКА У СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	265
ЖУПАНАС М. А. УНІВЕРСИТЕТ ЯК АКТОР СТІЙКОСТІ Й РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	267
КЛАДКА Д. В. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОГРАМУВАННЯ	268
КЛЕПІКОВА Ю.В. ЗМІ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА ...	270
КОШКІНА М.І. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ СПРИЙНЯТТЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ).....	272
КРЕМІНЬ Д.А. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	274

КРУЦЬ О.О. СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	275
ЛЩУК А.В. КОНФЛІКТИ У ПІДПРИЄМСТВАХ. ЇХ НАСЛІДКИ І СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ	277
ЛЯШЕНКО М. А. РУЙНУВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	280
МУРАТОВ К. О. ФУТБОЛ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН	282
ОНИЩЕНКО М. Г. ДОБРОВІЛЬНІ ПОЖЕРТВИ НА ЗСУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА	283
ПАНАСЕНКО І.С. ПРОБЛЕМИ ПЕРВИННОЇ АДАПТАЦІЇ В ІНОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ	285
РАДЮК П. РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	287
СЕМКЕ П.Ю. СУЧАСНА СЛОВАЧЧИНА	288
СЛІСАРЕНКО М. С. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	290
МИРОШНІЧЕНКО А.Ю. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ	292
ТЕРЕЩЕНКО А. А. МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	294
ТЕРЕЩЕНКО Д. В. СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ Й АГЕНТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА САМОПРОСУВАННЯ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	296
ТРИШЕВСЬКА Т.В. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ	298
ЧИЧИКАЛО В.С. АГРЕСІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН	299
ШАНІДЗЕ О. Д. ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АНАЛІЗ.....	301
ЯКОВЕНКО О.О. БЛОГІНГ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ...	303
JAWAD KHYAMI ECURITY PROBLEMS IN SOCIOCYBERPHYSICAL SYSTEMS	305
LANYU DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINA'S HIGHER EDUCATION IN THE SOCIOLOGICAL DIMENSION	307

ORYNKO W. BELEBUNG DER ARBEIT IN DEUTSCHEN UNTERNEHMEN	310
---	-----

**СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ..... 312**

АКІМЕНКО І.С. КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ЮРИДИЧНА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	312
---	-----

БЄЛЄВЦОВА Є.Р. ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	314
--	-----

ВЛАСОВА М. Д. ПРОЦЕС ОТРИМАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ТА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКИХ ПРОПОЗИЦІЙ	315
---	-----

ГРИГОРОВИЧ Д.О. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА.....	317
---	-----

ДІДУХ Д. С. ПРАВА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	319
--	-----

ДМИТРЕНКО Н.Є. ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	321
---	-----

ЄДАМОВА В. О. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ ЗА СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	323
--	-----

КАПЛЕНКО Т.Ю. ПРАВА УКРАЇНЦІВ ЩОДО ГРОМАДЯНСТВА	325
---	-----

КЕЧЕВА М.П. ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	327
---	-----

КИШИНЬСЬКА Т. О. ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	329
--	-----

KUTSENKO S.O. CUSTOMER SUPPORT REPRESENTATIVE (DOMAINS DEPARTMENT) DURING THE WAR.....	330
---	-----

ЛАВРИНЕНКО К. О. ДОГОВІР НАЙМУ ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ.....	332
---	-----

ЛИСИЦЬКИЙ А. ЗВИЧАЄВЕ ПРАВО ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ.....	334
---	-----

ЛОШАКОВ Є.О. ПОЛІТИЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: АНАЛІЗ І ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ.....	335
--	-----

OBOLENSKA S. K. HUGO GROTIUS AND HIS CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL LAW	337
ОМАРОВА Д. Р. ПРОБЛЕМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	339
ПЕДАШ Д.О. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	341
ПІДЛУСЬКА М. ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	342
СЕРБІНЕНКО Ю. ФОТОГРАФІЯ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	343
СТЕШЕНКО Л. ФОРМУВАННЯ ПРАВА В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКО-ГЕТМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ХУІІ СТ.	345
ФЕДОТОВ Д. С. ПОНЯТТЯ НЕОСУДНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ	346
ЧЕКОВИХ А.Д. ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ У ПРАВІ В УКРАЇНІ.....	348
ЧЕРНЯК В.М. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ЧОБАНУ Т. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	349
ЧОБАНУ Т. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	351
ШЕНІН О.С. ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНТЕРНЕТІ	352
ШЕПЕЛЬ К.Д. ОСОБИСТА ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	353
ШКУРЧЕНКО А. Ю. ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК АВТОР ПЕРЕКЛАДУ: ПРАВО НА ВТРУЧАННЯ В ОРИГІНАЛ.....	356
ШОВАК Д.М. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ	358
ЮАНЬ ЛІНЬ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КИТАЮ.....	359
СЕКЦІЯ 8. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ.....	361
ZUI V.A. TEACHING PROFESSIONAL DISCIPLINES IN ENGLISH IN UKRAINE.....	361

КОПИЄВСКА Y.I. TRANSLATION CHALLENGES WITH PHRASEOLOGICAL UNITS	362
OBOLIENSKA S.K. BILINGUALISM MATTERS	364
SIROTENKO E.O. TRANSLATION OF FINANCIAL TERMS	366
SHOVAK D.M. INTELLECTUALIZATION OF THE MEDIA LANGUAGE	368
АНДРІЄВСЬКА В.С. ЗНАЧЕННЯ РІДНОЇ МОВИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ	370
БАТУРІН Д.В. ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ХАРКІВ'ЯНИ: ЧИ МІГ БУТИ КОБЗАР У ХАРКОВІ?	372
БОРИСОВА О.Є. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ	373
ГЛАДЧЕНКО А.Р. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	375
ДМИТРЕНКО Н.Є. ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ІМПЕРАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	377
ДРОЗДОВА А.С. ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	379
ЄЗІК М.Є. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	380
ЖАРИЙ В.В. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	382
ЖУПАНОВ А.В. ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЛЕНГ	384
КАЛІНІНА М.І. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	386
КАПЛЕНКО Т.Ю. ТРУДНОЦІ ТА ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДАННЯ.....	388
КАРПЕНКО Т.С. НЕОЛОГІЗМИ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	389
КІКТЕНКО К.О. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	391
КОЗЛОВА О.А.ВНЕСОК ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	393
КОРОТУН В.С. ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ (2019 РІК).....	395
КОСЕНКО С.А. ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	396

КРИВОШЛИКОВА В.В. МОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ І ЛІНГВІСТІВ	398
КУРИЛЮК О.Л. ТРЕМБІТА ТА ЕГОКАННЯ – МОВА ГУЦУЛІВ	400
ЛЕВЧЕНКО Я.В. РОЗВИТОК ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ	401
ЛЕМЕШЕВА А.О. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ	403
ЛЕСИК А.В. ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ.....	404
ЛЄНДИЧ Є.С. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	406
ЛИПКАНЬ Е.В. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІДЕНТИФІКАТОР НАЦІЇ.....	408
МАКЛАКОВ Д.А. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	409
МАКСИМЕНКО Д.М. ПОМИЛКОНЕБЕЗПЕЧНІ МОРФОЛОГІЧНІ ЯВИЩА В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ	411
МАЩЕНКО Є.О. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	413
МІНАСЯН Л.В. НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	415
МІННІКОВА О.В. АДЕКВАТНІСТЬ ТА НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН- ПЕРЕКЛАДУ	417
НАРОЖНА В.О. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	419
НЕСТЕРОВА Є.К. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....	420
ОБЕДНІК С.Р. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	422
ОМЕЛЬЧЕНКО М.О. ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАННЯ ...	423
ПАГУТЯК О.Р. УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО В КИЄВІ (1907 – 1917).....	425
ПЕТРЕНКО З.О. ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ДИФУЗІЇ	427
ПОТАПЕНКО. С.В. УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ НАШОГО ЧАСУ	429
РАДЧЕНКО К.О. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	430
РЕШЕТНЯК К.Д. ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СЛОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ.....	432

РУДИЙ Д.Ю. СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ	434
СЕРБІНЕНКО Ю.І. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	435
СІРКО М.С. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	437
СТАУДЕ П.В. ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ	439
УГЕРА А.А. МАГІЧНО-МІСТИЧНА РОЛЬ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ СВІТОГЛЯДНІЙ СИСТЕМІ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ	441
ХАЗИКОВА В.С. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ	442
ХАЛТУРІНА О.С. ПИТАННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	444
ШЕВЧУК Д.А. ЯК ПОДОЛАТИ СУРЖИК.....	446
ШЕЛЕСТ К.І. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....	447
ШЕПЕЛЬ К.Д. ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОМОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ.....	449
ШИМКО К.В. ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ	451
СЕКЦІЯ 9. ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ	454
АКІМОВА Е. С. ЗАРОДЖЕННЯ КВАНТОВОЇ ОПТИКИ.....	454
БЕСАРАБ В. В. ДО 190-РІЧЧЯ ШВЕДСЬКИХ СІРНИКІВ	456
БОЙЧЕНКО М. О. ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛІЗОКОКСУ В ЧОРНІЙ МЕТАЛУРГІЇ.....	458
ГЕЛЕТТО В. Р., ЖУРИЛО О. Д. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНИХ АЛМАЗІВ У РІЗАННІ МЕТАЛІВ	459
ЗІНКЕВИЧ Б. О. ІСТОРІЯ БУДУВАННЯ ДАМБИ ГУВЕРА	461
ЗІНЧЕНКО А. В. ПАМ'ЯТІ НІКОЛЯ ЛЕОНАРДА САДІ КАРНО	462
КОВАЛЬ Ю. Ю. НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. П. БАРАБАШОВА В ОБ'ЄДНАНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	464
КРАВЧЕНКО О.О. РОЛЬ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В ДРУГІЙ АНГЛО-БУРСЬКІЙ ВІЙНІ (1899 – 1902).....	466

КИРИЧЕК О. Р. КОРОТКА ІСТОРІЯ ОДИНИЦЬ ДОВЖИНИ	468
КОЛЕСНИК А. О. РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЇ НА ЗАПОРІЖСТАЛІ	470
КУКІЛЬ О. В. КОРОТКА ІСТОРІЯ ГАРМАТИ.....	472
ЛІСНИЙ В. О. КОРОТКА ІСТОРІЯ ПАРОВОГО АВТОМОБІЛЯ	474
ЛІТОВКА Г. Ю. П'ЄР СИМОН ЛАПЛАС	476
ЛІХОЛЄТОВ Я. В. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	478
НОВГОРОДОВ Д. В. ПОШТАМТ НА ПРИВОКЗАЛЬНІЙ ПЛОЩІ ХАРКОВА	480
ПЕРЕЛИГІН І. Д. ДО 140-РІЧЧЯ АВТОМОБІЛЯ	482
ПОТУПІС Д. РУЙНУВАННЯ МОСТІВ ВІД РЕЗОНАНСУ – ОДНА З НАЙПЕРШИХ ЗАДАЧ ТЕОРІЇ КОЛИВАНЬ	484
РУГАЛЕНКО С. І. РОДИНА ПЕДАГОГІВ ТА НАУКОВЦІВ РВАЧОВИХ.....	486
СКАЛБІОГ В. В. ІСТОРІЯ СИНТЕЗУ ЗВ'ЯЗАНОВОГО АЗОТУ	488
СЛІВНА Д. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРИКИ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ	490
СУКАЧ К. Є. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ЦЕМЕНТУ.....	491
ХОДУКІН В. В. ПРО ПЕРЕВАГИ ЗМІННОГО ТА ПОСТІЙНОГО СТРУМІВ.....	493
ЧЕБОТАРЬОВ О. В. АВІАЦІЙНЕ ДИЗЕЛЕБУДУВАННЯ	495
ЩЕРБІНА Є. С. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ АВТОМАТИЗОВАНИ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ СИСТЕМИ У НТУ «ХП»	497
ЮШКО А. В. КОРОТКА ІСТОРІЯ ТОЧНИХ ВИМІРЮВАНЬ	499
ЯКОВЛЕВ П. А. АВАРІЯ ПАРОПЛАВА «CITY OF PARIS»	501

СЕКЦІЯ 10. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І НОВАЦІЇ	503
АДХАМ АЛАЕЛДІН АХМЕД. ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЄГИПТУ	503
ГАТБАТЗАДЕ ВАГІФ, МІРДЖАВАДЗАДЕ АНВЕР. НАУКА ТА КУЛЬТУРА АЗЕРБАЙДЖАНУ	504

МІРДЖАВАДЗАДЕ АНВЕР, ГАТБАТЗАДЕ ВАГІФ. СИМВОЛІЧНІСТЬ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОГО КИЛИМА.....	505
МОХАМЕД ТАХА САЄД САДІК. ЄГИПЕТ ЯК СВІТОВА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА.....	507
СТОЛКІНЕР Ю. Б. ПОРІВНЯННЯ ФАХОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ІРЛАНДІЇ.....	509
ЧАГАТАЙ АРСЛАН. ФАСИЛІТАТИВНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ.....	511
AGALYUEV AGALY. THE ROLE OF THE WEBSITE IN THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF A MODERN UNIVERSITY.....	513
AYMEN MAKHKHAS. DEVELOPMENT OF A WEB APPLICATION FOR LEARNING ARABIC.....	514
BALAZHY P. F. ENGLISH, THE LANGUAGE OF THE WORLD SCIENCE AND EDUCATION.....	515
CHENG LONG. CHARACTERISTICS OF UKRAINIAN INTERNATIONAL EDUCATIONAL COOPERATION.....	516
ELSAYED FATHY MOHAMED REDA AHMED. INTERNATIONAL EDUCATION IN UKRAINE: AN EXAMPLE OF MECHATRONICS AND ROBOTICS.....	518
LISOVA D.V. FOREIGNERS SHOULD GO TO UKRAINE TO STUDY.....	520
REN QINGSHENG, WANG XINGRONG, XIE LU. IMPACT OF INDUSTRY 4.0 ON TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL PROCESS.....	521
ROMANOV-ANDRUS M. D. HOW TO MAKE NEW GENERATION OPPORTUNITIES WORK FOR YOU? THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE THAT FORGOT ABOUT ANY BOUNDARIES.....	523
TARASENKO Y. B. ON INTEGRATION OF FOREIGN STUDENTS INTO UKRAINIAN EDUCATION ENVIRONMENT.....	525
TERESHCHENKO A. A. DEVELOPMENT OF NANOTECHNOLOGIES IN UKRAINE.....	527

TSYBAN O. YU. ENGLISH AS A KEY TO INTERNATIONAL EDUCATION	529
VLASOV V. V. INTELLIGENT CONTROL OF ROBOT MANIPULATORS.....	531
VOLKOV D. S. 3D MUSEUM AS A MODERN WAY TO GET IMMERSED IN A FOREIGN CULTURE	532
VORONOV I. S. INTERNATIONAL EDUCATION IN UKRAINE: TRENDS AND INNOVATIONS.....	534
XIE LU, WANG XINGRONG, REN QINGSHENG INTERNATIONAL ACTIVITY AS A FACTOR OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE DEPARTMENT	535
ZAGHAR ADNANE USE CASES OF GRAPH DATABASES AND TRIPLESTORES	536
ZAGHAR ZAKARIA ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DATABASE MANAGEMENT SYSTEMS	537
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	539

ПЕРЕДМОВА

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» відомий своєю багатогранною науковою діяльністю в Україні та поза її межами. Невіддільною складовою освітнього процесу в НТУ «ХПІ» є створення умов для максимально повного розкриття інноваційного потенціалу своїх вихованців. Тому організація і проведення Навчально-науковим інститутом Соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХПІ» щорічної всеукраїнської науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів користується посиленою увагою усіх, хто бажає долучитися до вирішення актуальних соціально-економічних і культурних проблем українського суспільства. Цього року зустріч молодих науковців відбувається за драматичних обставин. Триває повномасштабне вторгнення російських військ на територію України. Однак спільнота викладачів і здобувачів вищої освіти разом стійко витримують труднощі воєнного часу. Незмінним завданням для української гуманітарно-технічної еліти і її іноземних колег залишається пошук шляхів до гідного життя, миру і злагоди з навколишнім світом. Цього року конференція об'єднала 279 доповідачів з п'яти країн світу. Під час роботи пленарного і десяти секційних засідань учасники конференції довели своє вміння вдумливо і цілеспрямовано працювати над вивченням дискусійних питань філософії, історії, культурології, педагогіки, психології, соціології, політології, економіки, права, філології, історії науки та техніки й міжнародного співробітництва. Оргкомітет конференції висловлює щире подяку усім студентам, аспірантам, викладачам, завідувачам кафедр і ректорам закладів вищої освіти, які взяли участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

Оргкомітет конференції

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Косс А. М.
Науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ТІЛЕСНОСТІ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Метою роботи є розгляд феномену тілесності у «біотехнологічному» вимірі та розкриття його експертно-оціночної характеристики в сучасній філософії та науці.

В епоху постмодерну людство починає активно займатися формуванням нової реальності, проектуванням тілесного та технічним вдосконаленням людини. Ми вважаємо, що виникнення епохи постмодерну пов'язано з трагедіями та переживанням людства від світових війн та як протест капітуляції особистості перед кризою, коли всі «абсолюти» зазнали краху. У новій реальності на перший план виходить філософська проблема людини. Філософи розглядали конкретну людину, обумовлену її внутрішньою визначеністю (С. К'єркегор, Ф. Ніцше, Е. Гуссерль, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Г. Марсель, Ж.-П. Сартр, А. Камю та ін.). Ми вважаємо, що цей внутрішній прояв – це генетична основа людини. А геном є ядром сутності буття конкретної особистості, яке включає відмінність людини як виду від інших живих організмів та характеризує те загальне, що властиве здатності людини. Цією проблемою займалися Дж. Хакслі, Дж. Холдейн, Р. Егтінгер, Е. Тоффлер, К. Дрекслер, М. Мор, Н. Бустрем, Д. Пірс, Р. Курцвейл та ін.

Геном також відрізняє одну людину як індивіда від іншої через біологічні особливості, розкриває сутність та специфіку конкретної особи як одиниці людського роду. Термін «геном» був введений в 1920 р. Г. Вінклером для опису сукупності генів у гаплоїдному наборі хромосом організмів одного біологічного виду. Початковий зміст геному полягає у характеристиці виду

організму в цілому. З розвитком молекулярної біології та генетики значення цього терміну змінилося. У сучасному розумінні геном – це генетична матриця будови конкретного організму. Варто відзначити, що генетична інформація людини зберігається у молекулах ДНК, що зветься хромосомами. У людському геномі 23 хромосомні пари. З 1990 по 2003 рр. на базі проєкту «геному людини» були повністю секвеновані всі хромосомні пари та розшифрована послідовність нуклеотидів у молекулах ДНК.

Завдяки розвитку сучасних біотехнологій широку популярність набула генна та клітинна інженерія, що дозволяє створювати нові породи тварин та сорти рослин із необхідними якостями. За невеликий відрізок часу стало можливо отримувати генні зміни, на які в умовах природної еволюції необхідно багато років. У теперішній час стало можливо використовувати CRISPR-терапію для профілактики та лікування генетичних хвороб методом редагування геному. Зараз у світі активно ведуться наукові пошуки з лікування генетичних хвороб, одним з методів їх терапії є редагування генів за допомогою технології «коротких паліндромних повторень, що регулярно розташовані групами» (від англ. clustered regularly interspaced short palindromic repeats). У 2020 році Е. Шарпантьє та Дж. Дудна отримали Нобелівську премію з хімії за відкриття генетичних ножиць CRISPR/Cas9 (CRISPR associated protein 9). CRISPR складаються з повторюваних нуклеотидних послідовностей, які розділені унікальними спейсерами, тобто ділянками ДНК, що не кодуються. Білок Cas9 виступає як генетичні ножиці для вилучення спейсерів з чужорідного генетичного матеріалу, яке і забезпечує формування адаптивного імунітету. У генній інженерії білок Cas9 застосовується для розриву подвійної спіралі ДНК для точкової інактивації генів або виправлення мутацій. Ця технологія дозволяє знаходити конкретні гени в ДНК будь-якого організму та модифікувати їх. Отже, склалися можливості цілеспрямованого впливу на тілесну природу людини.

Але внесення змін у геном вимагає розробки відповідної міжнародної нормативно-правової бази для оцінки та провадження робіт в цьому напрямку,

забезпечення моніторингу та консультації країн. Ми вважаємо, що редагування генів у дітей має неймовірний потенціал при лікуванні хвороб. Прикладом проведення законно неурегульованої медичної практики у лікуванні вірусу імунодефіциту людини став вдалий експеримент китайського біофізика Хе Цзянькуя. Завдяки його роботі у 2018 р. з'явилися перші генетично модифіковані немовлята (близнята Лула та Нана), які були захищені від ВІЛ-інфекції. На жаль, через цей експеримент китайського біофізика звільнили з роботи в університеті.

Дослідження та аналіз біотехнологічного виміру людини дає можливість поглибити вчення про формування основ природи тілесності, паралельно корегує сенс розуміння змісту феномену постгуманізму. Новий ракурс розуміння природи людини не має ще глибокого всебічного аналізу, тому будуть виникати питання як філософської оцінки, так і нормативно-правової бази для будь-яких відкриттів в цьому напрямку.

Телуха Є.В.
Науковий керівник: Савченко Л.П.
НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З РЕСПОНДЕНТАМИ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ТА СТВОРЕННІ ІСТОРИЧНОГО ЦИФРОВОГО АРХІВУ У ЧАСИ ЕКСТРЕМИ

Сучасні ризики та кризові явища у суспільстві та науці, пов'язані з пандемією (COVID 19), Революцією гідності (Євромайдан), проведенням антитерористичної операції (АТО) та здійсненню заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (ООС) і повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року, варто узагальнити одним терміном – екстрема (екстремальні часи).

Важливою складовою роботи з респондентами при документуванні та створенні історичного цифрового архіву у часи екстремі, є підбір респондентів за такими ознаками, як професія, вік, стать, соціальний стан, освіта. Окрім потреби досягнення репрезентативності, це важливо через те, що добірка респондентів одного віку, статі, освіти та професії не дадуть змоги побачити різнобічні аспекти життя, у такому випадку свідчення респондентів будуть майже однаковими. А от якщо брати свідчення людей різних професій, віку та соціального стану, тоді історії людей будуть відображати різний життєвий досвід та особливості пов'язані з сприйняттям світогляду людини.

Тепер розглянемо особливості роботи з респондентами у екстремальні часи. Самою великою проблемою, перш за все, є безпека, як респондента так і дослідника, пов'язана безпосередньо з фізичним виживанням обох. Відповідальність за заходи безпеки, лежить саме на дослідникові, з ініціативи котрого, і відбувається зустріч з респондентом. Тому дуже важливо ретельно віднестись до підбору місця проведення зустрічі, з'ясування потреби респондента в анонімізації його особи, а також застосування засобів протидії пандемії.

Друга проблема, з котрою стикаємось, це кредит довіри до дослідника. По перше це гендерні страхи респондентів перед чоловіками, так як, багато людей бояться, особливо з початком військової агресії РФ проти України, коли було багато випадків мародерства, що чоловік-дослідник може виявитись зловмисником. По друге, це поділ суспільства на прихильників і супротивників вакцинації, що досить сильно ускладнило роботу науковцям, котрим важливо мати особистий контакт з респондентом наживо.

Отже методи, котрі застосовуються при документуванні та створенні історичного цифрового архіву, дуже вразливі у період екстремі і вимагають від дослідників додаткових зусиль при проведенні планування і підготовки, та власне документування і обробки інформації.

КАПЛУНІВСЬКІ ЦЕРКВИ М. ХАРКОВА ТА ВИТОКИ ПОЯВИ ХТІ

На початку ХІХ століття Харків інтенсивно розширювався. В першу чергу місто зростало у напрямку теперішніх вулиць Полтавський Шлях (на той час – вул. Катеринославської) та проспекту Гагаріна (вул. Зміївської). На північ місто розширювалося дуже повільно. Наприклад, Німецька вулиця (сучасна вул. Пушкінська) навіть у першій половині ХІХ століття закінчувалася в районі сучасної вул. Мистецтв. Північніше було вже передмістя Харкова. На його околиці було кладовище. Зовсім невелике, засноване в 1803 р. «градське», розташоване на місці вулиці Манізера (колишня Красіна), яка на той час не існувала. В 1771 р. поруч була побудована та освячена мініатюрна церква, спочатку названа Кладовищенською, пізніше – Каплунівської Божої матері (за назвою ікони), офіційно називалася Різдво-Богородицька церква.

З 1830-х років державні селяни почали забудовувати територію колишнього кладовища. У 1856 році ця територія увійшла до меж Харкова, вулиця Велика Німецька була продовжена, нові споруди біля храму Різдва Пресвятої Богородиці отримали офіційну адресу – Каплунівська площа

На початку 19 ст. на місці дерев'яної побудована кам'яна цвинтарна церква за проектом П. А. Ярославського (освячена в 1810 р.). Каплунівський цвинтар був закритий для поховання в 1822 році. Цвинтарний храм в ім'я Різдва Богородиці, який мав назву Каплунівський від храмової ікони в ім'я Каплунівської Божої Матері, став парафіяльним. У 1841 р. церква була оновлена та освячена на честь Різдва Пресвятої Богородиці. А у 1845 році було прийнято рішення ліквідувати Каплунівське кладовище. До початку 1862 р. старе кладовище було частково знесено. Та вже в 1869 р. на місці колишнього кладовища з'явилися сади та перші побудови. Парафія церкви була тимчасово закрита у 1875 р., як малочисельна. Нове життя старий храм отримав у кінці листопада 1880 р. з запланованим відкриттям Технологічного інституту.

З відкриттям ХТІ, викладачі, які жили на території інституту, та чисельні студенти були приписані до цієї церкви. Настоятель храму отець Василь Добровольський був викладачем Закону Божого в ХТІ та у ветеринарному інституті, який розташовувався на сучасній площі Свободи. Саме завдяки йому був побудований новий, більш місткий (на 1200 осіб) храм. Проект виконав викладач ХТІ, академік архітектури Олексій Миколайович Бекетов. Настінний живопис та образи іконостасу були виконані викладачем ХТІ, класним художником Михайлом Родіоновичем Пестриковим. Загальна вартість витрат перевищила 150 тисяч карбованців. Їх зібрали, як пожертвування. Цікаво, що Священний Синод оголосив закриття дерев'яну церкву цінною пам'яткою архітектури та заборонив її зносити. Так і стояли поруч дві Каплунівські церкви.

Отець Василь Добровольський викладав у ХТІ з моменту його відкриття і до 1918 р. Студенти з великою повагою ставилися до нього.

У 1920-ті роки з приходом до влади більшовиків, у церкві розташувався Клуб студентів ХТІ. А в 1930 р. обидва храми були зруйновані. На їхньому місці був побудований житловий будинок заводом ім. Комінтерна (сучасний завод ім. Малишева). На жаль, сьогодні від церков залишилася лише назва зовсім нещодавно перейменованого провулка Червонопрапорного на провулок Каплунівський.

Kurbanova M.Sh.
Scientific consultant Gren L.M.
NTU «KhPI»

THE ROLE OF “PORTFOLIO” TECHNOLOGY IN FORMING PROFESSIONAL IMAGE OF A FUTURE SPECIALIST IN EDUCATION AND PEDAGOGICAL SCIENCES AT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The issue of forming and development of professional image of a future specialist in education and pedagogical sciences at a higher education establishment attains special topicality nowadays. Researchers believe that a successful professional image is determined by the extent of a pedagogue's being able to maintain an image

of a successful professional. For this reason, the “Portfolio” technology which has become widely acclaimed in the last decade by both the students and lecturers at the national institutions of pre-higher education is expedient.

“Portfolio” is an individual package of specially selected materials that represent a student’s academic results and achievements and characterize the means of analyzing and planning his/her training activities and future professional career (s)he has acquired. “Portfolio” has been designed for motivating a future specialist in education and pedagogical sciences to achieve high results in their activities and to start forming their professional image as early as while training at a higher education establishment.

The notion of “portfolio” is viewed by scientists within two aspects: first, this is a systematic and specially organized collecting of evidence that serves as a means of systematic reflection on one’s activities and is a way of representing its outcomes in one or more areas for current assessment of competencies; and second, this is a means of fixating, amassing, and evaluation of a student’s (professional’s) individual achievements during a certain period of his/her training (professional) activities.

The idea of “portfolio” is one of essential components of modernizing the present-day education. We propose application of the “portfolio” technologies in order to form professional image of future specialists in education and pedagogical sciences as early as during their training at a university.

The content of the “portfolio” technology:

1. This is a way of fixating, amassing, and evaluating of a student’s individual achievements in the course of their training. “Portfolio” is targeted not only at the process of estimating the obtained results, but also at self-evaluation, that is at a student’s active and conscientious attitude to the process and outcomes of training.

2. This is sum total of a student’s works and achievements which demonstrates their efforts, the progress, and success in forming further professional image.

3. This is a systematic and specially organized collecting of evidence that are applied by teachers and students for monitoring the knowledge, skills and abilities,

which will enhance professional image formation in future specialists in education and pedagogical sciences.

4. This is a working file folder that contains varied information which documents the experience and achievements gained by students.

“Portfolio” supplements the traditional means of control and evaluation aimed at checking the reproductive level of information acquisition. It is also considered exactly as a means for self-analyzing and goal formation for various kinds of activities. The student begins comprehending the interconnection between their goal and result. “Portfolio” enables taking into account the results achieved by the student in various kinds of activities (learning, artistic, social, communicative, etc.) and is the most important constituent of the practice-oriented approach to education. It facilitates solving the most significant pedagogical task – to form the ability to learn: to set goals, to plan, and to organize one’s learning activities.

Therefore, “portfolio” is a systematic and specially organized collecting of information acquired through systematic reflection on one’s activities in one or more areas for current assessment of the attained competencies and for control of them. This is an efficient means of a rational and transparent movement of specialists-to-be in the labor market, a way to assess their capabilities for business, professional, and creative communication with prospective employers.

The systematic fixating one’s achievements, permanent analyzing the reasons for success and failures, one’s attitude to this or other activity – all this enhances forming a student’s independence and creativity.

These features of “Portfolio” enable future specialists in education and pedagogical sciences to gradually learn to assess their achievements independently, to comprehend the goal of education in the course of training for life in order to form one’s own professional image.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Актуальність теми полягає в тому, щоб розглянути і детальніше дізнатися, які наслідки принесла пандемія в соціально-економічній сфері розвинутих країн. Сучасна людина вже стикалася з різними епідеміями, проте епідемії були обмежені певною областю і не завдавали настільки значної шкоди світовій економіці, як COVID-19. Пандемія змінила нашу соціальну та економічну поведінку. Ось кілька, на мою думку, найімовірніших наслідків, які залишаться з нами.

Компанії, які пропонують цифрові послуги та електронну комерцію, отримають короткострокові та довгострокові вигоди. Ті компанії, які надають товари та послуги без фізичного контакту з клієнтами, стануть короткостроковими переможцями. До цієї категорії належать різні віддалені робочі сервіси (Zoom, Microsoft Team), компанії віртуальної реальності (Oculus), платформи для переглядів фільму (Netflix). Також переможцями у короткостроковій перспективі виявляться платформи електронної торгівлі, служби доставки їжі та логістичні компанії. Коли економіка стабілізується, вигоди для цих компаній в основному збережуться, тому що звички споживачів вже змінилися.

Віддалена робота стане нормою. З приходом віддаленої роботи життя та стиль співробітників досить змінився. Їм більше не потрібно вдягати костюм і їздити в офіс, графік став еластичнішим. Багато хто вже настільки пристосувався до нових умов роботи, що, коли криза закінчиться, компаніям буде важко і дорого відмовляти своїм співробітникам у цьому. Поки працівники економлять час та гроші на дорогу, роботодавці знижують адміністративні витрати. Внаслідок цього деякі компанії готові переглянути

умови праці. Перевести бажаючих на постійне або часткове віддалення планують багато великих компаній, наприклад Microsoft і Facebook.

Телемедицина стане новою нормою. Лікарі тепер проводять віддалені візити, можуть надсилати електронні листи пацієнтам та спілкуватися з ними у відеочаті. Постачальники страхових послуг тепер повинні компенсувати витрати на послуги телемедицини. Хоча ці заходи були оголошені тимчасовими, ті, хто вже зіткнувся із зручністю та економічною вигодою телемедицини, не захочуть відмовлятися від неї. Як тільки криза вщухне, медичне обслуговування надаватиметься дистанційно за умовчанням, а не за потребою. Найкращі лікарі зможуть консультувати набагато більше пацієнтів. Пропозиції телеохорони здоров'я будуть прагнути до досконалості та поширюватися. Продукти для тестування та діагностики вдома стануть ефективнішими, з'являться пристрої для постійного відстеження симптомів.

Хорошу репутацію почала набирати онлайн-освіта. Популярність платформ, які дозволяють отримувати додаткові навички і освоювати нові професії, росло ще до пандемії коронавірусу, але через локдаун гравці ринку EdTech отримали новий приплив інвестицій і користувачів.

В Україні також є такі нововведення. Більшість фірм перейшли на дистанційний режим роботи. Якщо подивитися на тренди серед вищих позицій, то побачимо, що віддалена робота стала вже нормою. Найпопулярнішим трендом під час пандемії в Україні стала доставка. Послуги з доставки, а також вся інфраструктура, пов'язана з ними, через спалах коронавірусу почали зростати небувалими темпами. Це настільки стало зручно, що після ослаблення ковіда люди не перестають користуватися даним сервісом. Коронавірус змусив українських ретейлерів прискорити впровадження нових технологій та запустити додатки для доставки продуктів додому (Raketa, Glovo). В Україні популярною залишається онлайн освіта. У зв'язку з карантинном у людей з'явилося більше часу на самоосвіту. Зростає попит серед студентів та молодих людей, які вже знайомі з процесом онлайн навчання, але раніше через постійну офлайн зайнятість на роботі відкладали курси, багато іноземних університетів

почали пропонувати безкоштовні онлайн лекції. Надалі ринок продовжить розвиватись. Адже молоде покоління вже зараз постійно живе в інтернеті, залишаючи за собою цю звичку і в дорослому житті. Також в Україні почали добре розвиватись сервіси відеозв'язку. В основному це пов'язано з віддаленою роботою та дистанційним навчанням.

Таким чином, нововведення завдали кардинальних змін. Своїм впливом пандемії вдалося торкнутися таких сфер, як фінанси, політика, освіта, спорт, культура. Не обійшла стороною дана пандемія та сферу економіки, в якій вже до сьогодні відбулися масштабні коригування та зміни. Спробувавши жити з ними, більшість людей визнали це зручним. З настанням цього вірусу світ повністю змінився. Пандемія прискорила соціальні та економічні зміни, на які за звичайного життя пішли б роки.

Lanyu Jia
scientific supervisor Maryna Biriukova
NTU «KhPI»

DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINA'S HIGHER EDUCATION IN THE SOCIOLOGICAL DIMENSION

As early as 1995, Negroponte had foreseen that in the modern society based on information technology, people's modes of production, life, communication, thinking and behavior will all take on a new look, which is generally digital. In 2013, the book named "Digital Sociology : A Critical Perspective" was published by two British sociologists, bringing together many academic achievements from other sociologists in the UK and Europe.

Thus, digital sociology has become a hot topic in sociological research. With the more and more popularity of the Internet, the more and more developed digital media, the production and transmission of information is more and more convenient, the daily life is increasingly digitized, and the concepts of "network" and "information" in social science seem to have been quietly replaced by "digital".

In today's social development, the development of digital transformation and

high-quality development are the important issues of higher education research in the new era. The empowerment of digital technology can effectively promote the high-quality development of higher education, and high-quality development has inherent provisions for the digital transformation of higher education. The historical background, China's national conditions and social status quo jointly determine the appropriate direction of the digital transformation of China's higher education.

Digital transformation of higher education is essentially a kind of cultural transformation and the change of paradigm, is a digital technology can assign education process, is also a high quality development concept value process of digital technology, will eventually form to technical rational value lead, digital technology and comprehensive coupling development of higher education education new ecology.

Digital transformation of higher education

(1) Imperfect digital infrastructure. At present, the digital infrastructure construction level of higher education in China is relatively backward. Under the epidemic environment, various kinds of Internet education have developed rapidly, which has greatly impacted the existing development model of higher education. Colleges and universities need to upgrade their own digital infrastructure, and adapt them to the modern, digital and intelligent teaching changes by supporting the application and operation of intelligent education in the whole campus. However, the existing institutions of higher learning, did not attach great importance to the digital construction, many institutions of higher learning of digital infrastructure construction is still in the primary stage, for the application of emerging digital technology is very lack, teaching, scientific research, discipline construction, management needs to make decisions did not effectively support the relevant data, many of colleges and universities is still the traditional consultative decisions.

(2) Education into a blind technology worship, and mistakenly build themselves. The digital transformation of China's higher education is at an inflection point of integration. The digital transformation will bring the risk of simplification of higher education, which may reduce the uncertainty and ambiguity of higher education. In

addition, the hybrid education model combining online and offline has gradually replaced the traditional education model focusing on offline education, and the role of teachers is also constantly changing, and learners' learning feelings have been disrupted by the COVID-19 epidemic, resulting in an obvious sense of separation and alienation.

(3) The digital divide intensifies. China has always been plagued by unbalanced regional development. The development of digital technology itself will bring inequality and injustice to social development. The digital transformation of higher education may lead to the intensification of the digital divide between regions.

The Chinese road of the digital transformation of China's higher education has a deep origin with the new road of Chinese-style modernization. The modernization of Chinese higher education inherits the theoretical and practical spirit of Chinese modernization. At present, in the development of higher education, "digitalization" has become the core, and the digital transformation of education has become the "golden key" to start the modernization of Chinese education.

China has made great efforts to explore the mixed teaching mode of online and offline teaching. Before the epidemic, China began to try to expand the mixed teaching and mixed learning mode combining online and offline teaching in universities based on the MOOCs system. This model is usually based on online MOOCs (MOOC) learning and face-to-face teaching, with a flipped classroom approach, including face-to-face online learning, face-to-face teaching, face-to-face online learning and other links. In the face of the impact of COVID-19 and the increasing maturity of information technology, the teaching mode of online and offline integration is more widely used. The teaching mode of online and offline integration refers to the new situation of integrating online and offline learning through information technology means, and combining virtual and real learning scenes, forming a scene ecology of various structures and levels, and realizing personalized teaching and learning services.

Tsinghua University, as a "double first-class" key university in China, also has an International Graduate School in Shenzhen in addition to its main campus in

Beijing. In order to overcome the limitations of space and time, Tsinghua University actively explores the integration of interactive teaching and generates a variety of teaching forms. For example, the "double teacher" teaching model is taught by online teachers in Beijing and teachers in Shenzhen, and the online selection of courses with the help of rain classroom.

In the future, the digital transformation of higher education will pay more attention to the quality improvement of higher education, and continue to take the digital connotation development path of improving the quality as the core; actively build multilateral sharing mechanism to promote the flow of digital resources, faculty ability and professional knowledge among different subjects; the digital transformation of higher education should focus on technology coordination, business coordination and data coordination, and establish the unified coordination mechanism and platform; finally, Puhui is the social responsibility of higher education, which is an important manifestation of higher education to fulfill its social responsibility. The universality of higher education means that higher education should serve politics, economy, science and technology, culture and other aspects, and the universality is also a kind of social display. As a part of the social superstructure, under the background of digital transformation, higher education ideology and values should change with social changes to meet the needs of social development and use new digital technologies.

Дідух Д. С.
Науковий керівник: Гаєвая О. В.
НТУ «ХП»

ПРАВА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з введенням воєнного стану на території України згідно з Указом Президента України №64/2022 і за наказом МОН від 04.04.2022 №1/3874-22 «Щодо організації дистанційного навчання» відбувся перехід вищих навчальних закладів України на дистанційну форму навчання. З огляду

на це тема захисту прав студентів в нових умовах отримання освіти є дуже актуальною.

Основні права студентів визначені ст. 63 Закону України «Про вищу освіту». В умовах воєнного стану вони також мають чинність. Згідно цього кожен студент має право на: безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту; трудову діяльність у поза навчальний час; пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням; безоплатне користування бібліотеками, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами закладу вищої освіти; безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими освітніми потребами); користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти у порядку, передбаченому статутом закладу вищої освіти; забезпечення гуртожитком та цілодобовим доступом до нього на строк навчання у порядку, встановленому законодавством; участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікації; участь у заходах з освітньої, наукової, науково-дослідної, спортивної, мистецької, громадської діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку; участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчального процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення; внесення пропозицій щодо умов і розміру плати за навчання та інші права, визначені Законом України «Про вищу освіту». Ці права визнані нормативно-правовими актами, а саме: Конвенцією ООН про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року; рекомендацією ООН про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14

грудня 1960 року; Конституцією України; Законом України «Про освіту» від 23 березня 1996 року № 100/96-ВР (із змінами).

Безперечно є багато переваг в такому навчанні: доступність – рівні можливості отримання освіти незалежно від місця та країни проживання; паралельність – можливість навчатись одночасно з професійною діяльністю; гнучкість – графік занять підлаштований до кожного студента; велика аудиторія – за допомогою комунікаційного зв'язку викладач має можливість поспілкуватись з великою кількістю студентів; технологічність – використання нових інформаційних технологій. Проте, наявний і ряд недоліків: студенти позбавлені права на фізичну активність (через надмірну кількість завдань, студенти весь час знаходяться перед екранами гаджетів, ведуть малорухливий спосіб життя, що дуже погіршує їх стан здоров'я); відсутність соціалізації (живого спілкування між собою та викладачем); фінансова нерівність (контрактники денної форми навчання сплачують за навчання більше, ніж студенти заочної форми навчання, хоча усі навчаються дистанційно); соціальна нерівність (не кожен студент забезпечений наявністю необхідних гаджетів для онлайн навчання та стабільного сплаченого інтернет – зв'язку); відсутність поза навчальних активностей та студентського руху і застосування теоретичних знань на практиці (не можливість виконання лабораторних робіт та практичних занять в аудиторіях).

На підставі вищевикладеного, пропонується тимчасово на період воєнного стану в Україні знизити об'єм теоретичного завдання та прибрати лабораторні та практичні роботи, бо їх суто теоретичне виконання наразі не є дієвим. Також зрівняти вартість навчання контрактної та заочної форми навчання. Для вирішення соціальної нерівності компенсувати кожному студенту фіксовану суму на інтернет – зв'язок за рахунок державного бюджету.

МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Різноманітність професійних обов'язків майбутнього спеціаліста визначає багатокomпонентність його професійної сфери, яка в останні роки стає дедалі більш складною та багатогранною проблемою. Кожна складова цієї сфери набула свого термінологічного апарату, ситуації взаємодії, специфічної номенклатури комунікативних та практичних намірів, а також стратегії їхнього досягнення. Тому формування загальних та спеціальних мовних навичок на основі когнітивних, соціокультурних та стратегічних компетенцій набуває особливого значення.

Іноземна мова, як відомо, інтегрована в гуманітарні науки в цілому. Набуваючи більш досконалих мовних навичок та вмінь при вивченні іноземної мови, фахівці вдосконалюють і рідну, засвоюють певні ціннісні орієнтації та проходять конкретний етап соціалізації: «потрібно вивчати іноземні мови, щоб краще дізнатися, зрозуміти та оцінити рідну», – зауважував ще Гете. Тому, потреба в активізації процесу гуманітарної підготовки фахівців обумовлена, не в останню чергу, часто не дуже високим загальнокультурним рівнем студентів освітніх установ нашої країни.

Також варто відмітити, що сучасна зміна потреб суспільства висуває нові вимоги у сфері навчання іноземних мов. Це проявляється в тому, що на зміну створення продукту – зразкової іноземної вимови, прийшло завдання формування такої мовної особистості, яка буде в змозі здійснювати спілкування з представниками інших культур з метою одержання взаємовигідного результату.

Така постановка питання фокусує увагу не так на формальних аспектах (бездоганно правильній побудові мови з погляду лексичних, граматичних та

синтаксичних норм), хоча і це, як і раніше актуально, як на адекватній взаємодії з іншомовними представниками.

Останнім часом у методиці викладання іноземних мов дедалі більше проявляються ідеї спеціалізації. З'являється можливість чітко визначити ті напрямки, у яких ведеться найінтенсивніша методична робота та які становлять певну інфраструктуру сучасної методики.

До них відносяться:

- навчання міжкультурного спілкування;
 - навчання іноземної мови у професійних цілях;
 - використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов.

На сьогодні більше, ніж будь-коли, займаються розробкою навчальних матеріалів та написанням підручників з урахуванням комунікативних методик, переходячи від інформативного навчання «чому?» до прагматичного підходу в процесі навчання, що передбачає вміння «як?».

Головна умова оволодіння мовою як засобом спілкування – це вивчення мови та культури. Без фонових знань про світ мови, що вивчається, активно користуватися іноземною неможливо. Переклад слова оманливий, бо створює ілюзію еквівалентності слів та еквівалентності світів. Саме тому той, хто вивчає іноземну мову і користується нею як засобом спілкування, повинен мати максимально повне уявлення про той світ, куди веде стежка значення іноземного слова. Тому в ідеалі кожен фахівець із вищою освітою має володіти іноземною мовою та бути здатним до іншомовного спілкування у професійно значущих ситуаціях.

Таким чином, в сучасній системі освіти постає необхідність перегляду пріоритетів та моделювання нової функціонально-професійної організації навчання.

До пріоритетних напрямів розвитку професійної мовної підготовки можна віднести: спеціалізацію напрямів методичної роботи, поступове ускладнення структури підготовки фахівця з іноземної мови на основі

принципу професіоналізації навчання та розробка функціонально-структурної моделі професійної мовної підготовки.

Ліхолєтов Я. В.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Попри те, що цілеспрямоване вивчення об'єктів культурної спадщини на території України відбувається вже понад 300 років, термін “пам'яtkознавство” в українській науці з'являється у 1980-х рр.

Вперше термін було зафіксовано у 1985 році на сторінках науково-популярного журналу “Пам'ятки України”. Це викликало неоднозначні реакції та суперечки тодішніх фахівців щодо недоцільності функціонування терміну, які продовжувались декілька років.

У 1991 році було зареєстровано Центр пам'яtkознавства НАН України та УТОПК, що в подальшому де-факто стало визнанням терміну, не лише на теоретичному та практичному рівнях, але і частково на юридичному. Пізніше теоретичному обґрунтуванню терміну “пам'яtkознавство” приділяли увагу С. Заремба, О. Дулов, С. Шуба, С. Кот, С. Руденко та інші. В цілому, думки дослідників можна об'єднати до того, що пам'яtkознавство є системою знань про пам'ятки історії та культури, що має свою специфіку, яка полягає в тому, що головна увага дослідників спрямовується на вивчення минулого через призму нерухомих об'єктів культурної спадщини.

Формування пам'яtkознавства як частини української науки, відбувається в тісному зв'язку із розвитком системи охорони пам'яток культурної спадщини, тому завдання, які виникають, будуть пов'язані з вивченням теоретичних та прикладних аспектів археології, історії, правознавства, архітектури, краєзнавства, мистецтвознавства, архівознавства, книгознавства тощо. Тобто пам'яtkознавство існує або як окрема наукова течія поряд з іншими

спеціальними науками, або як комплекс, що об'єднаний відповідними проблемами, які вирішуються на міждисциплінарному рівні групою наук відповідного спрямування.

На поч. 2000-х рр. Центр досліджень історико-культурної спадщини ІУ НАН України розширив визначення терміну “пам'яткознавство”, яке стало розглядатися не тільки у вигляді спеціальної наукової дисципліни, предметом якої є всебічне дослідження об'єктів культурної спадщини, але й галуззю, метою якої є охорона, збереження і популяризація пам'яток історії та культури, як складової частини національної і всесвітньої культурної спадщини.

Звідси випливає ще один важливий термін “охорона культурної спадщини”, визначення якого затверджене ЗУ “Про охорону культурної спадщини”, як системи заходів, спрямованих на збереження, використання, утримання об'єктів культурної спадщини тощо.

В практичній площині, охорону культурної спадщини ототожнюють із термінами “пам'яткоохоронна діяльність”, “пам'яткоохоронна справа” чи “охорона пам'яток історії та культури”, які застосовують спеціальний інструментарій для оцінки відповідної значущості кожного об'єкту, в системі пам'яткознавства.

Таким чином, пам'яткознавство, як певна наукова течія відповідає критеріям, що дозволяють вважати його частиною української науки. Воно має свій об'єкт досліджень, яким є вся культурна спадщина, як цілісна система, а також предмет, яким є всебічне дослідження, охорона, збереження, популяризація пам'яток культурної спадщини. Пам'яткознавство виокремлює власний метод наукового дослідження об'єктів культурної спадщини, основою якого є комплексний аналіз та міждисциплінарні дослідження з метою отримання конкретних даних для встановлення наукового, історичного, культурного, художнього значень.

Загалом, термінологія пам'яткознавства, як будь-якого іншого напряму наукових досліджень, потребує постійного доопрацювання, редагування та унормування, оскільки на різних етапах соціально-політичних та історичних

процесів, еволюціонуванні нормативно-правової системи, змінюються критерії виявлення, дослідження та поцінювання об'єктів культурної спадщини.

Олексієнко Д.В.
Науковий керівник: Ковтун О.О.
НТУ «ХП»

МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В РОЗРІЗІ ПОДІЙ ОСТАННІХ РОКІВ

Українська система вищої освіти має давню історію становлення та розвитку; завдяки власній фундаментальності вважається однією з найкращих у світі. Діяльність перших закладів вищої освіти в Україні сягає початку XVII століття, вища школа того часу здобула міжнародного визнання, що сприяло залученню студентів з усього слов'янського світу. Досвідчені викладачі та професори, велике розмаїття спеціальностей, європейські стандарти якості залишаються основними причинами популярності вищої освіти України серед іноземних студентів і сьогодні. Навчання іноземців в українських закладах вищої освіти здійснюється українською або англійською мовами. На сьогоднішній день в Україні більше 390 закладів вищої освіти, які займаються підготовкою фахівців для зарубіжних країн, і пропонують іноземним студентам широкий спектр спеціальностей в різних галузях знань. Двері українських ЗВО щорічно відкриваються для студентів із більш ніж 150 країн світу.

На мою думку, міжнародна освіта в Україні актуальна, адже вона якісна. Вчитися в Україні престижно і вигідно: у порівнянні з іншими європейськими країнами вартість навчання в Україні набагато нижче, а іноземні громадяни, які проживають в Україні, мають ті ж права, свободи і обов'язки, що і громадяни України.

Так, ми живемо в непростий, непрогнозований час, в умовах, коли у світі прогресує невідомий раніше та небезпечний вірус, від якого гинуть тисячі людей кожного дня. У зв'язку з цим безпека людини стала головним пріоритетом і в Україні, де влада змушена була звести контакт людей між

собою до мінімуму та запровадити дистанційну форму навчання. Важким був початок такого навчання в закладах вищої освіти, адже багато хто з он-лайн навчанням зустрівся вперше. Проте і в таких екстремальних умовах освітяни «на ходу» динамічно перебудовувались, перенавчались, день за днем вчилися «жити» в он-лайні та навіть більше – знаходити суттєві переваги дистанційної форми навчання. Українські викладачі розробили цікаву та ефективну методику он-лайн навчання, завдяки якій навчили та випустили тисячі кваліфікованих спеціалістів. Але, як ми знаємо, Covid-19 не став головною проблемою. В Україні вже майже рік іде жорстка та кривава війна. І навіть в цей важкий час українські викладачі продовжують надавати міжнародну освіту. І це є головним плюсом навчання в Україні, адже наші педагоги незламні, вони проводять заняття і на парковці, і в укритті, і навіть на фронті.

Отже, в короткому підсумку можна сказати, що міжнародна освіта в Україні сучасна, якісна та порівняно дешева. На жаль, такі проблеми, як Covid-19 та війна заважають розвитку міжнародної освіти зараз, але перспективи обнадійливі.

СЕКЦІЯ 1 ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Голова секції: проф. Тарароєв Я.В.

Секретар секції: доц. Дишкант Т.М.

Ван Дечжун
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

«ФОРМУВАННЯ» НОВОГО ПРОСТОРУ ЗА РАХУНОК ЗМІН В КУЛЬТУРІ ТА ОСВІТІ

Традиційно люди розуміли простір як місце, окреслене межами. Аристотель вважав, що «коли предмети перебувають у якомусь місці, вони оточені іншими речами, а оточуючим його є Топос», Платон описував простір як «приймач» речей, у якому всі елементи виникають, з'являються і зникають». У середньовіччі простір розумілося відповідно до порядку «Наднебеса-Небеса-Реальний світ», те, що має робити людина чи Бог, – це підтримувати своє власне становище, незалежно від цього, прив'язані людина чи Бог до свого власного простору. Тому сформувалося розуміння простору як ієрархічний простір. Аналогічна ситуація склалася і в Китаї: «Така концепція широко поширена і в китайському феодальному суспільстві, укріпленому конфуціанством. Концепція ієрархічного простору безпосередньо впливає на освіту, наприклад, на зміцнення авторитету школи, акцент на адміністративній системі, широкомасштабне та стандартизоване навчання талантів тощо» (Лі, Х.Л., 2022, р.15).

З науковим прогресом «поступово конструюється простір як безкінечність без фокусу, місцезнаходження – нестійка матерія у необмеженому просторі розширення» (Wang, M.A., 2006, р. 99), що також відповідає невизначеній природі постмодерного суспільства. Це означає, що

людина стала розумітися як істота, що постійно змінюється. А якщо йдеться про місце у просторі, то воно є нестійкою матерією. Ймовірно, також можна охарактеризувати і культуру, і освіту. В даний час педагогіка змінюється від орієнтованої на вчителя до орієнтованої на студента, а потім до орієнтованої на навчання. Інформаційний вік прискорив цю тенденцію. Класи та школи прагнуть «децентралізованого» існування, повсюдне навчання та освіта руйнують традиційні просторові кордони і рухаються до просторової реконструкції.

Сучасне розуміння простору не пов'язується з концепцією статичного простору. На розуміння простору впливають такі фактори, як взаємні відносини, взаємне співіснування (незалежно від того, в якому місці планети ми знаходимося), і таке відчуття відкриває нову перспективу для сучасних досліджень щодо реконструкції культурного та освітнього простору. Традиційне навчання здебільшого здійснюється у стаціонарному класі, проте в інформаційну епоху «освіта та навчання більше не будуть патентом усередині стіни, а діалог в інтерактивному просторі, відчуття місця навчання поступово ослабне, а простір, в якому існує взаємодія викладання та навчання – це місце навчання» (Zhao, H. J, 2007, p.21).

У постіндустріальному суспільстві людина створила мережевий освітній простір за допомогою ІКТ, де час, простір та вчитель-учень розділені. І все ж простір освіти залишається діючим, а культура, яка зростає на основі його розвитку, вносить свої корективи у вже існуючу культуру (культуру традиції) і створює абсолютно нові елементи, нові феномени, які можна назвати «такі, що прийшли із світу цифри» (цифрова культура). З одного боку, різні освітні ресурси, за допомогою яких різні міста, географічно віддалені один від одного, мають можливість розпочинати комунікацію, з іншого боку, - мережне спілкування підтримує інтерактивне навчання незалежно від просторово-часового поділу. Це означає, що новий освітній простір також призвів до нової культури, а інформація змінила світ зі статичного в динамічний (ми маємо нові

методи навчання, нові форми спілкування, в освіті нові технології полегшили доступ до книг та журналів, люди можуть отримати доступ до матеріалів в електронних бібліотеках швидше, ніж будь-коли раніше, дедалі більше університетів діляться своїм навчальним контентом в Інтернеті, ми можемо отримувати освіту за кордоном своєї вітчизни тощо, тощо). Можна впевнено сказати, що такий вид освіти активно впливає на загальну культуру.

Вей Сун
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТІ (ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)

Термін «Високі технології» (Hi-tech) вперше з'явився в 1960-х роках (виник у будівельній галузі США), став часто з'являтися у різних газетах та літературі. До кінця ХХ століття термін «високі технології» став широко використовуватися у міжнародному науковому співтоваристві у різних галузях. Що таке високі технології? Високі технології самі по собі є історичним, динамічним поняттям, що розвивається, і тому не існує міжнародно визнаного єдиного визначення. Загальноновизнано, що високі технології - це передові науки і технології, які базуються на новітніх наукових досягненнях і істотно впливають на розвиток і прогрес людського суспільства. Високі технологія визначається у третьому виданні американської програми до нового міжнародного словника Webster 9000 як «технологія, в якій використовуються методи або інструменти, що включають різучі край». У 1988 році Всесвітня організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначила високі технології наступним чином: «Високі технології відносяться до тих, які швидко розвиваються і високоінтегрованим секторам економіки, які вимагають досліджень і розробок, заснованих на динамічному і безперервному прогресі». На думку японських учених, високі технології є сукупністю технологій,

заснованих на сучасних передових технологіях і науці та технологіях наступного покоління. Китайське Національне бюро науково-технічних досягнень визначає високі технології так: «високі технології – це сукупність нових технологій, побудованих на основі всебічних наукових досягнень і досліджень, які знаходяться в авангарді сучасної науки і техніки і відіграють новаторську роль у підвищенні продуктивності, просуванні соціальної цивілізації та зміцненні національної могутності». Це визначення відбиває суттєві характеристики високих технологій повніше, ніж інші визначення. Високі технології - це наукомісткі технології, які засновані на сучасних теоріях природознавства та новітніх технологічних процесах, знаходяться в авангарді сучасної науки і техніки і можуть принести великі економічні, соціальні та екологічні переваги для сучасного суспільства».

«Високі» у терміні «високі технології» показують відмінність технологій у порівнянні зі звичайними та традиційними технологіями, і саме тому - це статична концепція. Згодом основні елементи та сфери застосування високих технологій змінюватимуться. З'являться нові високі технології, а деякі зрілі технології стануть традиційними технологіями. Нові технології виникають із комбінацій інших технологій, і основною логікою розвитку високих технологій є «природна еволюція». Про які основні напрямки високих технологій йдеться? Найбільш репрезентативною зрілою технологією є інформаційні технології. Будь то штучний інтелект, хмарні обчислення (це можуть бути великі цифрові дані, чи дані Інтернет-речей). Швидкий розвиток нових технологій в даний час - все це вказує на інтелект, особливо на швидку інтеграцію та оновлення технологій штучного інтелекту у контексті великих даних. Конвергенція цих технологій призвела до цифрової трансформації, коли різні організації, такі як уряди, підприємства та освітні установи впроваджують стратегії цифрової трансформації.

За Марксом, сутність техніки (на якомусь абстрактному об'єкті) можна зрозуміти, якщо відштовхуватися від наступного: техніка втілює у собі

відносини, з одного боку, «об'єктивного процесу обміну матерією, енергією та інформацією між людиною та природою»; а з іншого боку, - вона також відображає відносини між «людиною та людиною», і «людиною, людиною та суспільством». Маклюєн визначає технологію як розширення людської істоти, чи то людські кінцівки, чи то мозку. Дійсно, будь-яка важлива технологія глибоко впливає на просторові та часові елементи людей, реконфігуруючи нові простір існування та життєвий досвід. Отже, технологія є основною рушійною силою прогресу та розвитку людського суспільства, вона бере участь у побудові людської та суспільної діяльності, і можна сказати, що технологія впливає на процес людської цивілізації. Сила технологій є важливою рушійною силою змін і в освіті. В даний час з'явилося нове покоління інформаційних технологій, таких як Інтернет, великі дані та штучний інтелект, які стимулюють структурну реорганізацію та перебудову процесів у всіх галузях людського виробництва та життя, а також змінюють організаційні та сервісні моделі освіти. За останні кілька технологічних революцій відносини між традиційними технологіями та освітою демонстрували чітку бінарну взаємодію: освіта забезпечує необхідні умови та інтелектуальну підтримку технологічних інновацій, а технічний прогрес викликає зміни з метою змін у змісті та структурі підготовки кадрів, що, в свою чергу, має подальше вибудовує траєкторію навчання, яке сприяє відповідності прогресивному руху.

Онтологічне та смислове перетворення освіти багато в чому залежить від особливої ролі та значення техносфери та її конкретного винаходу – Інтернету – у сучасному світі. Можна навіть сказати, що цей факт є еволюційним процесом для розвитку освіти. Поточне зрушення парадигми в освіті має багато аспектів і перспектив, і воно формується багатьма перспективами, але головна з них - розвиток освіти в суспільстві, в якому з'явилися нові технологічні та інформаційні можливості.

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОСОФА С.Б. КРИМСЬКОГО

Що ми знаємо про Сергія Борисовича Кримського? Насправді ми знаємо про нього достатньо багато, але почнемо з його діяльності а саме з того що він був українським: філософом і культурологом, а також представником Київської філософської школи. Лауреат Шевченківської премії (2005), Премій НАН України: імені Д. З. Мануїльського (1990), ім. М. Туган-Барановського (2000), ім. Д. Чижевського (2001). Заслужений діяч науки і техніки України (1996), член Нью-Йоркської академії наук (1995). Автор понад 200 наукових праць. Зробив помітний внесок у розробку логіки наукового дослідження (1960-1970-ті рр.) і культурологічного підходу до з'ясування філософських проблем (від початку 1980-х рр.). Розробляв засади перетворення знання (динаміки теорій), прийоми витлумачення (як операції зворотної абстракції), засади узагальненої (некласичної) раціональності та розуміння, принципи духовності. Творчий доробок Сергія Борисовича відзначається ерудицією, раціональністю й водночас образним ладом, стиль викладу – художністю та високим естетичним смаком. Його блискучі лекції для студентів та аспірантів, виступи по телебаченню мали незмінний успіх.

Тепер я пропоную дізнатися про те, що про нього думали інші, і як про нього висловлювались: Сергій Кримський належав до тієї когорти інтелектуалів, які не змиряються з абсурдами і бояться, як казав сам Філософ, пропустити підтримкою народження нових істин. Він був особистістю й вченим, чий авторитет не потребував казенних звань і мішури регалій. Усі, хто його знав, дивувалися не лише широті його гуманітарних, зокрема, філософських знань, а й дивовижній ерудиції в усіх наукових галузях. Висока культура, людяність, особиста відповідальність за все, що відбувається у світі,

країні, інституті, особистій долі, непідробна увага до кожної людини, бажання допомогти, стимулювати до саморозвитку, підтримати в складних ситуаціях створили той авторитет, який справді мав Сергій Борисович. Він виховав кілька поколінь філософів, лишаючись для всіх негасним світилом-поводирем у пошуках істини. І я просто не можу не згадати про друга Сергія Борисовича, а саме про Петра Бевза який видав таку розповідь: Одна з ключових тем, яка цікавила Кримського як філософа і яку ми часто обговорювали, була «Людина».

Сергій Кримський писав: «Ви знаєте, я не даремно говорю про людину. Бо зараз і в політиці, і в культурі, і в практиці, і в релігійній діяльності склалось неадекватне розуміння того, що таке людина. Ми продовжуємо оцю тему ХІХ століття: «Людина – *Homo sapiens*, людина розумна». Ніхто не довів, що людина – *Homo sapiens*, це по-перше. А по-друге, розумність – це не атрибутивна ознака людини, а хіба позитивна. Тобто людина нерозумна – це не людина? Наприклад, божевільна людина чи просто людина неосвічена – це не люди? Людина – це просто суб'єкт чи реципієнт, як зараз кажуть, Божого покликання. Вона має свою долю, свою таємницю, сором, свободу. От що таке людина, а не просто людина розумна».

Підведемо підсумки: Сергій Борисович Кримський це український науковець, філософ, автор чисельних публікацій, філософських праць, культурний діяч кінця першої другої половини ХХ століття – початку незалежності України. І як вже було описано раніше науковець дійсно бачив проблеми суспільства, людини і мав власні філософські думки на рахунок цього. Зробив помітний внесок у розробку логіки наукового дослідження. І ось ми «дійшли» до кінця життя філософа, до 30 червня 2010 року. Саме тоді у віці в 80 довгих років і помер Сергій Борисович у місті Київ. І для вшанування пам'яті філософа навіть зараз в Бахмуті існує вулиця та провулок Сергія Кримського.

СЕНС ІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Часто специфіку людини вбачають в здатності замислюватись над сенсом свого буття, над неминучістю смертного кінця. Дійсно, людина, на відміну від інших живих істот, не просто живе, а знає, що вона живе, знає, що й інші особи людського роду також усвідомлюють факт її і свого існування, а всі вони знають, що їх життю настане кінець. Це дає змогу обмінюватись думками відносно нашого земного співіснування, корегувати відношення до власного життя й життя інших.

У категорії «сенс життя» відображується змістовна наповненість життя, розуміння свого призначення в світі (перш за все в соціальному світі), цільова спрямованість, ціннісна орієнтованість, те, ради чого варто проживати власне життя. Поява смисложиттєвої, або, як інколи пишуть у таких випадках, екзистенційної проблематики в історії людської духовності свідчить про зростання свободи людини, якщо під свободою розуміти можливість вибору. Людина все своє життя шукає покликання, ту мету задля якої буде жити та старатися жити далі, своє натхнення та сенс існування.

Зараз в нашій країні війна. І для багатьох зараз сенс – це вижити. І насправді від цього боляче. Бо раніше людини шукали сенс в іншому: принести в світ свою історію, знайти діло всього свого життя, можливо для когось це було знайти кохання, побудувати сім'ю. А про виживання люди не думали там глибоко. Бо всі ми знали, якщо будемо правильно їсти, вести здоровий спосіб життя, вчасно відвідувати лікарів, то ми вижимо. А зараз все змінилося, і люди змінилися. Тобто люди почали втрачати сенс життя, до якого так довго йшли.

Втрата сенсу робити будь-що, навіть просто вставати зранку з ліжка, постійна напруга, апатія, нічого не хочеться, не хочеться навіть спілкуватися з

людьми, що змінюється короткочасною ейфорією – можуть бути постійними супутниками українців та українок. Тільки якщо ми почнемо дбати про себе, свій емоційний і психологічний стан, ми зможемо з найменшими втратами – для себе, нашого життя і нервової системи – впоратися з подіями довкола.

І я також відчувала цю апатію, та небажання до всього, що мене оточувало. Я хочу розповісти про людини, яка надихнула мене почати шукати маленькі долі радості та найголовніші – сенс. Це відомий психолог Віктор Франкл, який 3 роки був концтаборі під час Другої світової війни та написав про це книгу «Людина у пошуках справжнього сенсу: психолог у концтаборі»

У своїй книзі Франкл розповідає багато історій про те, що виживали у концтаборах здебільшого ті люди, які знаходили у цьому сенс, попри всі нелюдські умови. «Я бачив сенс свого життя в тому, щоб допомагати іншим побачити сенс у їхньому житті», – казав Віктор Франкл про часи в таборах.

Читаючи історію цієї людини, я виділила для себе кроки вирішення цієї проблеми.

1. По-перше, це виробити свою рутину дня. Згадати, що ви робили раніше кожного ранку, та вечора. Можливо ви постійно читали книги, чи проходили курси навчальні.

2. Не втрачати гумору. Складно бути веселим коли такі негарні новини, коли бачиш як складно людям, та рідним. Але можна придумувати собі план, що будеш робити коли закінчиться війна. Куди поїдеш, вибереш собі нову професію чи будеш покращувати свої навички на сьогоднішній професії, з якими людьми познайомишся, і ще багато чого.

3. Радіти дрібницям. Тому, що сьогодні було менше тривоги, та цей день пройшов краще ніж минулий.

4. Прибирати дома. Насправді хаос в будинку – наводить ще сильніший хаос в голові.

5. Робіть те що ви любите. Готуйте, займайтеся самоосвітою, тобто робіть все те, що приносило вам щастя в мирний час.

Отже, зараз всім нам дуже складно, але ми маємо триматися для самих ж себе. Ми маємо розуміти, що сенс він є, і це головне, навіть якщо зараз він змінився. Продовжуйте жити та додавати в життя ресурс – звичайний, побутовий, який був до війни. Ці речі на постійній основі даватимуть вам опору, почуття контролю, якість відчуття стабільності, підживлюватимуть вашу нервову систему.

Горобченко Є. С.
науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНІЙ МУЗИЦІ

Мистецтво є дзеркалом сучасного стану соціокультурної ситуації в світі. Музика не є виключенням з цього правила.

Почнемо з простого визначення музики як низки низьких і високих звуків, збудованих в певній послідовності людиною. Звідси питання: які проблеми можуть бути у звукової хвилі? Якщо вже говорити про проблеми, то це чисто людський термін, тому проблеми можуть бути тільки у людей .

Таким чином , ми переконалися, що проблем у музики немає. З нею все в порядку, але проблеми можуть виникати у людей, що створюють цю музику. Наприклад, коли у музиканта немає натхнення і він не може скласти що-небудь. Це проблема. Однак, це не проблема музики, якщо завданням не є стати найпопулярнішою мелодією. Музика - це творчий спосіб передачі інформації, закладеної ідеї, настрою, емоцій. І в сучасному світі ніхто не забороняє нам складати ту музику яку ми хочемо чути. Але вплив моди (відносини між споживачем і виробником) визначають музику, яка буде панувати на певному проміжку часу

У творчості більшості сучасних виконавців, яких слухає молодь, є велика проблема, на мій погляд. Їхні пісні не наповнені глибоким змістом. Вся їх творчість не побудована на проблемах суспільства, котрі необхідно вирішити, їх творчість не спрямована на саморозвиток людства, на вирішення глобальних проблем. Їм слід було б писати пісні в яких буде глибокий сенс життя людства, зв'язок людини з космосом, духовний розвиток, але на жаль зараз ми маємо дуже мало виконавців, чиї пісні змогли надихнути мене на саморозвиток.

Музика (мелодії) в піснях у цих виконавців в основному побудована так, щоб людина розслабилася і плила за течією життя, але хіба в цьому сенс життя кожного з нас? На мою думку сенс нашого життя – саморозвиток, духовний розвиток, вивчення проблем духовного буття, вивчення науки.

На даному етапі життя, молоде покоління не усвідомлює того що нам слід слухати більш високу музику, більш надихаючу, з глибоким змістом, щоб ця музика торкнулася наших почуттів і саме цим, чесно кажучи, музика і пісні запам'ятовуються мені найбільше.

Висновки

На мою думку цю проблему має захотіти вирішити кожна людина, все суспільство має прийти до тієї думки, що ось нам не дуже подобається сучасна музика, ми хочемо с більш глибоким смислом .

Сучасні виконавці маю розуміти, що перш за все вони пишуть музику для людей, тобто чути цю музику можуть всі. Вони мають розуміти, що від їх пісень може залежати розвиток суспільства. Тому необхідно створення більш гармонічної музики та пісень з глибоким змістом.

Кадикова П.В.
науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

«ФЕЙКОВІ НОВИНИ» ЯК СВІТОГЛЯД

Я вважаю, що проблема «фейкових новин» дуже актуальна в наш час. Для початку, я хочу дати визначення цьому поняттю. «Фейкові новини» – підробка

чи імітація новин, яка створена з ігноруванням норм, правил, процесів. Тобто, «фейкові новини» розглядаються як створення паралельної реальності засобами масової інформації. Дивний феномен фейків полягає в тому, що хвилину тому їх ніби й не було, а потім все тільки про них і кажуть.

Я думаю, що розповсюдження фейкових новин пов'язане зі зміною світогляду в суспільстві, в якому істина перестала бути єдиним гармонійним цілим. Фейки бувають різноманітними, вони зустрічаються у наукових дослідженнях, медичних діагнозах, лікувальних процедурах, газетних новинах, інтернет-виданнях, що є наслідком заперечення існування абсолютної істини. Це дуже спотворює реальність. Ми починаємо вірити в те, що не існує. Навіть, серед фейкової інформації можуть бути неіснуючі міста та країни на картах. Це ж просто жах! Саме головне те, що людям тяжко розрізнити правду від фейка.

На мою думку, для того, щоб навчитися розрізнити правдиву інформацію від фейкової, треба зрозуміти цю інформацію, з якою метою вона виникла та на кого розрахована. Слід відмітити те, що фейки виникають тоді, як у інформаційному просторі відчувається брак фактів. Найчастіше фейки пов'язані з загрозою життю, благополуччя чи достатку. Я вважаю, що на поширення фейків сприяють такі чинники:

- неповнота вихідної офіційної інформації;
- розбіжність офіційної інформації та інформації, яку розповсюджують неофіційні джерела;
- виникнення сумнівів у аудиторії внаслідок появи неправдивої інформації;
- наявність закритої інформації для простих громадян;
- затримки у прийнятті рішень відповідальними органами через важливість цих питань;
- наявність серйозних організаційних проблем.

Я думаю, що є три способи, щодо вирішенні проблеми «фейкової інформації» як світогляду:

1. Найпростіший спосіб мінімізувати обсяг фейкової інформації, що розповсюджується – заповнити інформаційний простір офіційними даними.

2. Ще один спосіб відповіді на поширення фейкової інформації – це відсутність реакції на неї, якщо це є доцільним і дана інформація не несе потенційної шкоди. Як правило, обговорення згасає протягом тижня, якщо хибна інформація «не підживлюється» новими новинами.

3. Формування інформаційної культури і філософського критичного самостійного мислення, що є запорукою критики «фейкових новин».

Коростильов Г. Л.
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ДВА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДА ДО ПОНЯТТЯ ВІЙНИ ТА МИРУ (ПЛАТОН ТА ДЕМОКРИТ)

Науковці у своїх філософських працях при вивченні «війни» досить часто торкаються античних авторів. Сама соціально-політична та культурна атмосфера у Стародавній Греції актуалізувала філософське звернення до проблем війни. Давньогрецька цивілізація мала достатній досвід ведення великих війн. Так Сократ брав участь у Пелопонеській війні, був наставником афінського політика та полководця Алквіада та врятував його в бою. Аристотель був учителем великого полководця Олександра Македонського.

До філософського осмислення війни звертався Демокрит Абдерський (460-370 р.р. до н.е.), якого прийнято вважати першим енциклопедичним розумом Стародавньої Греції. Він написав праці: «Про військовий лад» та «Про збройний бій». У поглядах Демокрита представлена перша класифікація війн. Він вперше надав різницю між внутрішніми та зовнішніми війнами. Внутрішні війни він вважав великим горем держави: «Громадянська війна є лихом для тієї

і іншої ворогуючої сторони». Таких війн слід уникати. Війни ж проти зовнішнього ворога, що об'єднують державу в єдину силу, сприяють перемозі і славі: «Тільки при односторонності можуть здійснюватися великі справи, як, наприклад, вдалі війни для держав...». Така класифікація війн легітимізувала зовнішню війну, вводила їх у моральний та правовий простір, давала можливість використання категорії справедливості, з метою оцінки війн. Демокрит вважав війни проти варварів та інших зовнішніх ворогів цілком виправданими, а їхнє майно - гарним військовим видобутком.

Велику увагу темі війни приділяв у філософських роздумах Платон (427-347 рр. е.). Філософ розмірковує про війну у своїх працях «Держава», «Закони», «Федон», «Тімей». Платон вважає війну постійною дійсністю життя людського суспільства, тобто «... протягом життя йде безперервна війна з усіма державами...», а мир на його думку, «є тільки ім'я», але насправді його не існує. Причини війни, згідно з Платоном, в людині, її тілесної природі, пристрастях, жадоби до задоволення та багатства. «А хто винуватець війн заколотів та битв, як не тіло та його пристрасті? Адже всі війни відбуваються заради набуття багатств, а здобувати їх нас змушує тіло, якому ми по-рабські служимо», - пише філософ.

Спираючись на існуючу в грецькій філософській думці традицію, він поділяє війни на внутрішні та зовнішні. Ворожнечу зовнішню з варварами, чужинцями, він пропонує називати власне «війною», але міжусобиці, на його думку, - розбрат, сварка. Останній вид війн - несправедливий, тобто такі зіткнення свідчать про «хворобу країни, руйнують рідну землю».

Однак, війна для філософа - це лише вимушений захід, а головною метою будь-якої держави, гарного правителя має бути зовнішній і внутрішній мир. Платон пише: «Адже найкраще – це не війна, не міжусобиці: не дай боже, якщо в них виникне потреба, мир – це загальна мета... ..Не може стати справжньою державною людиною той, хто, маючи на увазі благополуччя всієї держави та приватних осіб, насамперед і лише звертатиме увагу на зовнішні війни. Йому

потрібно встановлювати закони, що стосуються війни, заради миру, а не закони, що стосуються миру, заради військових дій».

У «ідеальної» державі Платона мудреці-правителі прагнуть вибудувати гармонійні стосунки з сусідами, намагаються уникати конфліктів та вирішувати справи мирним шляхом, не допускати війн.

Таким чином, мислителі античності залишили значну історико - філософську спадщину в світі. Вони проаналізували причини та сутність війни, запропонували перші класифікації війн та безумовно вплинули на подальший розвиток військово-філософської думки.

Коротченкова А.Д.
науковий керівник: Міщенко В.І.
НТУ «ХП»

КОХАННЯ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

«Що таке кохання? Божевілля від чаду, гра вогнем, що веде до пожежі» – саме так писав Вільям Шекспір у своїй книзі, книзі, що стала іконою кохання. Це був золотий вік романтики, люди поспішали жити, були відвертими, знали що хочуть від себе і від своєї половинки. Повстають найвідоміші повісті, казки та романи про любов, всюди бали, сватання, щасливі молодята...Тоді люди навіть подумати не могли, що любов може набрати іншого вигляду вже через 400 років, мізерний відтінок у призмі історії. Що ми маємо зараз? Зміни партнерів, зради, розторгнення шлюбів, матері-одиначки, кинуті діти та нещасні сім'ї – це явно не той ідеал, який був здається недавно. Виною деградації міжлюдських відносин, на мою думку, безперечно є вплив сучасної техногенної цивілізації.

Робота - одним з таких занять, за яким люди проводять половину свідомого часу. Сучасний Homo Faber – людина, яка знаходиться у шаленому ритмі праці. Деякі проводять на ній по 12 годин, після яких про ніяку

романтику вони не думають. Ми повинні враховувати, що в сучасних умовах домінуючим типом управління є технократичний, який приводить до накопичення роздратування, негативної енергетиці, а якщо ми ще займаємося справою, яка нам не подобається та дратує, то ми не можемо впевню зберегти свої почуття до іншої людини та будемо розповсюджувати скверний настрій та зриватись на другій половинці. Гадаю що кожному зрозуміло, що любов гине в таких умовах... Другий бік – це замовчування проблем. Чомусь сьогодні з'являється дуже багато людей з душевними травмами, які вони ніяк не лікують і не говорять про них. Це можуть бути як звичайні проблеми з батьками, так і травми від минулих відносин, коли минулий партнер зробив боляче, залишив загін або добавив фобію, і що в одному що в другому випадку важливо обговорювати такі проблеми, прозвучить банально, але слова можуть лікувати. Люди спілкуйтесь!

Ще однією проблемою я вважаю розмиття кордонів дружби та кохання. Чомусь раніше не було Френдзони, люди знали чого вони хочуть, від себе й від партнера, знали що означають натяки. Зараз усе те, що для одного приємна дружня розмова, для іншого це флірт, люди можуть залицятись по дружбі, а їх "друзі" можуть сприймати це серйозно і прив'язуватись до них і очікувати більшого. Коли виявляється, що це все не серйозно і крім дружби нічого бути не могло люди не рідке ламаються і закриваються у собі. Ті самі душевні травми, про які ми вже згадували, їм буде важче полюбити і довіритись, і так в коло.

Мабуть людина має прийти до висновку, що світ справді сильно змінився і важко знайти справжнє кохання, що справжнього кохання не існує? Але не зважаючи на те, що в складності відносин сильну роль відіграє сучасні відносини людини на виробництві, і відмінити їх вплив на людину ми не можемо – ми, на мою думку, все ще можемо повернути любов, ідеалізовані відносини Ромео і Джульєтти, все що для цього потрібно змінити ціннісні орієнтації, які обирає людина. По-перше людина має не тільки вірити у любов,

але усвідомлювати, що вона є відбиттям духовного розвитку самій людини: вона має саме ту любов, на яку заслуговує. По-друге, необхідно обирати ту роботу, яка приносила б радість у відносини, що, безумовно сильно посилить тягу між людьми. По-третє, формувати у себе не тільки загальний, але й соціальний й емоційний інтелект, щоб розуміти, одне іншого, вміти розмовляти, але розмовляти не аби як, а відверто і щиро, нічого не приховувати і обговорювати кожну проблему, лікувати один одного.

Кучеров О. О.
Науковий керівник: Акоп'янц Н. М.
НТУ «ХП»

ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Філософія це дисципліна, що вивчає буття людини, відносини людини і світу, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах. Складно визначити практичну користь цієї науки в наш час, але проблема філософії у сфері юрисдикції є актуальною і корисною. Наприклад коли береться до уваги етична сторона проблеми.

Представник філософської думки України – Григорій Савич Сковорода, мав значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя, через що його називали «Сократом». Філософські погляди Сковороди присвячені головним чином етиці. Не був він лояльним до церковної та світської ієрархії, відкидав будь-який примус, не любив церковних ритуалів, віддаючи перевагу особистій духовній свободі. Головним сенсом людського існування Сковорода вважав самопізнання.

Сковорода повчав, що царство людини знаходиться всередині неї і щоб пізнати Бога, треба пізнати самого себе. Офіційна московська релігія ділила людство на більш благословенних Богом і менш благословенних, а навіть і

таких, що перебувають ніби під прокляттям, себто кріпаків. А Сковорода вчив, що «всяка праця благословенна Богом», а розподіл місць коло Бога називав непростимим гріхом. Московське православ'я і взагалі все московське духовенство було нетерпимим до всього чужого як єретичного, «неправославного». Сковорода навчав, що найбільше й фактично єдине завдання філософії – шукати правду і прагнути до неї. Але в умовах людського життя ця мета недосяжна, і щастя людини полягає саме в тому, що вона все мусить шукати правди. До цієї мети можна йти різними шляхами, і тому нетерпимість до тих, хто інакше думає, не знаходить виправдання. Так само й релігійна нетерпимість не знаходить виправдання, бо вічна правда проявляється на цьому світі в різних формах. Будучи у ставленні до себе самого цілковито безкомпромісним і досягнувши внаслідок цього повну гармонію між своєю наукою та своїм життям, Сковорода був надзвичайно лагідний і оглядний у ставленні до інших.

Україна прогресивна держава, тому проблеми рівного віросповідання, гендерної і соціальної рівності, етичності, кари військових злочинців й інше є актуальними в наш час і філософія Сковороди може допомагати у їх рішенні.

Логачова О. О.
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ Б. ПАСКАЛЯ

Ми народжуємося з любов'ю в серці. Вона вступає в свої права в міру вдосконалення нашого розуму, спонукаючи нас любити те, що представляється нам прекрасним, навіть якщо нам ніколи не говорили, що є прекрасне. Хто після цього сумніватиметься, що ми призначені не для чого іншого, як для любові? Безглуздо приховувати від самих себе: ми любимо завжди, і, навіть коли нам здається, що ми знехтували любов, вона таїться в глибині нашого серця. Без любові ми не можемо прожити і хвилини.

Б. Паскаль виступив проти філософського настрою, що панував у епохи - світоглядного раціоналістичного оптимізму, а також проти пов'язаного з ним деїзму. Бог - центральна тема у філософії Паскаля. Раціональне знання незручно освітити екзистенціальні питання. Думав, що ми осягаємо істину не тільки розумом, але й серцем. У серця свої закони, у розуму - свої.

Блез Паскаль був молодшим сучасником Декарта, поєднуючи у собі геніального математика, філософа та християнина. Він був особисто знайомий з Декартом, однак обидва філософа відчували взаємну антипатію один до одного, хоч і обидва були раціоналістами – тобто вірили, що велич людини заключено у здатності людини до мислення. Однак відмінно від Декарта, Паскаль бачив не лише велич розуму, але і його обмеженість, він був упевнений, що і любов і розум – здатні відкрити людині істину кожен у своїй сфері. По-різному ці філософи ставились і до свободи волі:

Декарт – вважав, що людина чинить так чи інакше виходячи з керувань розуму. Паскаль – відповідав на це «Людина керується чим завгодно: емоціями, власним егоїзмом, зовнішніми факторами, але в жодному випадку не розумом».

Серце не протистоїть у Паскаля розуму, а допомагає йому. Безпосередньо інтуїтивне знання в свою чергу пройняте розумовою діяльністю, хоч розум тут діє непомітно. Розглядаючи проблему істини, Паскаль підкреслює її відносність. Він не поділяє безмежної оптимістичної віри у всемогутність людського розуму, характерної для філософії Нового часу. Остаточну істину ми можемо знати лише про закінчений предмет, а кожна річ є незакінченою за своєю природою, тому наші знання мають лише відносний, а не абсолютний характер. Все наше знання лише частково істинне, а частково хибне, особливо це стосується нашого знання про саму людину.

Паскаль говорив, що почуття ніколи нас не обманюють. І якщо ми бачимо зламаним весло, занурене у воду, то почуття дають нам щиру картину пізнання, що розум повинен пояснити.

Розум теж не може пізнати істину, тому що він, крім того що загублений між двома безкрайностями, у кінцевому світі діє також в обмеженому інтервалі.

І розум, і інші здатності людини не переносять крайнощів. Сильна жара й сильний холод, сильне видалення й сильне наближення, занадто голосний і занадто слабкий звук - все це людині недоступно. Вона губиться. Істина досягається тільки в деякому дуже малому інтервалі звуків, кольорів і т.п. І, що не менш важливо для Паскаля, на відміну від Декарта, у пізнанні істини людині завжди заважає його особистий інтерес.

Може бути, найбільше Паскаль приділяв увагу природі людини, хоча сам же підкреслював, що це самий складний і найважливіший із всіх існуючих на землі питань. Як говорить Паскаль, саме складність людини змушує вчених займатися чим завгодно, тільки не пізнанням людини.

Разводова Т.О.
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ПОНЯТТЯ «СОВІСТЬ» І «ДОБРО» У ПОГЛЯДАХ Г.В.Ф. ГЕГЕЛЯ

Гегель визначає місце та роль совісті в системі розвитку ідеї, духу та понять. Свідомість, перебуваючи на шаблі суб'єктивного духу, осмислює поняття «совість» та «добро». На рівні абсолютної ідеї відбувається самопізнання ідеї у формі абсолютного духу. Актуальність роботи полягає у виявленні співвідношення понять совісті та добра.

Совість і добро - це один із розділів моральності. Совість розкривається через поняття «добро». Гегель у трактаті «Основи філософії права» розглядає добро як нескінченну для себе суцільну суб'єктивність, а совість як внутрішнє визначення добра. У «Філософії духа» окреслює випадковість того, як узгоджується зовнішня об'єктивність із суб'єктивними цілями: чи реалізується у ній добро і чи знищується у ній зло; чи знаходить у ній суб'єкт своє благо, чи щасливий у ній добрий суб'єкт і чи робиться нещасним злий.

«Добро, за Гегелем, - це реалізована свобода, абсолютна кінцева мета світу». Через розвиток поняття «добро» Гегель підводить нас до поняття совісті. Що таке добро? «Добро є для мене, як волюючого, особлива воля, і я

знаю його, ... особливість добра як нескінченної для себе суб'єктивності. Це внутрішнє визначення добра є совість». Гегель розглядає совість як святе, дане людині, як суб'єктивність, як суд. «Совість як ця єдність суб'єктивного знання і того, що є в собі і для себе, - святина, зазіхати на яку було б святотатством».

Совість - унікальна властивість людини, у моральній свідомості вона є мислення та знання добра. У мисленні совість – це морально-розумне поняття добра, яке має знайти своє втілення у моральності. «Єдність суб'єктивного та об'єктивного в собі та для себе суцього добра є моральність».

Совість як внутрішній і моральний регулятор поведінки може виявлятися лише у розгортанні свободи, лише у свободі індивіда. Якщо дух є мислення добра, є проявом совісті, то дух за змістом позитивний. Дух завжди прагне самопізнання, маючи здатність перетворюватися на різні за значимістю стадії.

Але совість не може існувати без індивідів, без їхніх дій і в цьому Гегель бачить активну, діяльну природу самого духу. Сам індивід є істота, що мислить, устремління якої повинні бути пронизані змістом добра і обов'язку. Об'єктивний дух не може виявлятися без суб'єктивного духу, і шлях його йде до дедалі глибшого усвідомлення поняття свободи. Совість набуває в об'єктивному дусі форму об'єктивної реальності, форму готівкового буття.

Добро та совість у Гегеля збігаються в абсолютному дусі і є регулятивною ідеєю для людини. У філософії совісті Гегель бачить ключ порятунку людини і людства у його самосвідомості, яка пов'язана з самопізнанням людини як активного носія духу. Дух – це життя у його різноманітному прояві.

Філософія совісті зводиться до великих узагальнень, вона як сполучна ланка таких понять у Гегеля, як свобода, добро, обов'язок та найвища справедливість. Совість стала об'єктивним субстанційним чинником життєдіяльності людини, це найважливіший регулятор моральності. Але водночас цей елемент об'єктивного духу діє через суб'єктивну волю людей. Сьогодні необхідно звернути особливу увагу на рідкісне явище людського

духу, наділеного свідомістю та свободою, здатного пізнавати себе, бачити себе з боку та виконувати свій обов'язок – жити та трудитися по совісті.

Шаповалова А. О.
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

«ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ЕДМУНДА ГУССЕРЛЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЇ»

Едмунд Гуссерль був одним із представників філософської течії, і він підкреслював, що філософія та психологія перебувають у особливому зв'язку, в особливому відношенні один до одного. І цей зв'язок полягає в тому, що феноменологія як наука про сутності розкривається «в примітній двоїстості: з одного боку, як психологічна феноменологія, яка як радикальна основна наука повинна служити психології взагалі, з іншого боку, як трансцендентальна феноменологія, яка в ряді філософських дисциплін виконує найважливішу функцію першої філософії, функцію філософської науки про першооснови». Спираючись на особливий зв'язок двох представлених наук, вчений допускав існування двох світів, - світу фактичних подій зі своїм перебігом часу та причинами і світу психологічного, - Гуссерль вказує, що ці світи корелюють, але не детермінують один одного.

Засновник феноменології прагнув до створення нової психології, яка спиратиметься на феноменологічний метод, який якісно відрізняється від існуючих та прийнятих психологією методів. У феноменології Гуссерля людині онтологічно властиві свідомість і рефлексія, проте рефлексія виступає як функція свідомості. Свідомість інтенціональна. Інтенціональність у свою чергу виявляється в рефлексії.

У феноменології Гуссерля свідомість також має сутнісну двосторонність. Вона може бути представлена, як природне, реально-природне, що безперервно протікає у своїх самовідчуттях, так і як трансцендентальний, ноематичний рух

до чистого трансцендентального досвіду і містить чисті ідеальні феномени. Відповідно їм виділено два види рефлексії - проста (природна) і трансцендентальна (феноменологічна). Проста рефлексія – поверховий огляд свідомості, тобто те, що робить видимим свідомість у своєму анонімному функціонуванні. А досягнення чистих феноменів, здійснення розуміння психічного у його сутності складає феноменологічну рефлексію. Зіставивши уявлення про рефлексію, можна говорити про створення гарної системи буттєвих відносин, яка характеризується, з одного боку, відкритістю за рахунок потенційної нескінченності горизонту свідомості, а з іншого – самодетермінацією. При цьому можна побачити дуалістичність цієї системи, що виникає із прагнення вченого вирішити трансцендентальну проблему. Прояв дуалізму полягає у існуванні світу як «суцього всякого роду», і перехід людини в трансцендентальну позицію, яка передбачає об'єктивізацію її суб'єктивного світу трансцендентальною свідомістю.

Ґрунтуючись на поставлений вище матеріал, можна виділити проблеми, невіршеність яких накладає обмеження на психологічне вивчення рефлексії з позиції феноменології. Першою проблемою є неможливість пояснити активність людини у конституюванні світу, яка починається зі зміни установки із простою рефлексією на трансцендентальну. Другою проблемою постає питання де, в якому місці здійснюється рефлексія? Це «місце» має бути визначене у трансцендентальній позиції. Відкритість цих питань створює обмеження, які роблять проблематичною можливість досліджень рефлексії з позиції феноменології. Адже для більшості напрямів у сучасній психології важливим є виконання низки принципів – розвитку, детермінізму, активності тощо, – ігнорування яких руйнує предметне поле науки. Співвіднесення сучасних досліджень у психології рефлексії та феноменологічних ідей показує, що рефлексія є насамперед механізмом самопізнання та саморозвитку.

Варто звернути увагу на те, що Я ніколи остаточно не визначено, не оформлено в якийсь сенс, воно потенційно нескінченне. Таке буття можливе лише в тому випадку, якщо Я стане для людини ноємою. Саме тому рефлексія у

психологічному дослідженні особистості може розглядатися як джерело розвитку, як пояснювальний принцип цього процесу.

Шилов О.А.
науковий керівник: Дольська О.О.
НТУ «ХП»

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ГУССЕРЛЯ, ЇЇ РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Феноменологія Едмунда Гуссерля - це науковий підхід у філософії, розроблений Е. Гуссерлем на початку ХХ століття. Феноменологія досліджує суб'єктивні досліди та сприйняття людини, які є основою для її розуміння реальності. На відміну від класичної філософії, що ставить за мету опис зовнішньої реальності, феноменологія Е. Гуссерля досліджує внутрішнє уявлення людини про реальність.

Сам Е. Гуссерль описував їх у статті для англійської енциклопедії як «феномен» дослівно – «те, що видно», «феноменологія» - «наука у тому, що видно», у тому, як усе дано свідомості, тобто, на досвіді.

У центрі уваги феноменології Е. Гуссерля знаходяться такі концепції, як досвід, свідомість і сприйняття. Вона стверджує, що це розуміння реальності починається з індивідуального досвіду людини. Відповідно до феноменології, людська свідомість організує та інтерпретує інформацію, отриману від зовнішнього світу, та формує наше уявлення про реальність.

Е. Гуссерль розуміє філософію як науку, своє головне завдання бачить у проясненні витоків та відродженні справжньої раціональності. Він прагне показати мислення з погляду досвіду (щоб людина мислила, виходячи з того, що дано їй на досвіді, нічого до цього не домішуючи), віддаляючись тим самим від метафізики.

Роль феноменології Гуссерля в сучасній філософії дуже важлива, оскільки вона надає основу для дослідження суб'єктивних дослідів людини та її

способу сприйняття світу. Вона дозволяє філософам досліджувати людську психологію і розум, а також зрозуміти, як людина розуміє і інтерпретує інформацію, що надходить до неї. Це має вагу не тільки для філософського дослідження, але і для практичного застосування, оскільки пізнання феноменологією може допомогти в розумінні та вирішенні багатьох психологічних та соціальних проблем.

3 тези важливості феноменології Гуссерля у сучасній філософії

1. Розкриття сутності сприйняття: Гуссерль засновував свою феноменологію на дослідженні сутності сприйняття, яке допомогло краще зрозуміти та описати процес сприйняття реальності.

2. Узагальнення філософської практики: Гуссерль вважав, що філософія має бути практичною та орієнтованою на життя, а не лише теоретичною. Його феноменологія пропонує методи дослідження та аналізу реальності, які можуть бути застосовані у повсякденному житті.

3. Розробка нових філософських концепцій: Гуссерль зробив важливий внесок у розвиток таких філософських концепцій, як інтерпретація, суб'єктивність, експеріенталізм та інші, які мають значення для сучасної філософії.

Феноменологія Гуссерля має важливе значення для сучасної філософії, надаючи нові підходи до вивчення людського досвіду та свідомості. Вона має широке практичне застосування в різних галузях та надає важливий інструмент для розуміння людської психології та свідомості. У цьому відношенні феноменологія Гуссерля є важливим контрибутором у розвитку сучасної філософії. Також феноменологія Гуссерля має велику вагу у предметах, відмінних від філософії, таких як: психологія, антропологія, соціологія та інших науках про людину. Вона надає інструменти для дослідження людської психології та свідомості, у тому числі в сучасності, та її методи можуть бути використані в практичних цілях, таких як психотерапія або особисте консультування.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ІГРОМАНІЇ

У сучасну добу значно зростає інтерес дослідників до проблеми комп'ютерної залежності. Її комплексний характер актуалізує звернення до вивчення комп'ютерної залежності медиків, психологів, педагогів, філософів. Це має сприяти вирішенню важливого завдання пошуку шляхів профілактики та подолання зазначеної залежності. Її невід'ємним складником постає ігроманія, до характеристики якої звертаємося у нашому дослідженні

На рубежі ХХ-ХХІ ст. світ людини зазнає масштабних змін під впливом новітніх комп'ютерних та інформаційних технологій. Процеси виробництва, споживання, освіти переносяться у сферу віртуального, що значною мірою унеможливорює адекватне оцінювання особистістю навколишнього світу і себе самої як природно-соціальної істоти. Людина поступово втрачає бажання спілкуватися в реальному світі з реальними людьми, звикаючи жити у власному мікросвіті з присутністю тільки віртуальних суб'єктів комунікації. Така ситуація засвідчує появу комп'ютерної залежності як патологічної пристрасті людини до роботи або проведення часу за комп'ютером. М. Шоттон, Ш. Текл, Т. Больбот з'ясували, що перевагу віртуальності перед реальністю надають люди з певною особистісною специфікою, які найчастіше відчувають проблеми комунікації з оточенням.

Виокремлюють два основні механізми утворення комп'ютерної залежності: потреба у втечі від реальності і прагнення прийняття ролі іншого (в рольових іграх – ролі віртуального героя). Найбільш поширеним її різновидом постає ігроманія (пристрасть до комп'ютерних онлайн-ігор). У 2013 р. вона під назвою «інтернет-ігрового розладу» (Internet Gaming Disorder) була визначена медиками як психічна проблема, що потребує подальшого дослідження.

Сьогодні ігроманія є нагальною соціальною проблемою. Найчастіше формуючись у соціально-активному віці, вона призводить як до соціальної

дезадаптації, так і до формування психічного розладу, що завдає шкоди соматичному здоров'ю. Особливо актуальною наразі є проблема швидкого формування адиктивної поведінки у підлітковому віці, що пов'язано із психічною та соціальною незрілістю молодого організму, який менше захищений від впливу негативних зовнішніх і внутрішніх стресових чинників. За даними соціологічних досліджень, в Україні 5,3% міської молоді щодня проводять свій вільний час біля ігрових автоматів. На підставі результатів досліджень можна стверджувати, що залежність від азартних ігор охоплює щонайменше 0,5–1,5% населення розвинутих країн, зокрема у тих, де ігорний бізнес узаконено на державному рівні. Дослідження Національної асоціації США щодо проблем азартних ігор свідчать, що середньостатистичний мешканець будь-якої країни з імовірністю 6% може стати карним злочинцем. Цей показник у наркозалежних осіб зростає до 32%, у залежних від алкоголю – до 34%, а у залежних від азартних ігор – аж до 48%. Тому важливо знаходити альтернативи ігроманії на шляху конструктивної соціальної поведінки – самоосвіти, занять спортом, допомоги іншим людям та ін.

Як штучне середовище функціонування людської свідомості, комп'ютер й Інтернет прямо впливають на особистість за нових умов комунікації в інформаційному суспільстві. Ігроманія як поширений вид створює реальну загрозу загострення демографічної, кримінальної, соціально-економічної ситуації. Тому її профілактика надзвичайно важлива для збереження і поступального розвитку людської культури і всього сучасного світу. Як доводить практика, своєчасне виявлення комп'ютерної залежності і спільні зусилля родини, викладачів, колег, друзів сприяють знаходженню шляхів її подолання та їх реалізації.

СЕКЦІЯ 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Голова секції: проф. Скляр В.М.
Секретар секції: доц. Дворкін І.В.

Білас Ю.В.
Науковий керівник: Скляр В.М.
НТУ «ХП»

**«РЕВОЛЮЦІЙНЕ» СТУДЕНСТВО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА
С.В. ПИЛИПЕНКА. РОКИ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ СВЯТОГО
ВОЛОДИМИРА**

Розвиток освіти та культурного життя України є невід’ємною частиною її історії. Здебільшого, культура і освіта доволі часто має величезний вплив на більш глобальні державні процеси, які необхідно досліджувати, в тому числі, крізь антропометричний вимір. Однією з найбільш цікавих постатей українського культурного життя на початку ХХ ст. залишається український письменник Сергій Пилипенко. Літератор відомий, як фундатор української Спілки селянських письменників «Плуг», що була утворена в 1922 році.

Біографія Сергія Пилипенка як літературного та громадського діяча, репресованого в 1933 році вимагає глибокого дослідження різних етапів його життя. Зокрема, дослідження ролі письменника в культурному середовищі та літературному житті, необхідно визначити умови становлення його особистості, формування громадянської позиції тощо. Одним із найбільш цікавих, і найменш досліджених періодів життя Сергія Володимировича є його навчання в Університеті Святого Володимира 1910-1912 рр. в Києві, з якого він був відрахований за «участь у революційній діяльності». З запланованих програмою чотирьох курсів навчання С. Пилипенко прослухав лише два, але два роки вищої школи стали важливим періодом в процесі становлення його особистості.

Життя українського студентства на початку ХХ ст. проходило під найрізноманітнішим політичними впливами. Більшість студентів того часу були прихильниками вже існуючих і новоутворених, переважно нелегальних політичних партій та організацій. Прихильники революційних течій, що навчалися на початку 1910-х рр. в Київському університеті були за це відрахованими, як і студент Сергій Пилипенко. Про це свідчить величезна кількість студентських справ у фонді №16 Державного архіву м. Києва. Більшість цих відрахованих студентів в подальшому стали кращими представниками культурної та наукової еліти, були неодноразово заарештовані, потрапляли під гвалт більшовицьких репресій. Деякі з них були знищені фізично, але їх прізвища та доробок стали відомі всьому світу.

Студентський шлях С. Пилипенка розпочався після завершення в 1910 році Першої Київської гімназії. Юнак у віці 19 роки вступив до історико-філологічного факультету на славистичне відділення під впливом свого гімназійного педагога Я.М. Шульгина та через захопленість спадщиною Михайла Драгоманова, який і сам в свій час навчався на тому ж факультеті.

Найбільш повне уявлення про роки навчання в університеті надає «Особова справа студента С.В. Пилипенка». Цей документ є фундаментальним, у дослідженні якого стає відомим які дисципліни вивчав майбутній літератор, якою була його успішність протягом двох років навчання, яким було його викладацьке та товариське оточення.

Навчання та здібності письменника відбувалося за викладанням справжніх метрів історії, філософії та філології початку ХХ ст. Вивчення творів світової літератури, історії філософської думки, більше 10 іноземних та декількох «мертвих» мов вимагали як здібностей, так і особистого зацікавлення студента. Оскільки С.В. Пилипенко до кінця свого життя займався літературною та редакційною діяльністю, можна зробити висновок, що життєвий шлях особистості було присвячено улюбленій справі.

Отже, студентські роки Сергія Пилипенка є важливим та достатньо інформативним етапом його життя, що вимагає окремого та детального

наукового висвітлення. Перспективне дослідження деталей студентських років Сергія Пилипенка сприяє відкриттю нових цікавих фактів з його біографії, які, в свою чергу стануть основою для подальших досліджень.

Варварик М. К.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ПРО ЗМІНУ НАЗВ ВУЛИЦЬ ХАРКОВА НА ПОЧАТКУ 1930-х рр.

Назва вулиці - один з топонімів, який визначає обличчя міста, внесок його жителів в науку, мистецтво, політику. Саме прізвищами видатних людей називають вулиці і проспекти міста. Звичайно, завжди існували і ліричні назви вулиць в нашому місті: Вишнева, Садово-Паркова, Прорізна та інші.

Для різних історичних часів характерні зміни назв вулиць. Не завжди це було пов'язано з зміною влади. Місто розширювалося і в нього входили передмістя з однойменними вулицями. Наприклад, на 1930 р. у місті були вулиці Ковальські – на Подолі, на Новоселівці (згодом – Кропивницького), на Павлівці (згодом – Кавказька). Або вулиці Олександрівські: в районі Південного вокзалу (Червоноармійця), в районі Основи (вулиця Лаврова), в районі дачі Науменка (вулиця Антонівська), в районі дачі Рашке (вул. Анютинська), в районі Нової Павлівки (вул. Олександра Ульянова). Вулиця Тараса Шевченка в місті стала Шевченківською. А вулиця Шевченківська на землях Темницького стала Шоломською, на Новоселівці – Шульгинською, на Основі – Щедринською, на землях Чуніхіна – вул. Сковороди, а на Липовому Гаю - вул. Шаповалівською,

З приходом до влади комуністів, чимало вулиць отримали нові назви в честь комуністичних діячів. Навіть центральну вулицю міста - Сумська було перейменовано і вона називалася Карла Лібкнехта. Рибна вулиця стала Кооперативною, а зовсім скоро - вулицею Берія. Єпархіальна вулиця отримала ім'я Артема, Семінарська - Володарського, Дворянська Набережна – набережної

Домбаля, Велика Панасівська стала вулицею Котлова, вулиця Благовіщенська стала вулицею Карла Маркса. Вулицею Фрідріха Енгельса стала вул. Різдвяна. Куликівська вулиця стала вулицею Мельникова, Ветеринарна – вулицею Іванова, Катеринославська – вулицею Свердлова, Кацарська – Котовського. Московська вулиця називалася вулицею Івги Бош, Старо - Московська вулиця стала вулицею броненосця Потьомкін, Ново – Московська – вулицею 1 травня. Згодом, їх було об'єднано в Московський проспект, а ще пізніше – в проспект Сталіна. Максиміліанівська вулиця стала вулицею Раковського, потім - Ольмінського, Харинський проїзд – отримав ім'я Саммера (нині- Людмили Гурченко), Балашовський провулок - став провулком Ворошилова, Кінна площа стала площею Повстання, Мироносицька площа стала площею Комсомольця, Павлівська площа - площею Рози Люксембург, Благовіщенська площа – площею Карла Маркса, Скобелівська площа стала площею Руднева, Миколаївська площа – площею Тевелєва, Воскресенська площа – площею Урицького, Вознесенська площа – площею Фейербаха, Жандармська площа – площею Всеобуча, а потім - Червоного міліціонера, Театральна площа - імені Франка.

Царицинська вулиця стала вулицею Ганни. Бурсацький узвіз став називатися вулицею 12 листопада, Мироносицька вулиця стала вулицею Рівності і братерства, а зовсім скоро - Держинського, Дворянська стала вулицею Кропоткіна, Конторська - стала Червоножовтневою, а Петинська – Плеханівською, Губернаторська – вулицею Революції. Університетська вулиця стала вулицею Вільної Академії, Газова – вулицею Світло Шахтаря, Мироносицький провулок став Раднаркомівською вулицею, Монастирський провулок став Спартаківським.

Лазаретна вулиця стала вулицею Трінклера, Миколаївська - вулицею Короленка, Міщанська вулиця – Громадянською, Москалівська – Жовтневої революції, Інструментальна – Мечникова, Каплунівська – Червонопрапорною, Сорокинський провулок став вулицею Гіршмана. Технологічна вулиця-вулицею Фрунзе, Зелена вулиця отримала назву Паркова.

З отриманням Україною незалежності багато вулиць отримали, як нові, так і історичні назви. Таким чином, вивчаючи зміну назв вулиць міста, можна визначити основні віхи історії міста.

Гнатюк Д. Є.
Науковий керівник: Савченко Л. П.
НТУ «ХП»

УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ КІНЦЯ ХІХ СТ. У СПОГАДАХ ЮРІЯ КОЛЛАРДА

Юрій Жерардович Коллард був помітною постаттю в українському русі кінця ХІХ-першої половини ХХ століття. У 90-х роках ХІХ століття він навчався у Харківському технологічному інституті (нині НТУ «ХП») Серед членів Революційної Української партії вирізнявся послідовною самостійницькою позицією. У роки національної революції 1917-1921 років займав керівні посади в залізничних відомствах УНР, Української Держави Павла Скоропадського, за Директорії певний час очолював міністерство шляхів. По собі він залишив декілька мемуарних публікацій, з яких найбільший інтерес, з огляду на нашу тему, становить книга "Спогади з юнацьких днів".

Ці свої спогади Юрій Коллард починає зі згадки про Братство тарасівців, як попередника і Харківської громади, і РУПу, відзначивши, що воно була засноване, насамперед, харківцями. І вже тут, в переліку засновників, він називає студента Харківського технологічного інституту Михайла Базькевича. Пізніше до братства доєдналися студенти-технологи Григорій Чубенко та Микола Яценко.

Перша в Наддніпрянській Україні українська політична партія – РУП, як відомо, виникла на базі Харківської студентської громади. Юрій Коллард наводить списки найбільш активних, на його думку, членів громади від трьох тодішніх вишів Харкова. Найбільшим виявився список студентів-технологів. Він включав 23 особи, від університету було відповідно 16 осіб, від

Ветеринарного інституту 17. Щоправда, окремо Коллард пише ще про участь двох студенток університету, одна з яких була сестрою студента-технолога Лева Мацієвича . До речі, достатньо докладно описується історія навернення одного із засновників РУП Лева Мацієвича до українського активізму. Згадує автор спогадів і харківських професорів-українофілів, зокрема Миколу Дмитровича Пильчикова, разом з тим позначаючи, що вони на той час тримались осторонь студентства і виявляли обережність у суспільно-політичних питаннях.

Знаковим персонажем а історії української культури є випускник ХТІ Гнат Хоткевич. Коллард пише, що він не входив до складу громади (через це громадівці відносили його до так званих «диких»), але радо приймав участь у її святкових заходах. Взагалі, чимало уваги Коллард приділив участі студентів ХТІ в культурницьких акціях громади, зокрема в проведенні театральних вистав та музичних виступів їх драматичного гуртка і хору в Харкові, Богодухові, Сумах, Охтирці та інших містах.

Ці та інші сюжети спогадів, переконливо свідчать про масштабну участь студентів ХТІ в українському русі означених років.

Голенкова А.О
Науковий керівник: Мотенко Я.В
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ

Повномасштабна збройна російська агресія проти України протягом лютого – грудня 2022 р. поставила на порядок денний питання консолідації зусиль світової громадськості з метою протистояння загрозі ядерного тероризму. Перетворення території ядерних об'єктів Чорнобильської й Запорізької атомних електростанцій та дослідницької установки «Джерело нейтронів» у Харкові на зону бойових дій зумовило серйозну загрозу радіаційній безпеці у Східній і Центральній Європі. Однак, покладаючи

відповідальність за можливу ядерну катастрофу на країну-завойовника слід проаналізувати супутні чинники, які сприяли посиленню вразливості атомного сектору українського енергетичного комплексу під час війни.

Передусім, слід звернути увагу на асиметричний характер схваленого Генеральною Асамблеєю ООН «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (ДНЯЗ) від 1 липня 1968 р. Формально дана міжнародна угода мала завадити державам, що не мали власної ядерної зброї станом на 1968 р. отримати її в майбутньому і сприяти мирному використанню атомної енергії. Проте, ДНЯЗ не запропонував ефективного правового механізму, що зміг би запобігти рецидивам агресивної зовнішньої політики країн-власників атомної зброї. Україна приєдналася до ДНЯЗ 16 листопада 1994 р. і продемонструвала світовій спільноті свої доброзичливі наміри підписавши 5 грудня 1994 р. Будапештський меморандум. В обмін на гарантії безпеки від країн-постійних членів Ради Безпеки ООН Україна відмовилася від власного атомного арсеналу. Слід відзначити, що на той час в Україні було зосереджено 15% світового потенціалу ядерної зброї, зокрема на її території було розташовано 176 міжконтинентальних балістичних ракет (загалом 1240 боєголовок) і 44 стратегічних бомбардувальники здатних нести крилаті ракети з ядерними боєголовками.

Події російсько-української війни 2014-2023 рр. наочно довели утопічність пацифістського пафосу зовнішньополітичних зусиль України у першій половині 1990-х рр. Натомість на сучасному етапі для української політичної, наукової та бізнес-еліти є актуальним формування реально дієвої концепції національної ядерної безпеки, забезпеченої як міжнародною підтримкою, так і можливостями власного військово-промислового комплексу.

ПРОБЛЕМА ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО

Процеси «дерусифікації» і «деколонізації» національного історично-культурного простору зумовлені російською повномасштабною збройною агресією проти України у 2014-2023 рр. набули особливого резонансу у Харкові, місті, зі значною часткою російськомовного населення і, досить помітним сегментом російсько-радянської моделі історичної колективної пам'яті у місцевої громади. Актуалізація в українському суспільстві публічної дискусії, щодо вибору оптимальних шляхів подолання негативних наслідків імперського періоду у вітчизняній історії зумовлює необхідність вивчення писемної спадщини та політичної практики Миколи Івановича Міхновського (1873-1924)- харківського громадського і політичного діяча, який на поч. ХХ ст. став ідеологом руху опору російській колоніальній політиці у Наддніпрянщині.

За однією з чинних в історіографії версій М. І. Міхновський вперше виступив як теоретик антиколоніальної боротьби у Братстві тарасівців-таємній політичній організації створеній у Харкові в 1891 р. Згодом, у 1900 р. він узагальнив свої ідеї у брошурі «Самостійна Україна», що певний час слугувала програмним документом Революційної української партії (РУП). У своїй праці М. І. Міхновський стверджував, що колоніальний статус українських земель у складі Російської імперії зумовлений порушенням представниками династії Романових «Березневих статей» 1654 р. Головними проблемами українського суспільства автор вважав брак освіти та слабкий опір української інтелігенції чужинському асиміляційному культурному впливові. Стратегічним завданням для української спільноти М. І. Міхновський вважав формування масової психологічної готовності для збройної боротьби за власні національні права та об'єднання усіх українських етнічних земель в єдиний політичний простір.

Водночас слід зазначити, що визначення М. І. Міхновським відродження української державності як найвищої мети провокувало радикалізацію його ідеології, що знайшло відображення у праці «Десять заповідей Української народної партії» (1903 р.). Саме М. І. Міхновського слід вважати ініціатором процесу силової деколонізації історично-культурного простору Харкова. У 1904 р. підпільний бойовий загін керованої ним Української народної партії (УНП) спробував висадити тут у повітря пам'ятник російському поетові О.С. Пушкіну (1799-1837), якого однопартійці Міхновського вважали відповідальним за паплюження пам'яті гетьмана І.С. Мазепи (1639-1702).

Таким чином, концепція деколонізації М.І. Міхновського передбачала тотальне протистояння політичному економічному і культурному впливові Росії у всіх сферах громадського життя та обґрунтовувала доцільність збройної боротьби з метою захисту українських національних інтересів.

Губанова А.С.
Науковий керівник: Харламов М.І.
НУЦЗУ

ОЛЕКСА ТИХИЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ ТА ДИСИДЕНТ

Олекса Тихий – відомий український правозахисник та дисидент часів СРСР. Його переслідували в Радянському Союзі за висловлення антирадянських думок, боротьбу з тоталітарним режимом. З гордістю називав себе Тихий українцем і пишався цим. У 1972 році у статті «Думки про рідний Донецький край» він писав: «Я – українець. Не лише індивід, наділений певною подобою, умінням ходити на двох кінцівках, даром членороздільної мови, даром творити і споживати матеріальні блага. Як громадянин СРСР, і як «советский человек» і передусім як українець, я – громадянин світу, не як безбатченко-космополіт, а як українець. Я – клітина вічно живого українського народу. Окремі клітини будь-якого організму відмирають, але організм живе. Окремі люди рано чи пізно так чи інакше вмирають, а народ живе, бо народ безсмертний. (...) Люблю свою

Донеччину, її степи, байраки, лісосмуги, терикони. Люблю і її людей, невтомних трудівників землі, заводів, фабрик, шахт». Олексієві Івановичу було притаманне загострене почуття патріотизму

Олекса Тихий був безмежно відданий своєму народові, готовий для нього на жертви й подвиги. У Листі українських політв'язнів, авторами якого були Тихий О. і Романюк В. зазначається: «Українці – один з найбільш свободолюбних, демократичних за своїм життєвим укладом, трудолюбних і миролюбних народів світу. Понад 300 років трагічна доля його в умовах поділу між міцними сусідами (Росія, Польща, Австро-Угорщина, Румунія, Чехословаччина), при інтенсивних намаганнях асиміляції, не знищила прихованих українцем мови, віри, традицій, прагнення до незалежності й демократії. Україна мусить стати незалежною, демократичною, духовно багатою, матеріально забезпеченою, з високим рівнем розвитку освіти, науки, національною за суттю, змістом і формою культури державою».

Олекса Тихий був справжнім борцем-правозахисником Донецького краю та України, він не зламався під важкістю життєвих обставин, не зрадив своїм українським ідеалам. Його діяльність, його життя може бути яскравим патріотичним прикладом для сучасної української молоді.

Дегтяр А. О.
Науковий керівник: Дворкін І. В.
НТУ «ХП»

РОЛЬ ВІЗАНТІЇ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Безумовно, ця тема є актуальною, тому що розвиток культури наших предків безпосередньо вплинув на сучасну культуру українського народу. Візантія відіграла доволі велику роль у становленні і розвитку Київською Держави. Вона вплинула як на політику держави, так і на культуру.

У часи Давньоруської держави основним традиційним напрямом зовнішньополітичної активності був візантійський. Всі князі періоду

становлення Київської держави, від Аскольда до Святослава, організовували походи на Візантію. Для цього було декілька причин. Візантія була одним з основних торгових центрів, тому князі прагнули мати вигідні умови торгівлі з Візантією. Також Константинополь був центром релігійного та культурного життя, тому взаємодія з ним сприяла становленню авторитету Русі. Наступні покоління київських правителів цікавилися не тільки ресурсами та торгівлею, а й системою влади, культурою Візантії. Вони прагнули наслідувати її традиції.

Великий вплив на розвиток Київської Держави мала релігія, а саме прийняття християнства. Язичництво не відповідало потребам часу, тому з'явилася необхідність у запровадженні монотеїстичної релігії і князь Володимир Великий зупинився на християнстві візантійського зразка. Серед причин прийняття візантійського християнства вчені називають домінування світської влади над релігійною у цій моделі християнства. Також запровадження християнства як державної релігії вплинуло не тільки на духовне життя населення, а й на формування феодальних відносин, розвиток державності та зростання міжнародного авторитету Русі.

Отже, візантійський вплив був вагомим фактором у становленні і розвитку Київської держави. Безпосередньо на це вплинув той фактор, що Константинополь був важливим торговельним центром, який сприяв розвитку зовнішньої торгівлі Русі. Також варто зазначити, що прийняття християнства має вплив і на сьогодні, тому що найбільш поширеною релігією в Україні є православне християнство, що фактично походило саме із Візантії.

Заяць Д. О.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ПРО ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕННЯ ЧАСІВ ОКУПАЦІЇ ХАРКОВА

Як відомо, німецькою владою в окупованому Харкові в 1941-43 рр. було проведено три переписи населення. Яку ж мету переслідували окупанти і як

виконувалися переписи населення? Адже, недостатньо було віддати наказ. Необхідно було організувати роботу і обробити результати перепису.

Німці, звичайно ж, робили перепис не в інтересах жителів міста. Однією з головних причин перепису було визначення кількості людей, придатних для відправки до Німеччини. Тому, було складено бланки обліку, на яких вказувалися: адреса будинку, кількість квартир в будинку, кількість проживаючих чоловіків, жінок, хлопчиків і дівчаток, особу, яка проводила перепис і її адреса проживання, підписи керівника будинку і двох членів комісії.

Серед питань до проживаючих були: №, ПІБ, стать, рік народження, національність, місце народження, з якого року проживає в Харкові, з якого – в цьому будинку, адреса попереднього проживання, професія, останнє місце роботи, служба в армії, номер паспорта, примітка. Таким чином, перепис був досить інформативним. Було видно, скільки років людині, яка у неї освіта і де вона працювала.

Прямо в графі «рік народження» акуратно різнокольоровими олівцями було написано вікову групу: 20-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-69. Особи до 16 і старше 70 років вказувалися з інтервалом в 3 роки. Це дозволяло визначити, хто здатний фізично працювати, а хто – ні, кількість утриманців, людей похилого віку і так далі.

Окремо проводився перепис єврейського населення. Його проводили на окремому бланку отруйно-жовтого кольору, який не втратив свій неприємний колір і сьогодні, більше ніж через 80 років. Цей бланк припускав виселення мешканців в гетто, в район ХТЗ, де було згодом знищена величезна кількість жителів нашого міста єврейської національності – вчених, медиків, годинникових майстрів, робітників, пенсіонерів. Німці старих, не здатних дійти до гетто, нерідко розстрілювали в найближчому підворітті. Тому, з'ясувати точну кількість жертв фашизму на сьогодні практично неможливо.

Перепис населення вимагав грошей. Як мінімум, на канцелярське приладдя і на бланки. Але німецьке командування і тут було оригінальним.

Оплачували перепис самі жителі. Коштувало це 1 карбованець для особи неюдейської національності і 10 карбованців в з кожного єврея. Гроші вносили в банк. Дані квитанції вносилися на обкладинку перепису.

Потім робилася зведена відомість, в якій вказували: номер будинку по вулиці, будинкокерування, ПІБ переписувача, кількість будинків, кількість квартир, дітей до 16 років (хлопчиків і дівчаток), кількість дорослих чоловіків і жінок, загальна кількість жителів. Okремо враховували жителів єврейської національності: дітей до 16 років (хлопчиків і дівчаток), кількість дорослих чоловіків і жінок, загальна кількість жителів. І в кінці таблиці вказували сумарну кількість, що проживали в будинку: дітей до 16 років (хлопчиків і дівчаток), кількість дорослих чоловіків і жінок, загальну кількість жителів. Наприклад, у 45 будинках по вулиці Пушкінської (включаючи бараки) проживало 1560 осіб, з них дітей до 16 років - 395, чоловіків – 369, жінок – 796. Зрозуміло, що оперуючи даними переписів, можна було займати вільні квартири, відправляти молодь до Німеччини і визначати, кому жити, а кого – переселити в гетто.

Таким чином, справи фонду Р-2982 державного архіву Харківської області є найціннішим джерелом з генеалогічних досліджень м. Харкова періоду німецької окупації.

Іванов О.В.
Науковий керівник: Кабачек В.В.
НТУ «ХП»

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО САЙТУ З ІСТОРИЧНИМ КОНТЕНТОМ

Сучасний світ все більше стає цифровим. Пошук конкретного вебсередовища, що відповідає потребам користувача, займає багато часу. Освітній портал - це інформаційна система, призначена для доступу широкого кола користувачів до інформаційних ресурсів і послуг освітнього характеру за допомогою інформаційно-телекомунікаційної мережі. Вони містять інформацію

з навчальних дисциплін, представлену у вигляді цифрових освітніх ресурсів, які можуть бути використані для дистанційного (онлайн) навчання.

Дану роботу, що знаходиться на межі інформатики та історії, було розпочато ще у школі разом з однокласником. Для створення сайту, контентом якого мала стати новітня історія України, потрібно було ознайомитися з курсом навчання, проаналізувати інші сайти з цієї ж проблематики, довідатися про їх вади та переваги. Сайт мав стати зручною навчальною платформою, завдяки якій можна було би поглибити або закріпити знання з Історії України за 10-11 класи та пізнання для всіх, хто цікавиться історичною проблематикою.

Створення сайту почалося з навчання в сфері інформаційного простору, серед яких розміщені в Інтернеті праці Бикова, Дударя та створення платформ на базових мовах програмування, які описані у порадах зі створення сайту на каналі Sozdaem Website. Для створення сайту був обраний конструктор Wordpress.

Щоб створити свій живий сайт, потрібно виконати 3 простих кроки: розробка дизайну, верстка та програмування. Отримати домен, за яким користувач може вас знайти в Інтернеті. Наступним кроком обрати хостинг - головний мозок платформи, який працює весь час, завантажує інформацію та передає в Інтернет. Надалі, при верстці, автор отримав з графічних макетів гіпертекстову вебсторінку з відібраними для Інтернету зображення матеріалу. Третім кроком для авторів роботи було обрано послугу Timeweб, де були придбані складові для роботи сайту. Створили програмну основу з нуля, обираючи мову програмування на свій погляд. В кінці наповнили сайт інформацією. Автор обрав відкриті для загального користування підручники, посібники, сайти, і зібрав необхідні матеріали: дати, картинки, визначення і т. ін. Результатом навчання передбачалося засвоєння знань, умінь, навичок та формування певних компетенцій.

Розібравшись з параметрами конструктора, автори розробили головну сторінку, написали на ній про свій проект, додали інформації про себе, декілька сторінок з відгуками користувачів. На головній сторінці в шапці було

розміщено 14 гіперпосилань на тематичні сторінки. Кожне гіперпосилання переміщує користувача на сторінку, на якій розміщена обрана ним тема з історії України.

У подальшому автори планували додати до створеного сайту низку корисної інформації – картографічні матеріали, особисті відеоматеріали, в яких сам автор розповів би тему для тих користувачів, які не мають часу на читання матеріалу, посилання на офіційні сайти МОНУ тощо. Взагалі наповнити сайт тим контентом, який задовільнить потребу людини, та не викликає в неї бажання шукати інформацію на іншому сайті. Автори сайту створювали його відносно давно. Майданчик, на якому діяв сайт, вимагав для його зберігання оплату хостингу та домену. Надалі автор планує створити ресурс, подібний до того, що був створений спочатку з урахуванням усіх помилок і доробок.

Отже, у сучасному суспільстві, в якому велику роль відіграють інформаційні технології, необхідність їх безперервного поповнення веде до трансформацій освіти, яка також стає безперервною. Така навчальна діяльність може сприяти розширенню професійних знань та умінь з предмета, який у центрі уваги та є однією з ключових компетентностей особистості. В ході роботи було освоєно конструктор WordPress, на якому було створено сайт з історії України. Також запроваджено на сайті оптимальні умови для вивчення предмету всім віковим категоріям користувачів, з урахуванням помилок вебсередовищ.

Іщенко О.В.
Науковий керівник: Шишкіна Є.К.
НТУ «ХП»

ТРАГЕДІЯ БУДИНКУ «СЛОВО» (ДО 100-РІЧЧЯ ІЗ ЧАСУ ПОЧАТКУ ПОЛІТИКИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ»)

У першій половині ХХ ст. українська нація зазнавши поразки у боротьбі за відновлення власної державності в роки Української революції 1917-1921 рр. була змушена пристосовуватись до умов існування в різних державах. Українці

Наддніпрянщини, ставши громадянами СРСР, протягом 1923-1933 рр. взяли участь у здійсненні РКП(б) і КП(б)У політики «коренізації» («українізації»). Формально проголошувалося, що політика «українізації» мала сприяти підвищенню авторитету більшовицької партії серед неросійського населення УРСР. Однак, українізація мала і приховане завдання – виявлення серед населення активних національно-свідомих елементів з метою їхнього подальшого знищення.

Одним з найяскравіших прикладів репресій української культурної еліти є історія будинку «Слово» у Харкові. У наш час розгляд цієї теми є дуже важливим на фоні повномасштабного російського вторгнення та політичних змін всередині нашої держави. Українці мають усвідомити необхідність захисту власної мови та культури, аби показати собі та світу, що Україна – не просто якась країна на мапі, а держава з багатовіковою історією і культурою, народ якої здатний боротися та відстоювати свої права.

Задум створити будинок виник у 1926 році за ініціативою групи письменників, до якої належали О. Вишня, С. Слісаренко, Ю. Войцехівський. В експлуатацію дім ввели у 1930 р. Спочатку будівля виконувала функцію звичайного житла, але згодом саме з її жителів розпочалась хвиля репресій 1930-х років. Однією з перших мешканок будинку була репресована Галина Орлівна (1931 р.), через два роки після неї почали заарештовувати й інших письменників та поетів, що проживали в будинку «Слово». Павла Христюка звинуватили у зв'язках з вигаданою таємною організацією через його відгуки про твори Миколи Хвильового. Івана Багряного у 1932 р. заарештовували за підозрою в проведенні контрреволюційної агітації. Але визначальним став 1933 р., коли був затриманий Михайло Яловий. Його звинуватили у шпигунстві та підготовці замаху. Товариш Михайла Ялового - Микола Хвильовий після того, як дізнався про долю колеги, покінчив життя самогубством, застрелившись у своєму кабінеті. Згодом були затримані: Андрій Річицький, Сергій Пилипенко, Лесь Курбас, Остап Вишня, Олесь Досвітній, Михайло Панченко, Володимир Гжицький, Олекса Слісаренко та інші. Загалом було репресовано мешканців 40

квартир з 66. Попри те, що дехто із заарештованих не був вбитий, дуже багато митців опинилось у концтаборах у засланні. Вони згодом були реабілітовані, але це все одно фактично зруйнувало їхнє життя. В наш час «Слово» є звичайним житловим будинком, але він продовжує служити нагадуванням про страшні часи минулого століття.

Усі вищеназвані люди можуть бути звинувачені лише в одному – в бажанні творити й плекати українську мову і культуру, тому ми повинні пам'ятати та шанувати їх внесок. На прикладі будинку «Слово» ми ясно бачимо до чого призводять спроби порозумітися зі східним ворогом. Українці завжди повинні пам'ятати про своє минуле, яке вчить нас й сьогодні, аби не допустити тих самих помилок і не простягнути руку довіри тим, хто хоче цю руку відтяти. На нашу долю випав непростий час, але він дає нам змогу укріпитися та загартуватися. Лише сам український народ може побудувати вільну та успішну державу з неповторною історією та культурною спадщиною.

Калініченко К.В.
Науковий керівник: Шишкіна Є.К.
НТУ «ХП».

90-ТІ РОКОВИНИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РОКІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНА РЕФЛЕКСІЯ

У 2023 році українці вшановують 90-ті роковини Голодомору в умовах нової боротьби за виживання української нації – російсько-української війни 2014-2023 рр. Через 90 років після вчинення Голодомору-геноциду на території України Росія вчиняє новий геноцид – війну. Методи путінського режиму мало відрізняються від сталінського : вбивства, терор, залякування, депортація, використання збройних сил для організації продовольчої блокади. Після початку повномасштабного вторгнення Росії, робота українських портів була призупинена. Як наслідок, Україна не змогла вчасно відправити судно з 40 тисячами тонн зерна до Ефіопії, жителі якої голодували.

Голодомор – це геноцид українського народу, що був здійснений керівництвом СРСР на чолі з Йосипом Сталіним шляхом штучно створеного масового голоду з метою знищення української нації. Голодомор в Україні 1932-1933 років не був випадковим явищем природного чи соціального походження, як це стверджували радянські історики. Смерть через голод була результатом свідомого терору тоталітарної влади, тобто геноциду. Від голоду в Україні померли щонайменше 3,9 мільйона людей. Радянська влада за наказом Сталіна намагалася вирішити так звану «українську проблему» шляхом штучно організованого голоду. ВКП(б) не тільки створила штучний голод на українських землях, а й блокувала будь-яку інформацію про нього. Оголосивши відсутність голоду, Сталін також відмовився від іноземної допомоги. Як і у минулі роки, так і у теперішній час Росія не визнає Голодомор геноцидом. Слід відзначити, що наразі Голодомор визнали геноцидом українців парламенти 23 держав-учасниць ООН.

Голод 1932-1933 років виявився найстрашнішою зброєю масового знищення та соціального поневолення українського населення, яку застосував тоталітарний комуністичний режим. Це означає, що голод в Україні перетворився на соціальну та гуманітарну катастрофу світового масштабу. Пам'ять про Голодомор стала невіддільною частиною національної пам'яті українського народу. Щороку в четверту суботу листопада українці запалюють свічки в пам'ять про жертв Голодомору. У багатьох країнах світу встановлено пам'ятники на вшанування постраждалих від геноциду. Ми пам'ятаємо уроки минулого, тому повинні зробити все, щоб такі злочини ніколи більше не повторювалися. Саме тому нам нічого не залишається, як вистояти, бо національна пам'ять зміцнює нас та дає сили боротися далі.

ПРО СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ У ХАРКОВІ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОРІЧЧЯ

Ще на початку XIX сторіччя в Харківській губернії отримання освіти було справою виключно чоловіків. Але, інтелігенція міста Харкова, повітових та позаштатних міст Харківській губернії робили усе можливе для утворення можливості опанувати освіту дівчатам. В Харкові було відкрито Інститут шляхетних дівчат, який підпорядковувався Міністерству народної освіти та гімназію, яка підпорядковувалася Відомству установ імператриці Марії, та мала відповідну назву - Маріїнська гімназія. Звичайно, далеко не всі заможні батьки були дворянами. Купці з'являлися на теренах Російської імперії, особливо активно, з скасуванням кріпацтва. Тому було декілька причин. Частково купцями ставали активні вчорашні кріпаки. Відомі випадки, коли кріпаки викупали себе та свої сім'ї ще до Реформи 1861 р. і ставали у подальшому купцями першої та другої гільдій.

Безземельні селяни вимушені були перебиратися до міст, а це сприяло промисловому виробництву. І, як наслідок, наявність різних товарів призводила і до зростання кількості торгових посередників, їхнього обороту, та капіталів.

Тому було чимало осіб, які не були дворянами, але малі гроші, а ще - бажання надати своїм донькам освіту. Тому, створився напівстихийний громадсько-педагогічний рух, він, в кінцевому випадку призвів до чисельних реформ в освіті, які продовжувалися на протязі усього XIX сторіччя.

В Харкові на початку XIX сторіччя було відкрито Єпархіальне жіноче училище, яке підпорядковувалося Синоду. Це фактично був закритий приватний жіночий навчальний заклад. Сьогодні, в колишніх будівлях училища розташовано навчальний корпус № 5 та Палац студентів НТУ «ХП».

З позитивного прикладу Єпархіального жіночого училища в Харкові

почали відкриватися приватні школи. Спочатку це були приватні пансіони, а завдяки реформам другої половини XIX сторіччя, вони ставали жіночими гімназіями і прогімназіями. На початку XX століття вже кожне повітове місто Харківської губернії мало, як мінімум, одну жіночу гімназію.

Цікаво, що середні жіночі навчальні заклади щорічно випускали кваліфікованих вчительок для народних училищ. Найголовнішою метою освіти для дівчат було у тому, щоб навчити жінку вести хазяйство, виховати добру матір і дружину, підготувати жінку до життя в шлюбі. Дівчатам прищеплювали норми релігійної моралі, тобто привчання до терпіння і покори, виховання в душі поваги до докорінних основ громадського ладу. Не забували і про естетичне виховання у майбутніх хазяєчок: їх вчили етикету, основним правилам поведінки в суспільстві, прикрашати своє майно вишиванням, вчили готувати їжу та вести домашнє хазяйство. Нерідко дівчат вчили танцювати, співати. Тому, дівчата брали участь в вечорах, виставах самодіяльності, в концертах, святах, тощо.

Єдиною ланкою народної освіти, куди не потрапили дівчата, аж до початку XX століття, була вища школа. Було розповсюджено жіночі курси самого різного спрямування та призначення: від юридичної до медичної освіти. Але, курси є курси. На них дівчата навчалися для себе, бо ніяких привілеїв при вступі на службу курси не давали.

І лише в 1916 р. було відкрито Жіночий політехнічний інститут Південно-російського товариства технологів. Жінки там навчалися разом із чоловіками. Наприклад, відомо, що студентом цього вишу був майбутній академік Веніамін Майзель. З кінця 1919 р. Жіночий політехнічний інститут Південно-російського товариства технологів було об'єднано з технологічним інститутом. Так проходило становлення жіночої освіти в Харкові.

СЕНАТОР АДАМ КИСІЛЬ-ЛИЦАР КОМПРОМІСУ (ДО 375 РІЧЧЯ ПОЧАТКУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ СЕРЕДИНИ XVII СТОРІЧЧЯ)

Українська революція XVII сторіччя стала одним з найважливіших етапів у процесах становлення української нації та загальноєвропейського руху XVI- XVII ст. спрямованого на обмеження влади папської католицької церкви та ліквідацію феодално-кріпосницьких відносин. Водночас слід пам'ятати, що події національно-визвольної війни стали великою трагедією для українського, польського, білоруського і єврейського народів. Ворожі сторони часто проявляли нетерпимість, терор і жорстокість. На кінець революції Правобережна Україна втратила 80% населення, військові дії 1654-1667 років у процентному відношенні забрали більше життів населення Білорусі, ніж Друга світова війна, протягом Хмельниччини внаслідок погромів загинуло близько 70 тис. євреїв. Тому для об'єктивної оцінки цих подій варто вивчати життєписи не лише видатних полководців, й осіб, які присвятили своє життя справі замирення ворожих сторін. Серед них найвідомішою особою був православний сенатор Речі Посполитої Адам Світольдич Кисіль (1600-1653).

А. Кисіль належав до знаної та шанованої в Речі Посполитій магнатської родини з Волині. Авторитет полководця і державного діяча А. Кисіль здобув під час війн з Московською державою, Швецією та Османською імперією. На відміну від багатьох своїх сучасників А. Кисіль не був релігійним фанатиком. Він послідовно виступав на підтримку мирного співіснування християнських конфесій у Речі Посполитій. Сенатор також чудово розумів військовий та організаційний потенціал українського козацтва і його значення для оборони кордонів Речі Посполитої. Тому після початку козацького повстання під проводом гетьмана Б. Хмельницького (1596-1657) А. Кисіль взяв активну участь в організації переговорного процесу між урядовими колами Речі

Посполитої й керівництвом повсталих, намагаючись використати усі можливості для примирення сторін. Сенатор став постійним представником Речі Посполитої під час переговорів з урядом Війська Запорозького. Неодноразово особисто ризикуючи життям А. Кисіль виконував складні дипломатичні місії. Намагаючись досягти порозуміння між розсвареними сторонами, сенатор дійшов висновку про необхідність надання козацтву станових привілеїв і зрівняння його у правах з польською шляхтою. Однак сучасники не оцінили належним чином толерантності А. Кисіля, безпідставно звинувачуючи його в упередженому ставленні до учасників переговорного процесу.

Таким чином, підбиваючи підсумки, ми маємо визнати, що воєвода київський і брацлавський, сенатор А. Кисіль до останнього намагався знайти шляхи політичного компромісу між підданими Речі Посполитої. Однак об'єктивні історичні обставини не дозволили йому успішно завершити свою місію.

Кривешко. А.
Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.
НУЦЗУ

УРОКИ ГОЛОДОМОРУ - СЬОГОДЕННЕ СПРИЙНЯТТЯ

Голодомор 1932-1933 рр. був актом геноциду українського народу, який влаштував уряд СРСР, а саме масовий та штучний голод. Це був однозначно навмисний геноцид який спрямували на викорінення та винищення української нації. Обмеження та спланована конфіскація продуктів рано чи пізно повинна було призвести до масового вимирання людей, тварин, в подальшому так і сталося.

За деякими останніми дослідженнями понад 7 мільйонів людей більшість з яких були українцями були вбиті суто на території України та близько 3-х мільйонів за межами України в російських містах. В 2006 р. був

прийнятий закон який визнавав Голодомор 1932-1933 років геноцидом українського народу. Кожен рік в четверту суботу листопада українці запалюють свічки в знак пам'яті загиблих від Голодомору. Голодомор хоч і був запланований та зчинений навмисно, але він став наслідком постанови про «охорону майна державних підприємств, зміцнення власності суспільства» адже після даної постанови почали вилучати не тільки зерно, а й інші продукти харчування. Це явище було притаманне лише на території України.

Основним видом дослідження Голодомору є архіви в яких є багато інформації як з історії так і з різних довідок, повістей та літературних творів. В цей час існує багато архівів в яких міститься ще більше інформації про ті не легкі часи. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО) містить унікальний за складом і тематичним змістом комплекс історичних джерел, які відбивають причини, перебіг та наслідки голоду 1932-1933 рр.

Завданням людства на даний момент являється максимальне забезпечення людства продовольством щоб в подальшому уникнути повторення даної трагедії. І тільки в тому разі коли люди почнуть цінити те що є і перестануть брати більше ніж їм потрібно ми зможемо залишити ту страшну трагедію позаду як страшний урок. А якщо ми продовжимо й надалі нехтувати цим людство обов'язково очікує голод ще більшого масштабу. В наш час ми можемо часто спостерігати коли в деяких людей є багато непотрібних речей та їжі, а в когось немає мінімуму продовольства.

Сьогодні ми можемо зробити все для того щоб трагедії такого типу не повторювалися, але не потрібно забувати про людський фактор, який може призвести до будь чого. В перспективі люди можуть заглибитись в вивчення теми Голодомору. В разі вивчення нової інформації для людства може відкритися безліч нової інформації та нових секретів які були засекречені спец службами СРСР. Навіть в наш час є випадки штучного геноциду, який відбувається різними шляхами. Ситуація яка склалась в Україні на час 2022 року є ще одним прикладом геноциду українського народу.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПІРОТЕХНІЧНОЇ СПРАВИ

Піротехнічна справа в нинішній час для світу, та особливо для східної країни Європи, є однією з найважливіших професій. Україна за 8 років збройного конфлікту та дев'ять місяців повномасштабної війни, стала однією з найбільш замінованих країн світу, за даними ЮНІСЕФ, нині Схід України є одним із найбільш замінованих регіонів у світі. Лише з липня 2014 по листопад 2017 року на Донбасі від вибухів мін постраждало загалом близько 900 військовослужбовців, 199 із них загинули. За оцінками уряду, щодня українські сапери знешкоджують по 4-5 тисяч вибухонебезпечних предметів. Відступаючи на півночі і сході країни у 2022 р., війська РФ рясно замінували територію і житлові будівлі українців.

Перші сапери з'явилися ще в 16 столітті на територіях західної Європи, тоді вони робили підступи (підриви, підкопи) під фортечні споруди противника для їх подальшого руйнування. У 1678 році во Франції, сапери стали окремим підрозділом, і тільки у 1712 році в Росії. Протягом 18-19 століття, людство винайшло ще більше приладів із застосуванням пороху, і саме із-за цього у саперів прибавилось роботи А вже у ХХ столітті відбулася їх спеціалізація – і зі складу саперів виділилися залізничники, повітроплавці, автомобілісти та інші. Входить у ВОС в Україні та деяких країнах колишнього СРСР. У Німеччині, Австрії та частково у Франції саперні частини були злиті з понтонними; у Росії вони існували окремо.

Історичними завданнями саперів були: 1) Створення підкопів під оборонні споруди або риття траншей для таємного наближення до позицій супротивника; 2) Створення власних фортифікаційних споруд на лінії фронту; 3) Забезпечення переправ через річки, болота, озера; 4) Налагодження ліній постачання й відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури; 5)

Знешкодження мін, ракет та снарядів.

Класифікація саперів була раніше лише за армійськими формуваннями: полкові, дивізійні, корпусні, армійські, фронтові. Сьогодні з'являються громадянське і гуманітарне розмінування, с допомогою машин та тварин. В подальшому ця сфера буде розширюватися. Звільнені території вимагають негайного розмінування. Населення наражається на небезпеку пра поверненні до дому, нехтуючи безпекою і вимогою військових та держорганів.

Вимогою до саперів є: профільна освіта; навички використання саперних інструментів; відмінний зір і слух; нання особливостей і принципів роботи різних вибухових пристроїв; володіння методиками їхнього пошуку і визначення; розуміння всіх тонкощів безпечного зберігання і переміщення вибухових матеріалів і техніки; інженерно-технічний склад розуму, знайомство з обладнанням військових, зв'язкових і побутових комунікацій; сила і фізична витривалість; міцна нервова система і психіка; здатність працювати в екстремальних умовах.

На звільнених територіях Харківщини сапери ДСНС проводять розмінування за допомогою роботів моделі Superdroid Robots Mastiff. Піротехніки зазначають, що спершу запускають квадрокоптер та проводять візуальне обстеження території, а потім розпочинають перевірку місцевості. Піротехніки зазначають, що спершу запускають квадрокоптер та проводять візуальне обстеження території, а потім розпочинають перевірку місцевості. Таких роботів сапери використовують вперше і тому перед початком роботи пройшли триденні тренінги з американськими фахівцями. Рятувальники вказують на перше використання техніки в Україні вперше, даного робота саме з протипіхотними мінами ПОМ-3. У місті Балаклія, перед позиціями, російських військ, територія замінований саме цими протипіхотними мінами. Рятувальники отримали роботів від United Ukrainian American Relief Committee, Inc. (ЗУАДК). Їх передали на Вінничину, звідки роботизованих саперів відправили на Харківщину. За даними речника, сапери ДСНС щодня на Харківщині обстежують до 20 га місцевості. Починаючи з 8 вересня, на 16

жовтня сапери ДСНС обстежили: понад 1000 га території; 155 км автомобільних доріг; 160 км ліній електропередач; 89 км залізничних колій; 138 км газопроводів. Виявили та знешкодили 23730 вибухонебезпечних предметів. З початку війни – понад 30 тисяч.

Отже, сапери займаються тим, що проводять інженерну розвідку, обладнання, проробкою проходів у загородженнях противника та перевезення мінних тралів. Піротехнічні підрозділи ДСНС результативно виконують першочергові завдання з обстеження й очищення населених пунктів та об'єктів критичної інфраструктури.

Сердюк А. Є.
Науковий керівник: Мотенко Я.В.
НТУ «ХП»

ЗНИЩЕННЯ КРИТИЧНО ВАЖЛИВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЯК МЕТОД БОРОТЬБИ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ У 1941 РОЦІ

В умовах розгортання повномасштабної фази російсько-української війни 2014-2023 рр. навмисне знищення військовими країни-агресора критично важливої інфраструктури в Україні набуло масового характеру. Вивчення історичного досвіду Другої світової війни (1939-1945 рр.) свідчить, що тактика «випаленої землі» не менш активно використовувалися Робітничо-селянською Червоною армією (РСЧА), спадкоємцем якої звикли позиціонувати себе збройні сили РФ.

Головними об'єктами застосування тактики «випаленої землі» в УРСР стали найбільші промислово розвинуті міста, Київ і Харків. У вересні 1941 р., коли радянська влада зрозуміла, що РСЧА не витримає Київ, було віддано наказ здійснити масове мінування критично важливої інфраструктури столиці. Інженерний відділ 37-ї армії на чолі з полковником О. І. Голдовичем (1900-1975) замінував всі важливі об'єкти життєзабезпечення – водогони, електростанції, мости через Дніпро, об'єкти залізничного транспорту, всі великі адміністративні та урядові будівлі. Вибухівку заклали під значну кількість

житлових будинків. Замінували Хрещатик, мінні поля облаштували на кладовищах, площах та парках. Командування РСЧА логічно припустило, що коли німці зайдуть в Київ, вони будуть займати найкращі помешкання, тому всі споруди в центрі міста були заміновані.

19 вересня 1941 р. висадили у повітря мости через Дніпро. Протягом 24-29 вересня 1941 р. зазнав тотальних руйнувань історичний центр Києва. Вибухи мін на Хрещатику знищили 324 будівлі. Будинки підривалися без урахування, є в них цивільні мешканці, чи нема. 50 тис. киян залишилися без житла і майна. Серед зруйнованих споруд було багато пам'яток архітектурного мистецтва, у тому числі й Успенський собор Києво-Печерської Лаври.

Така ж доля мала спіткати й Харків, однак внаслідок браку часу радянські військові не встигли виконати план мінування міста. Завдяки професійним діям саперів вермахту вдалося знешкодити більшість вибухових пристроїв, зокрема 24 з 30 встановлених радіокерованих мін. Втім, 20 жовтня 1941 р. у Харкові були висаджені у повітря водогін і електростанція.

Таким чином, аналіз дій інженерних відділів РСЧА на території УРСР у 1941 р. свідчить про активне використання тактики «випаленої землі» при повному ігноруванні питань безпеки та життєзабезпечення місцевого цивільного населення.

Сизоненко Є. О.
Науковий керівник: Дворкін І. В.
НТУ «ХПШ»

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ

Тема історичного значення Гетьманщини є зараз особливо актуальною, бо вона доводить те, що Україна – держава з тисячолітньою історією, а не «творіння більшовиків». Моїм рідним містом є Запоріжжя, на теренах якого постала українська козацька держава.

Гетьманщина виникла в результаті великого козацького повстання в Речі Посполитій, яке спалахнуло 1648 року на українських землях під проводом

гетьмана Богдана Хмельницького. Серед причин національно-визвольної війни дослідники виділяють соціальне безправ'я українського населення, активізація діяльності православної церкви та зростання чисельності козацтва попри обмеження уряду. Політична влада Гетьманщини (військова, політична, адміністративна) належала гетьману та козацькій старшині. Гетьманщина мала свій бюджет, свою фінансову систему і грошовий обіг. Існувала широка система податків в «Скарбницю Військову». Одним з найбільших джерел надходжень були податки на млини та броварні.

Дослідники відзначають велике історичне значення Гетьманщини. Так, вона проіснувала 115 років та відіграла надважливу роль в історії українського народу та українського державотворення. Створення власної державності захистило український народ від асиміляції, соціального та релігійного гноблення у Речі Посполитій. Переважну частину свого існування (з 1654 року) Гетьманщина перебувала під контролем царської влади, яка постійно втручалася в її внутрішні справи і зовнішньополітичні зв'язки. Проте управління та соціально-економічна політика автономної Гетьманщини здійснювалася козацькою елітою, якій належали ключові посади в судочинстві, фінансах та армії.

Історична спадщина Гетьманщини надихала майбутні покоління борців за відновлення української державності. Із нащадків козацької старшини вийшло багато діячів українського національного руху у «довгому ХІХ столітті».

Поступова ліквідація автономії Гетьманщини у ХVІІІ ст. із ліквідацією козацького устрою, подальшим введенням кріпацтва, на жаль, перервали шлях еволюції української національної держави а й негативно вплинуло на політичну стабільність європейського континенту. Отже, можна дійти висновку, що Гетьманщина створила умови для становлення української державності, а нащадки козацької старшини продовжили рух за відновлення української державності.

**О.В. ВЕТУХОВ – КЕРІВНИК ЕТНОЛОГО-КРАЄЗНАВЧОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У 20-ТІ РР. ХХ СТ.**

Ім'я Олексія Васильовича Ветухова (1869–1941 рр.) на сьогодні більше відоме серед мовознавців, дослідників творчого доробку О.О. Потебні. Однак, до сир пір поза увагою сучасної етнологічної науки перебуває дослідження досягнень професора О.В. Ветухова, як одного з фундаторів української етнології. Зокрема, це стосується його роботи в складі Науково-дослідної кафедри історії української культури при Харківському інституті народної освіти в 1920-тих роках.

О. Ветухов став одним із перших наукових співробітників новоствореної в 1921 році цієї наукової установи. На цей час він був досвідченим викладачем та вченим. Професор О. Ветухов очолив літературно-етнографічну секцію Науково-дослідної кафедри історії української культури після смерті академіка М. Ф. Сумцова, який був першим її керівником.

На посаді керівника секції Олексій Васильович залишився аж до 1929 року, коли кафедра була переформована в інститут. До сфери його наукових інтересів належали мовознавство та фольклор. Дослідження за цими напрямками вчений проводив на основі особисто зібраних польових матеріалів. За твердженням П. Г. Ковалівського, значний вплив на його праці у цій галузі мав М. Ф. Сумцов. Також Олексій Васильович був одним із останніх учнів О. О. Потебні, творчості якого були присвячені праці вченого, написані впродовж 1898–1928 рр. Позначилася на його науково-організаційній діяльності й плідна співпраця з очільником кафедри Д. І. Багалієм.

У період свого становлення літературно-етнографічна секція працювала як структурна одиниця кафедри. Але починаючи з 1925 року, на думку О. М. Богдашиної, залишаючись у її складі, секція діяла як окрема науково-

дослідна структура. З одного боку, це було обумовлено специфікою роботи з джерелами. Для написання наукових розвідок співробітники та аспіранти секції не лише працювали з предметами музеїв, але й здійснювали етнологічні експедиції на територію Полтавщини, Чернігівщини, Харківщини та Дніпропетровщини. З іншого боку, у штаті секції в різні роки працювали етнологи, музеєзнавці, археологи, літературознавці та мистецтвознавці. З огляду на це, варто вважати О. Ветухова не лише керівником секції, але й окремої дослідницької ланки кафедри.

Головні напрямки роботи секції О. Ветухов визначав так: науково-дослідна праця в галузі етнографії-етнології в органічному взаємозв'язку із загальною історією української культури, а також підготовка майбутніх дослідників (аспірантів). Від початку створення секції проводилася плідна дискусія щодо перегляду методології етнології, а також визначення предмету та завдань виробничого краєзнавства. У результаті обговорень було ініційоване перейменування та відбулася реорганізація секції на етнологічно-краєзнавчу.

Отже, на сьогодні відсутнє окреме дослідження, що було б присвячене діяльності О. В. Ветухова на посаді керівника етнологічно-краєзнавчої секції. Однак непересічні результати діяльності колективу є свідченням ефективної роботи її керівника. Науковці, що дійсно вболівали за свою справу на чолі з О. В. Ветуховим, не лише використовували досвід «старої школи», але й прагнули до зміни підходів до вивчення історії та культури України. Популяризація спадку О. О. Потебні, методологічні розробки в етнології доводять планомірну роботу О. В. Ветухова у питанні розвитку української науки. Подальша праця над темою сприятиме розкриттю проблеми особистого внеску вченого у розвиток етнологічно-краєзнавчої секції Науково-дослідної кафедри історії української культури як унікального наукового колективу.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З РЕСПОНДЕНТАМИ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ТА СТВОРЕННІ ІСТОРИЧНОГО ЦИФРОВОГО АРХІВУ У ЧАСИ ЕКСТРЕМИ

Сучасні ризики та кризові явища у суспільстві та науці, пов'язані з пандемією (COVID 19), Революцією гідності (Євромайдан), проведенням антитерористичної операції (АТО) та здійсненню заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (ООС) і повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року, варто узагальнити одним терміном – екстрема (екстремальні часи).

Важливою складовою роботи з респондентами при документуванні та створенні історичного цифрового архіву у часи екстреми, є підбір респондентів за такими ознаками, як професія, вік, стать, соціальний стан, освіта. Окрім потреби досягнення репрезентативності, це важливо через те, що добірка респондентів одного віку, статі, освіти та професії не дадуть змоги побачити різнобічні аспекти життя, у такому випадку свідчення респондентів будуть майже однаковими. А от якщо брати свідчення людей різних професій, віку та соціального стану, тоді історії людей будуть відображати різний життєвий досвід та особливості пов'язані з сприйняттям світогляду людини.

Тепер розглянемо особливості роботи з респондентами у екстремальні часи. Самою великою проблемою, перш за все, є безпека, як респондента так і дослідника, пов'язана безпосередньо з фізичним виживанням обох. Відповідальність за заходи безпеки, лежить саме на дослідникові, з ініціативи котрого, і відбувається зустріч з респондентом. Тому дуже важливо ретельно віднестись до підбору місця проведення зустрічі, з'ясування потреби

респондента в анонізації його особи, а також застосування засобів протидії пандемії.

Друга проблема, з котрою стикаємось, це кредит довіри до дослідника. По перше це гендерні страхи респондентів перед чоловіками, так як, багато людей бояться, особливо з початком військової агресії РФ проти України, коли було багато випадків мародерства, що чоловік-дослідник може виявитись зловмисником. По друге, це поділ суспільства на прихильників і супротивників вакцинації, що досить сильно ускладнило роботу науковцям, котрим важливо мати особистий контакт з респондентом наживо.

Отже методи, котрі застосовуються при документуванні та створенні історичного цифрового архіву, дуже вразливі у період екстрими і вимагають від дослідників додаткових зусиль при проведенні планування і підготовки, та власне документування і обробки інформації.

Томіліна В. Ю.
Науковий керівник: Мотенко Я.В.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛІСТИЧНИЙ УТОПІЗМ У ЗАКОНОДАВСТВІ ДИРЕКТОРІЇ

Вивчення історії соціалістичного руху в Україні на поч. ХХ ст. є важливим аспектом пізнання вітчизняного минулого. Зокрема, на особливу увагу заслуговує висвітлення впливу соціалістичної ідеології на розвиток процесу українського державотворення в умовах революційних подій 1917-1921 рр. Предметом пропонованої розвідки є з'ясування механізму імплементації соціально - утопічних ідей у законодавство другої УНР і наслідки подібної політики для Директорії наприкінці 1918 р. – протягом 1919 р.

Після ліквідації режиму Гетьманату і формального проголошення відновлення Української Народної Республіки керівництво Директорії виявилось неодностайним стосовно бачення стратегічного курсу державного будівництва. В.К. Винниченко як голова Директорії за підтримки лівих фракцій

в УСДРП і УПСР висловився про необхідність впровадження в УНР радянської форми народовладдя. На думку В.К. Винниченка такий крок дозволив би повернути симпатії міського пролетаріату до УНР. Однак, ця пропозиція не отримала підтримки з боку угруповання очоленого С.В. Петлюрою, який пропонував використати модель європейської парламентської демократії. Зрештою опоненти досягли компромісу. Директорія обрала парламентську модель, однак при її застосуванні вирішальне значення мав так званий «трудовий принцип». Застосування «трудового принципу» передбачало відмову УНР від загального і рівного виборчого права та надання права голосу лише представникам міського робітництва, трудового селянства (не використовувало найману робочу силу) і трудової інтелігенції (фельдшери, сільські вчителі, службовці в народних кооперативах). Таким чином, з виборчого процесу виключалася переважна частина міської інтелігенції, підприємці, власники великих сільських господарств, які використовували працю найманих робітників і духівництво.

Отже, своєю Декларацією від 26 грудня 1918 р. Директорія проголошувала офіційною державною ідеологією УНР сегрегацію за класовим принципом. Утопічна ідея прямого народовладдя «не заплямованого» використанням найманої праці виявилася занадто спокусливою для українського соціалістичного руху. Проте політичних преференцій Директорія не отримала. УНР позбавила себе підтримки найбільш освічених, креативних і фінансово спроможних соціальних груп. В умовах війни та дезорганізації економіки це лише прискорило поразку Директорії.

Фірсова Є.В.
Науковий керівник: Мотенко Я.В.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.: ГАЛИНА КУЗЬМЕНКО-ДРУЖИНА І СОРАТНИЦЯ НЕСТОРА МАХНА

Гендерний аспект досліджень історії Української революції 1917-1921 рр. належить до перспективних напрямків вітчизняної історіографії. Зокрема,

потребує висвітлення тема участі жіноцтва в селянському повстанському русі. На сучасному етапі, найбільш відомою постаттю залишається Галина (Агафія) Андріївна Кузьменко (1896-1978), дружина командувача Революційної повстанської армії України (махновців) Нестора Івановича Махна (1888-1934). Метою пропонованої розвідки є узагальнити наявні дані по біографії Г. А. Кузьменко і спробувати визначити її роль в історії махновщини.

Галина Кузьменко була дочкою співробітника царської поліції та походила з села Піщаний Брід на Херсонщині. Закінчивши учительську семінарію, влаштувалася працювати вчителем української мови у с. Гуляйполе Катеринославської губернії, яке в роки революції перетворилося на центр потужного повстанського руху південного сходу України. Стосунки Н. Махна і Г. Кузьменко склалися не відразу, проте з часом дві вольові особистості знайшли спільну мову. Ставши дружиною Н. Махна у віці 22-х років Галина Кузьменко почала опікуватися культурно-просвітницькою роботою у середовищі повстанців. У вересні 1919 р. вона очолила шкільну секцію культпросвітнього відділу Військово-революційної ради повстанців. Завдяки її старанням всупереч труднощам воєнного часу у Гуляйполі працювали кілька початкових шкіл, діяв театральний гурток і місцевий осередок громадської організації «Просвіта». Сучасники залишили свідчення про симпатії Г. Кузьменко до ідеї відновлення української державності, однак вплинути на політичні уподобання свого чоловіка вона не змогла.

Починаючи з 1920 року, Г. Кузьменко супроводжувала чоловіка у бойових рейдах дбаючи про нього, а одного разу, навіть, врятувала йому життя. Завдяки особистим якостям вона користувалася повагою рядових повстанців. Втім, буденність військового життя впливала на її характер: Г. Кузьменко почала брати участь у розправах над махновцями, які своєю діяльністю ганьбили повстанський рух. Водночас вона зберегла здатність адекватно оцінювати навколишню ситуацію й ухвалювати раціональні рішення. Тому в серпні 1921 р. зрозумівши, що в умовах запровадження більшовиками нової економічної політики повстанський рух втратив перспективу подальшого

розвитку Г. Кузьменко підтримала рішення Н. Махна про порятунок втечею за кордон.

Поневіряючись в Румунії, Польщі та Франції подружжя жило у злигоднях, що негативно впливало на сімейних стосунках. Народження доньки Олени не покращило їхніх відносин. Певно на взаємостосунках згубно позначилося й підсвідоме небажання змиритися з життям мігрантів, у якому амбіційним і сміливим комбатантам було відведена роль людей «третього сорту». У 1927 р. подружжя розлучилося.

Таким чином, Галина Кузьменко залишила помітний слід в особистому житті Нестора Махна й очолюваного ним повстанського руху. У пам'яті сучасників дружина командувача РПАУ (м) залишилась як «матінка Галина», що опікувалася справою народної освіти та водночас була вірною бойовою соратницею свого чоловіка.

Хижняк А.О.
Науковий керівник: Харламов М.І.
НУЦЗУ

МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ ДРАГОМАНОВ – ВИДАТНИЙ ОБОРОНЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО ЛІБЕРАЛЬНОГО РУХУ

Скасування кріпацтва дещо пожвавило ліберальний та демократичний рухи в Україні; одним з ідеологів лібералізму в суспільно-політичному житті виступає Михайло Драгоманов (1841-1895 рр.). Його суспільно-політична концепція поєднувала соціалістичні ідеї, ідеї соціальної рівності і справедливості з буржуазно-демократичними ідеями конституційного права, широкого місцевого самоуправління, необхідністю політичної боротьби. Успадкувавши традиції Кирило-Мефодіївського товариства, Михайло Драгоманов розвивав їх. Це знайшло відображення в програмі «Громади», підписаній Сергієм Подолинським, Михайлом Павликом та Михайлом Драгомановим. Всі твердо відстоювали автономно-федеративні позиції у

вирішенні соціально-економічних та державно-правових питань розвитку слов'янських народів. Не заперечуючи певної ролі соціальної революції в історичному розвитку суспільства, віддавав перевагу еволюційним методам дій політичних сил, політичних партій і рухів, вважав, що політичною просвітою і пропагандою можна добитися більшого успіху, ніж кривавими повстаннями. Він вважав, що завдання кожної людини, як і народу, в пізнанні себе і в прагненні йти до цивілізації разом з цивілізацією, тобто підхід Драгоманова полягав у необхідності пов'язати український національний рух та його програму з європейськими ліберально-демократичними концепціями. Але пізнання себе вимагає високої національної самосвідомості, а рівень цивілізованості народу настільки низький, що не дозволяє йому піднятися до самосвідомості, а, отже, до прагнення відродити свободу.

Він писав, що українці багато втратили, бо коли більша частина народів Європи створювали свої держави, нам це не вдалося. Лібералізм Драгоманова визначається як доктрина, відповідно до якої людська індивідуальність є вищою цінністю. Політично це виражається перш за все у розширенні та зміцненні індивідуальних прав. Драгоманов вірив, що історія свободи є історією обмеження державної влади. Недоторканність особистої сфери важливіша за участь у створенні, формуванні колективної політичної волі, а індивід з його волею є основою всіх можливих соціальних порядків.

У листі до Івана Франка Драгоманов зазначав: «Принципи сучасної всесвітньої цивілізації найбільш відповідні поступові: лібералізм в його найпоширенішій формі, федералізм – в справах державних, демократизм – в справах соціальних з найтвердішою гарантією – асоціацією в справах економічних, раціоналізм - в справах письменництва, наукових».

Згодом ліберальні ідеї М. Драгоманова перейняли Михайло Павлик, Іван Франко, Богдан Кістяківський. Ідеї Михайла Драгоманова суттєво вплинули на розвиток української ліберальної думки, його можна сміло називати видатним захисником українського ліберального руху.

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА МОНОМАХА (ДО 970- РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Формування незалежної української держави наприкінці ХХ-на поч. ХХІ ст. виявилось досить складним процесом, що супроводжувався масштабними політичними та соціально-економічними кризами. Проблеми у взаємовідносинах гілок влади, держави й суспільства неодноразово привертали увагу наукової й широкої громадськості до досвіду державного будівництва у часи княжої Русі. У пантеоні найвидатніших політиків українського середньовіччя вже 970 років одне з чільних місць належить Володимиру Всеволодовичу Мономаху (1053-1125) - князю смоленському, чернігівському, переяславському і великому князю київському.

Володимир Мономаху довелося діяти у непростих умовах міжусобної боротьби й політичних інтриг, які загрожували самому існуванню княжої Русі. Ситуацію ускладнювала присутність на південних кордонах Русі численних кочовищ половців, які здійснювали грабіжницькі набіги на руські землі та грали роль «третьої сили» у князівських міжусобицях. Завдяки своїм непересічним особистим здібностям В. Мономаху вдалося завоювати авторитет серед давньоруської політичної еліти й стати організатором князівських з'їздів у Любечі (1097 р.) і Витичеві (1100 р.), на яких розглядалися питання про припинення князівських міжусобиць і консолідацію зусиль для боротьби з половцями. Збройна боротьба з кочівниками завжди посідали провідне місце у зовнішній політиці В. Мономаха. Саме репутація невтомного захисника руського порубіжжя сприяла тому, щоб у 1113 р. київське віче запросило 60-річного В. Мономаха на великокняжий престол. Своє правління у Києві він розпочав з заходів, спрямованих на обмеження сваволі лихварів і нормалізацію стосунків між різними верствами населення («Статут Володимира Мономаха»).

Намагаючись відновити державну єдність та могутність Русі, В. Мономах встановив добрі стосунки з відносно самостійними князями Чернігово-Сіверської, Галицької та Полоцької земель; його владі підпорядковувалась більшість удільних князів: турово-пінський, мінський та волинський.

Як освічена та відповідальна людина, В. Мономах увійшов в історію як письменник та педагог. Особливу увагу він приділяв вихованню своїх нащадків. За цієї причини, перед смертю В. Мономах написав твір «Повчання дітям», в якому він ділився своїм життєвим досвідом та говорив про моральні принципи поведінки ідеального князя.

Таким чином, політичну діяльність В. Мономаха можна назвати вдалою. Він зміцнив центральну владу та відновив єдиновладну монархію, що занепала після смерті Ярослава Мудрого. Князю вдалося на деякий час зупинити роздроблення держави. Також на позитивну оцінку заслуговує його прагнення поділитися досвідом з майбутніми поколіннями.

Щебілова О.Р.
Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.
НУЦЗУ

ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА». ПОГЛЯД СЬОГОДЕННЯ

Становлення демократичної Польщі й незалежної України наприкінці ХХ ст. супроводжувалось активізацією польсько-українських відносин. Актуальним питанням для обох країн стало переосмислення історичного досвіду, пов'язане з відмовою від усталених міфів і стереотипів.

Архівні документи з депортації українського й польського населення в 1944–1946 рр., опублікував В.Сергійчук. Праці Є.Місила «Акція Вісла», «Репатріація чи депортація». Праця Є.Пастернака «Нарис історії Холмщини і Підляшшя (нові часи)», коментує події на підставі польських і радянських документів.

Глибокий слід у свідомості обох суспільств залишили криваві зіткнення між поляками й українцями в роки Другої світової війни: жорсткий конфлікт ОУН та УПА з Армією Крайовою, Волинська трагедія, операція «Вісла». 28 квітня 1947 року оперативна група «Вісла», що налічувала близько 20 тисяч солдатів, функціонерів управління громадської безпеки і громадської міліції, розпочала виселення українців. Акція мала намір знищити духовні корені українського народу шляхом його тотального виселення, охопила територію 19500 кв. кілометрів - Лемківщину, Надсяння, Холмщину, Підляшшя. Тут від доби Київської Русі постійно проживали єдиною спільнотою українці. Того дня шість дивізій Війська Польського оточили українські села, а відділи НКВС і Чехословацької прикордонної сторожі заблокували кордони на сході і півночі.

О 4-й годині ранку операційна група «Вісла» під командуванням генерала Моссора приступила до вивезення українців до воєводств північної і західної Польщі. Розподілили вони по 20-50 солдатів на одне село плюс 30-150 - особовий відділ на кожний з 28 підрайонів, на які припадали від 6 до 21 сіл. Такий розрахунок сил свідчить про те, що основною метою акції «Вісла» було виселення українців, а не боротьба з УПА. Операція «Вісла» тривала з 28 квітня до 12 серпня 1947 року. За цей час з українських етнічних земель у Польщі виселено на північно-західні землі 140575 осіб української національності та змішаних польсько-українських сімей. Операція розпочалася, коли люди засіяли свої поля, а нового врожаю ще не зібрали. Все треба було залишити і виїжджати з тим, що можна було покласти на віз, а найчастіше, нести в руках.

Чи правильно вважати операцію «Вісла» етнічною чисткою? Сам цей термін у міжнародних відносинах є відносно новим. Уперше термін «етнічні чистки» був вжитий у резолюції Ради безпеки ООН, яка стосувалася подій війни у колишній Югославії. Ця резолюція та складений на її виконання звіт Комісії експертів визначають етнічні чистки як «використання сили або погроз для вигнання осіб, які відносяться до тих чи інших груп, з будь-якого району з метою перетворення його на етнічно однорідний», а також як «цілеспрямовану політику, розроблену однією етнічною або релігійною групою для усунення

примусовими та такими, що призводять до терору, методами, цивільного населення іншої етнічної або релігійної групи з певних географічних районів».

Головною метою операції «Вісла» було примусове переселення українського населення з чітко визначених територій на південно-східному прикордонні Польщі із заборонаю самовільного повернення на ці терени. Унаслідок акції депортовано понад 140 тис. українців, а натомість на їх місце переселено близько 14 тис. поляків. Це фактично перетворило територію Закерзоння на етнічно однорідну. З огляду на це, операцію «Вісла» можна вважати етнічною чисткою.

Отже, операція «Вісла» у повоєнний період була найжорстокішою серед багатьох репресивних заходів польського прорадянського режиму щодо українського населення. Відповідальність за неї несуть тодішня польська комуністична влада, сталінський тоталітарний режим і керівництво УРСР, яке сприяло цьому злочину. Метою переселення було розпорошення українців і їхня асиміляція на Західних теренах Польщі, які після Другої світової війни відійшли до Польщі. Ніяким мірилом не можна обрахувати людських утрат, моральної дискримінації українців на місцях поневірянь, а також безповоротно знищену багату та унікальну матеріальну й духовну культуру українців, на долю яких випали ці важкі випробування.

Kucher D. O.
Scientific supervisor Dvorkin I.V.
NTU «KhPI»

POLTAVA DURING THE NAZI OCCUPATION REGIME 1941-1943

Unfortunately, the study of the occupation regime during the Second World War has now become relevant. Part of the Ukrainian lands after 2014 and after the full-scale invasion in 2022 are occupied.

Since September 1941, Poltava Oblast was included in the zone of military administration due to its proximity to the front. When the front line moved from

Kharkiv region to the eastern territories, power in Poltava was transferred to the civilian German administration.

Poltava Oblast was a part of the Nazi ruled Kyiv General District. Then all 6 general districts on the territory of the Reichskommissariat of Ukraine were divided into districts, their boundaries did not differ from the Soviet administrative division.

When the front line moved away from Poltava, there were few reminders of the war here. Control over internal order, crime, theft, and administrative violations was handled by the local police. It was formed according to the following formula: 1 policeman for 200-300 inhabitants.

During the Nazi occupation, city and district administrations worked in Poltava, taking care of the social and household sector: maintaining the city's streets in proper order, cleaning up garbage, repairing sewage networks or buildings that were destroyed during the bombing.

Poltava was one of the most surviving cities at the beginning of the war. When the Nazis were already leaving Poltava in the fall of 1943, only then they took full revenge. At that time, practically everything that could be set on fire was set on fire and this was done on purpose. During the departure of the occupiers, the entire historic center of Poltava burned down. For example, the Germans blew up the premises of the Poltava Pedagogical University when they were leaving Poltava.

Therefore, the period of Nazi occupation was characterized by cruelty towards the local population. Throughout the occupation, the Soviet authorities counted on the mass heroism and self-sacrifice of Poltava residents.

СЕКЦІЯ 3

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Голова секції: проф. Петутіна О.О.

Секретар секції: доц. Фрадкіна Н.В.

Аветісян М.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ВІЙНА І ТРАНСГУМАНІЗМ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ

Трансгуманізм – це філософський та технологічний рух, який прагне до покращення людських здібностей та функцій шляхом застосування технологій, таких як штучний інтелект, генетична інженерія, кібернетика, нанотехнології та інших. Трансгуманісти прагнуть покращити людське тіло та розум, щоб збільшити продуктивність та здібності людей.

Основні положення трансгуманізму створюють пласт сучасного розвитку людства у парадигмі “людина-техніка”. Ідеї трансгуманізму відображено в концепції маніфесту співзасновників та прихильників руху, у літературі фантастів, візуальній культурі, зокрема у кінематографі та комп'ютерних іграх, надалі цікава тема з розвитком метавсесвітів та прогнози стосовно переходу реальності у новий формат цифрового оформлення дійсності та комунікації людей у цьому просторі. Але для вектору розвитку дослідження та надання практичної користі, треба зробити уточнюючі тези стосовно наслідків на сьогодення та впливу на стан людського світосприйняття. Ми хочемо продовжити аналізувати лінію екзистенційних пошуків людини, яка бажає спробувати нові форми взаємодії тілесного та технічного в умовах світу на порозі “предапокаліптичного стану” (художньо).

Трансгуманізм, як виклик для перешкод вдосконаленню людини охоплює питання і проблеми життя та смерті, страждань та можливостей розумових та фізичних. Війна Росії проти України є неспровокованою, але вона є і її наслідки

на життя людей можна буде аналізувати лише по закінченню бойових дій. Саме війна і є перешкодою сьогодні, війна формує нові задачі для трансгуманізму, одна з головних - це відновлення людей, які потрапили у активні воєнні дії.

Реалії геополитичних та етнічних суперечок призвели до військових втручань у життя людей. Це не нова сторінка в історії цивілізацій, війна була присутня завжди, але можливості щодо впливу технологій на відновлення людей, які постраждали під час дій ніколи не були такими розвинутими як зараз. В дослідженні ми піднімаємо важливі теми для нашого сьогодення, надаємо дослідженню більш практичної актуальності та плануємо направити результати як теоретичну базу для практичного застосування для допомоги людям, які переживають наслідки війни.

Деякі трансгуманісти вважають, що технології трансгуманізму можуть допомогти зменшити кількість людей, які гинуть від війни, зменшити травми та стресові стани, які війна може призвести до того, що війна може стати менш брутальною та знизити людський біль. Деякі трансгуманісти вважають, що розробка роботів та інших автономних збройних систем може знизити кількість людських втрат, що пов'язані з війною. Важливо розглянути тему війни саме крізь призму трансгуманізму, через низку причин, які вже сьогодні проаналізовано.

Неготовість суспільства та довілля (враховуючи міську та громадську систему) для інклюзії такого характеру і в таких масштабах. Не облаштована потрібна кількість місць для поліпшення якості життя постраждалих. Якщо людина втратила кінцівку або інший життєво важливий орган, окрім потрібного імплантування та протезування, вона має відчувати ще підтримку та те, що “світ готовий її сприймати”. Екзистенційний стан і можливість відновлення психічного здоров'я - це важливий етап у відновленні і “поверненні до життя”, тож відповідними групами вчених і експертів психологічних наук мають розроблятися програми все сьогодні.

Технології трансгуманізму можуть допомогти постраждалим від війни в багатьох різних способах, включаючи:

Протезування кінцівок: війна може призвести до втрати кінцівок через вибухи, кулі, міни тощо. Протези, які забезпечують рухливість і функціональність, допомагають постраждалим повернутися до нормального життя.

Штучний інтелект: технології штучного інтелекту можуть бути використані для допомоги постраждалим з розумовими порушеннями та травмами головного мозку.

Біотехнології: нові технології біотехнології можуть бути використані для відновлення тканин та органів, що були пошкоджені внаслідок війни.

Нейротехнології: нові технології нейротехнології можуть бути використані для допомоги постраждалим з психологічними травмами.

Віртуальна реальність: технології віртуальної реальності можуть бути використані для допомоги постраждалим з посттравматичним стресовим розладом та іншими психологічними травмами, що пов'язані з війною.

Роботизовані пристрої: роботизовані пристрої можуть бути використані для забезпечення допомоги постраждалим з важкими травмами або обмеженою рухливістю.

Трансгуманізм у сучасних реаліях набуває нових сенсів, він має стати у нагоді там, де його ідеї зараз потрібні. Якщо такі основні задачі трансгуманізму, як збільшення регенераційної здатності тіла для захисту від пошкоджень та створення штучних кінцівки та органів, які будуть цілком керовані мозком здійсняться у повній мірі, то допомога постраждалим людям буде більш функціональною.

Існують також побоювання щодо того, що трансгуманістичні технології можуть допомогти створити нові форми зброї та зробити війну ще більш руйнівною. Крім того, зростаюча залежність військових від технології може мати серйозні наслідки у разі збоїв техніки або атак кібер-ворогів. Отже, питання трансгуманізму та його впливу на війну залишається складним та потребує продовження дослідження, уважної оцінки та розуміння можливих наслідків. Загалом, технології трансгуманізму можуть бути використані для

допомоги постраждалим від війни повернутися до нормального життя та зменшити страждання, пов'язані з травмами.

Батурін Д.
Науковий керівник: Фрадкіна Н. В.
Військовий інститут танкових військ НТУ «ХП»

ЕТИКА БУДДИЗМУ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Що таке буддизм та яке відношення він має до України? Сьогодні, у сучасному світі та сучасній Україні, все більше прихильників буддизму збільшують свою вагу у суспільстві та змінюють конфесійну ситуацію у своїй країні. Це пояснюється тим, що основу буддійських груп створюють молоді люди, які прагнуть не тільки досягнути «Нірвани», але і змінити свою державу у кращому сенсі.

Послідовники буддизму вважають його скоріше філософським вченням, а не релігією. Мета буддизму -направити людину на пошук істини, допомогти усвідомити світ і побачити речі такими, якими вони є насправді. Саме тому, ця релігія дуже приваблює молодих українців і набирає прихильників серед населення нашої країни. Більшість послідовників буддизму в Україні пояснюють свій вибір тим, що в буддизмі офіційної ієрархії, як у інших релігіях світу, немає. Навіть Далай-лама є таким самим монахом, як усі. Відрізняються монахи одне від одного лише за віком і досвідом, адже ті, хто старший і здобув більше мудрості, заслуговують на повагу інших. Це пояснює і те, що українське суспільство достатньо тверезо дивиться на своє майбутнє та розуміє, що ніхто, окрім тебе самого змінить своє життя. У цьому сенсі ідея буддизму повністю збігається з ідеями молодих людей по всьому світу.

Так, попри історичну приналежність українців до християнської релігії, буддизм має доволі давні історичні зв'язки з нашою країною. У цьому питанні досі не має остаточної точки зору але існує дві основні теорії виникнення буддизму на території України. Згідно першої теорії: мода на східну практику

поширилась у другій половині XIX століття переважно в колах української інтелігенції і саме вони почали першими практикувати буддизм в Україні. З іншого боку, теорія того, що цю релігію принесли козаки разом з калмиками у XVI столітті в нашу країну, також має право на існування. Так, з XVI-XVII століття на територію України частково починають перекочовувати калмики, які були буддистами. Потім вони увійшли до складу війська Донського. І також стали вважатися козаками, що і стало основою для утворення буддистських суспільств у тогочасній Україні.

Сьогодні, серед українських громад найпопулярнішою є тибетська лінія буддизму. Це далекосхідний буддизм, який перш ніж дістатись України, подолав шлях через Центральну Азію, Китай, Корею, і врешті, Японію. В Україні на 2021 нараховувалось більше 100 офіційно зареєстрованих буддистських релігійних громад. І ця цифра далека від істинної кількості громад, бо враховує тільки офіційні організації.

Перша офіційна буддистська організація виникла у 1991 році на території Донецької області. До початку російської агресії проти України у 2014 році, основні центри буддизму знаходились на сході нашої держави, а саме у Луганській, Донецькій та Харківській областях. Але після цього, більшість з них була вимушена переїхати у центральну та західну Україну. Саме там зараз розташовані основні центри буддизму.

У чому ж полягає роль та користь буддизму для нашої країни? Так, Українські буддисти мають зв'язки з іншими релігійними спільнотами, зокрема ісламом. Український вчитель Терасава Дзюнсей стояв на чолі багатьох миротворчих ініціатив. Він написав листа Садаму Хусейну із проханням зберегти Ірак, склавши повноваження президента й переїхавши до іншої країни. На чолі з японським Сенсеєм українські монахи також їздили до Чечні, коли там вкотре загострився конфлікт із Росією. Тому буддизм може стати важливою складовою частиною досягнення перемоги та миру для нашої держави.

Все це, на мій погляд є важливою часткою української історії та культури. Тому, звичайно, найцінніше, що є в релігійних людей, як він – це

віра. А, для буддистського монаха і звичайного віруючого це віра не в спасіння душі, а в те, що він може змінити світ за прикладом Будди або Ісуса Христа.

Резюмуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що буддизм в Україні тільки починає свій шлях, але вже зараз він має великий вплив на суспільство та країну. Подальший розвиток буддизму та його послідовників дасть Україні позитивні тенденції зміни ставлення суспільства до оточуючих людей та своєї країни.

Білас Ю.В.
Науковий керівник: Склад В.М.
НТУ «ХП»

СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ В МЕМОРІАЛЬНОМУ МУЗЕЇ ПИСЬМЕННИКА С.В. ПИЛИПЕНКА

Українська культура є унікальним поєднанням чисельних маркерів національної ідентичності, символів духовності, самобутньої етнічної творчості, філософських категорій, традицій тощо. Український культурний феномен на різних історичних етапах може як зберігати свої спільні риси, так і видозмінюватися, оскільки культура завжди синтезує з іншими чинниками розвитку її історико-географічного регіону.

Одним з найцікавіших періодів розвитку духовної культури в історії нашої держави є доба Українського національного відродження. В час складних революційних та державотворчих процесів, на тлі розвитку політичного терору відроджувалася українська національна ідея зусиллями молодого творчої еліти – письменників, поетів, театралів, художників. Творча спадщина покоління сумнозвісного «Розстріляного відродження» сповнена символічними ознаками української духовності.

Окремої уваги для дослідників української історії, культури та літератури першої третини ХХ ст. залишається особистість видатного письменника та громадського діяча Сергія Володимировича Пилипенка. Автор унікальних байок та оповідань, редактор багатьох українських газет та періодичних видань,

засновник спілки селянських письменників «Плуг», організатор науково-дослідного інституту літератури імені Тараса Шевченка був на довгі десятиліття викреслений з історико-культурного простору після арешту і страти в 1933 році. Лише на початку 1990-х рр. ім'я С.В. Пилипенка вдалося відродити для широкого кола українців. Відтоді у Харкові, де на зламі 1920–1930-х рр. літератор мешкав у письменницькому будинку «Слово», було відкрито меморіальний музей Сергія Володимировича Пилипенка при Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова.

Музейна експозиція меморіального музею С.В. Пилипенка є однією з найкращих демонстраційних платформ символізму української духовності в контексті розвитку харківського літературного життя доби Українського національного відродження. Чисельні історичні джерела, серед яких речові пам'ятки, світлини, документи, творча спадщина є кращим свідченням складного процесу відродження української національної ідеї. Духовні символи української культури якнайкраще представлені в різноманітній творчій спадщині письменника. Це збірки художніх творів, що були надруковані до 1933 р. і після 1957 р., коли письменника було реабілітовано посмертно. Байка є абсолютно унікальним жанром літератури, де талановитий письменник як найемоційніше в сатиричній формі умістив своє бачення життя і культури українського народу.

Меморіальну експозицію доповнено виставкою бронзових скульптур американської скульпторки українського походження Міртали Сергіївни Пилипенко – доньки літератора, мирне дитинство якої перервалося через більшовицькі репресії, і яка після втрати батька була вимушена з матір'ю і сестрою усе життя прожити на чужині. Видатна харків'янка подарувала колекцію своїх скульптур рідному місту лише в 1996 році. Всі роботи є філософськими, присвячені поєднанню людини і всесвіту, але найбільше що вражає – велика кількість символів української духовної культури. Лелека – символ людини, соняшник – сонце, полум'я – відродження української незалежності тощо.

Сьогодні творча родина С.В. Пилипенка є дуже цікавим напрямком як для історичного, так і для культурологічного, так і для філософського дослідження. Саме невичерпна спадщина чисельних талановитих українських діячів і їх родин розкриває найцікавіші сторінки нашої історії.

Бондаренко М.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР: КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Театр поєднує в собі все різноманіття культур, він є універсальною мовою спілкування людини з буттям. Ця формула стосується й українського театру, що переживає емансипативні процеси у своєму ставленні до форми й змісту і з різним ступенем успіху, намагається адаптувати до відстояних художніх кордонів структурні зміни системи.

Українське театральне мистецтво бере свій початок зі стародавніх звичаїв та традицій, коли обрядовість мала своє театралізоване дійство.

Розвиватися театральне життя в Україні почало від 1750 року, коли гетьманом став Кирило Розумовський. Він волів бачити у своїх володіннях аналог царського двору у Петербурзі зі світськими розвагами.

Перший в Україні стаціонарний театр відкрили 1795-го у Львові в колишньому костелі єзуїтів. У Києві ж перший стаціонарний театр з'явився у 1806 році, в Одесі – 1809-го, у Полтаві – 1810-го.

Поза увагою не можна залишити заслуги перед театром родини Тобілевичів. Брати – легенди українського театального мистецтва, виступали під сценічними псевдонімами Іван Карпенко-Карий, Микола Садовський і Панас Саксаганський. Провідною зіркою українського театру була і Марія Заньковецька.

Тоді ж розпочалася історія українського театру як національної культурної спадщини. У 1882 році у Єлисаветграді (сучасний Кропивницький)

з'явився перший професійний театр – Театр корифеїв. Він відокремився від польського та російського.

За статистикою, в Україні у театр ходить майже 10% людей (у світі цей показник становить 4%), все ж існує думка: «люди не ходять в театр в Україні», що театр – це «непопулярна форма дозвілля не через те, що спрацьовують якісь там мистецькі закони і нюанси, а через те, що театр в Україні технологічно і естетично стоїть на місці».

Втім, такі радикальні судження переважно відображають настрої авторів публікацій, а не реальний стан театральної діяльності. А театр, як наголошує головний режисер Одеського академічного українського музично-драматичного театру ім. В. Василька Іван Уривський, «завжди був і є в моді, але для вузького кола людей, і це коло поступово й дуже повільно розширюється. Зараз до театру приходять зовсім новий цікавий глядач, мислячий, сучасний, який потребує від театру нових емоцій, живого спілкування. Напевно, без театру можна прожити, але чи потрібно позбавляти себе такої можливості? Якщо вже століттями пишуться п'єси, ставляться вистави і приходять до залу глядач, значить театр – це щось справді важливе для людини і щось індивідуальне для кожного».

Сучасний театр повинен постійно долати певні виклики: творчі, соціальні, світоглядні тощо. Щоб визначитися з місцем театру у сучасному суспільстві, а також пояснити, чому сьогодні ми йдемо на суші, завтра на новий фільм, але принаймні раз на місяць до театру, американський соціолог Рей Ольденбург запропонував термін «третє місце».

Рей Ольденбург також пояснює, яким саме критеріям має відповідати будь-який заклад, щоб відвідувачі поверталися туди знову й знову .

Перший – нейтральність, тобто відкритість для всіх і кожного незалежно від політичної ситуації чи курсу долара. За цією ознакою театр – ідеальне місце, бо в напівтемній залі на однакових стільцях на час вистави абсолютно зрівнюються і зірки сцени, і театральні критики, і міністри, і ті, кому таки довелося заплатити за квиток.

Другий критерій – можливість вести доброзичливу бесіду, вступати в діалог, діставати підтримку від оточення.

Третій із критеріїв, названих соціологом Ольденбургом, – доступність розташування. Тому більшість театрів відкрито в центрі міста, і лише невинуваті авангардисти змушують свого глядача проходити на виставу повз гаражний кооператив чи промзону. Театр завжди має своїх фанатів, тих, хто в курсі новин репертуару й уже давно стежить за життям його виконавців. Такі люди створюють особливу атмосферу в і без того видовищному закладі.

Бродецька Л.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ЖАНР ФОРТЕП'ЯННОГО КОНЦЕРТУ В ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ БОРТКЕВИЧА

На сьогоднішній день, на жаль, є дуже багато творчих особистостей, чия творчість є досі невідомою або малодослідженою. Однією з таких постатей є Сергій Борткевич – український композитор, видатний піаніст, педагог кінця XIX-XX століття, який до недавніх часів був практично забутий (адже останні 30 років свого життя він провів не на Батьківщині).

Проте зараз поступово зростає цікавість до його творчості і життя. Музикознавці й просто небайдужі люди зацікавлені в популяризації та дослідженні творчого доробку С. Борткевича, бо розуміють, що його діяльність – це важлива сторінка у формуванні української музики.

Сергій Борткевич прожив тривале й непросте життя. Композитор є уродженцем міста Харкова. Професійну освіту розпочинав у Перербурзькій консерваторії, а закінчив навчання в Лейпцігській. Йому була присуджена премія ім. Р. Шумана, як найкращому студенту-виконавцю року. Через складні політичні обставини спочатку проживав в Берліні, а далі емігрував до Відня, де і залишився до кінця життя.

С. Борткевич викладав в різних консерваторіях, а саме: Кліндворта - Шарвенки (Берлін), Греко - російській (Константинополь), Віденській. Давав багато концертів у країнах Європи, де виступав сольо та у супроводі оркестру, виконуючи музику відомих композиторів, а також власні твори.

Музикознавці називають С. Борткевича “останнім романтиком”. У творах композитора яскраво проглядаються інтонації українського фольклору, які переплітаються з музичними течіями ХХ століття, особливо з імпресіонізмом.

Важливе місце в творчості Сергія Борткевича займає жанр концерту. Композитор написав концерт для скрипки з оркестром, концерт для віолончелі з оркестром і три концерти для фортепіано з оркестром.

Перший фортепіанний концерт В-dur, тв. 16 написано в Берліні 1910 року, а опублікований він був 1913 р. Це все тому, що перші композиторські спроби були не дуже вдалим, тому виконавши свій концерт, С.Борткевич знищив його. Прем'єра в Україні відбулася завдяки згаданому вище Миколі Сукачу в Чернігові 2000 р. Сам диригент говорить, що в фортепіанному концерті деякі теми можуть асоціюватись з язичництвом: “...відчувається щось билинне у відображенні інтелігента, який глибоко відчуває слов'янське коріння”, твір пронизує відчуття певної стривоженості “...не трагізму, а саме стривоженості за майбутнє. І вся музика настільки театральна, що в ній відчувається світле, натхненне обличчя автора, не спотворене ніякими гримасами”.

Другий фортепіанний концерт с-moll для лівої руки , тв. 28 написано у Відні. Прем'єра відбулась в 1923 році, солістом був Поль Вінтгенштейн, для якого і був написаний цей концерт. У Київській філармонії його виконав наш земляк В'ячеслав Зубков.

Третій фортепіанний концерт “Per aspera ad astra” с-moll, тв. 32 написано теж у Відні, прем'єра відбулась 1927 року, партію фортепіано виконувала Марія Нешеллер. Підзаголовок “Per aspera ad astra” перекладається, як “через терни до зірок”. І ця, так би мовити, програмна назва повністю себе

виправдовує, адже в цьому концерті відчувається справжня боротьба, яка все ж таки увінчується успіхом.

Дані концерти потребують добротних та якісних досліджень, які поки що відсутні в українському музикознавстві. Вони романтичні за духом, сповнені натхненного піднесення, захопленості та щирої лірики, написані з прекрасним професійним розумінням інструментальної природи фортепіано. Дане дослідження про концерти Сергія Борткевича повинно стати доброю путівкою в їх довге і успішне концертне життя.

Кобец В.

Науковий керівник: Фрадкіна Н. В.

Військовий інститут танкових військ НТУ «ХП»

СЛОБОЖАНСЬКЕ СЕЛО ПИСАРІВКА , ЙОГО ІСТОРІЯ ТА ПОБУТ.

На сьогоднішній день тема Українського села поступово втрачає свою актуальність. Люди виїжджають до міста, поступово залишаючи село без майбутнього. Але ми не повинні забувати історію своєї батьківщини. Для цього ми і вивчаємо її спочатку в школі, потім у вищих навчальних закладах. Також постійно спілкуємося з рідними, слухаємо їх історії, вивчаємо їх побут минулих років. Ось і сьогодні я вирішив розповісти про село де беруть початок мої корні.

Село Писарівка на сьогоднішній день звичайне село, Богодухівського району, Харківської області. Але почати я хотів з його заснування.

Ранньою весною 1862 року валка козацьких возів рухалась від Дніпра Муравським шляхом. Попереду валки скакав загін козаків, який шукав зручне місце для заснування слободи. Таке місце було знайдено. Воно розташувалося в південно-західному напрямку від Муравського шляху, прорізане глибокими яругами та відгороджене лісом і болотистими берегами двох річок, яким пізніше була дана назва: Мерла та Ломакіна. Погоничі круторогих козацьких волів спрямували валку возів вліво від шляху. Вози українських шукачів свободи через віковичний темний ліс об'їхали витoki двох річок і зупинилися на, порізаних глибокими ярами, мі сцевості.

Більше ніж за 335-ти річну історію існування Слобожанського поселення його назва змінювалася не один раз: Мар'їне, Монастир, Мала Писарівка, Писарівка. У другій половині XVII століття в 5-ти кілометрах на захід від Муравського шляху в урочищі Ломакіна, долини річки Мерла, з'являється слобода – Мала Писарівка, заснована козаками, що переселялися з Правобережної України під тиском польської шляхти.

Згодом зусиллями і коштом сіннянського сотника Василя Григор'єва в Сіннянському уїзді в урочищі Ломакіному яру був заснований і побудований Покровський монастир (не пізніше 1682 року). Цю дату і слід вважати датою заснування села Писарівка. Побудувавши монастир, Василь Григор'єв постригся в монахи і ім'я дали йому Варлаам. Він же був і першим настоятелем монастиря. Монастирю належала слобода Мала Писарівка з шістьмастами десятинами землі. Ще інколи, до цього часу, старі мешканці навколишніх сіл, Писарівку називають Монастирем. Назву слобода, а згодом і село отримало від існування писарської школи при монастирі. В кінці XVIII століття в селі зводиться дерев'яна Свято-Покровська церква. До 1832 року до неї добудовується дзвіниця. В такому вигляді вона простояла аж до червня 1995 року. Церква була дерев'яна, мала статус “історичної пам'ятки XVIII століття”.

10 листопада 1990 року було прийнято рішення Виконавчого комітету Харківської обласної Ради народних депутатів, за підписом О.С.Масельського, про створення етнографічного музею ід відкритим небом «Українська слобода» в с. Писарівка, Богодухівського району . За задумом , садиба представляла собою природний ландшафт зі схилами та ставом , з будівлями та спорудами XVII-XIX століть : дерев'яна Свато-Покровська церква (відреставрована до 1990 року) , корчма (будівля минулого магазину) , млин з вітряком (перевезений з села Леміщено) , комора (власна споруда , що зберіглася з середини XVIII століття) , селянська хата слобожанської архітектури (спочатку перевезена з Мерчика до Малижено , а потім розібрана перевезена , і вже вдруге зібрана на території музею) , а також церковно-приходська школа , яка вже існувала в селі . Першим директором музею було призначено в 1991 році

Лаврінєнка М.М. Наступним директором музею з 1992 по 2000 рік працював Лаврінєнко С.М. В цей час проводяться деякі реставраційні роботи в корчмі, змінюється дах на всіх будівлях оцинкованим залізом. Кілька років музей знаходиться в безгосподарному стані. Постає питання про перенесення експонатів музею на територію Сквородинівського музею. Жителі писарівської громади виступили проти передачі. Так музей продовжив своє існування в селі. В серпні 2008 року директором музею по сумісництву стає вчитель історії місцевої школи – Кобець Л.С. Розпочавши з встановлення статусу музею та створення гуртка юних краєзнавців, починається активна, кропітка робота по збору експонатів для музею (на 2008 рік було всього 11 експонатів - 5 з них приміщення). Вже через місяць музей почав приймати перших відвідувачів. З кожним роком кількість предметів збільшувалася, як і збільшувалась кількість відвідувачів. Знаковим для музею став 2017 рік, коли прийнявши участь у проєкті «Разом в майбутнє» , при підтримці голів адміністрацій вдалося отримати кошти для ремонту-реставрації селянської хати . До 1 жовтня роботи по реставрації були закінчені. На даний час в музеї знаходиться три тематичні стенди , на яких розміщено більше 750 предметів . Тут можна ознайомитися з предметами домашнього вжитку, інвентарем господарського призначення, меблями, одягом, музичними народними інструментами, нумізматичними колекціями , розміщена фотовиставка природних ландшафтів села . За 31 рік існування, музей відвідало більш ніж 3500 тис. людей . Географія відвідувачів досить різноманітна: від відвідувачів навколишніх сіл та міст до відвідувачів мешканців інших областей України і навіть з-за кордону .

Підсумуючи вище сказане, я б хотів зробити висновок, що історія нашого дому завжди повина бути актуальна, бо тільки так ми можемо не забувати, а навпаки постійно згадувати побут та життя наших пращурів. Патріотизм, любов до рідної землі - це нескінченні згадки та повернення до рідного села, до батьківської хати, до свого дитинства.

IVAN VYSHENSKY ON THE FREEDOM OF THE NATION AND THE INDIVIDUAL

The life and worldviews of Ivan Vyshensky emerged on the borders of Orthodoxy with its Byzantine worldview, Byzantine conservatism and fresh waves of the Western European Reformation spirit and humanism, which broke into Ukraine, shook conservative traditions, and encouraged new thinking in the light of the ideas of the Renaissance.

The paper aims to reveal the concept of freedom and democratic values in the writings of the prominent Ukrainian polemist Ivan Vyshensky. Nowadays the struggle against despotic authoritarian regime and defense of liberal democracy are of crucial importance for Ukrainians.

The central place in the polemical works of Ivan Vyshensky belongs to real life person who actively struggles with problems. The basis of church life should be the principles of early Christianity, namely, the democratic principles of equality, brotherhood, freedom, justice, and everything negative in human life is the result of greed, wealth and luxury, unlimited power and arbitrariness. Ivan Vyshenskyi formulated the concept of the conciliar rule of the Christian church, which is based on the idea of the equality of all people (natural law does not give anyone the right to arbitrarily rise above others). Equality does not give rulers the right to enslave and despotically rule their subordinates. Recognizing the principle of early Christian equality as the main one in determining conciliarity, he advocated that all churches are and should build their relationships and be governed by a conciliar council.

Ivan Vyshensky strove to eliminate the predominance of secular power, to base it for all secular life on the principles of the Christian faith. He was convinced that the Christian faith in its spiritual purity contains the democratic foundations of equality,

freedom and justice, and violence, despotism and tyranny are the consequences of secular life, wealth and luxury, the desire for unlimited power.

Кравченко К.
Науковий керівник: Петутіна О. О.
НТУ“ХПІ”

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

У сучасних умовах, коли збереження усього українського є як ніколи актуальним з метою відстоювання територіальної цілостності держави, важливо дослідити традиції української культури і яке місце вони займають у повсякденному житті українців.

Взагалі українській народ має насичену і багату культуру, яка формувалася довгі роки. Цікаво, що все це закладено саме в звичаях, обрядах, святах та фольклорі. Вони - відображають українців як народ. Вони пройшли через століття і тому пояснюють взаємини між людьми, духовну цінність окремої людини та народу.

Сучасна цивілізація створює інші умови життя, які відрізняються від тих, що були в селах. І здавалося б, що старовинні звичаї тут зовсім не підходять. Але це про розвиток. Наша праця в офісі, наприклад, та урожай збіжжя про одне, - чесна та щира праця, що символізує стародавні уявлення наших предків. І це передається із покоління в покоління - українська духовність, життя згідно за правилами та законами Бога і природи. Але найбільше нашу духовність передають українські звичаї - свята.

Раньше свята в календарі староукраїнського року були пов'язані з порами року, але коли в Україні з'явилося християнство, церковні свята злилися із старовинними. Осінь, наприклад, була часом збору збіжжя та святом Покрова Пречистої Діви Марії, 14-го жовтня. У цей день козаки шанували й щедро обдаровували ікону Покрови. У новіші часи, варто вислухати в цей день Службу Божу та прикрасити домашню ікону Богоматері.

На 19 грудня припадає свято Святого Миколая. Раніше селяни вільно варили пиво, тому що зазвичай це було лиш право пана та справляли бучні гостини, проте до нас це не дійшло. Зараз вважають, що Миколай приносить у свій день дарунки чемним дітям. Але важливо добре прийняти та пошанувати Миколая, оскільки він має право обирати: нагороджувати поведінку дітей чи карати. Українське Різдво припадає на 7 січня. Саме це свято сповнене духовними цінностями: виявами любові та пошани. Святий вечір, Навечеря Різдва - найважливіша частина святкування. За старі часи, люди давали велике значення кожній дрібниці. Деякі традиції ще залишаються важливими в Західній Україні, але в інших частинах країни, Різдво - це свято, коли можна зібратися з родиною та вшанувати хресних батьків, які дарують подарунки.

Наші предки починали Новий Рік 14-го січня з накликуванням щастя й урожаю в ньому. Невід'ємною частиною є посівання. Молоді хлопці ранком на Новий Рік ходять від хати до хати та посівають. Роблять це саме хлопці, оскільки в народних віруваннях хлопчик – символізує чистоту, надію і красу. 19-го січня звершується свято Коляди. Це такий ж Святий Вечір, з традиційними стравами. За давніми віруваннями, ми востаннє приймаємо духів, які було під час свят в хаті.

Весна починалася, коли птиці прилітали із вирію. У той час пекли булочки в формі пташок та пригощали дітей, щоб відзначити прихід весни. Так і починався Великий Пост, якого наші предки придержувалися дуже ретельно. Випарювали всі горшки та навіть “полонали уста”. Але зараз Церкви влегшили пости і дуже мало українців дотримуються старих звичаїв. Проте, кожна родинна сама може встановити для себе власний пісний календар.

Таким чином, саме вшанування традицій, звичаїв та обрядів допомагає зберегти духовну культуру та не забувати власну історію країни. З метою подальшого дослідження, необхідно вивчити менш розповсюдженні традиції і визначити їх вплив на сучасність.

ХУДОЖНИКИ ХПІ: ОЛЕКСІЙ БЕКЕТОВ

Харківський Політехнічний – не тільки колиска відомих вчених, політичних діячів, винахідників, а й людей мистецтва – письменників, режисерів, акторів, співаків, музикантів, художників... Для більшості педагогів, студентів і випускників ХПІ заняття образотворчим мистецтвом було аматорством, однак деякі стали професійними художниками та фотомайстрами. І Олексій Миколайович Бекетов (1862 – 1942), архітектор і педагог, значна частина життя якого пов'язана з харківським Політехом, був насправді професіоналом не тільки в архітектурі, а й у образотворчому мистецтві.

У 1889 р. він отримав посаду викладача архітектурного проектування і креслення у Харківському технологічному інституті. Протягом наступних 40 років читав лекції з будівельного мистецтва й архітектури, історії архітектури, а також керував дипломним проектуванням. Викладав у:

- ХТІ (1889–1929);
- ХПІ (1929–1930);
- ХІБІ (1930–1931, 1939–1941);
- Художньому інституті, Харківському інституті інженерів комунального будівництва (1937–1941).

Олексій Миколайовича Бекетов був чудовим викладачем. Студенти йшли до нього охоче. У автобіографії він писав: «...зі студентами в мене завжди були сердечні стосунки, й вони відчували, що я люблю молодь». Деякі з них із вдячністю згадували, що Бекетов не лише демонстрував на екрані різні типи історичних споруд і пояснював їх специфіку з точки зору будівництва, а й змушував на заняттях малювати деталі архітектури різних епох та стилів, що потім знадобилося у подальшій роботі архітекторів, бо давало можливість краще відчутти естетичні нюанси, формувало бездоганний смак.

Визначний архітектор не міг свого життя уявити без малювання. Олексій Бекетов вчився малювати ще у дитячому віці, навчаючись у Харківському реальному училищі і особливо у славетній художній школі Марії Раєвської-Іванової (де пізніше сам буде викладати). Потім, навчаючись на архітектурному факультеті Петербурзької Академії мистецтв, він годинами малював архітектурні пейзажі, робив замальовки деталей різноманітних споруд, удосконалюючи свої навички рисувальника. Усе це йому надзвичайно допомогло у роботі архітектора, адже у дипломі Академії не дарма писалося, що він є «художником-архітектором». Як справедливо зазначив хтось із дослідників, Олексій Бекетов не просто проєктував будинки, а «малював» місто. Саме тому ми й сьогодні захоплюємося красою й гармонійністю бекетівських будинків, усі вони є пам'ятками архітектури і уважно вивчаються фахівцями.

Він був прекрасним художником-пейзажистом. Його етюди дихали молодістю й свіжістю. Краєвиди рідної Харківщини та Криму (де Олексій Бекетов дуже любив відпочивати і мав дачу під Алуштою), Греції, Італії, Чехії, натюрморти та стилізовані малюнки рослин і єдиний портрет – дружини Анни Олексіївни (уродженої Алчевської) – збереглося всього майже 70 живописних та графічних робіт академіка архітектури. Частина зберігається у Харківському художньому музеї, частину мають нащадки архітектора. Деякі картини і етюди репродукувалися в альбомі «Зодчий-художник», у комплекті кольорових листівок «А.Н. Бекетов и его архитектура в изобразительном искусстве» (упорядник М.М. Красіков, 2012 р.) та інших виданнях. Докладно образотворча спадщина митця була проаналізована у статті О.Й. Денисенко. Картини метра за його життя часто експонувалися на виставках, але у 2-й половині ХХ століття про них майже забули. У ХХІ столітті художні твори Бекетова знов зустрілися з публікою завдяки Людмилі Рубаненко, яка організувала грандіозну виставку живопису та графіки Майстра в «Гостинній на Дворянській», видала альбом репродукцій і календар, присвячений різнобічній діяльності нашого

земляка. На жаль, відзначити черговий ювілей від дня народження О.М. Бекетова у березні 2022 року завадила війна, однак нема сумнівів, що український глядач ще не раз вдивлятиметься у сповнені світла кримські та слобожанські пейзажі, натюрморти, інтер'єрні шкіци та архітектурні замальовки зодчого-художника, чия доля невід'ємна від долі Харкова та України.

Lobach D.A.
Scientific advisor: Malikov V.V.
NTU «KhPI»

MAGIC IN PRIMITIVE CULTURES

The primeval stage of human history requires specific interest because its study has not only cognitive, but also worldview significance. Many phenomena of contemporary life arose in primitive society.

The author aims to reveal the role of magic in primeval culture and highlight its influence in contemporary cultural life.

Magic is the belief that a person has the ability to influence other people, animals, plants, and natural phenomena in a special way. Primitive people believed that before starting work, it is necessary to influence the supernatural forces with a magical means: a spell, special chants and dances, and a sacrifice. From these specific actions, the first religious rites, a religious cult, were formed. Not realizing the real connection between certain facts and phenomena, misinterpreting random coincidences of circumstances, primitive people believed that with special words and actions they could cause rain or wind, ensure success in hunting or gathering, help or harm people.

The development of beliefs and the complication of performance cults in the future required certain knowledge, skills and experience. The most important cults began to be performed by elders or a group of people – sorcerers, shamans. The spiritual culture of early tribal communities was characterized by a close interweaving of rational and religious ideas.

No magic can exist without a system of prohibitions and restrictions, the so-called taboos, which extended to food, relations with strangers, living in a certain territory, to the objects, especially tools and weapons, to some persons (leaders, kings, warriors, midwives etc). A rational explanation can be found for many of them, others have social functions. Present day cultic restrictions of many religions grew out of primitive taboos: fasting, food restrictions, specific cultic prohibitions and rules. With the complexity of religion, knowledge about one's own essence, the surrounding nature, awareness of dependence on good and evil forces unknown to him, which seemed supernatural, also developed.

Лошкарьова С.Є.
Науковий керівник: Красіков М.М.
НТУ «ХП»

ХУДОЖНИКИ «ХП»: МИКОЛА СОЛОМ'ЯНИЙ

З ХП пов'язане життя багатьох талановитих художників. Серед них – наш сучасник Микола Онисимович Солом'яний. Про нього мало статей в Інтернеті, його картини важко віднайти, але вони закохують у себе м'якою чарівністю. Микола Солом'яний народився 1954 року у с. Верхня Покровка на Старобільщині у Ворошиловградській (нині Луганській) обл. Малював з дитинства і мріяв стати художником. Після 8-го класу намагався вступити до Ворошиловградського художнього училища, але не пройшов за конкурсом. Тоді, вирішивши не гаяти часу, хлопець повернувся до школи та, завершивши повну середню освіту, вступив до Ворошиловградського машинобудівного інституту, де провчився три роки. Не полишаючи надії стати художником, юнак вирушає до Харкова, де планує вступити до Харківського художньо-промислового інституту (нині Харківська державна академія дизайну та мистецтв). Харків полонив його. Власне, у його творах не важко відчутти любов до Харкова, зрозуміти, що місто його надихає й чарує. Утім, Микола тоді гадав, що не готовий до навчання у ХудпромІ, тому перевівся до ХП. Цікаво, що тут навчався він на зовсім нехудожній спеціальності «Автомобілі й трактори»

факультету транспортного машинобудування. Наразі художник зізнається, що це дуже вплинуло на нього надалі: досі він залюбки малює автомобілі на своїх роботах, особливо на міських пейзажах, що стало наче його характерною фішкою. Харківський політех він закінчив у 1979 році, провчившись усього два роки, після чого ще два роки навіть пропрацював за спеціальністю, а саме був інженером-конструктором на підприємстві. Однак ще у роки навчання в ХПІ Солом'яний вечорами відвідує художню студію при ПК ХЕМЗ, де отримує гарну підготовку до іспитів. У 1981-1986 рр. він навчався на факультеті промислового мистецтва в ХХПІ, який закінчив із відзнакою. Під час навчання проходив стажування у Вищій школі мистецтва та дизайну в м. Галле (Німеччина). Отримавши диплом художника-конструктора, працював спочатку, до 1992 року, дизайнером у Харківській філії Всесоюзного науково-дослідного інституту технічної естетики, а потім, з 1992 по 2015 рік, працював на посадах художника-конструктора, дизайнера, художника-оформлювача, а також художника-мультиплікатора на різних підприємствах і в організаціях Харкова. Вперше його картини експонувалися у 2017 році. Це була всеукраїнська виставка, присвячена Дню художника, що відбулася у Будинку художника в Харкові. Після цього він брав активну участь у всеукраїнських та міжнародних виставках. На його рахунок їх близько 40. З 2019 р. він є членом Національної спілки художників України. З «ХПІ» його пов'язує ще одна важлива подія – перша персональна виставка, яка відбулася у 2018 р. в Науково-технічній бібліотеці Харківського політеху. Назвав він її «Вечірній Харків». Ось що про цю виставку казав професор НТУ «ХПІ» М.М. Красіков: «Я думаю, коли ми сьогодні пройдемо ввечері по Харкову, то побачимо трохи більше кольорів і відтінків, ніж бачили до сьогоднішнього дня. Тому що нам здавалося, що там один колір, а виявляється, що їх там двадцять п'ять. Цим, власне кажучи, і відрізняється погляд художника від погляду звичайної людини. І я вважаю, головне, що художник взагалі може подарувати глядачеві – це вміння дивитися і бачити. Дякую автору за те, що розширив цей діапазон кольорів». М. Солом'яний мав вже три персональні виставки, дві з яких пройшли у ХПІ.

Щодо його діяльності під час війни, то він продовжує малювати. Остання його картина була присвячена 300-чю з дня народження Г.С. Сковороди. Її назва «Найнебезпечніший ворог» (за афоризмом Сковороди «Той ворог набагато небезпечніший, котрий прикидається твоїм другом»). Також одна з його картин бере участь у Міжнародному марафоні благодійних аукціонів по всьому світу 2022-2023 рр. українських художників на допомогу ЗСУ. Виставка відбудеться у Франції. Туди потрапила картина «Захисниця», що спочатку була присвячена подіям та бійцям АТО, але зараз набула нового сенсу.

Прокопенко П.
науковий керівник: Міщенко М.М.
НТУ «ХП»

ЖІНОЧІ МІФОЛОГІЧНІ ПЕРСОНАЖІ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕМОНОЛОГІЇ

З найдавніших часів основою побудови світогляду кожного народу була міфологія, органічну частину якої складала демонологія. Незважаючи на велику кількість назв демонологічних персонажів, демонологія слов'ян вважається досить однорідною. Завдяки цьому слов'янську демонологію відносять до прадавніх шарів народної культури. Існує велика різноманітність жіночих міфологічних персонажів в українській народній демонології. Вони отримували свої назви в залежності від розповсюдження по території України і не рідкістю було те, що персонажі з однаковими назвами мали суттєві відмінності в залежності від уявлень про них у населення різних регіонів України.

Умовно жіночі міфологічні персонажі поділяють на три групи. До першої групи відносять тих персонажів, які потрапили в традиційну міфологію через апокрифічну чи світську середньовічну літератури – це фараонки, люзони, мемозини, фалярони. До другої групи відносять русалок і близьких до них міфологічних персонажів – русалка, мавка, навка, діва, лоскотуха, лісна, панна, тощо. Персонажі цієї групи мають обмежений час перебування на землі. До третьої групи можна віднести демонічних персонажів, які стають

персоніфікаціями смерті (смерть), долі (доля), хвороб (чума, холера), днів тижня (п'ятниця, неділя) та стихійних явищ (повітруля). Ці персонажі, на відміну від русалок, можуть впливати на людей протягом усього календарного року.

У ряді жіночих міфологічних персонажів домінують персонажі другої групи. Умовно їх називають русалками, адже саме вони та схожі на них персонажі складають цю групу. За походженням русалки – це душі дівчат, які потонули під час купання, чи померлих напередодні вінчання, чи померлих неодружених дівчат. Усі вони антропоморфні створіння, але можуть змінювати свої іпостасі. За народними уявленнями, русалки мають здатність поставати в іпостасі білки, щура, кажана, жаби, риби, сороки, лебедя. Слобожанські русалки можуть змінювати зовнішність при переході в інший простір (в разі необхідності увійти в селянський дім вона набирає вигляду літньої жінки). На Херсонщині русалок уявляли собі маленькими, як ляльки. Світилка на Житомирщині сприймалася близькою до русалок і уявлялася у вигляді трьох свічок, що пересувалися полем. Русалку полуношницю уявляли собі в іпостасі копиці сіна.

Зазвичай русалки поставали у вигляді молодих гарних дівчат з довгим кучерявим волоссям русого кольору, яке прикривало їхнє оголене тіло. Східноукраїнських русалок уявляли у вигляді маленьких дівчаток. Їх ділили на дві групи: іменні (ті, яким встигли дати ім'я за життя) й безіменні (ті, які імені за життя не отримали). Іменні русалки вважалися красивими й довговолосими, а безіменні – потворними й безволосими. На Поліссі засвідчують, що русалки з'являлися у вигляді маленьких дівчаток у вінках, які йшли житом чи дорогою. У Карпатах мавки, навки окрім красивої зовнішності мали ще одну ознаку – зі спини їхні тіла були відкриті й виднілися всі внутрішні органи. Ще одну характерну рису виділяв В. Даль – суцільно мокре тіло або постійно мокре волосся. За віруваннями, русалки не могли далеко відходити від берега, адже для них існувала загроза обсохнути та померти. Русалки чесали гребнем волосся для того, щоб з нього стікала вода і їхні тіла були мокрими. Гребні

русалок ставали зосередженням магічної сили й допомагали залишатися живими.

За повір'ям, русалки несуть загрозу для людей, вони здатні заманити в воду та втопити, залоскотати до смерті, задушити, перетворити людину в предмет чи тварину. Українські русалки й близькі до них персонажі наділялися володінням людською мовою, вони могли спілкуватися як між собою, так і з людьми. Русалкам приписують вміння співати й танцювати. Різними звуковими проявами (крик, регіт, плач, сміх, мяукання) вони лякали людей. Своїх жертв вміли заманювали до себе за допомогою загадок чи навіть кликали їх по імені.

Отже, жіночі міфологічні персонажі української традиції розглядаються за стрижевним образом, яким можна вважати русалку. Жіночі персонажі також часто зіставляються з душами померлих людей, чортами, нечистою силою. Це засвідчує сильний вплив християнства на вірування, пов'язані з демонологією.

Савченко Д.В.
Науковий керівник: Красіков М.М.
НТУ «ХП»

ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА СУХАРЄВА У ПАМ'ЯТІ ПОЛІТЕХІВЦІВ

З Харківським політехнічним інститутом пов'язано чимало дивовижних людей, і кожен зі своєю історією. Історія Валентини Михайлівни Сухаревої (1923–2021), Заслуженої артистки УРСР, доцентки ХП, режисерки, співзасновниці і багаторічної співкерівниці студентського народного театру «Політехнік», – не виняток. Це сильна духом жінка, яка зачаровувала всіх своєю манерою спілкування. До її думок прислухались не тільки студенти, а й викладачі. Вона була авторитетною людиною. Її доля була не з простих. Переживши війну, вона повернулася до своєї дитячої мрії – стати актрисою.

Валентина Михайлівна народилася у Харкові в сім'ї лікарів 5 жовтня 1923 року. Зі шкільних років вона ходила до харківського Палацу піонерів у драматичний гурток. У 1941 році на зимових канікулах учениця випускного

класу прямує до Москви. Там дівчина отримала рекомендації від відомого режисера Бориса Захави. Через війну Валентині прийшлося забути про театр. За чотири місяці вона пройшла курси медичної сестри, які викладала її мати в Казахстані (саме туди евакуювалася її родина). Після закінчення курсів у лютому 1942 р. вона пішла на фронт. «Я много раз слушала рассказы Валентины Михайловны о ее фронтовой жизни и всегда восхищалась ее мужеством и стойкостью», – згадувала її подруга Світлана Михайлівна Ємельяненко. Валентина, працюючи в куп'янському шпиталі, дізналась, що формується партизанський загін, та вступила до нього. Вона брала участь у багатьох військових операціях, рятувала життя поранених. «Много осталось в памяти, это помогает жить, любить трудности», – казала Валентина Михайлівна.

У 1944 році вона повертається з фронту до звільненого Харкова. Перший післявоєнний курс Театрального інституту набирив Іван Мар'яненко. Прослухавши Валентину, він прийняв її на свій курс. Після закінчення інституту вона їде до Молдавії, де на той момент знаходились її рідні. Там молода актриса служить у Кишинівському драматичному театрі. Саме там вона знайомиться зі своїм майбутнім чоловіком – актором Володимиром Розеном. Також вона грала у Сімферополі, Магнітогорську, а потім у рідному Харкові в Театрі російської драми ім. О.С. Пушкіна.

У 1968 році Валентину Михайлівну запросили разом із чоловіком викладати у Театральному інституті. Далі вона отримала доцентуру в Інституті культури, а потім викладала етику та естетику в Харківському політехнічному інституті. Разом із В. Розеном у Палаці студентів ХІІІ вони створюють театр «Політехнік».

«Вначале было слово... И это слово сказала Заслуженная артистка УССР В. М. Сухарева: “Студенческому театру быть”», – саме з цих слів, як згадують перші актори-аматори, почалась історія студентського театру «Політехнік». У 1973 році прийшли перші майбутні таланти самодіяльної сцени. Валентина Михайлівна приділяла велику увагу репетиційній роботі – і це давало

результати. Епоха розквіту театру прийшлася на 70-ті – 80-ті роки, коли на виставах був аншлаг, а студенти-актори були найвідомішими людьми в інституті. У середині 80-х Валентина Сухарева наважується на постановку п'єси репресованого у 30-ті роки драматурга Миколи Куліша «Вічний бунт». У 1987 році театр «Політехнік» поїхав до Києва на фестиваль студентських театрів. Після цього театр став бажаним гостем цього фестивалю, і в 1988 році отримав його Гран-прі, виступивши з дуже гарною програмою власних естрадних мініатюр.

Якщо Сухарева бачила в молодих людях талант, вона завжди ставала на їхній захист. Валентина Михайлівна любила молодь і захищала молодого педагога від нападів «педозаврів», якщо відчувала в ньому потенціал. Вона зберігала теплі стосунки не тільки з викладачами, а також підтримувала та любила своїх студентів. Численні вихованці Валентини Михайлівни зберегли на все життя любов до театру і, звісно, до студентського театру «Політехнік» та до його керівників.

«Пребывание Валентины Михайловны на кафедре этики и эстетики мне всегда казалось более чем логичным: она была само воплощение этики (никакой простецкости, никакого панибратства – ровный тон, равно уважительное отношение к студентам и коллегам, никакого заискивания перед начальством) и эстетики (одета всегда строго, но со вкусом, а какой-нибудь легкий шарфик так повязан, что и ничего нет в одежде от “преподши”»), – так згадував доцентку кафедри етики, естетики та історії культури В.М. Сухареву її колега Михайло Красіков, тепер професор кафедри українознавства, культурології та історії науки НТУ «ХПІ». «Она рассказывала о самых простых и самых непонятных вещах так легко и увлекательно, что наша разгуляй-аудитория слушала раскрыв рты», – написав учасник театру «Політехнік» з 1999 по 2001 р. Сергій Губін. «Она была превосходным педагогом, психологом, режиссером!» – зауважила Тетяна Толчанова, якій теж пощастило бути членкинею цього колективу. В.М. Сухарева була неймовірною жінкою. Вона пройшла крізь сувору школу війни, але її це не зламало. Валентина Михайлівна

створювала навколо себе дивовижну атмосферу. Різниця в віці не мала значення, всі спілкувалися на рівних. Сухарева і Розен мали велику сім'ю – театр «Політехнік», про який напередодні війни його учасники написали теплу книгу спогадів «Рампы свет и свет души».

Сайко Г.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ імені В.Н. Каразіна.

ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА МИСТЕЦТВА ЄДИНИМ ЦИКЛОМ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ В ПЕРІОД ВІЙНИ.

Викладання філософії в середньоосвітніх школах України носить вузькоспрямований, позасистемний характер. Значення предмету філософії для загального розвитку учнів в цілому та індивідуальності зокрема, на жаль, недооцінено, як в суспільстві, так і в освітньому просторі.

Цілі і завдання філософії для дітей у 70-ті роки минулого сторіччя чітко сформував професор Університета Монклер (США) Метт'ю Ліпман. Її мета - навчити дітей креативно мислити, дискутувати, аргументувати свою точку зору. Мислення має бути не тільки критичним, креативним, а і піклувальним, тобто враховувати інтереси оточуючих однолітків. Це вкрай важливо в сучасному багатокультурному суспільстві. В умовах війни учні піддаються стресу не тільки із-за бойових дій, але й у зв'язку з вимушеним переїздом в інші регіони країни та за кордон.

Викладання філософії в таких складних політико-економічних умовах виходить на перший план не тільки як чітка система основоположних філософських знань, але становиться основою для розвитку загального світогляду, допоміжним інструментом для більш легкого засвоєння шкільних предметів. Філософія формує світогляд і світосприйняття. Учні потребують не стільки системності, скільки цілеспрямованості знань по філософії.

Викладання в шкільній програмі "Мистецтва", до цього часу, як і "Філософії" також, має позасистематизований характер. Не всі навчальні заклади мають в програмі навчання цей предмет як обов'язковий.

Звертає на себе увагу і той факт, що потреби і бажання малювати має більшість дітей з 1-го до 11-го класу.

Викладання єдиним циклом "Мистецтва" і "Філософії" дозволяє одночасно аналізувати твори мистецтва, звертаючи увагу на деталі, техніку, ідеї та філософію автора твору, вивчати філософські напрямки того часу, які вплинули на мистецтво взагалі.

Така узагальнена методика викладання в школі уроків філософії та мистецтва дає змогу легко варіювати викладачеві у виборі теми. Кожен урок може стати окремо взятим тематичним дослідженням того чи іншого філософського напрямку. Закріпити вивчений матеріал допомагає вивчення творів мистецтв. Філософські категорії та поняття школярі фіксують у вигляді малюнків.

Філософія і мистецтво - два нерозривно пов'язані між собою механізми впливу на загальний розвиток дітей. Викладання цих предметів у школі має важливий вплив на формування особистості школяра, його смаків, життєвих цінностей і пріоритетів, тим самим формуючи культурний пласт нації.

Курси "Філософії" та "Мистецтва", маючи спільні завдання, цілі, взаємодоповнюють один одного, тому доцільно об'єднати їх у єдиний цикл викладання в школі.

Федоровська Т.
Науковий керівник: Титар О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ПОХОДЖЕННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ ПЕРВИСНОЇ ЛЮДИНИ В МАСОВІЙ КУЛЬТУРИ

Люди ось вже тисячі років задають питання: «Хто ми? Як з'явилися? Для чого потрібне наше життя?» Багато питань хвилюють нас і мають не менше

розрізнених, неточних відповідей, відомостей надуманих або отриманих завдяки науці, але найголовніше питання «Як ми з'явилися на світ?» до цих пір не має конкретної відповіді. Протягом століть багато вчених висловлювали свої точки зору про походження людства. Існує цілий ряд різних теорій, що пояснюють виникнення людини на Землі.

Важливою з релігійної позиції теорією, яку підтримують віруючі, є теорія креаціонізму. Ця теорія має філософський зміст та передбачає в собі створення світу, а саме людини, Богом. Послідовники креаціонізму розробляють сукупність ідей від суто богословських і філософських до тих, які претендують на науковість і подальші дослідження. Найбільш відома біблійна версія лежить в основі теорії креаціонізму. Відповідно до неї людина створена Богом. У християнській релігії Бог створив першу людину на шостий день за образом і подобою Своєю Створивши Адама з пороку земного, Бог вдихнув у нього життя. Пізніше з ребра Адама була створена перша жінка - Єва. Висуваються різні докази цієї теорії, найважливіша з яких - подібність міфів і легенд різних народів, що розповідають про створення людини. Теорії креаціонізму дотримуються послідовники майже всіх найбільш поширених релігійних вчень (особливо християни, мусульмани, іудеї). Важливо провести порівняльний аналіз теорій. Отож, еволюційна модель заснована на принципі поступової мінливості і вважає, що життя на Землі досягла складного і високоорганізованого стану в процесі природного розвитку. Креаційна модель виділяє особливий, початковий момент творіння, коли найважливіші неживі і живі системи були створені в закінченому й досконалому вигляді. Еволюційна модель стверджує, що рушійними силами є незмінні закони природи. Завдяки цим законам здійснюється генезис і вдосконалення всього живого. Сюди ж еволюціоністи відносять закони біологічного відбору, що ґрунтуються на боротьбі видів за виживання. Багато культурних робіт присвячені темі походження людини, через вивчення яких ми зможемо побудувати основні теорії та погляди на існування людини

СЕКЦІЯ 4

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Голова секції: проф. Ігнатюк О.А.
Секретар секції: доц. Костиря І.В.

Алфьорова В. С.
Науковий керівник: Шаполова В. В.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК СИЛИ ВОЛІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У сучасних умовах життя в усьому світі проходять трансформації та оновлення. Змінюється не тільки парадигма суспільства, а й, по-перше, парадигма навчання, освіти та характеру людей, які пов'язані з переосмисленням сутності людини, її розвитку та життєтворчості. На всіх етапах становлення суспільства ключовим завданням освіти та науки залишається координація й підтримка молодих фахівців в оновленому ціннісно-смысловому просторі буття. У такому разі, головною метою професійної підготовки майбутніх психологів є спрямованість на осмислення соціально-нормативних, особистісних, професійних якостей та розвиток їх ціннісної самосвідомості загалом.

Однією з таких рис виступає сила волі, яка припускає самообмеження. Процес, коли спрацьовує сила – це процес стримування деяких сильних потягів, свідомо заміна їх іншим, більш значимим і важливим цілям, уміння «притуплювати» безпосередньо виникаючі в даній ситуації бажання і імпульси. На вищих рівнях свого прояву воля припускає опору на духовні цілі і моральні цінності, на переконання й ідеали.

Вкрай часто зусилля волі направляються психологами не стільки на те, щоб перемогти й опанувати обставинами та ситуацією, скільки на те, щоб перебороти самого себе. Це особливо характерно для студентів імпульсивного

типу, неврівноважених і емоційно-збудливих, коли вони вимушені діяти усупереч своїм природним чи характерологічними даним.

У даний час це питання досліджується в різних наукових напрямках: і з точки зору біхевіоризму, психології мотивації, психології мотивації та психології лідерства. Іншими словами, у новітній період історії психології ці дослідження не припинилися, а навпроти – виявилися розширеними і заглибленими по тематиці за рахунок застосування нових понять, теорій і методів.

Для розвитку сили волі у майбутніх психологів вкрай важливо вміти свідомо ставити перед собою усе більш важкі задачі і переслідує усе більш віддалені цілі, що вимагають додатки значних вольових зусиль протягом досить тривалого часу.

Розстановка завдань та пріоритетів – одна з найважливіших заporук успіху студента. Ми також звертаємо увагу на те, що студенти повинні розуміти різницю між метою та бажанням в процесі їх формування. Адже, мета – це ціль, заради якої майбутніх фахівець витрачає свої зусилля та час та готовий пройти через низку труднощів, аби досягти мети. В той час, як бажання – це остаточне задоволення від того, коли ця мета досягнена.

Для ефективної роботи студенти повинні розподіляти пріоритету за принципом: «термінові та важливі», «важливі, але не термінові», «термінові, але не важливі», «не термінові та не важливі». Удосконалювання сили волі студентів пов'язано з їх загальним інтелектуальним розвитком. Тому виховувати волю в самих себе у відриві з загальним психологічним розвитком практично неможливо. У протилежному випадку замість волі і наполегливості як безсумнівно позитивних і кошовних особистісних якостей можуть виникнути і закріпитися їхні антиподи: упертість і ригідність.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що силу волі корисно і вкрай важливо розвивати. Як і м'язи, силу волі можна тренувати за допомогою вправ. Золота середина – це коли людина може і вміє знаходити баланс між інтелектуальними здібностями та її природним тягарем до чогось. Звичайно,

перше, на що Ви будете звертати увагу – це підвищений рівень самоконтролю. Як було написано вище, вкрай важливо вміти отримувати насолоду від виконаних цілей, які були поставлені, саме цей фактор і стверджує наявність високого порогу сили волі у майбутніх психологів. Щоб студенти мали високий рівень сили волі, вміли досягати своїх цілей, бути самоорганізованими, майбутні фахівці мають знати, як правильно розподілити свої «хотілки» та правильно розставити пріоритети.

Амстібовський Д.Є.
Науковий керівник: Серeda Н.В.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАЦЬКОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ЮНИМИ МУЗИКАНТАМИ-ВИКОНАВЦЯМИ

Успіх і розвиток суспільства залежить від культурного та інтелектуального потенціалу нації. В будь-яку епоху людство народжує та виховує значну кількість людей мистецтва, які є амбасадорами національних культур – художників, літераторів, музикантів.

Музика існує з моменту зародження перших людських спільнот як універсальна мова, її еволюція йде безупинно поруч з розвитком людського суспільства. Це один з найпоширеніших засобів міжнаціональної комунікації, що існує як самостійно, так і в симбіозі з іншими видами культури і мистецтва.

Сучасна музична педагогіка виконує багато функцій в суспільстві. Однією з найважливіших є виховання професійних музикантів, музикантів-виконавців тощо. Метою педагога є розвиток індивідуального потенціалу учня та виявлення особистих здібностей. Гарантіями повного розкриття індивідуальних творчих і професійних якостей майбутнього музиканта-виконавця є не тільки професійні виховання та освіта, вивчення технології і репертуару, а й збереження та розвиток індивідуальних якостей.

Прямий вплив на професійний музичний розвиток дитини мають якість викладання, педагогічні відносини, сімейні відносини, мотивація учня,

мотивація педагога, репертуар, інструментарій, кількість і якість сценічних виступів, побутові умови, стан здоров'я та багато інших факторів.

В роботі з обдарованими учнями викладач має розуміти, що дитина сама не може визначати чіткі критерії та рівень складності репертуару, технічних прийомів, художньої сторони твору. Тому педагог має можливість дуже гнучко та делікатно підходити до вікових програмних вимог і час від часу брати репертуар, що вважається більш складним технічно чи художньо, якщо є обґрунтована впевненість в тому, що при публічному сценічному виступі учень спроможний виконати всі завдання, що йому поставлені вчителем.

Також в роботі з обдарованим учнем викладачу треба бути уважним при найменших проявах індивідуальної варіативності в роботі над музичним твором. Це може бути бажання незвично виконати музичну фразу, зіграти оригінальним прийомом або аплікатурою або навіть придумати варіації на тему твору, що виконується. Якщо учень може аргументувати свої дії або просто переконливо відтворити результати своєї творчої інтуїції та фантазії, викладачеві буде корисно підтримати це і навіть у деяких випадках винести у публічний виступ.

Професія музиканта-виконавця, як і всі професії, пов'язані з мистецтвом, потребує постійного самовдосконалення у будь-якому віці. Тому вже на етапі роботи з наймолодшими музикантами педагогу є сенс усвідомлювати, що треба не тільки навчати конкретним речам, технології, методиці, сценічній поведінці тощо, а і розвивати абстрактне мислення, вміння шукати нові грані в технології і творчості, заохочувати учня до самостійних дій, ретельно корегуючи ці процеси і прищеплюючи відчуття музичного смаку та музичної інтуїції. У майбутньому це повинно привести до виникнення індивідуальних творчо-виконавських якостей і готовності до самостійної професійної роботи.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА

Сучасні тенденції організації та здійснення навчального процесу все більше орієнтуються на кінцевий результат – отримання здобувачами освіти відповідного набору компетенцій, одними з яких є управлінські, тому майбутній педагог наразі сприймається як лідер, керівник, менеджер. Менеджмент в освіті, за Л. Даниленко, є складовою загального менеджменту за професійною ознакою і характеризується впливом суб'єкта управління на об'єкт управління, у результаті якого відбувається якісна зміна об'єкта управління і підвищується рівень його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Тому тема дослідження набуває своєї актуальності.

Сучасні підходи до підвищення якості освіти, збільшення ваги самостійної роботи у процесі навчання, вимагають переосмислення й перегляду функцій викладача як організатора освітнього процесу. Сьогодні можна сміливо стверджувати, що педагог є не тільки особою, яка надає іншим знання, а є також організатором процесу навчання, тобто менеджером освіти. Саме тому тема є актуальною. Проблема полягає у формуванні педагогом лідерських якостей в контексті усвідомлення своїх управлінських функцій в освітньому процесі.

Педагогічний менеджмент вимагає поглиблених знань з низки таких дисциплін як: філософія сучасної освіти, психологія, теорія управлінських систем та ін. не тільки від керівництва ЗВО, а й від кожного викладача, який певним чином є керівником студентського колективу.

Порівнявши основні компоненти діяльності педагога та менеджера, можна виявити багато спільного: педагог – керівник і організатор життя й діяльності колективу тих, хто навчається; менеджер – керівник і організатор трудового колективу навчального закладу. Завдання викладача – розвивати

особистість студента, завдання менеджера освіти – розкривати творчий потенціал науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Особливу увагу необхідно звернути на професійні уміння та особистісні навички педагога-менеджера: вміння ефективно керувати собою, уміння вибудовувати комунікацію та впливати на людей, успішно передавати свої знання та навички своїм «підлеглим». Як керівник, менеджер, педагог здійснює функції цілепокладання, прогнозування, організації, інформування, контролювання, оцінювання і коригування. Відповідно до цих функцій педагог як керівник має розвивати певні здібності, серед яких провідне місце належить лідерству. Однією з ключових характеристик лідера є його емоційний потенціал – здатність управляти своїми емоціями, почуттями, відчувати і розуміти почуття інших людей. Викладач може мати першокласну підготовку, гострий розум і постійно генерувати нові ідеї, але за відсутності емоційного інтелекту, він все одно не стане керівником, лідером. Складниками емоційного інтелекту є самосвідомість, самоконтроль, мотивація, емпатія та соціальні навички, саме на розвиток цих характеристик має бути спрямована значна частина підготовчого та навчального процесу майбутніх педагогів.

Таким чином, проблема формування лідерських якостей педагога-менеджера це багатогранний процес, який залежить, перш за все, від усвідомлення кожним викладачем своєї значущості як керівника, менеджера освіти. Без набору лідерських якостей неможливе керування освітнім процесом на будь-якому рівні, тому велика роль покладається на опанування ентузіазму, впевненості у собі, стійкості характеру, справедливості та емоційного інтелекту. Напрямами подальшого дослідження може стати аналіз шляхів здійснення формування лідерських якостей та умінь, а також розробка методики формування лідерських якостей у викладачів закладів вищої освіти під час фахової підготовки в умовах магістратури та акценту на управлінську складову освітнього процесу.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЛІДЕРСЬКА ПОВЕДІНКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Сьогодні в умовах інформаційно-високотехнологічного простору, уведення цифрових, проєктних технологій навчання, різних видів моделювання віртуального освітнього середовища, використання онлайн сервісів, застосування активних методів і технологій навчання, налагодження міжкультурної комунікацій вимагають від здобувачів вищої освіти високого рівня як комунікативної компетентності, так і ефективної лідерської поведінки. Про це свідчать дослідження сучасних учених, які доводять, що володіння комунікативними стратегіями та лідерськими тактиками, їх уміле й доцільне використання ефективно впливає на результати навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Аналіз наукових джерел дозволяє визначити комунікативну компетентність як: узагальнену комунікативну властивість особистості, що включає розвинуті комунікативні здібності, сформовані уміння і навички міжособистісного спілкування, знання про основні його закономірності та правила; інтегральну характеристику, що базується на знаннях про комунікацію, досвіді комунікативної діяльності, системі цінностей, мотивації до комунікації та дозволяє здійснювати комунікативну діяльність на високому рівні; інтегральну якість особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічні прояви в професійній діяльності; складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності, до якої належить: здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, виконувати певні соціальні ролі в колективі, уміння улагоджувати розбіжності та конфлікти, співпрацювати з групою та в групі тощо.

Доречно вказати, що сьогодення вимагає від здобувачів вищої освіти широкого діапазону можливостей, розвиненого інтелекту, здатності до постійної самоосвіти та самовдосконалення, спрямованості на творчу самореалізацію тощо. Саме тому майбутній професіонал окрім набутих загальних та фахових компетентностей, повинен мати й такі характеристики як: цілеспрямованість, внутрішня цілісність, системність мислення, допитливість, активність, ініціативність, організованість, послідовність, комунікабельність, сміливість, навички переконання та ін. Так, наприклад, наявність аналітичного складу розуму сприятиме досягненню поставлених цілей; сформованість уміння стимулювати, користуватись емоційним впливом і авторитетом дозволить ефективно вирішувати поставлені завдання; оволодіння лідерськими тактиками та комунікативними стратегіями сприятиме успішній реалізації в майбутній професійній діяльності тощо.

Таким чином, у ході дослідження встановлено, що розвиток лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти є актуальною проблемою для вищої школи. Адже сучасні здобувачі вищої освіти – лідери, які прагнуть досягнення відповідних цілей, ефективно використовують отримані знання, набуті компетентності в життєвій та професійній діяльності. Сформовані лідерські якості дозволяють майбутнім фахівцям упевнено пройти етап професійно-особистісного становлення, сприяють розвитку ініціативного, відповідального, творчого, інноваційного професіонала, який знає та спроможний реалізовувати свої громадянські права й обов'язки, уміє працювати в команді, має організаційні та комунікативні навички тощо. Доведено, що високий рівень комунікативної компетентності майбутнього викладача-лідера дозволить ефективно здійснювати професійну діяльність, досягати успіху в міжособистісній взаємодії, планувати, прогнозувати та діяти поставлених цілей і результатів у дидактичній, виховній, методичній, організаційній, дослідницькій, пізнавальній та інших видах діяльності.

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПРОФІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування лідерського потенціалу у майбутніх фахівців з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України у профільному закладі вищої освіти було організовано та проведено педагогічний експеримент на базі Академії Державної пенітенціарної служби.

Оскільки формування лідерського потенціалу майбутніх фахівців з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України є складним і комплексним процесом, то віднайти єдиний універсальний критерій, за допомогою якого можна діагностувати означений потенціал, неможливо, тому виникає потреба в розробленні комплексу критеріїв, які в змозі надати цілісне уявлення про зміни в рівнях сформованості досліджуваного феномену. Під критерієм сформованості лідерського потенціалу в майбутніх фахівців з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України будемо розуміти узагальнену характеристику ключових ознак (якостей, властивостей) досліджуваного феномену, що дає можливість дійти висновків про його стан, рівень розвиненості та функціонування; а показники як сукупність кількісних та якісних параметрів, які дають змогу свідчити про сформованість кожної якості, властивості досліджуваного об'єкта, тобто про наявний рівень сформованості певного критерію.

При визначенні зазначених критеріїв і показників результативності експериментальної роботи було враховано значущість проаналізованих найбільш суттєвих характеристик, що визначають рівень сформованості окремих структурних компонентів лідерського потенціалу у майбутніх фахівців

з правоохоронної діяльності пенітенціарної системи України (мотиваційно-інтенційного, когнітивно-інтелектуального, операційно-процесуального особистісно-самотворчого рефлексивно-регулятивного), як-от: професійна спрямованість на формування і розвиток лідерського потенціалу, мотивація досягнення, ціннісне ставлення до лідерства в професійній діяльності, потреба в самовдосконаленні лідерського потенціалу; оволодіння теоретичними і практичними лідерськими компетенціями; досвід лідерської діяльності; ступінь реалізації особистісних лідерських якостей, рефлексивність поведінки в процесі лідерської діяльності.

З урахуванням вищезазначеного було визначено такі критерії результативності експериментальної роботи: мотиваційно-аксіологічний (психологічний); змістово-поведінковий (компетентнісний); особистісно-оцінний (самотвірний).

Слід підкреслити, що кожний з виокремлених критеріїв дає можливість з'ясувати рівень сформованості лідерського потенціалу за його окремими структурними компонентами, а в сукупності – визначити рівень сформованості досліджуваної якості як цілісного особистісного утворення.

Мотиваційно-аксіологічний (психологічний) критерій дає можливість відстежувати зміни рівня сформованості мотиваційно-інтенційного компонента лідерського потенціалу. Змістово-поведінковий (компетентнісний) критерій надав можливість відстежувати зміни рівня сформованості когнітивно-інтелектуального та операційно-процесуального компонентів лідерського потенціалу майбутніх фахівців. Особистісно-оцінний (самотвірний) критерій надавав змогу відстежувати зміни в рівнях сформованості особистісно-самотворчого та рефлексивно-регулятивного компонентів лідерського потенціалу майбутніх фахівців-пенітенціаріїв.

Усі проаналізовані критеріально-структурні характеристики є відносно незалежними показниками ефективності досліджуваного процесу, вони взаємопов'язані багатозначними відношеннями, що дає можливість отримати вірогідні результати щодо визначення рівня сформованості лідерського

потенціалу в майбутніх фахівців із правоохоронної діяльності пенітенціарної системи.

Гусейнова В.Е.
Науковий керівник: Черкашин А.І.
НТУ «ХП»,

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Сьогодні найбільш популярною є теорія харизматичного лідерства. Ця теорія лідерства ґрунтується на привабливості особистості лідера, яка викликає у послідовників підтримку та визнання авторитету.

Спочатку людина як особистість активно починає формуватися у школі. Завдяки спілкуванню з певним колом осіб, ситуацій та вчинків. А також завдяки стосункам із педагогами. Хорошому педагогові треба розуміти, що він працює з юним колективом, який розвивається.

Саме у студентські роки найбільш повно розкриваються організаторські схильності, формуються та розвиваються вміння та навички лідера, якості, необхідні для ефективного керівництва іншими людьми. Оскільки особистість лідера формується в основному внаслідок його власної праці та зусиль, то весь період його перебування у закладі вищої освіти має бути пов'язаний з його безперервною, активною пізнавальною діяльністю, спрямованою не лише на засвоєння знань, а й на їхнє творче застосування у майбутній професійній діяльності. Організація та управління цим процесом – основне завдання професорсько-викладацького складу ЗВО. Діяльнісний підхід у навчанні апелює до внутрішньої активності людини, викликаній не примусом, а зацікавленістю змістом та методами освіти. У рамках цього підходу навчальна діяльність має бути побудована таким чином, щоб було усвідомлено мотиваційно-ціннісну значущість навчання для успішної професійної діяльності лідера.

Харизма у деяких теоріях вважається джерелом влади лідера та причиною

впливу лідера на послідовників. Харизма відображає здатність керівника впливати на своїх підлеглих за допомогою характеристик своєї особистості та стилю управління. Послідовники харизматичного лідера відрізняються високим рівнем мотивації, тому що насправді захоплені спільною справою та з ентузіазмом підходять до вирішення поставлених завдань. Саме тому харизматичне лідерство дає змогу досягти високих результатів.

Прикладом можуть бути блогери, співаки, старости, які є «головними» в компаніях друзів. Саме харизма забезпечує її володарю лідерство. Важливо те, що харизма не є універсальною. Людина може бути дуже харизматичною в одній аудиторії і абсолютно нехаризматичною в іншій. Наприклад візьмемо керівника компанії, всередині якої він всім є непохитним авторитетом. Однак для своїх домашніх він звичайна людина зі своїми слабкостями.

Харизматичним лідерам притаманні свої особливості. Крім того, їхнє почуття смирення та впевненості знаходиться на вищому рівні. Дуже багато факторів впливають на розвиток людини як лідера. Отже, педагогам треба вчасно виявити потенційного лідера, та обрати до нього особистий підхід. Лідер веде за собою багато людей, це дуже позитивно впливає на наш загальний розвиток. Найголовніше те, як ти будеш поводити себе, прагнути до чогось і творити.

Jlassi Linda, (Tunisia)
Scientific consultant: Grybko Olga
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

FAMILY AND SCHOOL INTERACTION IN LEADER EDUCATION

Relevance and significance of the problem for solving important scientific and practical problems. The political and socio-economic changes that have taken place in Ukraine and Tunisia over the past decade have had a serious impact on all aspects of the current state of society. They led to a change in the value orientations of the whole society, but above all – adolescents and young people, to the deformation of their pre-existing beliefs and views, the displacement of spiritual needs, the

weakening of the educational function of the family, the self-elimination of most parents from upbringing their children.

The crisis phenomena of modern life, in particular, the strengthening of the trend of asocial, unbalanced behavior of the younger generation, force the pedagogical community to look for reasons for the loosening and weakening of the once well-established educational system "family – school".

The main body with elements of scientific novelty. One of the reasons for the collapse of the upbringing system, and a very significant one, in our opinion, is the fall in the family's and the school's authority, their mutual estrangement. As a result, an alarming situation has developed in society, when negatively oriented leaders involve an increasing number of adolescents in anti-social youth groups. This problem defines one of the main society's tasks: to resist the rampant immorality among adolescents by educating a positively oriented leader in the youth team, a leader who is confident in himself, in his creative abilities, abilities and views, a person who knows how to understand and reckon with others' opinions and feelings, who knows how to control his own destiny and achieve certain positive results in his studies, work, family life, who is able to lead others. Pedagogy is faced with the task of developing and creating conditions for the education of such a leader.

According to prominent researcher Robert Dilts, "effective leadership is one of the keys to our future success and survival." Consequently, the leader must be a true bearer of moral values; he must be distinguished not by militancy and boundless permissiveness, but by the highest intellectual competence, tolerance, understanding of himself and others, responsibility, and the ability to unite others on an equal footing for creative action.

It is believed that leadership qualities, so necessary today for every person, are laid down and initially brought up in the family and school. This actualizes the problem of studying the educational potential of the family and school in the formation of the personality of a child leader. It should be said that the last decades, characterized as the years of the information boom and complete computerization, are marked by the emergence of children of the "new consciousness of the 21st century",

children who own modern knowledge, information technologies, but are physically and mentally vulnerable. The family and the school are institutions that are interested in educating leadership qualities in a teenager and are able to do this, it is their actions and role that largely determine the personal qualities of a future leader.

Conclusions and directions for future research of the problem. We propose a sequence of stages in the process of educating a leader and mechanisms for its implementation. Since a modern teenager strives to fulfill himself in life and be successful, the task of teachers and parents is to support him on this path, to assist him in his development. For this, in our opinion, it is necessary to set common tasks for all subjects of educational activity (teachers, parents, youth organizations and children themselves) and combine them on the principles of coordinated interaction. This will allow us to develop the stages of education and the conditions for gaining leadership experience in the family and school.

Захарова О.М,
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ «ХП», м. Харків

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Толерантність є однією з найважливіших характеристик особистості, яку необхідно розвивати та підвищувати, у зв'язку з тим, що в суспільстві відбувається безліч трансформацій. Існує багато факторів: психологічних, політичних, релігійних, етичних, які поділяють людей на групи за інтересами та поглядами, а відмінність цінностей та принципів часто можуть призводити до конфліктних ситуацій та непорозумінь. Майбутній педагог вищої школи має бути толерантним до всіх груп людей, адже це одна із ключових рис висококваліфікованого фахівця.

Термін “толерантність” прийнято розглядати як прагнення і здатність до встановлення та підтримання спільності з людьми, які відрізняються у певному

відношенні від переважаючого типу або не дотримуються загальноприйнятих думок. Педагогічна толерантність включає в себе повагу та визнання рівності між викладачем та здобувачем вищої освіти, відмову від авторитарного стиля викладання та насильства, визнання багатовимірності людської культури, прослуховування до думок та поглядів інших. Тема виховання гуманістичних цінностей та формування професійної свідомості педагога розглядалась в роботах І.А.Зязюна, Н.В.Підбуцької, О.Г.Романовського, Т.В.Гури та інших. Діяльність викладача має такі аспекти: особистість викладача, якій притаманна толерантність; реалізація принципів толерантності у своїй діяльності.

Особистість викладача є певним прикладом і взірцем для здобувачів вищої освіти, тож на своєму прикладі він має демонструвати толерантну поведінку тим самим формуючи її у молоді. Для цього необхідно використовувати відповідні навички для налагодження комунікативних контактів, вирішення конфліктних ситуацій, забезпечення умов для спільної активної взаємодії, цінувати позиції та погляди інших. Можна цілком погодитися із думкою дослідниці Н.В. Підбуцької, яка зазначає, що «толерантність», будучи особливістю свідомості чи особистісною рисою, не притаманна людині спочатку і може ніколи не з'явитися, якщо вона не буде спеціально вихована та сформована.

Отже, толерантна особистість має такі параметри: 1) орієнтацію на себе; 2) потребу у визначеності; 3) здатність до емпатії; 4) перевага свободи, демократії; 5) знання самого себе; 6) відповідальність.

Саме ці характеристики необхідно розвивати майбутньому викладачу для подальшої професійної діяльності. Тож, педагог, який вміє підтримувати рівні, вимогливі, ділові відносини зі здобувачами вищої освіти, виявляє повагу до них, не залишає без уваги жодного випадку студентської неспішності, готовий і вміє своєчасно допомогти здобувачеві, викликає відповідний відгук у студентів. Такого викладача будуть поважати, цінити та більше прислуховуватися, відповідно до такого ставлення в здобувачів також зростає інтерес до навчання. Ефективність підготовки майбутнього фахівця має

забезпечуватися гнучкістю та полікультурною спрямованістю змісту навчальних планів і програм, інтеграцією навчальних дисциплін, використанням інтерактивних технологій навчання і виховання на основі компетентнісного, гуманістичного, культурологічного, синергетичного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів.

Таким чином, в демократичному суспільстві немає міста нетерпимості, зневази та жорстокості, саме тому необхідно виховувати толерантність як в себе, так і в інших. Професійна діяльність педагога включає в себе виховну функцію молоді, тож саме своєю поведінкою та прикладом НПП має її виконувати. Виховання в дусі терпимості має бути спрямоване на протидію впливу, що викликає почуття страху і відчуження по відношенню до інших. Воно має сприяти формуванню у молоді навичок незалежного мислення, критичного осмислення і вироблення суджень, заснованих на моральних цінностях. Тож виховання толерантності має бути одним із провідних завдань у професійній підготовці майбутнього викладача закладу вищої освіти в умовах магістратури.

Івахнов М.С.
Науковий керівник: Костира І.В.
НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ

Робота успішних фахівців-лідерів вимагає здатності витримувати підвищені психологічні й інформаційні навантаження, мобілізації волі та вміння працювати з людьми в умовах дефіциту часу та нервово-емоційного напруження, швидко оцінювати обставини й швидко приймати важливі управлінські рішення. Втім, аналіз теорії і практики підготовки майбутніх фахівців в українських ЗВО вказує на існуючу фрагментарність формування у них і загальнолюдської й управлінської культури, відсутність цілісності цього процесу та спрямованості на індивідуальну форму фахової підготовки, що не

відповідає соціальним та економічним намірам української держави на сучасному етапі.

На думку відомого психолога В. Рибалка, управлінська культура як регулятор професійної діяльності все виразніше стає внутрішньою необхідністю для ефективної організації професійної діяльності, поступово сприймається всезростаючою вартістю, особливо в екстремальних ситуаціях, що вимагають актуалізації її глибинних психологічних ресурсів, що свідчить про необхідність широкого впровадження в систему професійної підготовки майбутніх фахівців нових культурно-психологічних методів і технологій. Існуючі моделі педагогічних систем в закладах вищої освіти стримують розвиток нових стандартів і характеристик міжособистісної взаємодії на засадах взаємо доповнення та духовного взаємозбагачення.

Науковець Л. Ордіна зазначає, що систему роботи закладу вищої освіти потрібно розглядати як форму трансляції розширеного відтворення культурних норм, цінностей, ідей, як простір генерування суспільної ідеології, яка разом із її носіями перетворюється в культурі як спосіб підготовки людини до оптимального існування в соціумі та культурі.

Можемо зазначити, що формування управлінської культури майбутніх фахівців-лідерів ми розглядаємо як систему формування гуманістичних цінностей, яка є теоретико-методологічним базисом і, яку можна назвати програмою дій ЗВО у підготовці здобувачів освіти, забезпечуючи внутрішні і зовнішні умови професійної підготовки майбутніх фахівців-лідерів. Науковці вважають управлінську культуру фахівця динамічним явищем, що розвивається протягом усіх етапів професіогенезу і що цей процес формування не є рівномірним, найбільш сенситивними періодами її розвитку є такі:

– час професійної підготовки у закладі вищої освіти, коли студент усвідомлює як майбутній фахівець сутність професійної діяльності, свої професійні функції і ролі, наміри, цілі (далекі і близькі), визначає свій професійний образ, домінування особистих норм поведінки та форм взаємодії з

людьми, встановлення професійних контактів, цінності й особливості професійної дружби тощо;

– час професійної адаптації, коли відбувається практична реалізація аграрної діяльності, професійні контакти;

– у процесі професійного самовдосконалення, проектування перспектив професійного розвитку і кар'єрного зростання.

Таким чином, зазначимо, що потреба майбутнього фахівця-лідера в розвитку управлінської культури полягає не в тому, щоб обов'язково прагнути бути керівником, а в набутті необхідних теоретичних знань і практичних умінь для того, щоб в умовах динамічних змін висувати нові кваліфікаційні пропозиції, в яких поєднується кваліфікація, соціальна поведінка, здатність працювати в команді, любов до оновлення й ризику, лідерські якості; у розвитку професійно-особистісних якостей у процесі підготовки до професійної діяльності, які допоможуть легко і набагато доцільніше, ніж це було раніше, професійно розв'язувати компетентно-орієнтовані завдання, застосовуючи отримані знання, починаючи від самих простих до самих складних.

Карпачов Є.С.
Науковий керівник: Квасник О.В.
НТУ «ХП»

ТЕХНОЛОГІЯ ПОРТФОЛІО ЯК ФАКТОР УСПІХУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Сучасний світ збільшує темпи обміну інформацією, тому подекуди погіршується її якість, фейки та стереотипи стають супровідним компонентом сприйняття, що зокрема впливає на образ фахівця, який прагне успіху, прагне йти в ногу з часом, мати певний статус та самореалізацію на професійному поприщі. Саме прагнення до успіху спонукає особистість бути обізнаною у контексті новин, подій, інновацій, зокрема й тих, що безпосередньо стосуються професійної діяльності. Оскільки інформаційний простір тісно переплетено із технологіями, то і на формування образу фахівця, зокрема у інформаційному

просторі, впливають сучасні форми його представлення. Можливість транслювати інформацію про себе, власну діяльність, національно-культурний код і завдяки сучасним інформаційним технологіям має створити позитивний для сприйняття імідж, що буде передбачати успішну діяльність фахівця.

Імідж складне явище, проте його множинність, вектори його формування залежать від успішності та складу його компонентів. Професійний імідж, не залежно від професії, буде впливати на стереотипи сприйняття фахівця, отже, на ефективність взаємодії серед особистостей зі схожими професійними пріоритетами. Ураховуючи знакову природу іміджу, його можна розглядати, – засвідчує О. Б. Перелигіна, – як адресоване аудиторії повідомлення про те, що клієнт володіє певними властивостями. Для того, щоб аудиторія змогла сприйняти таке повідомлення, воно повинно бути написане зрозумілою мовою, а отже, використовувати знайомі їй символи (знаки) в їх звичайних значеннях.

На сьогодні найбільшу ефективність у забезпеченні позитивного іміджу відіграє технологія портфоліо. Ця технологія виконує різновекторні функції у професійній діяльності, має множинність інтерпретацій, безперечно впливає на імідж професіонала, зокрема викладача. Портфоліо – це модель автентичного оцінювання, яке націлене на виявлення: наявного рівня компетенцій, прогалін, позитивних мотивів навчання, зацікавленості і вмотивованості, критичного ставлення тощо. Через цю технологію відбувається організація компонентів професійної діяльності, інформаційних матеріалів, які підлягають аналізу та оцінюванню. Портфоліо застосовується як технологія самопрезентації та самоаналізу, а також як резюме.

Для успіху викладача портфоліо використовується як інструмент представлення себе перед стейкхолдерами, як реклама для здобувачів. Воно показує стиль роботи, використання спектру інформаційного поля та ресурсів, тематичні та естетичні вподобання, свою позицію, частково ідентичність, що дає змогу здобувачам визначитися із стратегією взаємодії, співпраці, із реалізацією індивідуальної освітньої траєкторії та траєкторії розвитку Прогрес

сприяє реалізації стратегії успішного професіонала, підвищенню рівня професіоналізму, просуванню до успіху, створення позитивного іміджу.

У контексті сучасних реалій портфоліо для презентації себе у мережевих інформаційних просторах до створення портфоліо долучаються інформаційні технології, програми та ресурси, зокрема Google Scholar, Publons, power point, google blogger, google site, wix та інші. Система наукометричних баз даних, соціальні, професійні та наукові соціальні мережі, форуми, відгуки, - все це є складовими компонентами сучасного інформаційного ресурсу зі створення успіху, позиціонування власного образу в мережі та інформаційному просторі, світовому контексті професійного контенту, реалізації технології портфоліо конкретного викладача.

Варто зазначити, що на другому освітньому рівні здобуття вищої освіти частина освітнього контенту присвячена саме детальному знайомству та розробці портфоліо як ресурсу особистісного успіху на професійному тлі майбутніх фахівців. Здобувачі опановують знання та вміння з презентації себе як професіоналу з використанням сучасних сервісів та інформаційного простору.

Колесник К. А.
Науковий керівник: Гарань Н.С.
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Воєнна російська агресія стала важким викликом для системи освіти України. Перед освітніми закладами постало безліч питань, вимагаючих свого нагального вирішення. Як продемонструвала освітня практика воєнного часу, система освіти потребує реальної оцінки існуючих проблем, швидкого пошуку ефективних рішень, нових підходів, форм і методів організації освітнього процесу, оновлення змісту тощо. Система вищої освіти України у складний воєнний час має долати реальні загрози та поборювати виклики, що постали

перед нею. Саме тому, в надскладних умовах воєнних дій актуальності набуло питання розвитку лідерських якостей у здобувачів вищої освіти.

Найчастіше в педагогіці лідерство розглядається в площинах його формування та розвитку. Результати формування та розвитку визначаються в компетенціях, саме тому поняття «лідерські якості» ототожнюються з лідерською компетентністю, яку визначають як інтегровану якість особистості, що розкриває певні риси лідера, відповідно до ситуації із максимально повним залученням внутрішнього потенціалу та здібностей спілників для досягнення визначеної мети. Розглядаючи лідерство в освітній діяльності, зазначимо, що лідерська компетентність виявляється як свідоме бажання особистості виконувати функції лідера, організовувати групову взаємодію та вирішувати питання, що виникають, створювати та реалізовувати завдання особистісної і професійної самореалізації.

Формування лідерських компетентностей у здобувачів вищої освіти передбачає розвиток певних умінь: інтелектуальних, що пов'язані із виконанням професійних завдань, пошуком нестандартних рішень, продукуванням креативних ідей; організаційно-виконавчих, як здатність приймати рішення та відповідати за них, вирішувати завдання, що постають перед колективом або групою, організовувати, надихати та заохочувати на суспільні дії, адекватно оцінювати отримані результати; соціально-комунікативних, що пов'язані з навичками спілкування, вміння чути та знаходити спільну мову, проводити превентивні бесіди та гасити можливі конфлікти, вирішувати проблемні ситуації тощо.

У складних реаліях сьогодення, обумовлених воєнними діями, розвиток лідерських якостей відбувається в умовах, в яких зараз опинилася система освіти України. Лідерські якості найбільш помітні, коли необхідно вирішувати непрості завдання, пов'язані з колективною діяльністю або спрямовані на удосконалення, осучаснення та трансформування роботи освітнього закладу. Непрості суспільні й економічні умови в країні та світі вимагають не просто висококваліфікованих фахівців, а реальних лідерів, здатних продукувати

ефективні ідеї, надихати та вести за собою. Феномен лідерства є актуальним для всіх сфер суспільного життя України, лідерство розглядається не лише в площині взаємовідносин лідера та колективу, а і в аспекті самовідношення людини, як внутрішнє, особистісне лідерство.

Не викликає сумнівів той факт, що сформований і розвинутий високий рівень лідерських якостей здобувачів вищої освіти буде вирізняти свідому особистість, яка здатна легко орієнтуватися в реаліях і актуальних проблемах сьогодення, адже від компетентного фахівця залежатиме майбутня успішна післявоєнна відбудова та подальший розвиток нашої держави.

Коротєєв Д.В.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А
НТУ «ХП»

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ В УМОВАХ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Актуальність проблеми формування майбутніх фахівців-лідерів в умовах технічного університету пояснюється тим, що саме вони виступатимуть рушійною силою усіх прогресивних трансформаційних змін у суспільстві та виробництві, а отже викладач повинен бути лідером, організатором, керівником студентського колективу. Педагогічна діяльність зобов'язує педагога-лідера виявляти та розвивати власні лідерські якості і готувати лідерів студентського колективу. Підготовка майбутніх фахівців-лідерів за різними освітньо-професійними програмами (ОПП) в умовах технічного університету на різних рівнях підготовки (бакалавра, магістра, PhD) враховуючи можливість формувати індивідуальну траєкторію навчання обираючи вибірково частину створює такий мікроклімат, який сприяє пізнанню майбутніми фахівцями власних лідерських якостей та їх реалізації в процесі життєдіяльності.

За умов сьогодення можна констатувати суттєве зростання інтересу до проблеми формування фахівців-лідерів в умовах вищої школи. Як ніколи акцентується потреба формування нового покоління національних лідерів.

Чесних, відкритих, ініціативних, аутентичних, цілісних лідерів, які будуть формуватися не за лекалами наших східних чи західних сусідів, а будуть вбирати насамперед все найкраще і сильне, що є в українській культурі, в багатих культурно-історичних традиціях нашого народу. Це зумовлено низкою чинників, серед яких одним із визначальних є світова тенденція переходу від індустріальної моделі розвитку до інформаційної.

Отже, ефективність інноваційної педагогічної діяльності неможлива без педагогів-лідерів, які мають сформований лідерський потенціал, прояв лідерських якостей в когнітивній, інтелектуальній сферах, а також в сфері ділового спілкування. Якщо сучасний педагог буде харизматичним лідером, це дозволить студентам розвинути в себе такі якості як: розумітися з іншими в колективі; активна життєва позиція; уміння оцінювати свій внутрішній потенціал, сильні та слабкі риси своєї особистості; розвивати прагнення до самовдосконалення; уміння співвідносити свої можливості з вимогами, які висувають до лідера оточуючі; позитивне ставлення до своїх помилок; уміння визначати установку на самопізнання, удосконалювались вольові риси характеру; формувати імідж лідера, прагнути власного лідерського ідеалу; долати внутрішні бар'єри спілкування, визначити якості, важливі для спілкування; визначити стратегії поведінки в процесі взаємодії; оволодіти методами впливу на інших людей.

Аналіз літературних джерел (Гура Т.В., Гуревич Р.С., Ігнатюк О.А., Романовський О.Г., Серета Н.В. та інші) доводить, що формування лідерських якостей майбутніх фахівців-лідерів відбувається під час упровадження саме творчих, нестандартних, інноваційних методів навчання, які характеризуються низкою особливостей, серед яких можна виділити: суб'єктний характер взаємовідносин між студентами та викладачем на основах співробітництва; діалогічний, проблемний стиль викладання; демократичний стиль взаємовідносин; використання переважно групових форм організації освітнього процесу; використання проблемно-пошукових, дослідницьких методів навчання; створення ситуації успіху у навчанні, забезпечення психологічного комфорту; реалізація принципу селективності (вибору) у навчанні.

Таким чином, вказані особливості створюють передумови для формування аналітичного, творчого мислення, мотивують до самовдосконалення, самореалізації, розвитку особистісного потенціалу студентів, формуванню їх власної позиції та вміння обґрунтовувати і відстоювати свою думку, погляди, що у подальшому може стати підґрунтям для розвитку лідерських якостей. Отже, досягти дуже гарних результатів у формуванні майбутніх фахівців-лідерів можна тільки за умовою достойного прикладу – бути не тільки викладачем, але й харизматичним лідером.

Кравцова Н.В.
Науковий керівник: Гура Т.В.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАШИНОБУДІВНИКІВ

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну стало значним стресом для всіх учасників освітнього процесу в закладах вищої технічної освіти (ЗВТО). В цих надзвичайних умовах навчання важливого значення набули питання належної організації освітнього процесу та створення дієвого освітнього середовища. Тобто, адаптація навчального процесу у ЗВТО до жорстких умов військового стану по всій території України стала не тільки вкрай важливим освітнім викликом, а й необхідною умовою самого існування вищої технічної школи.

Функціонування системи ЗВТО за сьогоdnішніх надзвичайних умов воєнного стану характеризується впровадженням інноваційних форм організації освітнього процесу та пошуком нових належних підходів до навчання, але попри це виникла нагальна потреба у цілеспрямованій роботі зі здобувачами освіти, які наразі потребують не тільки нових освітніх послуг, а й психолого-педагогічної підтримки та психоемоційної допомоги. Завдяки високому професіоналізму професорсько-викладацького складу та методистів усіх рівнів у ЗВТО постійно триває робота над удосконаленням освітніх

програм, планів, робочих навчальних програм та методичних рекомендацій, забезпеченням адаптованого до освітнього процесу в умовах воєнного стану професійно-методичного супроводу. Але потрібно зауважити, що ця робота має пройти, так би мовити, "соціалізацію", тобто знайти відгук та підтримку у студентської молоді технічного університету. Маємо на увазі, що як би не намагався налагодити освітній процес ЗВТО зі свого боку, без дієвого зворотного зв'язку від здобувачів вищої технічної освіти, зусилля навчального закладу не сприятимуть належному ефекту! З метою визначення належної сформованості рівня самоорганізації освітньої діяльності як фактору успішного продовження навчання за складних реалій воєнного стану в Україні впродовж весняного семестру 2021/2022 н. р. та осіннього семестру 2022/2023 н. р. зі студентами – майбутніми бакалаврами машинобудівних спеціальностей Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" та Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського було проведено дослідження на визначення бар'єрів, які впливають на зниження рівня успішності студентів.

Студенти-машинобудівники відзначили складнощі в організації власної навчальної діяльності через такі дестабілізаційні реалії воєнного стану як: вимушена зміна місця проживання, віялові та аварійні відключення електропостачання, недостатній доступ до мережі Інтернет тощо, і в той же час підкреслили вкрай значне додаткове навантаження на самоосвітню діяльність, що деякою мірою сприяє їх розгубленості, втраті інтересу та потреби до навчання. Звичайно, неможливо вплинути на зовнішні неочікувані виклики в освітньому середовищі в умовах воєнного стану, але для подолання труднощів у студентів-машинобудівників під час навчання, технічні ЗВО повинні адаптувати навчальний процес до нагальних потреб здобувачів освіти за допомогою таких підходів та інструментів, що ґрунтуються на принципах особистісно-орієнтованої та студоцентрованої освіти.

Тобто, нагальним завданням ЗВТО під час воєнного стану стає впровадження в освітній простір нових ціннісних орієнтирів освіти (для появи

стимулів до успішного навчання у студентської молоді за кризових умов сьогодення) та створенні, так би мовити, системи індивідуалізованих освітніх послуг, яка спрямована допомогти студентові в процесі самоорганізації, самопізнання, самовизначення, самореалізації тощо.

Таким чином, необхідно приділити більше уваги розробці та впровадженню в освітній процес професійної підготовки майбутніх машинобудівників інноваційних методів, форм, технологій для підвищення мотивації та активізації самостійної роботи студентів, що надалі сприятиме формуванню їх самоосвітньої компетентності.

Круглова Ю.О.
Науковий керівник: Ігнатюк О.А.
НТУ «ХП»

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Перебудова вищої освіти в контексті змін та відповідно до вимог Болонської декларації спрямована на посилення ролі самостійної роботи студентів; поглиблення впровадження новітніх педагогічних технологій; забезпечення гнучкості програм навчання й можливості навчання студентів за індивідуальними навчальними планами; мотивацію учасників навчального процесу на досягнення високої якості підготовки майбутніх педагогів вищої школи; надання можливості студенту отримати професійні кваліфікації відповідно до його потреб і вимог ринку праці.

Для досягнення успіху в навчальній діяльності важливі як здібності, так і наявність високого рівня мотивації досягнення. Прагнення досягти успіху, високих результатів у діяльності свідчить про наявність у суб'єкта сильної мотивації досягнення. Сильно мотивована людина прагне до успіху і схильна більше працювати. А для недостатньо мотивованого індивідуума успіх не є привабливим, і він зазвичай не схильний наполегливо працювати. Актуальність

дослідження формування позитивної мотивації студентів пов'язана, перед усім, з необхідністю підвищення загальної якості навчання.

В роботах Л.М. Грень, Е.А. Ларіної, Н.В. Підбуцької, В.В. Шусть проаналізовано освітню мотивацію студентів психолого-педагогічних спеціальностей, обґрунтовано необхідність розвитку мотиваційної сфери студентів для їх особистісного розвитку, підвищення ефективності навчання та забезпечення успішної професійної діяльності.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених мотивації навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів, необхідно відзначити, що недостатньо вирішеною є проблема аналізу формування саме позитивної мотиваційної сфери студентів. Тому актуальними є питання: аналізу формування мотиваційної сфери студента – майбутнього педагога вищої школи; дослідження розвитку мотиваційної сфери, виявлення головних чинників формування негативної мотивації, визначення шляхів удосконалення взаємодії викладача зі студентом в педагогічній діяльності з метою підвищення рівня позитивної мотивації. Термін "мотивація" використовується у сучасній науці у двох смислах: як мотиваційна сфера особистості – система внутрішніх факторів, що обумовлюють поведінку і діяльність людини і підтримують її активність на необхідному рівні; як процес мотивації – збудження і регулювання активності індивіда внутрішніми факторами. До мотиваційної сфери особистості відносять такі внутрішні фактори активності людини як: потреби, інтереси, мотиви, цілі, наміри, бажання, установки та інше. До мотивації належить все те, що спонукає суб'єкта діяти у відповідному напрямі для досягнення кінцевої мети. Все те, що робить людина має свої мотиваційні підвалини. Навчально-пізнавальна мотивація студентів пов'язана з мотивацією досягнення успіху.

Мотивація досягнення – це прагнення до успіху, високих результатів у діяльності. Вона організує цілісну поведінку, підвищує навчальну активність, впливає на формування цілі і вибір шляхів її досягнення. Людина, яка прагне до успіху, володіє сильною мотивацією досягнення. Від того, яке значення вона

приписує результатам у визначеній галузі, залежить вибір тієї діяльності, якою вона прагне займатися. Розвиток мотиваційної сфери студентів пов'язаний із активною життєвою стратегією, виробкою моделі поведінки, орієнтованої на успішне досягнення цілей професійної діяльності.

Динамічність мотивації вимагає від науково-педагогічних працівників управління нею для формування суспільно цінних мотивів. Завдання підвищення якості знань, умінь, навиків вимагає максимуму уваги до мотиваційної сфери навчання. Виникає необхідність управління не тільки розумовими діями, але і мотивами засвоєння знань, що, як відзначає В.В. Шусть, є більш складним завданням, ніж формування дій, операцій

Мотиваційна структура студентів першого курсу має високу варіативність. Саме в цей час необхідно надати студенту велику кількість еталонів навчання, за рахунок організації навчання, практики й виховних заходів. Необхідно створювати умови для формування у студентів інтересу до змісту навчання й до самої навчальної діяльності – можливість виявити в навчанні розумову самостійність й ініціативність. Чим активніше методи навчання, тим легше зацікавити ними студентів. Також необхідно звертати увагу на те, що Інтернет відіграє важливу роль в мотивації навчання, він як раз і визначає спрямованість її мотивів, навчально-пізнавальних в тому числі, визначає її ціннісні орієнтації в області освіти.

Зробивши аналіз інформації стосовно формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, ми визначили умови, що впливають на формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів. Такими умовами виявилися: професіоналізм викладача (бажання та вміння навчити); ставлення до студента як до компетентної особистості; розвиток позитивних емоцій студента; організація навчання як процесу пізнання; усвідомлення найближчих та кінцевих цілей навчання; професійна спрямованість навчальної діяльності; доступність змісту навчального матеріалу; постійне створення та "підкріплення" ситуації успіху для невпевнених у своїх силах студентів.

Викладач повинен враховувати психологічну сторону навчання. Одним з основних завдань організації навчальної діяльності студентів можна вважати надання мотиву досягнення дійового характеру. Формування позитивної мотивації можливо шляхом розвитку цілепокладання, що приводить до розуміння і прийняття сенсу навчальної діяльності, усвідомлення важливості навчання для власної особистості і майбутньої професійної діяльності; створення ситуацій досягнення успіху, що припускають активність студента по самовдосконаленню; усвідомлення часової перспективи навчання, яка об'єднує минулий досвід, наявні умови та професійні устремління.

Кульмінська А.А.
Науковий керівник: Сладких І.А
УПА

ЛІДЕР СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЗАПОРУКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Впровадження дистанційної форми навчання у систему освіти України є об'єктивним та необхідним та водночас має переваги і недоліки. Одним з недоліків вважаємо відсутність «живого спілкування», тобто особистісного контакту студента з одногрупниками та з викладачем.

Втрата відчуття підтримки друзів та впливу особистості викладача в умовах фізичної ізоляції від активного спілкування змінює самосприйняття студента. Як відомо, взаємодія студентів у колективі багато в чому залежить від наявності в навчальній групі лідера серед студентів.

Таким чином, окрім відомих функцій лідера, як організатора роботи, постановки завдань та визначення ресурсів для виконання цих завдань, контролю, приймання ефективних рішень, здатність брати на себе відповідальність, зовнішньої та внутрішньої комунікації, має велике значення вміння розуміти оточуючих, визначати їх душевні потреби та постачати необхідну енергію та натхнення з огляду на ситуації.

У наш надзвичайно складний час система освіти повинна активно формувати лідерські якості та спрямованість людини на розвиток цих якостей, як одних з відносно нових ціннісних принципів. Система освіти повинна морально психологічно підготувати молоду людину до змін і прищепити їй прагнення самої робити ці зміни. Така задача безпосередньо обумовлена процесом, що одночасно вимагає прищеплювання людині здатності моральної оцінки цих змін, ступеня їхньої відповідності суспільним потребам і інтересам, а також відповідності власним цілям і інтересам студента, як молодшої людини, яка опинилася в надзвичайній психологічній та практичній ситуації.

Kurbanova H. Sh.
Scientific consultant: Gren L.M.
NTU «KhPI»

INNOVATIVE PEDAGOGIC TECHNOLOGIES AND THEIR ROLE IN FORMING PROFESSIONAL COMPETENCY IN FUTURE BACHELORS IN CHEMICAL TECHNOLOGIES DURING THEIR PROFESSIONAL TRAINING

Development of the national system of education provisions for its integration into the European and global education environments. An innovative education environment is a pedagogically expediently organized activity space that facilitates utmost development of a personality's innate resource; an integrated means of accumulating and the best utilizing of the psychological and pedagogical potential of a territory. An innovative educational space is an establishment with permanent introduction of new components, where new intellectual product is generated and applied, and new original ideas are implemented.

The goal of technologizing the training-and-education process is improvement of the traditional pedagogic process by way of subsequent operational adoption of the system of actions, operations, or procedures which are based on new scientific achievements and guarantee attaining of a higher level of learning and education. Innovation technologies are a purposeful systematic set of methods and means of training activity organizing that encompasses the whole training process from

defining the goal to obtaining the outcomes. The forms of innovative technologies are integrated learning, technologies of group training activities, specialized training, information technologies for training, interactive technologies of situational modeling and dispute issues, project technologies of forming subject-oriented and training-and-information environments which enable application of multimedia, hypermedia, digital textbooks and suchlike along with other uncommon forms of classes.

We believe that during the study of professional subjects by future bachelors in chemical and technological specialties, it is expedient to apply interactive technologies of situational modeling. The main feature of the interactivity is compulsory actuation of cognitive processes, independent search for a solution to a problem, exchange of the role of the teacher for that of an initiator or a consultant, exclusion of the monological way of material presentation in favor of dialogical character of teaching.

An interactive model of training supposes the use of technological approach. This means the use of the scope of interactive technologies in training, which are generally characterized by the following interaction principles: multiparty communication, students' interaction and mutual learning, cooperated training activities with corresponding changes in the roles and functions of the learners and teachers. The forms of interactive training are training games (metaphor-games, illustrative games), use of public resources, social projects and extracurricular events, role-games.

Any class can be conducted in the interactive mode, it is only required that it is based on a dialogue. Non-standard classes (a chemical-and-technological express, a quest lesson, a reflective lesson, a ring lesson, an open thoughts lesson, a session for semester papers presentation, classes conducted by students, a tournament lesson, etc.) can be successfully applied.

Therefore, the use of modern interactive forms of training actuates cognitive activities in future bachelors in chemical technologies specialties in the classroom, enhances their efficient cooperation with each other. At the same time, innovative transformations require of the teachers a high level of theoretical knowledge and

practical training, an ability of building-up and directing their professional activity so that every applicant for education had unlimited possibilities for shaping their professional competencies.

Лук'янюнок А.В.
Науковий керівник: Квасник О.В.
НТУ «ХП»

ПРАКТИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Практико-орієнтований підхід має зорієнтувати процес навчання на засвоєння компетентностей через практику професійної діяльності. Проте сучасні умови, зокрема введення воєнного стану, Коронавірус, перехід на змішану форму отримання освітнього рівня, вимагають особливу увагу звернути на практичну сторону освітнього процесу. Головні принципи практикоорієнтованого підходу, окрім міжгалузевих та міждисциплінарних зав'язків, полягають у забезпеченні мобільності оновлення освітньо-професійних програм, втіленні основ академічної мобільності, академічних свобод у освітні простори; підлаштування ресурсів під особливості здобувача, використання різних форм і методів роботи, зокрема із застосуванням програм та сервісів та інше. Безперечно, що провідним чинником з оцінки ефективності є набуття досвіду. Практико-орієнтований підхід розглядають як спосіб та технологію навчання, які поєднані з практичною діяльністю, результати або кінцевий продукт навчання передбачає формування і розвиток професійних компетенцій.

Мета дослідження – виявити особливості реалізації практико-орієнтованого підходу в умовах воєнного стану та під час дистанційного навчання.

На сьогодні існує реальна потреба у сприйнятті та трансформації освітнього процесу, який оснований на практико-орієнтованому підході за рахунок змін у змісті та методах навчання, детермінованих конкретизованими

кінцевими його продуктами. Передусім зміни стосуються педагогічного процесу, зміст якого спрямовано на розвиток чи формування тих практичних навичок, що реально будуть затребувані під час професійної діяльності. Тобто розуміння потреб фахівців із досвідом і пропозиція при здобутті освіти фахівцем враховувати запити, отримані заздалегідь, зокрема відштовхуватися від потреб професійної діяльності, підвищувати ефективність підготовки.

Практико орієнтований підхід дозволяє організувати освітнє середовище в контексті майбутньої професії шляхом відтворення у формах і методах навчальної діяльності студентів реальних професійних ситуацій, що відбуваються чи відбувалися під час безпосередньої практичної діяльності, зокрема клінічні випадки, що мають навчити стратегії діяльності за потреби чи виявленні схожих симптомів. Якщо візьмемо ракурс освітньої діяльності, реалізація практикоорієнтованого підходу буде простежуватися через удосконалення практичних навичок роботи майбутніх фахівців або ж систему навчальних проблемних ситуацій, методичних та ситуаційних завдань, які будуть передбачати реальні випадки взаємодії під час навчання та професійну підготовку фахівців.

Відомо, що для фахівців медичної галузі практико-орієнтований підхід важливий під час формування та становлення майбутнього фахівця як можливість віднайти баланс між контекстом змісту підготовки в ЗВО та практичною, прагматичною стороною професійної діяльності. Для фахівців медичної галузі досвід роботи (зокрема для деяких спеціальностей як от хірургія та ін) є гарантією успіху та ефективності цієї діяльності. Проте самого досвіду у ситуації постійної напруги, відсутності можливості навчатися безпосередньо на місцях майбутньої професійної діяльності, високого рівня попиту на таких фахівців, буде недостатньо для ефективного опанування професії під час навчання у ЗВО. Окрім досвіду модель такого фахівця повинна будуватися на високому рівні професійної компетентності, з урахуванням сформованої готовності до професійної діяльності, що враховують особистісні якості людини.

Дистанційне навчання покликане підтримувати інтенсивність професійної підготовки, а також використовувати стимулятори та програмні продукти для відпрацювання практичних компетентностей, віртуальні екскурсії та присутність під час огляду будуть мати важливе значення. Проте слід мати на увазі питання практики в очному режимі, що є незамінним детектором професійної підготовки майбутніх фахівців медичного спрямування.

Максимова О.С.
Науковий керівник: Шаполова В.В
НТУ «ХП»

ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В ГЕНДЕРНОМУ АСПЕКТІ

Актуальність проблеми полягає у дослідженнях харизматичного лідерства і поєднання ним питань щодо гендерних особливостей.

Харизматичний лідер – це лідерство, яке побудоване на енергетиці, чарівності, умінні надихати і вести за собою. Харизматичний лідер використовує владу не лише над послідовниками, але й послідовники можуть використовувати владу над лідером. Більша частина характеристик харизми відповідають чоловічим ідеалам, у той час коли жіноча харизма піддається загальним стереотипам, щодо жіночої поведінки і наскільки вони відповідають харизматичним ідеалам.

Жіночий стереотип вміщує в собі наступні риси: ніжна, балакуча, цікавиться своєю зовнішністю, сильна потреба в безпеці, виражає ніжні почуття природньо та гармонічно, тактовна, не вживає грубої лексики, спокійна, вміє управляти своїм емоційним станом тощо. Прикладом жінок-лідерів стали: принцеса Діана – її стиль жіночності і сміливості надихав увесь світ; Мати Тереза – біла однією з релігійних лідерів ХХ століття, яка мужньо йшла проти негативних соціальних тенденцій свого часу; Маргарет Тетчер – що стала прикладом «маскулінної» жінки; Коко Шанель – що зробила великий вклад у високу моду, заснувавши свій бренд та довівши всьому світу, що жіноча краса та елегантність, їх шарм та витонченість зможуть змінити світ на краще.

Чоловічими стереотипами щодо прояву харизматичного лідерства є: багатослівні, активні, домінантні, незалежні, логічні, прямі, виступають у ролі ведучого, амбітні. Прикладом чоловіків-лідерів стали: Ілон Маск – інженер, підприємець, інвестор, мільярдер та винахідник, що показує яким може бути бізнес-лідер; Стів Джобс – підприємець і винахідник, що заснував Apple і отримав визнання в сфері ІТ-технологій; Генрі Форд – він перевернув уяву людей про автомобілі і про роботу з персоналом; Волт Дісней – став першим творцем звукового мультфільму, музичного та першого повнометражного завдяки вмінню вести за собою, чути своїх послідовників та поважати оточуючих. Можна зробити висновок, що чоловічі стереотипи більше підходять під визначення лідерства. Зазвичай чоловікам дістається роль харизматичного лідера, а жінкам – послідовника, так як вони зображені як пасивні та мовчазні, як тендітна стать.

Одним з критеріїв екологічного лідерства, що надихає та чарує є стиль взаємодії лідера з оточуючими, етичний аспект комунікації. Етика харизматичного лідера пов'язана із проявом влади, а саме, яким шляхом і яким чином використовувати цю владу. Етична поведінка лідера оцінюється цілями і засобами, якими він користується.

Природна харизма лідерів полягає в емоційному зв'язку між лідером та його послідовниками, їх взаємовідносини персоналізовані та збагачені довірою, повагою та підтримкою у безкінечному розвитку особистості. Іноді харизму трактують, як політично сумнівний характер індивіда у суспільстві та шукають психологічні механізми, що призводять до появи харизматичних лідерів і людей, які йдуть за ними. Харизматичний лідер може створювати враження про себе оточуючим та вести за собою, втілюючи бажане та заплановане у життя.

Загалом лідерська харизма робить сильний акцент на індивідуальності та автономію. Не буває ідеалів жіночої і чоловічої харизми. Лише симбіоз усіх характеристик, синергетичний ефект, який об'єднує у собі жіноче і чоловіче, що і призводить до харизматичності людини, а в подальшому і до харизматичного лідера.

ВИХОВАННЯ ДУХОВНИХ МОРАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Соціальні зміни в Україні, виклики глобалізації, орієнтація на створення спільного освітнього Європейського простору вимагають створення такого освітнього середовища, що забезпечить виховання особистості студента, якому притаманні духовні моральні ціннісні орієнтації та високий рівень культурного світогляду. Упродовж останніх років в Україні в наслідок соціокультурних змін висвітлювалось багато негативних тенденцій: зростання нетерпимості й агресії у взаєминах і студентському середовищі, втрата життєвих морально-ціннісних орієнтацій у певної частини молоді тощо. З огляду на це заклади вищої освіти покликані стати соціальним інститутом, що виконує випереджальну роль у становленні особистості молодої людини - студента, формує його світогляд та здатність до самоактуалізації в суспільстві на основі духовних моральних ціннісних орієнтацій.

Стратегія національно-патріотичного виховання, акцентує необхідність утвердження в освіті особистісно-зорієнтованого підходу, що передбачає не лише засвоєння студентами певного обсягу професійних знань, умінь, навичок, а й забезпечення гармонійного балансу між їх творчими і професійними якостями та розвитком неповторної індивідуальності майбутнього фахівця. Студент закладу вищої освіти має набути здібностей, що дадуть йому змогу не лише стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним спеціалістом, який відповідально ставиться до виконання професійних обов'язків і спроможний самостійно ініціювати рішення, але й бути самодостатнім фахівцем з почуттям толерантності, відповідальності, власної гідності, милосердя та ін.

Цінності – це орієнтири діяльності й волі студента, що реалізує цінності на практиці. Сутність цінностей полягає в їх значимості для майбутнього фахівця. Цінності виявляються в суб'єкт-суб'єктних та міжкультурних

взаєминах, скеровують, орієнтують, регулюють стосунки в професійній сфері та інших сферах життєдіяльності. Відмінність духовних моральних ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони є продуктом духовного розвитку і належать до феноменів свідомості й виявляються у формі певних норм, ставлень, ідеалів що обумовлюють духовний морально-ціннісний розвиток суспільства загалом та особистості студента зокрема. Метою виховання духовних моральних ціннісних орієнтацій особистості майбутнього фахівця є розвиток у людини таких особистісних якостей як: толерантність, відповідальність, милосердя, гідність, самодостатність. В науково-педагогічній літературі досить змістовно описано механізми формування у особистості відповідальності, самодостатності, гідності, милосердя. Отже, під вихованням духовних моральних ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців розуміємо не примусовий зовнішній вплив на особистість студентів, а створення в освітньому середовищі вищої школи умов для її саморозвитку, самовдосконалення, залучення студентів до духовно та морально спрямованої освітньої та перетворювальної діяльності. Завдяки цьому процесу виховані духовні моральні ціннісні орієнтації у студентів інтегруються в особистісні якості студентів, а саме: толерантність, відповідальність, милосердя, гідність, самодостатність. Ці особистісні якості мають знаходити прояв у вчинках, поведінці та діяльності майбутніх фахівців.

Таким чином, за сучасних умов майбутні фахівці є головним суб'єктом реформування та інноваційного розвитку вищої школи і суспільства загалом, тому проблема виховання духовних моральних ціннісних орієнтацій у студентів набуває гострої актуальності. Засвоєння здобувачем освіти моральних норм, цінностей, моделей поведінки, розвиток якостей, що зумовлюють його здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, адаптацію й самореалізацію особистості в сучасному суспільстві є важливим завданням вищої школи.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В умовах синтезу гуманістичних, демократичних і культурних цінностей освіти відбувається нове розуміння особистості викладача вищої школи, його естетичного розвитку, його становлення як лідера. Цінність естетичного розвитку, формування лідерських якостей в сучасних умовах визначається відповідністю змісту та форм найбільш повного та вільного самовизначення особистості педагога вищої школи у всіх формах її діяльності.

Сьогодні в Україні відбувається складний та суперечливий процес пошуку адекватних способів розвитку суспільних інститутів і вдосконалення процесів управління в усіх сферах громадського життя. Одним з найважливіших щодо цього питань є формування освічених, вихованих, високопрофесійних, що володіють сучасними технологіями, висококваліфікованих лідерів, здатних швидко змінюватися, адаптуватися та досягати успіху, не зважаючи на різноманітні виклики життя.

Зауважимо, що навчання у закладі вищої освіти (ЗВО) це не лише підготовка до майбутньої професійної діяльності, а й формування характеру, морально- ціннісних, емоційно-чуттєвих та естетичних рис особистості. Тому в ЗВО необхідним є формування у студентів естетичного ставлення до різних предметів та об'єктів дійсності, довкілля, людей і їх естетичних потреб, поглядів, смаків, ідеалів, переконань, прагнення долучатися до світу цінностей мистецтва, стати прекрасним тілесно й духовно, актуалізувати художньо-естетичні здібності тощо.

Структура лідерських якостей майбутніх викладачів вищої школи включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (відображає ставлення майбутніх викладачів вищої школи до формування лідерських якостей; ступінь

інтересу до природи феномену лідерства, готовності прийняти на себе роль лідера, готовності до саморозвитку; пріоритетні ціннісні орієнтації майбутніх педагогів вищої школи; потреба їх у самореалізації в педагогічній діяльності; мотивація досягнення успіху; рівень сформованості у майбутніх викладачів вищої школи професійних мотивів); когнітивний (вміння застосовувати теоретичні знання в практиці; ефективність використання організаційно-комунікативні якості при вирішенні професійних завдань в педагогічній діяльності, прояв лідерських якостей в професійно спрямованих ситуаціях); комунікативно-діяльнісний (вміння застосовувати теоретичні знання в практиці; ефективність використання організаційно-комунікативні якості при вирішенні професійних завдань в педагогічній діяльності, прояв лідерських якостей в професійно спрямованих ситуаціях).

Відповідні лідерські ознаки та якості потребують визначення, класифікації, вивчення, а також пошуку та реалізації шляхів їхнього розвитку та вдосконалення під час аудиторних та поза аудиторних занять.

Педагогічні умови в сучасній педагогіці виступають у ролі інструменту з'єднання і адаптації традиційних підходів до виховання і навчання та новітніх педагогічних технологій, адже вони спрямовані не просто на введення певних форм та методів роботи в освітній процес, а на створення особливо організованого професійного середовища, в якому студенти мають можливості для професійного та особистісного зростання.

Естетичне виховання має історичний та соціокультурний характер. Рівень естетичного виховання, його впливовість, вибір тих чи інших засобів, форм, методів визначається естетичним розвитком особистості, народу, суспільства. Й кожна історична епоха вносить свої відтінки у розуміння сутності, цілей та значущості естетичного виховання. Тому, формування лідерських якостей засобами естетичного виховання має суттєве значення для майбутнього викладача вищої школи і потребує подальшої розробки.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Ми живемо у дуже складний час, коли в Україні відбуваються повномасштабні бойові дії. У нашій державі загострилися соціальні, економічні, глобалізаційні кризові процеси. У зв'язку із цим, актуальним сьогодні є визначення феномену харизматичного лідерства з метою покращення стану розвитку української держави, що характеризується вищенаведеними складними і суперечливими процесами.

Кого ж вважають харизматичним лідером? Поняття лідерства активно почало досліджуватися у науці починаючи ще з 1920-х років.

Лідерство - це одне з явищ групових процесів, характеристика особистості, зв'язок між лідером та його прихильниками, а також здатність до трансформаційного впливу на маси.

Слово «харизма» перекладається з грецької як «дар», «милість», іноді ще як «привертати до себе увагу». В Античну епоху воно зазвичай вживалося в значенні «дар богів».

Німецький соціолог М. Вебер першим почав наукове дослідження феномену харизматичного лідерства. Він ввів поняття «харизма» в науковий обіг і визначив її, як певну екстраординарну здібність, якісну характеристику людини, завдяки якій особистість оцінюється як обдарована надприродними, надлюдськими або ж особливими силами, недоступними іншим.

Це і стало основою концепції харизматичного лідерства. Харизматичним лідер здатний впливати на своє оточення, мати сильну потребу в діяльності і бути переконаним у правоті того, у що він вірить.

Він упевнений у собі, чутливий до зовнішнього оточення, бачить розв'язання проблеми за межами статусу-кво, уміє звести це бачення до зрозумілого всім рівня.

Процес формування харизматичного лідера проходить кілька стадій. Спочатку розвивається чутливість до виявлення проблеми, на яку можна було б спрямувати критику. Потім – він розвиває в собі бачення індивідуалізованих шляхів вирішення цієї проблеми.

Наступною є стадія, пов'язана із здатністю лідера передати своє бачення за допомогою міжособистісної комунікації (мови, жестів, пози і т.п.) оточуючим таким чином, щоб це справило на них сильне враження і стимулювало до дій.

Далі харизматичний лідер для згуртування навколо себе прихильників викликає довіру до себе, показуючи знання справи, вміння домагатися успіху, ризикувати і здійснювати неординарні дії або вчинки. І завершальним етапом є демонстрація здібностей до реалізації свого бачення через делегування повноважень оточуючим. Не зважаючи на те, що харизма вважається «даром божим», більшість людей можуть розвинути в собі навички харизматичного лідера, створюючи власний імідж.

Дуже важливим фактором у формуванні особистості харизматичного лідера є розвиток шанобливого та толерантного ставлення до прихильників.

Важливим також є усвідомлення та прийняття власної унікальності та неповторності, а також відмова від рівняння стандартів та норм.

Сучасний світ перебуває у постійному русі, що змінює сутність праці і вимоги до особистості та діяльності лідера, вимагає від нього високої гнучкості, відкритості до нового досвіду, здатності та готовності до постійного навчання. Отже, справжній лідер – це людина, яка користується довірою свого оточення, демонструє вміння швидко пристосовуватися до змін, має стратегічне і адаптивне мислення, віру в себе і команду, має харизматичні здібності і силу волі, при цьому є чесною і відкритою, вільною, самостійною і автономною.

Сьогодні наша країна як ніколи потребує саме таких харизматичних лідерів, здатних вбирати все найкраще, що є в українській культурі.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГУ ПРИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Лідер – це людина, яка володіє хорошою інтуїцією, комунікабельністю і проникливістю. Існує ряд якостей, які приписують людині-лідеру такі як впевненість у собі, витривалість, завзятість, відповідальність, допитливість, товариськість, цілеспрямованість тощо.

На перший погляд може здатися, що лідерство схоже з керівництвом, але є вагомі відмінності. По-перше, лідер проголошується негласно і спонтанно, в той час як керівник призначається офіційно. По-друге, лідер – представник конкретної групи, який має з нею зв'язок, а керівник, в більшості випадків, абстрагований від групи. По-третє, основне поле лідера – міжособистісні відносини, а керівника – формальні взаємини.

Також, можемо говорити за види лідерів які зустрічаються в процесі діяльності лідерства. Формальний лідер має сильний і результативний вплив на групу, його вплив обумовлений посадою, при цьому він впливає на «підлеглих». Неформальний лідер – це людина, котра має лідерство, незалежно від займаної позиції в компанії, а характер його дії – соціальний, направлений на послідовників.

Лідер-організатор вміє збирати потрібну команду, розуміти її потреби і сприймати їх. як власні, також діє активно, завжди зберігаючи позитивний настрій і віру в успіх.

Лідер-дипломат вміє домовитися з кожним, вивчає кожен деталь і момент, тому володіє важелями впливу на всіх послідовників.

Лідер-борець діє відразу, але бореться за ідею до кінця, що сильно мотивує команду та вчить відстоювати своє в будь-якій ситуації.

Лідер-творець сміливий і чуйний, бачить те, що більшість не помічає.

Лідер-розрадник вміє підтримати в скрутну хвилину, допомагає пережити невдачі і знаходити мотивацію на відновлення після них, він шанобливий і ввічливий по відношенню до людей. Всі ці вміння та якості можливо розвивати в процесі професійного становлення, навчання та за допомогою певних, дієвих технологій, методів навчання, в процесі взаємодії викладача та студентів.

Застосування тренінгу у розвитку і формуванні лідерських якостей є більш актуальним для студентів та молоді. Особливістю тренінгу є поєднання ігрових методів та навчально-діагностичного процесу. Лідерська позиція формується завдяки практичним вправам, когнітивним основам викладання певних дисциплін та синергії розвитку якостей, що необхідні лідеру, та вмінням, що лідера роблять ключовою людиною при вирішенні проблемних ситуацій, задач та досягнення командної мети.

Для викладача вищої школи є необхідним в процесі проведення тренінгів індивідуально (індивідуальний підхід розвитку особистості) та відповідально взаємодіяти з усіма учасниками тренінгового процесу, відчувати слабкі та сильні сторони студентів, вміти якісно налаштувати на кінцеву мету тренінгу та вміти бачити, відчувати проблемні моменти процесу навчання для кожного студента.

Таким чином, можна підкреслити ефективність застосування тренінгів в процесі розвитку лідерського потенціалу студентів та відповідально роль в даному процесі викладача та особливостей взаємодії його зі студентами та враховувати індивідуальні особистісні особливості студентів.

Омельчук А.К.
Науковий керівник: Близнюк Л.М.
УкрДУЗТ

ПЕДАГОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Поняття «харизма» перекладається з грецької як «дар», «милість», це особливі риси та здібності, якості обраних богами людей, які вражали своєю надзвичайністю інших.

Актуальність дослідження харизми у наш час виявляється в тому, що поняття лідера набуло більш широкого формату. Лідер сучасності – це людина, що виявляє свої амбітні організаційні здібності в найрізноманітніших сферах діяльності: політиці, культурі, бізнесі, засобах масової інформації тощо. Німецький соціолог ХХ сторіччя Макс Вебер уперше вивів поняття «харизма» за межі релігійної традиції. Харизма, на його думку, виникає з відносин лідера, наділеного особливими якостями та здатністю впливати на людей, та його послідовниками, які сприймають їх як надприродні, надлюдські, «даровані» для виконання ними особливої місії. Така місія повинна відповідати очікуванням послідовників, а сам лідер має постійно підкріплювати свою виключність і право на беззастережну владу своїми «перемогами», успіхами. Лідери вміють створювати яскраві образи, що змушують людей діяти; їх виступи захоплюють слухачів; вони можуть щось пояснити за допомогою церемоній, символів і декорацій. Більше того, вони чудово володіють мовою та мовленням, вміють використовувати посмішку, метафори, іронію тощо.

Постає питання: а де ж народжуються лідери та чи можна сформувати таку харизматичну особистість завдяки вихованню та освіті? Власне, вихованням через освіту і займається унікальна наука – педагогіка, яка співвідноситься із психологією, соціологією, риторикою тощо. Отже, із самого початку знайомства педагога зі своїми вихованцями перед ним постає задача: виявити лідера в колективі та всебічно допомогти йому конструктивно розвинутися. Доручати такому учневі очолити класне самоврядування, нести відповідальність за дисципліну однокласників, разом із собою – велика задача педагога, який при цьому має ретельно стежити, щоб відчуття відповідальності в лідера не перетворилося на «самозакоханість».

Методи педагога при виявленні лідера у вищій школі будуть відрізнятися. Студентський вік характеризується максимумом у досягненні позитивних результатів, засвоєння стереотипів поведінки й формування фахової орієнтації.

Багато вітчизняних дослідників вважають, що сучасний студент-лідер, серед інших позитивних якостей, має неодмінно володіти комунікативними здібностями, уміти працювати в команді, адаптуватися до змін; його лідерство можна визначити як здатність впливати на інших студентів у напрямку досягнення визначеної мети, роблячи їх не «підлеглими», а співвиконавцями.

Лідер покликаний здійснювати регуляцію міжособистісних відносин у групі в умовах мікросередовища, і, таким чином, педагог-куратор надає виявленому лідеру значно більше повноважень та, безумовно, й відповідальності. Зокрема, це виявляється у формуванні в студентського лідера навичок організаторської роботи. І тут ніяк не можна обійтися без «азів» риторики чи мистецтву сторителінгу (storytelling).

Важливе значення при цьому має організація педагогом-куратором учасників студентського самоврядування. Діяльність органів студентського самоврядування (студентських рад, студентських профспілок, студентських наукових товариств тощо) наявна у кожному навчальному закладі по-різному: в одних діють структури, що координують діяльність студентських самоврядних організацій; у інших – вони всі підпорядковані студентській раді та однозначно дають можливість харизматичному лідеру розкрити свої можливості та здібності. Тому така педагогічна стратегія є перспективною і потребує подальшого дослідження при формуванні лідерських задатків, професійного й особистісного становлення студентів

Павличенко К.О.
Науковий керівник: Шаполова В.В.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У ПРОФЕСІЙНОМУ ЖИТТІ

У наш час все більшої уваги приділяють темі лідерства в організаціях, бізнесі, політиці, підприємствах тощо. Саме лідери мотивують та надихають співробітників до праці та розвитку. Багато людей мріють на своєму професійному шляху зайняти значну посаду серед керівників, але не кожен наважиться через побоювання та думки про нестачу лідерських якостей. Необізнаність людей та недостатньо розширений кругозір щодо лідерства, унеможлиблює знаходження шляхів розвитку лідерського потенціалу, розуміння методів та принципів його формування. Вчені у своїх працях щодо лідерського потенціалу особистості говорять про важливу роль психологічних та соціальних складників життєдіяльності особистості та практичного соціально-психологічного досвіду взаємодії.

Харизматичні люди мають певний набір навичок та якостей, які впливають на успішність як в особистому, так і професійному житті, але чимало факторів впливає на формування харизми в цілому. Деякі стверджують, що харизма на пряму пов'язана з умінням лідера знаходити своїх шанувальників та вміти їх вести своїм шляхом, інші запевняють, що харизма – це набір лідерських якостей (рішучість, цілеспрямованість, вміння мотивувати, самовпевненість, вміння надихати, вміння висловлювати свою думку тощо). На нашу думку, сила харизми полягає у вмінні встановлювати гарні взаємовідносини з оточуючими, здатності їх прихилити до себе.

Багато психологів та філософів намагалися у своїх роботах розкрити складники «харизматичного лідерства». Так, наприклад, А.М. Гантер виділив 6 характеристик керівників-лідерів, зокрема сугестивні здібності (здатність впливати на людей та обмінюватися енергією), шарм, незалежний характер, риторичні здібності. Які мають бути розвинуті на високому рівні, самовпевненість та позитивне сприйняття захоплення власною персоною. Американський психолог У. Беніс вважав, що харизматичний лідер-керівник має вміти управляти в першу чергу увагою, цілями, довірою та собою, а вже потім зможе брати владу над співробітниками та надихати їх.

Бізнес-лідери, політичні лідери та підприємці-лідери мають володіти не лише високим рівнем інтелекту, але і розвивати емоційний інтелект, що в свою чергу дозволяє у професійній діяльності лідеру знаходити баланс у своїх переживаннях, вселяти довіру підлеглим, формувати позитивний психологічний клімат та покращувати продуктивність у компанії за допомогою раціонального управління емоційним станом в колективі. Також необхідно звернути увагу та розвивати ключові навички лідера: мотивація, самомотивація, технології впливу та спілкування.

Нині все більше груп, команд, підприємств шукають людину, яка буде не тільки сама вмотивована на роботу, але й зможе надихати інших, створить позитивний психологічний клімат у колективі та зможе надати підтримку. Важливою складовою є те, що харизматичному лідеру необхідно перебувати на одній хвилі разом з членами команди, адже саме це вплине на зростання потенціалу та професійного рівня, а також допоможе досить ефективно виконувати поставлені задачі.

Поклад В.Г.
Науковий керівник: Костира І.В.
НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансформації у соціальній сфері та освіті викликають ряд гострих проблем у сучасному суспільстві, однією з яких є проблема комунікації й спілкування, що виявляється у частих неконструктивних конфліктах, психологічному маніпулюванні, самотності, труднощам у самопрезентації, низькому рівні емпатії та ін. Спілкування є своєрідною основою такої професії, як педагог. Комунікативні навички є професійно-значущими характеристиками для представників професій «людина-людина». У цій сфері успіх професійної діяльності залежить від комунікативних якостей, комунікативних здібностей, комунікативних навичок та ін. Тому оволодіння знаннями, пов'язаними з

процесом спілкування, навичками конструктивної та ефективної комунікації, становить один з найважливіших аспектів професійної підготовки майбутніх педагогів. На сучасному етапі розвитку людства велике значення має стрімкий розвиток інформаційних технологій, що значно підвищує рівень висвітлення питань вищої освіти. Один з викликів сьогодення для вищої освіти пов'язаний з готовністю сучасних закладів вищої освіти виконувати навчальні, виховні та розвиваючі функції в умовах воєнного стану та COVID-19. Це можливо лише за допомогою сучасних інформаційних технологій в інтернет-просторі, тому це набуває особливої актуальності у період пандемії та військових дій.

Проаналізувавши педагогічну та психологічну літературу відомих сучасних науковців можемо зазначити, що багато з них розглядають комунікативні навички майбутніх педагогів як інтегральну характеристику, яка визначає володіння комунікативними знаннями, вміннями та здатність встановлювати необхідні контакти з іншими людьми, що є складовою професійної компетентності майбутнього педагога й однією з умов ефективного спілкування в освітньому середовищі. Комунікативні навички дозволяють майбутньому педагогу вирішувати педагогічні проблеми і завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності, з використанням знань, педагогічного і життєвого досвіду.

Підкреслимо, що сьогодні використання інформаційних технологій набуло великого поширення в професійній підготовці, тому що під час пандемії та воєнного стану в Україні майже всі заклади вищої освіти були вимушені перейти до дистанційної освіти. Саме це стало поштовхом до бурхливого розвитку інформаційних технологій. На великому значенні інформаційних технологій під час професійної освіти наполягають багато провідних вітчизняних вчених. На їх думку застосування інформаційних технологій в освітньому процесі:

- забезпечує інтеграційні процеси пізнання;
- сприяє розвитку особистості здобувачів освіти;
- підвищує рівень активності й реактивності студентів;

- розвиває здібності альтернативного мислення;
- розвиває вміння розробляти стратегії пошуку рішень навчальних та практичних завдань;
- дозволяє прогнозувати результати реалізації прийнятих рішень на основі моделювання об'єктів, явищ, процесів, що вивчаються та їх взаємозв'язків.

Таким чином, формування комунікативних навичок у здобувачів освіти за допомогою інформаційних технологій неможливо без сформованих комунікативних навичок та розвинених інформаційних умінь у самих майбутніх педагогів, тому їх розвиток у студентів є однією з важливих проблем вищої освіти, що обумовлює становлення педагогів нової формації, які не лише спроможні формувати у своїх учнів знання, але й комунікативні навички та інформаційні уміння.

Саліхов Д.О.
Науковий керівник: Шевченко В.М
НТУ «ХП»

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

У сучасних умовах умовах важливим фактором підвищення ефективності будь якої діяльності стає розвиток людського потенціалу, наповнення її професійно підготовленими кадрами, здатними своєчасно позбавлятися успадкованих непродуктивних стереотипів професійної діяльності та кваліфіковано відповідати на соціально орієнтовані вимоги до фахівців з тієї чи іншої діяльності з їхнього професіоналізму; чітко та якісно виконувати функціональні обов'язки у ситуації постійних змін, неузгодженості нормативно-правового забезпечення; глибоко осмислювати свої та професійні недоліки надбання, оцінюючи ефективність їх використання у процесі управлінської діяльності, приділяючи при цьому особливу увагу безперервному професійному розвитку. Основними якостями для цілеспрямованого розвитку

лідерства вважаються саме самостійність та відповідальність. Звісно, що тільки мати ці якості не достатньо, щоб стати лідером, для цього треба вміти дуже багато. У кожній ситуації треба вміти зорієнтуватись та прийняти вірне рішення.

Формуванню професійно важливих якостей фахівця сприяють психолого-педагогічні дисципліни. Їх мета – підготувати майбутніх лідерів необхідними знаннями закономірностей формування розвитку особистості та колективу. Також ці дисципліни стають необхідними в освоєнні методів ефективного вдосконалення конкретної людини як індивіда, особистості, індивідуальності та суб'єкта діяльності, і розкритті сутності і основи організації педагогічного процесу в різних умовах діяльності. Психологія надає рекомендації таким фахівцям, як керівники та організаторам підприємств, яким чином можна підвищити результати трудової діяльності людей, підвищити моральну складову тощо. Предметом психології лідерства є проблеми людських взаємин, беручи до уваги ситуації управління, що можуть залежати від багатьох чинників.

Дуже важливим фактором у розвитку лідера є «педагогічна умова», що визначається, як певна обставина, що сприяє чи гальмує формування педагогічних явищ, процесів, систем якостей особистості. У процесі становлення лідера важко переоцінити значення на установки на успішну професійну діяльність. Відомо, що вирішальну роль у кар'єрі управлінця може зіграти тільки факт його спрямованості на успіх або невдачу. Тому першою педагогічною умовою визначаємо мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях.

Отже, роль педагогіки та психології у формуванні харизматичного лідера є визначальною, та без цих фундаментальних чинників, набувати необхідних якостей та досвіду в лідерстві було б набагато складніше і довше.

Xie Xinyi, China
Scientific adviser: Lapuzina Olena Mykolayivna
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

QUALITY ASSURANCE AND PROFESSIONAL CERTIFICATION IN CHINA HIGHER EDUCATION AS A PART OF TRAINING TEACHERS- LEADERS

The central government's all-round governance of colleges and universities is the core of China's current higher education system. Chinese scholars focus on six aspects: value, implementation, evaluation and analysis, problems and new trends, improvement, and comparative research. Improving the quality of research universities is the key to strengthening international ties and to training the future leaders in high education. Under the leadership of the central government, with the cooperation of local governments and the participation of third-party evaluation institutions, the "China model" of quality assurance has been formed. In the theory of new institutional economics, the influence of institutions must be superior to any other single element. It puts institutions in the process of dynamic development and understands the world from the perspective of development and evolution.

The "China model" is the result of replacement process of ineffective institutions to effective institutions ("211 Project" at the national level, the "985 Project", "Double First-Class"). The teaching evaluation system has effectively changed from qualified evaluation to level evaluation, and then developed to audit evaluation. The evaluation index system is constantly optimized.

The culture with Chinese characteristics has a profound impact on the construction of the quality assurance system and mechanism. Its development process is the process of interaction between the central government, local governments, third-party evaluation institutions, colleges and universities, college students and their parents, and public representatives, and is the process of national will, government goals. It could be payed attention to following problems in the construction of China higher education quality assurance model: unclear accountability subjects, too much

government responsibility, high pressure on colleges and universities, equal political achievements of evaluation results, and cumbersome evaluation process, which lead to the high transaction costs. At the same time, the local government attaches great importance to higher education. Now in China the "championship system" means that the central government will encourage and urge local governments to compete on major economic indicators in the administrative framework of large-scale economic decentralization to local governments through various ways.

The system of China's higher education quality assurance system has an adaptive process, which must change with the change of the environment. It is an important part of improving the quality assurance system in higher education to theoretically analyze the advantages and disadvantages of China's quality assurance system and scientifically predict the changes in the future higher education environment. China has started the practice of professional certification in several professional fields, such as construction, engineering, medicine, and business, and gradually explored a quality assurance mechanism that organically combines professional assessment with professional certification and professional qualification certificates. With China's smooth becoming a member of the Washington Agreement in 2016, it symbolizes that China's professional certification of engineering education has officially been brought into the track of dialogue with the world, and professional certification connects the industry with the world. Under the guidance of the policy, the institutional change is increasingly consistent with China's local environment. China's higher education quality assurance system has gradually formed its own characteristics in the process of development and improvement, and has built a multi-level "China model" for higher education quality assurance, which is a unique overall framework for higher education quality assurance in China.

Summing up experience, taking root in the local area, abiding by innovation and continuous optimization are the way of future development of the "China model" of quality assurance in higher education.

ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ СЕРВАНТ-ЛІДЕРА У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Упродовж останнього часу внаслідок суспільно-політичних змін в Україні висвітлювалось багато негативних тенденцій: зростання нетерпимості й агресії у взаєминах, втрата життєвих морально-ціннісних орієнтацій у певної частини молоді. З огляду на це педагоги покликані стати прикладом служіння своїм учням, щоб бути носієм високої моральної культури в тяжкий час. Педагог повинен служити оточуючим, бути сервант-лідером. Якості сервант-лідера у майбутніх педагогів необхідно формувати під час їх професійної підготовки.

Розробниками теорії лідерства як служіння стали R. Greenleaf, J. Hale, D. Fields та ін. Згідно з цією теорією, яка ще має назву сервант-лідерство, лідерам необхідно звертати увагу перш за все на потреби та цінності своїх послідовників. Сервант-лідерство базується на переслідуванні інтересів послідовників. Ключовим елементом сервант-лідерства є готовність до самопожертви заради досягнення більш високих цілей. Сервант-лідерство не є певним лідерським стилем чи технікою як такою. Це більше манера поведінки, образ дій, що формуються протягом тривалого періоду часу. На основі вивчення наукової літератури ми можемо визначити такі якості сервант-лідера.

1. Увага до інших та вміння слухати. Майбутній викладач вищої школи з якостями сервант-лідера слухає та розуміє оточуючих.

2. Емпатія. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера повинен намагатися зрозуміти справжні наміри та мотиви людей, а не спиратися на оціночні судження, в яких учні завжди гірші за нього самого. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера розвиває особливу проникливість до почуттів студентів і намагається бачити за ними задоволені чи нереалізовані потреби.

3. Відновлення. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера повинен бути готовим підтримати студентів фізично та емоційно.

4. Самоусвідомлення. Майбутній викладач вищої школи з якостями сервант-лідера повинен мати навички рефлексії.

5. Переконливість. Майбутній викладач вищої школи повинен надихати студентів, використовуючи раціональну та емоційну сфери, а не використовувати свою владу.

6. Концептуалізація. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера – це надихаючий лідер, який бачить загальну картину за повсякденними дрібницями.

7. Далекоглядність. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера повинен мати здатність зрозуміти досвід минулого, реальність сьогодення та ймовірні наслідки рішення у майбутньому.

8. Відповідальність. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера повинен брати на себе відповідальність за роботу навчальної групи і бути носієм моральної культури суспільства, тому він повинен захищати цінності, викликати повагу та мати авторитет серед учнів.

9. Зацікавлення у розвитку студентів. Майбутній викладач вищої школи зацікавлений в особистісному розвитку кожного студента. Він уважний до кожного і допомагає отримати знання та навички, які потрібні для реалізації особистісного потенціалу студентів.

10. Створення спільності в навчальній групі. Майбутній педагог з якостями сервант-лідера повинен дбати про створення такого освітнього простору, який надихає учнів на неформальне спілкування.

Отже, можемо зазначити, що Сервант-лідерство в педагогіці – це довгостроковий, трансформаційний підхід до педагогічної діяльності, що має потенціал створення позитивних змін в освіті, зокрема в професійній підготовці. Позитивні зміни полягають в тому, що педагогічна діяльність базується на співпраці здобувачів з викладачами, викладачі проявляють турботу та повагу до студентів і свою місію бачать у служінні учням та суспільству.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

Актуальність нашого дослідження визначається необхідністю формування лідерських якостей у сучасних фахівців в Україні в умовах збройної агресії з боку Російської федерації. Слід зазначити, що в сучасному люди поділяються на тих, які ведуть за собою та ті хто йдуть за ними. Лідер – це той хто веде за собою і той кого наслідують. Раніше панувала думка про те, що лідер це обов'язково керівник та відповідальний за групу людей. Та зараз все трохи по іншому, лідер може бути гарним наставником та навчати тих хто його наслідує, а не тільки керувати. Так, звичайно якщо в певній групі людей немає лідера, який все регулює та дає поради, мало вірогідно, що робота далеко просунеться. Проте все ж таки лідерство не закінчується посадою керівника.

Лідерство – це набір особистих якостей людини, які підкреслюють його особливий керуючий соціальний статус в групі, але, крім цього, лідерство – це також і властивість характеру, котра стає в центрі поведінки та життєвих принципів людини. Людина може бути лідером не тільки для команди, а й для себе. На сьогоднішній день ринок потребує не просто посередні результати, а роботу з величезною досконалістю, і тільки в такому випадку є шанс досягти успіху та показати гідний результат.

Звернувшись до історії ми побачимо, що з давніх-давен мислителі та науковці відмічали, що лідерам притаманні особливі психологічні риси, що забезпечують здатність до впливу на інших. Цікаво, що переліки якостей, визначені різними науковцями, часто виявляються не просто не схожими, а навіть протилежними. Перейдемо до розгляду психологічних особливостей, які можуть мати лідери.

В першу чергу лідер повинен бути психологічно стійким це допоможе в адекватному вирішенні перешкод в будь-якій ситуації. Без готовності швидко пристосовуватися до змін, переорієнтуватися, без уміння знайти підхід до

розв'язання проблем або терміново розв'язати нестандартне завдання важко досягти успіху.

Не менш важливо щоб людина могла адекватно оцінювати себе та свою роботу, завищена чи занижена самооцінка не дасть цього зробити. Ще є важливим те, щоб лідер вмів мотивувати, направляти та переконувати людей, робити все можливе, щоб підвищити працездатність колективу.

Якості які спонукають йти за лідером: комунікативність дозволяє людині швидко та якісно налагоджувати спілкування та вливатися в колектив, гнучкість допомагає лідеру в оптимальному розв'язанні задач та їх перебудові якщо вони перестали бути ефективними, сила волі необхідна для керування власної поведінки та у спрямовуванні активності в необхідне русло незважаючи на обставини, виражені емоції важливо щоб лідер міг адекватно виражати свої емоції при різних ситуаціях, багато енергії, відкритість, компетентність у своїй сфері завжди якісно буде впливати на роботу, харизма – усе це приваблює та вселяє довіру. І найцікавіше деякі думають для чого ж лідеру харизма, що без неї можна обійтися. Зазвичай це ті хто навіть не розуміють, що насправді являє харизма, здебільшого слово «харизма» закріплюється з людьми із шоубізнесу спрямованих на розважальний контент. Та насправді образ харизматичного лідера упродовж багатьох років викликав особливий інтерес науковців.

Харизматичні лідери мають здатність надихати та мотивувати людей так, щоб ті діяли, перевершуючи свої звичайні можливості; діяти, незважаючи на перешкоди та особисті жертви. Харизматичний лідер впливає на людей сильними емоційними проявами, тому що він може зачіпати не тільки почуття, але й розум підлеглих.

Все більше людей починають розвивати в собі лідерство так як це покращує якість життя, бо як згадувалось вище людина може буди лідером навіть для самого себе. Проте в деяких людей закріплюються ті чи інші образи лідерів. Розуміють, що для того, щоб рухатися вперед, досягати нових вершин та успіху їм потрібно стати лідером. Та думка про те що не зможуть зробити

цього, бо не мають тих чи інших якостей обмежує їхні можливості. Мають думку про те, що лідером можна тільки народитися.

Багато років вчені досліджують питання походження лідерів. Дискусія з цього приводу призвела до поділу думок. Одні вважають, що це вибрані люди, які народжуються з унікальним набором лідерських здібностей.

Інші ж переконані, що лідерами стають за допомогою навчання, розвитку та власного зростання. Уоррен Бенніс провів значну кількість часу, вивчаючи поняття лідерів та лідерства. Після того, як він здійснив безліч досліджень з цього питання, прийшов до наступного висновку: “Найбільший міф про лідерство – це те, що ними народжуються, тобто, що лідерство – генетичний фактор. Цей міф стверджує, що деякі люди мають харизматичні якості, яких немає в інших. Це нісенітниця, все навпаки: лідерами не народжуються, ними стають.”

Завдяки цілеспрямованим зусиллям, напруженій роботі та щоденним діям вони досягають свого. Звісно, деякі люди народжуються з лідерськими задатками, які можуть допомогти прискорити особистісний розвиток. Та дослідження показують, що приблизно у 30% – 60% керівників поведінка очільника є набутою. Відповідно, лідерські якості можливо формувати під час освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Тож, вважаємо перспективним напрямком наукових досліджень – особливості формування лідерських якостей у студентів закладів вищої освіти.

Du Jinxiong, China
Scientific adviser: Lapuzina Olena Mykolayivna
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

EXPERIENCE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE FORMATION OF LEADERS-TEACHERS TRAINING IN CHINA

With the continuous reform and development of higher education in China, higher education has further adapted to the requirements for the number and quality of talents, which is a concentrated reflection of the development and quality

improvement of higher education. With the rapid increase of college enrollment, China's higher education has entered the stage of popular development. However, this phenomenon has caused many people in the education sector to worry about the quality of education and the employment of graduates. The demand for higher education continues to rise significantly and the voice of higher education quality is rising day by day, both of which constitute a problem in the development of higher education. Building a reasonable quality system of higher education and improving the quality of higher education has become an important issue in the reform and development of higher education.

For effective realizing all mentioned above, it's necessary to construct of operability quality assurance system. The quality training of leaders-teachers in higher education could be a complex systematic project. From the operational level, the following quality assurance systems must be built:

(1) Teaching quality management system. In order to fundamentally guarantee the continuous improvement of the quality of higher education, in addition to the guidance of advanced concepts and the construction of a high-quality teaching quality management team with specialized evaluation knowledge, we must also build corresponding rules and regulations to provide a basic guarantee for the improvement of the quality of higher education, thereby creating a good foundation and environment.

(2) The guarantee system of teaching conditions. It mainly includes hardware such as teaching infrastructure, teaching instruments and equipment, books and materials, and software such as teachers. The hardware is easy to solve, but the software is the key. The construction of the teaching staff should have both plans and measures.

(3) Teaching quality information system. The key is to clarify the direction, promote teaching reform, establish a talent training model that can adapt to the needs of future development, and ensure that its "products" are marketable and distinctive by studying the needs of the market and training objects.

(4) Educational institutions guarantee system. The normal operation of teaching involves all aspects. It is not only the responsibility of the educational administration department, but also the guarantee of the logistics department. The key is to improve the system, standardize management and coordinate services.

(5) Teaching quality supervision system. The teaching process and links shall be monitored and supervised through the construction of various forms of teaching quality supervision systems such as leaders' listening, experts' listening, and mid-term teaching inspection.

(6) Employment guidance service system. To monitor the quality of graduates, we should take the quality of talent training as the main indicator to measure the level of a university. From the beginning of student employment, we should evaluate the degree of social welcome for graduates and the one-time employment rate of graduates. According to the requirements of marketization and socialization, we should establish a scientific talent quality evaluation system in colleges and universities, establish a market mechanism for higher education quality evaluation, and use the market to test and improve the quality of higher education.

In a word, the construction of the teaching quality assurance and evaluation system of higher education in China is still in the initial stage of development. Therefore, colleges and universities should start with the guarantee and evaluation system to promote the construction of the teaching process monitoring system and evaluation system, and improve the level of running schools and teaching quality on the basis of highlighting the teaching reform and teaching research of higher education.

Ушкало К.О.
Науковий керівник: Боярська-Хоменко А.В.
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ВОРКАУТ ІГРИ

Сучасне суспільство потребує виховання успішної людини з розвинутими лідерськими, діловими якостями, підготовленої для самореалізації в сучасному

світі, яка адекватно реагуватиме на зміни, що в ньому відбуваються, а також постійно самовдосконалюватиметься. Отже, педагогам необхідно приділяти максимальну увагу для розвитку лідерських якостей в учнів базової школи.

Визнавши важливість розвитку та стимулювання лідерства у середній школі, варто звернути увагу на перебудову системи виховання учнів, культуру освіти в цілому, щоб вчасно виявити майбутніх лідерів, підтримувати та просувати їх лідерський потенціал, розвивати їх комунікативні здібності, вміння працювати в команді, адаптуватися до змін. І одним із різноманітних засобів розвитку лідерських якостей є воркаут.

Воркаут – це вулична субкультура (частина загальної фізичної культури з власними характеристиками та філософією), що об'єднує унікальний підхід до навчання, прагнення до універсального розвитку особистості та соціальної активності. До обов'язкових ознак воркауту, які сприяють розвитку лідерських якостей відносять: *по-перше*, прагнення до багатостороннього розвитку особистості, що проявляється в самовдосконаленні та прагненні реалізації себе в інших сферах життя, оскільки тренування – це лише невелика частина життя. А заняття з воркауту дають підлітку впевненість у собі, бо якщо він зміг щось тут досягти, допоміг комусь стати кращим, то зможе досягти всіх цілей в інших сферах життя – в читанні книг, здобутті нових знань, розвитку нових навичок, вивчення інших хоббі; *по-друге*, соціальна активність, яка полягає у передачі досвіду та знань іншим учасникам воркауту. «Кожен вчить кожного» – такий принцип тренування – більш досвідчений може навчити основам виконання різноманітних вправ менш досвідчених; *по-третє*, комунікабельність, оскільки одним з головних аспектів воркауту є заняття в компанії однодумців в якій відбувається передача досвіду, обмін знаннями тощо. Звичайно, можна тренуватися наодинці, але саме тренування в компанії називають справжнім воркаутом. У базовій школі найбільш ефективним, на нашу думку, засобом розвитку лідерських якостей в учнів базової школи засобами воркауту є проведення «Воркаут ігор».

«Воркаут ігри» – це абсолютно новий формат для проведення змагань. Спортсмени долають смугу перешкод, що складається з каскадів перекладин, рукоходів, шведських стінок, брусів і каната. Елементи на майданчику розставлені в дві паралельні лінії, що дозволяє одночасно двом учасникам проходити смугу на час. Змагання проходять в командній першості у вигляді естафети. При підготовці та проведенні таких змагань учні мають можливість спробувати себе у різних ролях від новачка до лідера. За рахунок виконання різноманітних вправ, самовдосконалення та передачі набутих знань та умінь іншим членам групи в учнів формуються ряд лідерських якостей, такі як вміння формувати команду і делегувати повноваження, здатність налагоджувати взаємовідносини як всередині колективу, так і з зовнішніми сторонами, здатність до ведення переговорів і переконання в правоті своєї позиції. Так само при розробці вправ для подолання смуги перешкод самими учнями розвивається творчий підхід, орієнтованість на результат, мотивація, самодисциплінованість і організованість, ініціативність. Отже, при організації та проведенні такого сучасного молодіжного заходу як «Воркаут ігри» серед учнів базової школи відбувається формування лідерських якостей учнівської молоді.

Хазієв А. В.
Науковий керівник: Грень Л.М.
НТУ «ХПШ»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Одними з програмних результатів навчання (визначеними стандартом вищої освіти) для магістрів із соціального забезпечення є володіння методами комунікації у застосуванні різних форм взаємодії та спільної діяльності та застосовування іноземних джерел при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності, вміння висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово. Комунікація – це динамічний процес, що використовується людьми

для обміну ідеями, досвідом та розповсюдження бажаного змісту через мову, письмо, жестикуляцію та мову знаків. Саме комунікація є головною для організації взаємодії з іншими людьми і дозволяє налагодити відносини. Ефективна комунікація створює комфортний, довірчий та психологічно безпечний контекст для сприйняття інформації, вона здатна вирішувати завдання як на рівні індивідуальних осіб, так на рівні груп громадськості, дозволяє долати перешкоди у сприйнятті нової поведінки та мотивувати людей до дії. Комунікація виступає: як життєва потреба, як засіб забезпечення успішності спільної діяльності людей, як засіб презентації і самопрезентації, як засіб формування іміджу, репутації. Тому успішність майбутнього керівника соціального закладу залежить від його соціально-психологічної здатності до спілкування – здатності говорити, висловлювати думки, почуття згідно з виконуваною соціальною функцією й соціальними приписами та здатність слухати, сприймати й розуміти висловлене залежно від соціальної функції слухача, а також соціальних вимог.

Основними результатами успішного спілкування завжди є порозуміння й згода: згода слухача з мовцем, згода чинити, як того вимагає співрозмовник і ситуація. Тому важливими під час спілкування є вміння й методи переконання співрозмовника, аби забезпечити повну згоду й уникнути конфліктності у комунікативній ситуації. Ці вміння входять у професіограму фахівця з питань спілкування, а методи переконання є підґрунтям його професійних знань.

Знання іноземної мови розширює можливості магістра, а в майбутньому – керівника соціального закладу: застосовування іноземних джерел при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності робить його мобільним, здатним переймати досвід організацій інших країн, набувати й удосконалювати свої знання, а також цілеспрямовано вести своїх підлеглих на досягнення кращих результатів у професійній діяльності, спонукати їх до постійного розвитку і саморозвитку.

SMART-ОСВІТА ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

Велика кількість аспектів сучасної життєдіяльності суспільства пов'язано з інформатизацією, що свідчить про тенденцію переходу інформаційного суспільства до суспільства знань або SMART-суспільства, метою якого є покращення всіх галузей життєдіяльності людини засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Учені розглядають SMART-навчання як освітній процес з використанням технологічних інновацій та Інтернету, що забезпечує студентам можливість набуття професійної компетентності на основі багатоаспектності і неперервного оновлення змісту навчальних дисциплін.

Вперше термін «SMART» увів P. Drucker у 1954 році. Перші літери цього терміну означали: S – Self-Directed; M – Motivated; A – Adaptive; R – Resourceenriched; T – Technology. Слово «Smart» у перекладі на українську мову означає кмітливий, тобто такий, що сприяє розвитку розумних технологій у контексті освітянського простору. SMART-суспільство тлумачать як «Розумне суспільство» тобто таке, що сприяє розвитку розумових технологій в контексті розвитку освітнього простору і цивілізації взагалі. Ключовим у властивості «SMART» є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем, тому SMART – це властивість системи чи процесу, що проявляється у взаємодії з оточуючим середовищем і наділяє систему здатністю: адаптації до мінливих умов; самостійного розвитку і самоконтролю; ефективного досягнення результату, що й повинна культивувати інноваційна освіта.

Вирішенню проблем реформування освіти сприяє формування концепції SMART-освіти, яка передбачає створення інтелектуального середовища для постійного розвитку компетентностей всіх суб'єктів освітнього процесу.

Основна мета SMART-освіти – розвивати навички необхідні для успішної діяльності в умовах цифрового суспільства. Парадигма SMART-освіти зумовлює гнучкість, наявність великої кількості джерел, максимальну різноманітність мультимедіа, здатність швидко і просто налаштуватися під рівень і потреби студента, активний обмін досвідом та ідеями, персоніфікацію курсу, економію часу на доопрацювання вже існуючого навчального контенту.

Науковці виокремлюють такі основні характеристики SMART-освіти: можливість реалізації безперервності освітнього процесу і цілісності навчальної інформації; незалежність від часу і місця, доступ до навчальної інформації; автономність викладача і студента; визначення різних мотиваційних моделей; результативність освітнього процесу, що вимірюється не стільки отриманими знаннями, скільки можливістю їх застосовувати на практиці; гнучкість і можливість налаштувати навчання під індивідуальні параметри учня.

Саме SMART-технології дозволяють розробляти інноваційні навчально-методичні матеріали, а також формувати індивідуальні траєкторії навчання для студента, зокрема, стосовно його лідерських намагань. Навчання можна організувати не тільки в навчальних аудиторіях, а й удома і у будь-якому місці. Основним же елементом, що зв'язує освітній процес, стає активний освітній контент, на базі якого створюються єдині репозитарії, що дозволяють зняти часові та просторові рамки. Студенти одержують можливість самостійно або за технологією «перевернутого» навчання вивчати навчальні дисципліни за електронними матеріалами, дивитись лекції в он-лайн або оф-лайн режимах, тестуватися, брати участь у телекомунікаційних проектах.

Таким чином, SMART-освіта відкриває нові можливості для педагогів, надає можливість ділитися досвідом, підвищувати свій професійний рівень, економити час, більше займатися наукою, постійно вдосконалювати освітній контент.

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Для успішного навчання та виховання здобувачів вищої освіти різних рівнів підготовки (бакалавр, магістр, PhD) викладачу-лідеру недостатньо знань та вмінь. У XVII ст. видатний чеський педагог Я.А.Коменський зазначав, що викладач має володіти мовою і собою, застосовувати дисципліну без гніву, збудження, ненависті, з простотою та щирістю. Підготувати сучасного конкурентоспроможного фахівця-лідера може тільки викладач-лідер. Тож, сучасний викладач-лідер – завжди яскрава особистість, кожний з них має власну техніку впливу, взаємодії, спілкування, саморегуляції.

Поняття "техніка" походить від грецького слова *technikos* – вправний, і означає сукупність прийомів та пристосувань. Техніку викладача називають педагогічною. У 20-х роках XX ст. її розуміли як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять.

Нині педагогічну техніку визначають як систему вмінь викладача, що дає змогу використовувати власний психофізичний апарат для досягнення ефективних педагогічних результатів.

Отже, викладачу необхідні не тільки знання, уміння, але й техніка, яка дає змогу враховувати особливості впливу підсвідомості на поведінку та використовувати психотерапевтичні прийоми самозахисту і впливу на інших для збереження здатності до самоцілення та впровадження здорового способу життя. Педагогічна техніка дає можливість використовувати психофізичний апарат викладача для досягнення бажаних педагогічних результатів.

Педагогічну техніку умовно можна поділити на зовнішню і внутрішню відповідно до мети її використання.

Внутрішня техніка – створення внутрішнього переживання особистості, психологічне налаштування вчителя на майбутню діяльність через вплив на

розум, волю й почуття. Зовнішня техніка – втілення внутрішнього переживання вчителя в його тілесній природі: міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці.

Тож, педагогічна техніка як складова педагогічної майстерності уявляє собою форму організації поведінки викладача, яка включає дві групи умінь: уміння управляти собою та уміння взаємодіяти у процесі вирішення педагогічних задач. Перша група умінь – володіння тілом, емоційним станом, технікою мови. Друга – дидактичні, організаційні, володіння технікою контактної взаємодії. Педагогічна техніка – це сукупність раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки педагога, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи з окремим індивідом чи колективом відповідно до поставленої мети навчання та виховання з урахуванням конкретних об'єктивних і суб'єктивних умов.

Важливими складовими педагогічної техніки є: мистецтво одягатися з урахуванням особливостей професійної діяльності; володіння своїм тілом: уміння ходити, сидіти, стояти; володіння мімікою, жестами; сформованість мовленнєвої культури: правильне професійне дихання, чітка дикція, належні темп і ритм, логічна побудова висловлювань тощо; вироблення оптимального стилю в навчально-виховній діяльності; уміння вправно й доцільно здійснювати окремі дидактичні операції (писати на дошці, користуватися технічними й наочними засобами навчання, ставити запитання, слухати відповіді, оцінювати навчальну діяльність студентів тощо); здатність керувати своїм психічним станом і станом вихованців (дихання, напруження м'язів, емоції, увага, уява, спостережливість).

Таким чином, педагогічна техніка як сукупність професійних умінь сприяє гармонійному поєднанню внутрішнього змісту діяльності викладача-лідера і зовнішнього його вираження. І тоді майстерність викладача-лідера проявиться в синтезі духовної культури і педагогічно доцільної зовнішньої виразності.

ЛІДЕРСТВО І РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Однією з провідних тенденцій сьогодення виступає розробка й системне застосування високих інноваційних технологій. Водночас через загострення конкуренції і прискорення науково-технічного прогресу відбуваються швидкі й часом глибокі зміни цих технологій. Помітно скорочується їхній життєвий цикл, виникає необхідність регулярного навчання і перепідготовки персоналу. Однак притаманні багатьом людям невпевненість у собі та своїх можливостях, а то й просто звична лінь стоять на заваді їхньої перепідготовки й оволодіння новими перспективними технологіями.

За цих умов істотно зростає роль лідерства як специфічного соціально-психологічного явища та лідерів як своєрідних «двигунів» не тільки науково-технічного, але також і соціального прогресу. Їхній м'який, але дійовий вплив на людей, їхня харизма та власний приклад постійного підвищення рівня своєї професійної компетентності активно сприяє формуванню належних мотивів професійного та особистісного розвитку виконавців. Однак неформальний характер керування людьми та їхньою спільною діяльністю з боку лідера для забезпечення бажаної ефективності вимагає від нього навчитися перш за все управляти собою. Це вимагає відповідного завдання в системі освіти.

Однак істотно більш плідним уявляється оволодіння лідером навичками самоуправління шляхом самоосвіти й наполегливого самовиховання. Успішне ж виконання цього завдання в системі освіти має забезпечувати цілісну єдність цілей з навчання, виховання й системного розвитку лідера як професіонала та особистості. В той же час це достатньо складне й відповідальне завдання. Як стверджував свого часу Сократ, виховання – справа важка, і поліпшення його умов є одним із священних обов'язків кожної людини, бо немає нічого важливішого, ніж освіта самого себе та своїх ближніх.

Про складність належного виконання цих завдань в системі освіти може свідчити певне ігнорування потреби студентів у людинознавчій підготовці та поширення технократизму мислення. Безумовно, професійна підготовка вкрай необхідна, оскільки вона виступає надійною основою розвитку і плідного використання інноваційних технологій. Однак використовувати їх будуть ті люди, на яких і спрямовано лідерський вплив. Його ж ефективність істотною мірою визначається не лише харизмою лідера, а й його культурою, психолого-педагогічною компетентністю, розумінням ним цілей і потреб, прагнень та інтересів людей, здатністю перетворювати їх на своїх прихильників.

З цих позицій уявляється надзвичайно корисним впровадження у план і програму підготовки магістрів з технологічних спеціальностей навчальної дисципліни «Психологія лідерства в освіті». Знайомство з її цілями і змістом сприяє оволодінню майбутніми науковцями і педагогами саме тими знаннями, які для них вкрай необхідні для побудови плідних взаємовідносин з людьми, ефективного впливу на них та успішного досягнення очікуваних результатів спільної діяльності. Високий професіоналізм як важлива атрибутивна риса лідера виступає однією з визначальних передумов його ролі у розвитку інноваційних технологій. Цей наш професіоналізм формується спеціальними кафедрами. Однак практичне використання інноваційних технологій вимагає професіоналізму та відповідальності виконавців.

Їх спрямування на оволодіння цими технологіями та мотивацію їхнього використання мають здійснювати лідери, у структурі професіоналізму яких важливе місце належить психолого-педагогічним знанням та умінням, високій комунікативній компетенції, загальній та управлінській культурі. А ці якості лідер значною мірою отримує в процесі практичної діяльності та самоосвіти. Вони являють собою важливий ресурс лідера як професіонала та особистості, виступають істотним чинником його професійного і життєвого успіху та заслуженого авторитету з боку його оточення. Таким чином, людинознавча підготовка фахівця, особливо майбутнього лідера, повинна розглядатися як надзвичайно важливий компонент освітнього процесу.

LEADERSHIP AND CHARISMA

The concept of charismatic leadership was developed by the German sociologist M. Weber. He was the first to pay attention to the phenomenon of charisma, studied the role of a charismatic personality in the history of humanity. He introduced the concept of "charisma" into scientific circulation with his work "Economy and Society". He revealed the conceptual provisions of the theory of the charismatic personality, the reasons and consequences of its implementation in it and studied its relationship with the rest of society as well. He considers charisma as the basis of one of the types of legitimate rule – charismatic. It arises from the relationship between a leader endowed with special qualities and the ability to influence people, and his followers, who perceive them as supernatural, superhuman, "gifted" from above to fulfil a special mission. It must meet the expectations of followers, and the leader himself must constantly reinforce his exclusivity and the right to unconditional power

There are many theories and typologies of leadership, and not every type of leader must necessarily be endowed with charisma. However, if you pay attention, for example, to the figures of the most famous politicians, heads of states, national leaders, it will turn out that most of them certainly possessed charisma. In general, leadership is still a much broader concept. A charismatic person may well be a person who does not pretend to be a leader, but who has found himself in his work and has a bright personality. One can argue about whether charisma is given by God or nature, or what forms the external presence in the environment, but there is no doubt that you cannot artificially make a person a charismatic leader, if this person is completely devoid of leadership qualities. It should be noted that there are many potentially charismatic people, who have not realized their abilities, however. Therefore, charisma is a rather complex phenomenon that needs further research.

ОБГРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ, РОЛІ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

В наш час, емоційний інтелект грає велику роль у формуванні харизматичного лідера. Визначений як навичка чи здатність, необхідна для розпізнавання, оцінки та контролю власних емоцій, емоцій інших людей чи емоцій цілих груп, що стала широко популярною в управлінських текстах та у спорідненій з ними літературі завдяки своїй здатності посилювати та капіталізувати людський потенціал.

Цілком імпонує думка дослідників О. Романовський, О. Пономарьов, С. Калашнікова, А. Книш та інших, які зазначають що у прагненні підтримати когнітивні, емоційні та фізичні ресурси харизматичного лідера, використання емоційного інтелекту є сучасним інструментом ефективного управління, який дозволяє керувати великою кількістю працівників, що часто виконують унікальний (специфічний) набір ролей.

Важко не погодитися із думкою дослідників Т. Гура, Л. Грень, Л. Карамушки та інших, які слушно відзначають, що емоційні та особистісні компетенції є двома основними факторами, які, як доведено, безпосередньо пов'язані із продуктивністю (результативністю) в робочих умовах, що робить їх ідентифікацію та аналіз необхідними для ефективного менеджменту, так само як і зростаючий розвиток людського капіталу організації.

Тож, частково, емоційний інтелект – це відповідь на проблеми, з якими стикається лідер у сучасному світі. Із зростаючими видатками та постійною вимогою випускати більше продукції за менші кошти, існує необхідність у розробці більш високого стандарту лідерських якостей, які ефективно відповідатимуть на виклики високої плинності кадрів, мінливого бізнес-середовища та постійно зростаючу потребу у покращених товарах та послугах.

Переконливими є висновки дослідників О. Дубініної та О. Ігнатюк, які ґрунтуються на аналізі значного фактичного матеріалу формування професійно важливих якостей харизматичного лідера як в системі «людина-людина», так і «людина-техніка», в розвитку і реалізації їх особистісно-професійного потенціалів. Варто відзначити, що вирішення цих проблем виявлено в лідерах, які володіють технічними знаннями, так само добре, як і емоційними та соціальними навичками, що дозволяють прийняти та подолати вище згадані виклики та посилити людський потенціал їхніх організацій, при досягненні своїх особистих планів.

Як переконливо свідчать дослідження (С. Калашнікова, О. Романовський, Б. Головешко, М. Чеботарьов та інші) Будь-якій організації, яка є провідною у своїй галузі, потрібно зберегти своїх найкращих працівників, щоб залишатись конкурентоспроможною. І якщо поглянути на фактори, які сприяють на найвищому рівню креативності та ефективності на робочому місці в цих видах бізнесу, можна знайти складові емоційного інтелекту в 9 випадках із 10. Це тому, що тривалість працевлаштування безпосередньо пов'язана із істосунками окремих осіб з їхнім безпосереднім керівником. Деякі дані показують, що лише 11 відсотків працівників, які оцінили свого керівника як «чудового», розглядали б можливість нового працевлаштування. Для порівняння – 40 відсотків з тих, що оцінили свого керівника як «поганого», розглядали б можливість свого звільнення.

Тож, варто підсумувати, що особисті навички можуть допомогти знайти чудову роботу, проте емоційний інтелект є тим, що дозволить зберегти її і, що важливіше, отримати підвищення та мотивувати тих людей, хто навколо Вас. Чим вище харизматичний лідер буде просувається, тим більш вирішальним стане емоційний інтелект– що, насправді, не дивно, з огляду на високий ступінь лояльності, який потрібен, аби надихати людей на досягнення великих, складних чи довгострокових цілей.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПРИЯТЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

Розвиток сприятливого соціально-психологічного клімату в школі є умовою підвищення успішності в класі, зростання задоволеності учнів навчанням і спілкуванням з однокласниками. Сприятливий клімат не є простим наслідком проголошених девізів і зусиль вчителів та психологів, а являє собою підсумок систематичної виховної роботи з членами колективу, здійсненням психологом психокорекційних заходів, спрямованих на нормалізацію відносин між вчителями, учнями та батьками.

Формування та вдосконалення соціально-психологічного клімату - це постійна робота практичного психолога. Це є справа не тільки відповідальна, але і творча, що вимагає знань його природи і засобів регулювання, уміння передбачати ймовірні ситуації у взаєминах членів шкільного колективу. Формування сприятливого соціально-психологічного клімату вимагає, особливо від вчителів і психологів, розуміння емоційного стану, настрою, душевних переживань, хвилювань школярів, підтримання толерантних відносин в учнівському колективі.

Розглянемо причини, що заважають розвитку сприятливого соціально-психологічного клімату, які найчастіше зустрічаються в школі, а також фактори, що впливають на забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату в шкільному колективі.

1. Одним з важливих показників психологічного клімату в колективі, що є частою причиною несприятливого клімату є конфліктні ситуації. Однією з причин підвищеної конфліктності може бути розподіл влади між учасниками колективу. Вивчення закономірностей функціонування колективів вказує на те, що навіть в самих малих, неорганізованих колективах, як правило, виникає ця проблема. Колектив ділиться на рядових членів і лідерів. Лідерство - це

здатність чинити вплив на окремих індивідів і колектив в цілому, зокрема, направляти їх зусилля на досягнення цілей. У всякому організованому колективі є формальні і неформальні лідери. Коли клас не згоден з висунутим формальним лідером, коли вони вважають, що він не відповідає професійним характеристикам, тоді виникають невдоволення, конфліктні ситуації, конфлікти. Тому під час призначення формального лідера в класі необхідно враховувати класному керівнику цю закономірність. А психолог за допомогою соціометрії повинен допомогти класному керівнику в цьому питанні.

2. Заважають розвитку соціально-психологічного клімату і особистісні якості школярів. Прикладом таких якостей виступають лінь, грубість, консерватизм, небажання навчатися, підкорятися керівникові, відсутність «творчої наснаги», небажання йти на контакт один з одним. Тому необхідно розвивати під час уроків та в позаурочний час вольові якості учнів, підвищувати інтерес до навчання, розвивати емпатію та комунікацію у школярів, розвивати згуртованість учнів в класі. Психолог разом з класним керівником повинен проводити заходи, що сприяють формуванню цих якостей, а саме, екскурсії до музеїв, театрів, туристичні походи, участь в виховних заходах школи тощо. При цьому психолог повинен постійно спостерігати за поведінкою учнів для розробки їх психологічної характеристики, яка є обов'язковою в картотеці практичного психолога школи, особливо це стосується школярів з девіантною поведінкою.

3. Визначальним фактором для формування сприятливого соціально-психологічного клімату є ступінь задоволеності навчанням класом. Одна з причин, які заважають розвитку клімату, виникає при не співвідношенні інтересів і цілей школи, учнів та батьків. В такому випадку, учні не співвідносять себе зі школою, вони функціонують окремо один від одного. Інтереси і цілі учнів, батьків і школи повинні бути невід'ємними один від одного. Кожен учень повинен розвивати свої творчі і навчальні здібності, тому школа повинна створювати для цього сприятливу атмосферу. Важливу роль для учнів має можливість підвищувати свої оцінки. Коли школа не забезпечує ці

вимоги своїм учням, коли не існує перспективи розвитку їх здібностей, то починають виникати проблеми у відносинах між вчителями, батьками та однокласниками.

Таким чином, розвиток сприятливого соціально-психологічного клімату, не повинен залишатися без уваги, тому психологи повинні постійно моніторити причини виникнення конфліктних ситуацій та своєчасно здійснювати психокорекційну та психопрофілактичну роботу з учнями, мати постійний зв'язок з класними керівниками, дирекцією школи та батьками школярів.

СЕКЦІЯ 5

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Голова секції: проф. Архієреєв С.І.

Секретар секції: доц. Волоснікова Н.М.

Буракова Д.О.

Науковий керівник: Решетняк Н. Б.

НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Актуальність теми полягає в тому, щоб розглянути і детальніше дізнатися, які наслідки принесла пандемія в соціально-економічній сфері розвинутих країн. Сучасна людина вже стикалася з різними епідеміями, проте епідемії були обмежені певною областю і не завдавали настільки значної шкоди світовій економіці, як COVID-19. Пандемія змінила нашу соціальну та економічну поведінку. Ось кілька, на мою думку, найімовірніших наслідків, які залишаться з нами.

Компанії, які пропонують цифрові послуги та електронну комерцію, отримають короткострокові та довгострокові вигоди. Ті компанії, які надають товари та послуги без фізичного контакту з клієнтами, стануть короткостроковими переможцями. До цієї категорії належать різні віддалені робочі сервіси (Zoom, Microsoft Team), компанії віртуальної реальності (Oculus), платформи для переглядів фільму (Netflix). Також переможцями у короткостроковій перспективі виявляться платформи електронної торгівлі, служби доставки їжі та логістичні компанії. Коли економіка стабілізується,

вигоди для цих компаній в основному зберуться, тому що звички споживачів вже змінилися.

Віддалена робота стане нормою. З приходом віддаленої роботи життя та стиль співробітників досить змінився. Їм більше не потрібно вдягати костюм і їздити в офіс, графік став еластичнішим. Багато хто вже настільки пристосувався до нових умов роботи, що, коли криза закінчиться, компаніям буде важко і дорого відмовляти своїм співробітникам у цьому. Поки працівники економлять час та гроші на дорогу, роботодавці знижують адміністративні витрати. Внаслідок цього деякі компанії готові переглянути умови праці. Перевести бажаючих на постійне або часткове віддалення планують багато великих компаній, наприклад Microsoft і Facebook.

Телемедицина стане новою нормою. Лікарі тепер проводять віддалені візити, можуть надсилати електронні листи пацієнтам та спілкуватися з ними у відеочаті. Постачальники страхових послуг тепер повинні компенсувати витрати на послуги телемедицини. Хоча ці заходи були оголошені тимчасовими, ті, хто вже зіткнувся із зручністю та економічною вигодою телемедицини, не захочуть відмовлятися від неї. Як тільки криза вщухне, медичне обслуговування надаватиметься дистанційно за умовчанням, а не за потребою. Найкращі лікарі зможуть консультувати набагато більше пацієнтів. Пропозиції телеохорони здоров'я будуть прагнути до досконалості та поширюватися. Продукти для тестування та діагностики вдома стануть ефективнішими, з'являться пристрої для постійного відстеження симптомів.

Хорошу репутацію почала набирати онлайн-освіта. Популярність платформ, які дозволяють отримувати додаткові навички і освоювати нові професії, росло ще до пандемії коронавірусу, але через локдаун гравці ринку EdTech отримали новий приплив інвестицій і користувачів.

В Україні також є такі нововведення. Більшість фірм перейшли на дистанційний режим роботи. Якщо подивитися на тренди серед вищих позицій, то побачимо, що віддалена робота стала вже нормою. Найпопулярнішим трендом під час пандемії в Україні стала доставка. Послуги з доставки, а також

вся інфраструктура, пов'язана з ними, через спалах коронавірусу почали зростати небувалими темпами. Це настільки стало зручно, що після ослаблення ковіда люди не перестають користуватися даним сервісом. Коронавірус змусив українських ретейлерів прискорити впровадження нових технологій та запустити додатки для доставки продуктів додому (Raketa, Glovo). В Україні популярною залишається онлайн освіта. У зв'язку з карантинном у людей з'явилося більше часу на самоосвіту. Зростає попит серед студентів та молодих людей, які вже знайомі з процесом онлайн навчання, але раніше через постійну офлайн зайнятість на роботі відкладали курси, багато іноземних університетів почали пропонувати безкоштовні онлайн лекції. Надалі ринок продовжить розвиватись. Адже молоде покоління вже зараз постійно живе в інтернеті, залишаючи за собою цю звичку і в дорослому житті. Також в Україні почали добре розвиватись сервіси відеозв'язку. В основному це пов'язано з віддаленою роботою та дистанційним навчанням.

Таким чином, нововведення завдали кардинальних змін. Своїм впливом пандемії вдалося торкнутися таких сфер, як фінанси, політика, освіта, спорт, культура. Не обійшла стороною дана пандемія та сферу економіки, в якій вже до сьогодні відбулися масштабні коригування та зміни. Спробувавши жити з ними, більшість людей визнали це зручним. З настанням цього вірусу світ повністю змінився. Пандемія прискорила соціальні та економічні зміни, на які за звичайного життя пішли б роки.

Волосніков М. С.
Науковий керівник: Абрамов Ф.В.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ В ВИНИКНЕННІ ТА ПОШИРЕНІ КОРУПЦІЇ

Корупція є однією з тих небагатьох проблем чия актуальність не викликає жодних сумнівів як у науковців, так й у політичних лідерів. Велика кількість негативних наслідків до яких може призвести виникнення та поширення

корупції – падіння рівня ВВП, скорочення прямих іноземних інвестицій, зростання соціального напруження, уповільнення євроінтеграційних процесів та, як наслідок, культурна та економічна ізоляція – обумовлює необхідність термінового пошуку надійних та ефективних заходів боротьби та, що найважливіше, попередження цього небезпечного явища.

Метою даної роботи є виявлення ролі неформальних правил у виникненні та поширенні корупції та визначення пріоритетних заходів з підвищення ефективності антикорупційних реформ.

Антикорупційні заходи будуть ефективними тільки в тому випадку якщо вони будуть спрямовані на усунення чинників, що сприяють виникненню та поширенню корупції. У випадку бюрократичної корупції таким чинником виступають трансакційно неефективні чинні формальні правила, що спонукають до укладання корупційної угоди, одночасно, як чиновників, так й клієнтів. Таким чином, обов'язковим елементом успішних антикорупційних реформ має бути підвищення ефективності чинних формальних рамок країни. Проте не менш важливою складовою антикорупційних заходів має бути й усунення чинників, що не будучи безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції суттєво полегшують процес укладання корупційної угоди. Найнебезпечнішим з подібних чинників є корупційні культурні традиції, що суттєво полегшують для клієнтів та корумпованих чиновників процес укладання корупційної угоди. Тобто суттєво зменшують рівень трансакційних витрат укладання корупційної угоди.

Таким чином, з урахуванням вище викладеного, ми можемо зробити наступні висновки:

- єдиною безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції є неефективність чинних формальних правил, що спонукають клієнта до укладання корупційної угоди з чиновником, підвищуючи рівень його трансакційних витрат бюрократичних процедур, та, одночасно з цим, створюють для чиновника достатньо можливостей для надання корупційних послуг, надаючи останньому широкі дискреційні повноваження;

- неформальні правила не будучи безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції суттєво полегшують процес укладання корупційної угоди між клієнтом та корумпованим чиновником;

- підвищення ефективності антикорупційних реформ вимагає застосування комплексу заходів, що націлені не лише на усунення безпосередньої причини виникнення та поширення корупції – неефективних чинних формальних правил – але й на усунення чинників, що сприяють зазначеним процесам – корупційних неформальних правил.

Євдокименко П.С.
Науковий керівник: Сідельнікова І.В.
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ВЕРТИКАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ФІРМ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА ОБМЕЖЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Інтегровані підприємства є тією ланкою, що пов'язує мікро- і макрорівень економіки, і дозволяють концентрувати інвестиційний та інноваційний потенціал, дають поштовх до розвитку нових галузей і видів діяльності, а отже мають важливе значення для розвитку національної економіки.

Як показує світовий досвід і вітчизняна практика господарювання, сучасні фірми розвиваються, обираючи інтеграційні, диверсифікаційні стратегії зростання чи їх поєднання. Серед інтеграційних стратегій уваги заслуговує вертикальна інтеграція, яка, на думку багатьох науковців, є шляхом до успіху в становленні конкурентоспроможних підприємницьких структур.

Вертикальна інтеграція означає об'єднання виробників сировини й матеріалів з переробними підприємствами, збутовою мережею для організації замкнутих циклів виробництва й реалізації кінцевої продукції, що на практиці здійснюється у формах виробничої контрактації, вертикальної кооперації, інтеграції власності або корпоративної інтеграції.

Важливими наслідками вертикальної інтеграції для фірм виступають різні види економії поточних витрат. У результаті володіння конкурентними перевагами зростають обсяги виробництва продукції та посилюється ринкова влада фірм. Ринковими наслідками вертикальної інтеграції фірм виступають посилення бар'єрів мобільності, зростання ринкових бар'єрів входу та виходу. У результаті вертикальної інтеграції скорочується кількість ринкових операторів, зростає рівень ринкової концентрації, знижується рівень конкуренції як на ринках проміжної, так і кінцевої продукції. Вертикальна інтеграція здатна змінювати технологію виготовлення кінцевої продукції.

Жуков А.
Науковий керівник: Яцина В.В.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні українська економіка переживає безпрецедентне за всю свою історію потрясіння внаслідок повномасштабної військової агресії країни-окупанта. Звісно, це негативно відображається на всіх ланках економічної системи України. Скорочення експортного потенціалу, виробництва основних видів продукції, закриття портів, руйнування логістичної та інженерної інфраструктури, значний відтік кадрів за кордон і часткове переселення населення в західну частину призводять до неухильного падіння економічного потенціалу та погіршення життєвого рівня людей.

Важливим за таких умов є підтримка економіки України на належному рівні та у найближчій перспективі досягнення довоєнних економічних показників розвитку.

Треба відзначити, що на відміну від перших днів війни, коли українська економіка майже зупинилась, на сьогоднішній день можна бачити поступове відновлення життєво важливих галузей, а також суттєву економічну підтримку бізнесу з боку держави та іноземних партнерів. Для підтримки стабільності

української економіки було запроваджено програму релокації підприємств шляхом переміщення бізнесу з регіонів, що знаходяться поблизу або в зоні бойових дій у безпечніші регіони на Заході України. Також урядом було впроваджено нову економічну стратегію функціонування в умовах воєнного стану, щоб покращити економічну ситуацію та сформувати фундамент для післявоєнного відновлення. Ця стратегія поєднує у собі заходи щодо підтримки бізнесу шляхом надання грантів, створення робочих місць та працевлаштування безробітних, державних закупівель, будівництва та кредитування.

Тісна співпраця та координація зусиль державного та підприємницького сектору країни неухильно призведуть до синергетичного ефекту і стануть запорукою сталого неухильного економічного зростання України.

Зборщик Т.Л.
Науковий керівник: Волоснікова Н.М.
НТУ «ХП»

ОГЛЯД ВПЛИВУ ВІЙНИ НА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

З 24 лютого 2022 р. бізнес України зазнав значних збитків та руйнувань. За даними Міністерства цифрової трансформації 46,8 % підприємств досі зупинені або майже зупинені. А загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу з 24.02.2022 р. оцінюються у \$85 млрд.

Такі втрати дуже болючі для національної економіки. Але через небезпеку в деяких регіонах бізнес немає можливості працювати. Тому Уряд створив та розробив Програму релокації бізнесу, таким чином є можливість відновити повноцінну роботу підприємств та поліпшити економічне становище.

Згідно з методологією PDNA Світового банку, станом на 1 липня загальна вартість завданих промисловості збитків оцінюється у 8,1 млрд дол., що становить майже 4,1% ВВП країни у 2021 році, 6,3% загальних активів і вражаючи 24,9% сукупного розміру власного капіталу в усіх промислових підсекторах України станом на 3 квартал 2021 року. Іншими словами, під

загрозою знаходиться майже чверть інвестицій у сектор, оскільки значна кількість активів наразі знищена. Найбільше збитків завдано приватному сектору – 5,35 млрд дол. США (66,3% від загальної суми); решту – державному сектору.

Більшість підприємств повністю зруйновані й потребують відновлення з нуля (64,9% або 5,3 млрд дол. США).

Якщо розглянути процес транспортування підприємства, можна зіткнутися з проблемами габаритності та транспортабельності основних фондів компанії. Це каже про те, що, наприклад, компаніям ІТ-сфери потрібно перевезти мінімум обладнання, задіяти менше транспортних засобів - це безпека водіїв. Великим підприємствам з об'ємним устаткуванням треба залучити більше людей та транспортних засобів для демонтажу та транспортування. Чим більше ось такого нагромадження, тим важче все організувати. А в більшості випадків все тісно пов'язано з часом, бажано за мінімальні терміни все здійснити. Крім того перевезти обладнання одна справа, а евакуювати тварин з господарства ще важче. Але такі дії теж є необхідними, бо, на жаль, велика кількість худоби гине, але ж

Промисловий потенціал України історично був зосереджений у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській та Запорізькій областях, тож в західній частині функціонує мало технопарків. Якщо розвинути цю галузь, то можна досягти значних успіхів. Будуть привабливі умови для підприємців продовжувати і нарощувати свою діяльність. В більш довгостроковій перспективі це може свідчити про вкорінення бізнесу на західній території країни. Таким чином в майбутньому, коли ситуація стабілізується, для бізнесу буде гарна можливість розширити функціонал. Тобто залишитися на Заході та водночас відновити бізнес на минулій території.

Але проблеми інвестицій це не розв'язує, тому уряд покладає великі надії на допомогу міжнародних донорів та інвесторів. Наразі ведуться активні переговори про залучення міжнародної фінансової допомоги для сприяння розгортання потужностей бізнесу в західних регіонах України.

Наступною проблемою є розселення персоналу. Підприємство зацікавлене зберегти якомога більше своїх працівників, залишити їх на робочих місцях. Тому разом з переміщенням основних виробничих фондів підприємства відбувається переїзд колективу. Це призводить до необхідності розселити всіх підлеглих. Це складно, враховуючи кількість ВПО на безпечних територіях - 6,9 млн осіб.

В безпечних регіонах, де повернулися до очного навчання школи і університети, приміщення цих закладів вже немає можливості використовувати як житло для людей. Тож бізнес і держава кажуть про необхідність масового будівництва тимчасового житла для переселенців. Але таке житло має бути належної якості.

За даними опитування від “Факти” – 8% опитаних не будуть повертатися додому. Ще одним проблематичним аспектом є логістика, пошук шляхів доставки сировини, реалізація товару. Вирішення цієї проблеми спершу варто пов'язати з вибором нової локації. Тобто для переїзду треба обрати місце, враховуючи зручність доставки сировини, відправку товарів і т.д.

Другим важливим моментом є пошук компанії-перевізника. Тут знову варто звертати увагу на фірми, які теж перемістилися у безпечний регіон. Склалися такі умови, що і підприємства, і перевізники створюють нові шляхи свого функціонування. При цьому вони потенційно корисні один для одного. А через те, що обидві сторони тільки формують свою роботу, можна на взаємовигідних умовах розпочати співпрацю і таким чином підтримати один одного. Цей варіант буде корисним для економіки. Бо багато перевізників від 24 лютого втратили роботу і не працюють на економіку держави, якій потрібно допомагати.

З урахуванням вищенаведеного можна зробити висновок, що при вирішенні кожної проблеми потрібно шукати шляхи, які будуть корисні не лише підприємству, що релокує, а й іншим економічним суб'єктам. Проблему транспортування підприємства можна спростити, залучивши до процесу компанію-перевізника, що теж релокує. Проблему вибору локації можна

вирішувати разом з державою та міжнародними спонсорами, за допомогою розвитку галузі технопарків, що створить привабливі умови для розвитку індустрії тепер і на далі. При вирішенні проблеми розселення персоналу теж варто враховувати фінансову допомогу інвесторів і залучити до співпраці весь потенціал як власний, так і інших компаній. Тим самим, побудувавши нові будинки - вирішити проблему теперішнього розселення і майбутнього попиту на постійне житло. Логістичні проблеми треба починати вирішувати ще до переміщення, попередньо обирати локацію з вигідним сполученням.

Варто поєднати зусилля заради блага власного підприємства та економіки в цілому. В більш безпечні регіони переїхали 725 підприємств, з них 528 вже відновили свою діяльність на новому місці.

Калашник М. Ю.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХПІ»

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ЙОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

Сьогодні ми живемо у матеріальному світі, де гроші стали важливим компонентом у житті кожного, адже саме вони є однією із складових гідного існування. Проблема зайнятості є актуальною, бо за визначенням є діяльністю громадян, пов'язаною із задоволенням особистих та суспільних потреб за допомогою отримання доходу. Повномасштабні воєнні дії, що відбуваються на території України, мають значний вплив на становище рівня зайнятості населення України, призводять до руйнування цивільної та економічної інфраструктури, скорочення чи згорання виробництва економічних суб'єктів на територіях, де відбуваються активні бойові дії чи окупованих територіях, порушення логістичних зав'язків, втрати робочих місць.

Війна спричинила кризу і одним із її найвідчутніших наслідків є втрата доходів працездатного населення. Результати досліджень соціологічної групи «Рейтинг» засвідчують падіння доходів під час війни у 64% українців, у 18%

опитаних незначно зменшився дохід, 32% -відчули значне зменшення доходу, 14% втратили практично всі доходи. Зниження доходів працездатного населення, або повна чи часткова їх втрата призвели до виснаження заощаджень. Найбільших втрат зазнали мешканці переважно вікової категорії 30-49 років Півдня та Сходу України через активні бойові дії на цих напрямках.

Масштабні втрати робочих місць, масова внутрішня чи зовнішня міграція працездатного населення під час повномасштабної війни зумовили загострення ситуації на ринку праці. За даними Державного центру зайнятості, на кінець 2022 року чисельність офіційно зареєстрованих безробітних досягла 304 тис. осіб. Одними з причин зростання безробіття є процес рецесії (спад економічної активності) та велика кількість мігрантів з прифронтових територій на сході та півдні країни, які потребують працевлаштування. Внутрішні мігранти створюють тиск на ринок праці через те, що на сході України зосереджена значна кількість промисловості, в порівнянні з центральною і західною частиною країни, і структура зайнятості була спрямована саме на цей напрямок. Люди залишилися без роботи і не мають можливості працевлаштуватися по спеціальності через відсутність даної сфери у регіонах міграції. Це посилює диспропорцію між попитом та пропозицією робочої сили.

Зростання безробіття стримує декілька факторів. По-перше, це зовнішня міграція. За даними мобільних операторів, кількість осіб, які перетнули кордон, становить 3,2 млн осіб. Серед них близько 23% зберегли роботу в Україні та працюють дистанційно через намір після закінчення війни повернутися додому. Другим чинником є активний пошук роботи серед членів домогосподарств, які погоджуються навіть на менш кваліфіковану та оплачувану роботу. По-третє, мобілізація. Згідно даним Міністерства оборони України, з липня українська армія збільшилася втричі. Понад 1 000 000 людей здійснюють безпеку та оборону країни.

Через значні втрати в наслідок війни країна потребує працівників, які будуть підіймати рівень економіки. Тому зменшення масштабів безробіття є

одним із пріоритетних питань уряду. Але, на жаль, безробіття в Україні тривалий час буде залишатися вищим від свого природнього рівня через довгострокові ефекти війни. Значні втрати робочої сили можуть завдати перешкоди відбудові та розвитку країни, спричинити зростання навантаження на певну ланку спеціальностей. У післявоєнний час попитом будуть користуватися саме спеціальності, пов'язані з будівельною та промисловою сферами, адже дуже багато будівель потребують реконструкції, а деякі треба зносити і будувати з нуля. Прикладом таких спеціальностей можуть виступати архітектори, інженери, також ті, хто втілює ідеї вищезазначених у реальність: монтажники, малярі та інші. Також у людей з'явиться попит на меблі та інші пристосування для квартир, тому професії столяр та дизайнер інтер'єру будуть затребуваними. Якщо продовжувати тему будівництва, то користуватися великим попитом будуть професії, які пов'язані із склінням будівель. Бо значна кількість будівель, як державних установ, так і житлових, або зруйновано, або частково пошкоджено.

Так як Україна є країною аграрною, то буде затребувана робота в сільському господарстві. Тобто це агрономи, рослинники, садівники, технологи сільськогосподарського виробництва та інші.

Наступний спектр спеціальностей прямує із попередніх- сфера послуг. Адже будуть відкриватися будівельні компанії, фірми скління та інші, які зобов'язані мати не тільки спеціалістів певної ланки спеціальностей, а і людей, які будуть організовувати процес: менеджери, адміністратори та інші.

Всі вищезазначені професії пов'язані із довгостроковим, але одним із найважливіших завдань - відбудовою країни, яка буде тривати роками, бо з кожним днем війни збитків все більше.

Хотілося б зазначити, що після війни військова сфера стане популярною також, тому спеціальності, пов'язані з обороною країни і забезпеченням безпеки, будуть актуальними.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, повномасштабні воєнні дії на території України завдали шкоди економіці країни і цивільній інфраструктурі,

багато людей втратили роботу, але люди починають звикати і адаптуватися до нових реалій життя. Внутрішні та зовнішні міграції українців змінили статистику зайнятості цього року- багато людей втрачають роботу по спеціальності і вимушені погоджуватися працювати на менш кваліфікаційній і оплачуваній роботі, деякі продовжують працювати дистанційно, зберігаючи своє робоче місце.

Післявоєнні часи будуть тяжкими. В Україні рівень безробіття тривалий час буде вищим за свій природний показник через ефекти війни. Через значну втрату робочої сили можуть виникнути великі навантаження на певні спеціальності, переважно у будівельній та промисловій сферах. Сільське господарство і сфера послуг також будуть користуватися великим попитом.

Климчук Г. М.
Науковий керівник: Решетняк Н. Б.
НТУ «ХП»

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПОЖИВАЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

Споживання є одним із найцікавіших об'єктів дослідження, як економічного, так і соціального характеру. А серед цього існують особливості споживацької поведінки окремих верств населення. Модель споживацької поведінки молоді за останній час претерпіла значну еволюцію та набула таких виражених тенденцій як раціональність, розумність, усвідомленість, що мають й відповідні прояви. Однак ці тренди є дуже непростими, мають сильну психологічну складову і по-різному проявляються у різних країнах світу.

Усвідомлене споживання – це спосіб задовольнити свої потреби екологічним шляхом, при забезпеченні балансу між особистим комфортом та корисністю для планети. Часто людина не помічає, скільки дій вона робить за звичкою. Зокрема, йдеться про покупку продуктів чи речей. Усвідомлений підхід до всього, що ми купуємо, використовуємо або викидаємо, допоможе зберегти та покращити наше життя. Якщо людина хоче уникнути нерозумних витрат, то рано чи пізно вона обов'язково замислиться про свідоме споживання.

Розумне споживання – це орієнтація на усвідомлені рішення у придбанні товарів. Насамперед молоді люди аналізують і вирішують, чи дійсно їм потрібна певна річ, або ж вони йдуть на поводу у моди, знаходиться під впливом своїх знайомих, коли бажають її купити. Звичайно є такі явища і процеси, які не залежать від молоді, але щоб покращити екологічне становище, можна хоча б почати з розумного споживання.

Існують різні причини, які породжують сучасний усвідомлений підхід до споживання. Деякі люди прийшли до такої усвідомленості завдяки подорожам. Наприклад, за кордоном забороняється викидати у смітники пластикові пляшки. Тому, хто так робить, не лише зроблять зауваження, а й випишуть також штраф. Також істотно впливають на свідомість молодих людей різноманітні виставки, організатори яких активно експериментували із вторинною сировиною та відходами.

Серйозним поштовхом до пробудження усвідомлення людей про переробку відходів є сумні світлини тварин, що померли від потрапляння до їхніх шлунків хімічних відходів людської діяльності. Під цим впливом багато людей дивиться на пластикові відходи як на отруту для нашої планети і уважно сортує таке сміття.

У багатьох сім'ях раціональне споживання виховується ще з дитинства. Приміром, діти могли бачити як їхній дід ремонтував і перетягував викинуті старі меблі. При цьому бабуся мала звичку сортувати господарські відходи, відділяючи органіку від іншого сміття. У цієї бабці завжди були багаторазові контейнери, авоськи, торби та мішочки, а не пластикові пакети. Вважалося, що це абсолютно логічно, нормально і зручно. Люди знали, що речей, у тому числі одягу та меблів може бути друге, а то й третє життя.

Молодь не просто читає про хімічний склад тих або інших речей або продуктів, а й орієнтується в рекламних гаслах відомих брендів. Багато виробників витрачають величезні ресурси на рекламу різноманітних екологічних проектів, наприклад, на захист лісу. При цьому ці ж компанії поширюють макулатуру у вигляді флаєрів і буклетів, збільшуючи таким чином

кількість сміття, яке забруднює навколишнє природне середовище. Зазначене протиріччя у діяльності фірм повинно викликати у людей як мінімум бажання замислитися.

Багато хто чув про усвідомлене споживання, але раціональне споживання має своє окреме визначення. Якщо у першому випадку наголошується на турботі про планету, то в другому – йдеться насамперед про фінансову сторону. Слід мати на увазі, що поруч з раціональним споживанням існує так зване відповідальне споживання. Мається на увазі розумний підхід до вибору одягу, відмова від зайвих, необдуманих покупок. Відповідальне споживання пов'язане як з турботою про планету, так і про власний гаманець.

Споживацька поведінка сучасної молоді спрямована на збереження ресурсів, природи та власних фінансів. Люди намагаються сортувати сміття, відмовлятися від речей, які розкладаються сотні років.

Дуже складно молодим людям дається купівля одягу через значний вплив на їхній вибір моди. Мода спокушає купляти одяг у великій кількості, витрачаючи на це чималі гроші. Є ризик ніколи не одягнути ці речі, а одяг розкладається дуже багато років. Проте наразі набуває популярності так званий «капсульний гардероб», який складається з невеликої кількості базових речей, які можна комбінувати, формуючи багато «образів». Таким чином економляться власні кошти і зберігається природа.

Тож можна зробити висновок, що якщо кожна людина почне активно змінювати себе і навколишній світ, то це буде позитивно відбиватися на розв'язанні численних екологічних, економічних, моральних та інших проблем.

Klymiuk A.V.
Research advisor: Mytrofanova A.S.
NTU «KhPI»

COMPARISON OF QUALITY OF LIVING IN UKRAINE AND AUSTRIA

Ukraine has become a candidate country for the EU, so it is important to learn and compare the experience and indicators of other European country with Ukrainian

reality in order to understand how we can integrate «European quality of living» into the Ukrainian environment. Thus, this topic is relevant.

The main goal of this thesis is to compare main indicators of quality of living in Ukraine and one of the EU-member countries – Austria, and to understand, what we need to do to achieve European quality of living.

This research is based on analysis of such indicators as GDP per capita, Human Development Index, Gini Index, unemployment rate and structure of income and consumption expenditures. All described data are taken for 2021. As a result, I came up with conclusion that in Austria quality of living is higher than in Ukraine.

Definitely, value of GDP per capita in Austria (53 268 \$) is much higher than in Ukraine (4836 \$). Human Development Index in Austria (0,961) is significantly higher than in Ukraine (0,773), but both countries can be classified as countries with high level of human development. According to HDI rank Austria is in 25th place, Ukraine is in 77th place. According to the World Bank data the Gini Index in Austria is 30,8% and in Ukraine is 26,6% (one of the lowest in Europe). The unemployment rate in Austria (6,3%) is lower than in Ukraine (8,9%), and in the long-term perspective this rate in Ukraine and Austria is tend to increasing. Incomes of household in Ukraine (381,3 \$) and Austria (35 183 \$) are significantly different, by 91%. To compare with Austrians, Ukrainians spend almost all their income (3250\$, HBS 2020 and 295 \$ respectively). In Austria citizens save most of their income, which is one of indicators of high quality of living.

Ukraine is moving toward to European Union, so it is necessary to establish the same standards. But Ukrainians have low quality of life not by choice, but because limited opportunities (Ukraine provides a high-quality education but doesn't offer good job places), insufficient material base (lack of funds, unstable level of income, low wages, high level of unemployment), problems with corruption and political instability.

What measures should be established to improve the situation? Firstly, Ukraine needs to recover from the economic crisis during Russia's full-scale invasion. After post-war recovery the employment and working conditions, living conditions of

population and social security are need to be improved. And later, as a result of satisfaction of primary needs of people, state could encourage citizens for other socially and environmentally oriented activities (waste sorting, sustainable consumption etc.), since they would have motivation to be more awareness and conscious. Thus, Ukraine has a huge potential to become a high-quality of living country.

Кропива В.О.
Науковий керівник: Максименко Я. А.
НТУ «ХП»

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Міжнародний маркетинг – це торгівля товарами та послугами з однієї країни потенційним покупцям в інших країнах для отримання певного прибутку. Застосування міжнародного маркетингу включає виробництво та продаж товарів і послуг у кількох країнах, тому цей вид маркетингу іноді називають глобальним маркетингом.

Сьогодні світ повністю глобалізований. Економічні ресурси, технології та рівень життя країни залежать від економік інших держав, які взаємопов'язані через складні потоки товарів, послуг, капіталу та технологій. Країни збільшують виробництво та отримують більше прибутку завдяки глобальному обміну.

Глобальний маркетинг виникає, коли компанія дивиться на весь світ як на один ринок. Тому глобалізація справила важливий вплив на міжнародний маркетинг. Все більше ринків стають відкритими для міжнародних організацій, оскільки вартість і складність операцій за кордоном зменшилися через глобалізацію. Компанії можуть отримати доступ до дешевших ресурсів і робочої сили в країнах, що розвиваються. Це дозволяє компаніям знижувати ціни на свою продукцію та відкривати ширший ринок для людей із різним наявним доходом.

Є декілька факторів, які поступово стимулюють міжнародну торгівлю та маркетингові зусилля. Частку ринку можна збільшити, розвиваючи бізнес не тільки на внутрішньому ринку, а й розширюючи діяльність за кордоном. У будь-якому випадку це вимагає поваги до мови, культури, ринкового попиту, економіки, ринкової інфраструктури та законів. Для транснаціональної корпорації (ТНК) розширення діяльності на зовнішніх ринках сприяє присутності у всіх основних регіонах світу, досягненню великого масштабу міжнародного маркетингового досвіду та для деякого розширення в цих регіонах – досягненню дуже широкого охоплення міжнародного маркетингу. Останній дає ТНК можливість створити глобальний бренд і глобальну маркетингову компанію.

Як підсумок, слід зазначити, що не всі підприємства хочуть виходити на міжнародні ринки, але багато з них змушені розглядати такий варіант через глобальну конкуренцію. Якщо вони не зроблять цього кроку вчасно, то багато хто з цих компаній не «виживуть» у глобалізованому світі. Однак успіх на світових ринках багато в чому залежить від накопичення знань та розгортання ефективної та дієвої глобальної маркетингової стратегії.

Манжос У.О.
Науковий керівник: Губанова Н.Н.
НТУ «ХПІ»

ДИНАМІКА ВВП УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Один із найважливіших показників розвитку макроекономіки, який висвітлює підсумок виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів (людей) у галузі матеріального і нематеріального виробництва, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Він показує ринкову вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених за рік у всіх галузях економіки на території держави для споживання, експорту та накопичення, незалежно від національної приналежності використаних факторів виробництва.

Спостерігаючи за динамікою індексу ВВП України з 1990 року можна побачити, що демонструється тренд падіння, періоди глибоких і тривалих спадів. Такі рецесії завдають економіці значних втрат, оскільки вони стосуються послаблення економічної структури і факторів виробництва – праці та капіталу.

За даними Світового банку, валовий внутрішній продукт України в 1991 році досяг 188,5 млрд доларів, а через 30 років цей показник зменшився та складав вже 130 млрд доларів; до 2020 року частка України в світовому ВВП скоротилася в тричі, з 0,49% до 0,16%.

Зменшення ВВП України пов'язано з тим, що її економіка скорочувалася, в той час як світова економіка стрімко зростала. Середньорічні темпи збільшення світового ВВП за останні 30 років склали 3,3%, в той час як наш падав на 1,1% на рік. У підсумку розмір світової економіки виріс більш ніж у два рази, а Україна втратила близько третини ВВП.

Під час війни економіка України падає не так стрімко, як прогнозували експерти на початку війни. За перші дев'ять місяців року український ВВП скоротився на 30-35%, про що свідчать попередні дані Міністерства економіки, коли прогнозованою цифрою було 45%.

Якщо розглядати українську економіку у період війни, то спостерігається підвищення цін, але у вересні інфляція була більшою, ніж в серпні, а загалом за останній рік споживчі ціни виросли майже на чверть. Але враховуючи залежність від імпортних енергоносіїв, спотворені ланцюжки вартості та девальвацію гривні – інфляція могла би бути вищою.

Отже, кризова ситуація в Україні, що спричинила зростання цін, появу інфляційних процесів і низьку купівельну спроможність населення, вплинула на частку споживчих витрат в структурі ВВП.

Ми очікуємо на перемогу нашої держави у цьому році, що надасть можливість уряду вжити необхідних кроків щодо стабілізації економіки, тобто збільшити кількість рівня виробництва та експорту кінцевих продуктів, що підвищить показник ВВП.

УМОВИ ЗРОСТАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Проблема підвищення розміру заробітної плати завжди викликає інтерес як у окремих людей, що виступають з боку пропозиції робочої сили, так і є актуальною й на загальнодержавному рівні, оскільки її підвищення свідчить про зростання добробуту населення, збільшення ВВП країни та податкових надходжень до державного бюджету.

Метою даної роботи є визначення сукупності чинників, що впливають на розмір заробітної плати, і умов її підвищення.

Існують групи чинників, які здатні впливати на розмір заробітної плати. Це виробничі, ринкові, соціальні та інституційні чинники, детально розглянемо їх.

Насамперед, основним виробничим фактором, що впливає на рівень заробітної плати, є розвиток продуктивних сил в країні, економічних районах, регіонах, видах економічної діяльності. У розвинутих державах завдяки високому рівню технічного прогресу й розвитку виробництва, використанню сучасних технологій, методів виробництва неодмінно збільшується обсяг виробленої продукції, підвищується продуктивність праці та якість товару, і відповідно до цього зростає заробітна плата. Цікавим є той факт, що, з одного боку, зростання продуктивності праці дозволяє забезпечити підвищення рівня заробітної плати, а з іншого – висока заробітна плата сприяє зростанню продуктивності праці. На розмір заробітної плати впливають зміст, характер і умови праці, кадрова політика, система оплати праці. Так, сучасна техніка вимагає від працівника кваліфікованих знань, умінь та навичок. А для того, щоб отримати кваліфікованого робітника, роботодавець має запропонувати відповідний розмір зарплати. Несприятливі і травмонебезпечні умови праці вимагають компенсацій, що збільшує розмір заробітної плати відповідних професій.

Ринкові фактори мають значущий вплив, бо належать до економічних. Саме від рівня зайнятості і коливання попиту і пропозиції на робочу силу залежить розмір заробітної плати. Підвищення попиту на робочу силу здійснює стимулюючий вплив на збільшення заробітної плати і навпаки. Збільшення конкуренції за трудові ресурси також чинить позитивний вплив на зростання заробітної плати. Таким чином, розширення обсягів виробництва, відкриття нових підприємств здійснює позитивний вплив на розширення попиту на робочу силу і зростання рівня заробітної плати.

На розмір заробітної плати значний вплив мають фактори соціальної природи, до яких відносять демографічну ситуацію, освітньо-кваліфікаційний рівень робочої сили, взаємовідносини найманих працівників і роботодавців, соціальну політику, умови трудової мобільності, які повинні бути такими, щоб маломобільні групи населення мали можливість переїхати в інші регіони країни. Це сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці та розміру їх заробітної плати.

До політико-інституційних чинників відносяться: політика державного регулювання заробітної плати, в тому числі встановлення на державному рівні мінімальної заробітної плати, відповідно до чого робітник не може отримувати суму менше мінімальної, а також прожиткового мінімуму в залежності від вартості споживчого кошику, завдяки чому заробітна плата має задовольняти хоча б мінімальний набір життєвих потреб, що дозволить підтримувати життєдіяльність людини та її сім'ї. До цієї групи чинників також належить нормативно-правова база оплати праці; діяльність профспілкових утворень; об'єднання роботодавців; розвиток і оформленість системи соціального партнерства.

Узагальнюючи вище викладений матеріал, можна стверджувати, що врахування даних чинників, сприятиме знаходженню важелів впливу на формування умов зростання заробітної плати.

ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема формування інноваційних кластерів є актуальною у зв'язку із посиленням глобалізаційних процесів та зростанням міжнародної конкуренції. Як демонструє світовий практичний досвід, інноваційні кластери здійснюють важливий позитивний вплив на процеси прискорення інноваційної діяльності й відповідно посилення конкурентоспроможності національних економічних систем.

Серед стратегій інноваційно-кластерного розвитку національних економік слід виокремлювати: формування інноваційних кластерів на основі наявних регіональних кластерів або створення нових інноваційних кластерів; модернізація традиційних галузей національної економіки або формування нових перспективних галузевих напрямів у національній економіці; розвиток кластерів за кількома пріоритетними напрямками, як, наприклад, у Японії, Казахстані, або у багатьох різногалузевих напрямках, як, наприклад, у США, Німеччині.

В Україні існує низка проблем, які здебільшого мають системний характер, щодо розвитку інноваційних кластерів. Доцільною для розвитку в короткостроковій перспективі може бути стратегія розвитку інноваційних кластерів за кількома галузевими напрямками на базі наявних регіональних кластерів шляхом використання унікальних конкурентних переваг, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності як регіону, так і країни загалом (агροхарчове виробництво, інформаційні технології, туризм тощо). Стратегія ж у довгостроковій перспективі - це формування інноваційних кластерів за новими для національної економіки України перспективними напрямками (альтернативна енергетика, транспорт, біофармацевтика тощо).

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сучасні реалії іноваційного розвитку підприємництва в Україні вимагають пошуку найбільш динамічних та перспективних напрямків. Останнім часом все більше уваги приділяється стимулюванню венчурного бізнесу. Саме завдяки йому були створені та досягли значних успіхів такі компанії, як Apple, Google, Microsoft; з'явилися абсолютно нові галузі та напрями виробництва (біотехнології, персональні комп'ютери, ІТ індустрія).

На відміну від інших видів активної інвестиційної діяльності, венчурний бізнес відрізняється підвищеним ступенем ризику, тобто підприємець або інвестор не має жодних гарантій щодо повернення вкладених у бізнес-проект коштів. Але, як відомо, високий ступень ризику гарантує високі прибутки. До того ж, венчурний бізнес є основною формою технологічних нововведень. Він характерний для умов комерціалізації результатів наукових досліджень у наукомістких галузях, підвищення ступеня ризиків вкладень капіталу в інноваційні сфери.

На жаль, технологічна індустрія України краще за інших переживає кризу через повномасштабну війну, тому завданнями сучасної державної інвестиційної політики неодмінно повинні стати пошук шляхів реалізації інноваційної політики з урахуванням складних реальних умов та сприяння розвитку венчурного бізнесу для ефективною перебудови перспективних технологічних галузей країни, а також визначення напрямків подальшого формування венчурної індустрії. Державна підтримка та стимулювання інновацій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної промисловості.

Для вирішення цих завдань необхідно вдосконалити діяльність інноваційних інститутів, таких як технопарки, інноваційні агентства і центри,

інноваційні інкубатори, активізувати взаємодію науки і виробництва.

Перспективним в Україні стане стимулювання проектів з високим та швидким потенціалом зростання, які потребують фінансування і є потенційно привабливими для венчурних інвесторів.

Похвалітова Д.Д.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХП»

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальністю теми очевидна, так як комерційна діяльність бере на себе відповідальність за визначення головних переваг та недоліків підприємств; керує сегментуванням ринку та окресленням його головних структур, на які в подальшому спрямовується продукція; зазначає напрямки як цінової, так і рекламної політики та заходи щодо просування власних виробів на ринок.

Завдяки працям науковців, відомо, що комерційна діяльність виникла ще в глибокій давнині разом з появою товарно-грошових відносин. У період хрестових походів стався серйозний переворот в історії торговельної діяльності, адже європейські лицарі на власні очі пізнали розкіш Візантії та Сходу, і це значно збільшило попит на східні товари. Епоха великих географічних відкриттів відзначилась значним поштовхом у розвитку комерції. Португальські мореплавці, вирушаючи в далекі мандри, привозили небачені раніше товари. Завдяки цьому грошове господарство ставало дедалі міцнішим, а по всьому світу відкривалися численні банки й зароджувався великий торговий капітал. У промислову епоху, з розвитком виробництва, торгівля між країнами стала ще більш активною і зазвучали такі терміни, як «експорт» та «імпорт». Розквіт торгівлі стався у тих країнах, які із землевласників перетворилися на промислові та досі ці держави перебувають у числі лідерів серед країн, які ведуть міжнародну торгівлю.

З переходом до ринкової системи все більшого значення почала набувати комерційна діяльність. Це комплекс взаємопов'язаних торгових організацій, що спрямовані на задоволення попиту цільових споживачів та отримання прибутку. Подібна діяльність дозволяє всім учасникам комерційного процесу діяти з отриманням взаємної вигоди на кожному етапі реалізації торгівельних угод. Коли взаємодія здійснюється із залученням іноземних контрагентів, діяльність називають міжнародною комерцією. Причин ставати учасниками міжнародної комерційної діяльності існує декілька. Першою виступає потреба у сировині, товарах чи послугах за кордоном, які неможливо отримати у вітчизняних виробників та продавців. При цьому фірми, що закупають товар за кордоном, стають імпортерами. Наступної причиною є те, що більшість підприємств може отримати прибуток шляхом продажу товарів чи послуг на зарубіжних ринках і це робить їх експортерами. І останньою варто зазначити посередництво між покупцями та продавцями, які перебувають у різних державах. У такому разі компанії одержують прибуток шляхом використання різниці цін світового ринку та умов міжнародного поділу праці. Тобто основною ціллю міжнародної комерційної діяльності будь-якої фірми є отримання того рівня прибутку, який неможливо досягнути при здійсненні комерційної діяльності в межах власної держави, через відсутність попиту або надмірну пропозицію на ринку.

Проте разом з усіма перевагами та типовими проблемами, у міжнародній комерційній діяльності з'являються інші труднощі: різниця правової бази комерційної діяльності; нестабільність в політиці та економіці низки держав; наявність бюрократичних проблем; мовні бар'єри через недостатнє знання іноземної мови; обмеженість проведення валютних операцій. Наразі, всі підприємства на міжнародному ринку зустрічають жорстку конкурентну боротьбу, тож щоб вижити серед суперників рекомендують виконувати якісну маркетингову діяльність. Саме на її основі проводиться більшість комерційних операцій на світовому ринку та низка досліджень невдач компаній зазначає, що близько 75% з них відбувається через невідповідний рівень маркетингу.

Отже, за допомогою міжнародної комерційної діяльності відбувається реалізація ринкового зв'язку підприємства з контрагентами. Її зміст включає в себе підготовку та проведення операцій у сфері міжнародного обміну продукцією, а також результатами науково-технічного прогресу. І несе низку важливих завдань, основним з яких є реалізація вагової функції торгівлі-товарно-грошового обміну. Для цього використовується складний арсенал комерційних методів і засобів, що полягає в стимулюванні збуту, прискоренні оборотності, оптимізації цін та активізації роздрібного продажу товарів.

Skrypka P.V.
Research advisor: Mytrofanova A.S.
NTU «KhPI»

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE DURING AND AFTER THE WAR

Economic growth is the central task of the state and, in turn, the subject of close attention of economists through the years. This issue remains relevant for Ukraine during and after the war and highlighting even the greater problems.

The strategic goal of existence of any economic system is achievement of the welfare of a nation, which is expressed in the most complete satisfaction of the material and spiritual needs of all members of society. The concept of sustainable development emerged in the process of combining three main points of view: economic, social and environmental. Thus, the modern world has ceased to be limited to the idea of only economic growth as a component of the country's development, turning to other important components that affect the lives of ordinary people.

In 2022, Russia's full-scale attack on Ukraine left an indelible mark on the development of Ukraine. The Ministry of Economy estimates the fall in Ukraine's GDP in August 2022 at 35% year on year. At the end of 2022, it expects a slowdown in the decline in GDP to 33.2%. These data are shocking, showing the largest percentage drop in real GDP in the history of both independent and part of the USSR Ukraine.

Another pressing development issue is the environment. According to Global Footprint Network, from 2014 to 2018 level of biocapacity exceeded footprint forming an ecological reserve. But the environment, natural resource base and infrastructure have not been spared by the war. The shelling of forests, land and marine ecosystems, industrial facilities, transport infrastructure and houses, as well as water, sanitation and waste management infrastructure, has caused widespread and severe damage, with immediate and longer-term consequences for human health and eco-systems. As a result of damage to water supply infrastructure, an estimated 1.4 million people in Ukraine currently have no access to safe water, and a further 4.6 million people have only limited access.

While environmental damage is evident, its extent is difficult to measure. From the first days of the war, the government launched several tools to document the environmental damage. This includes a dashboard with data on the impact of the war on the environment, “EcoZagroza”, and the work of the State Environmental Inspection, which recorded over 250 cases of crimes against the environment and over 1200 cases of damage to the environment from the aggression.

Post-war reconstruction will be a monumental task and will require comprehensive, well-coordinated and well-funded effort. Ukraine has already set up the National Council for Recovery from the War, which is preparing a Post-war Recovery and Development Plan for Ukraine. The Plan is being developed following the green economy and low-emission development principles. A Working Group on "Environmental Safety", which was established to develop proposals for the Plan, identified five priority areas: i) reforming public environmental administration; ii) climate mitigation and adaptation policy; iii) environmental safety and effective waste management; iv) sustainable use of natural resources; and v) conservation of natural ecosystems, preservation of biological diversity and restoration and development of protected areas. In the short term, Ukraine should focus on eliminating and reducing immediate risks to human health and the environment from the impacts of the war. In the longer term, the post war economic development

process should be used for a fundamental transformation of Ukraine towards a green and net-zero economy.

Thus, Russia's full-scale invasion not only damaged the Ukrainian economy, but also threatened the ecological state. It is still impossible to estimate the extent of the damage. It is difficult to assess the strategies for further recovery, since Ukraine has just started its smooth growth after the 2020 crisis. The problem of finding resources for restoring both the economy and the environment is a key one in this matter.

Суханова Г. І.
Науковий керівник: Решетняк Н. Б.
НТУ «ХП»

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ТРЕНД В РОЗВИНУТИХ ЕКОНОМІКАХ СВІТУ

Інфляція в Україні зростає. Через повномасштабне вторгнення РФ та світову кризу, спричинену коронавірусом, вона вже перевищила 24% – це цифра, яку до лютого 2022 року взагалі неможливо було собі уявити. Та сьогодні зростання інфляції притаманне не тільки Україні – це загальносвітовий тренд. Інфляція в усьому світі збільшується блискавичними темпами за десятиліття. Але ціни в деяких країнах ростуть набагато швидше, ніж в інших, навіть незважаючи на те, що всі країни наразі мають справу зі здебільшого однаковими проблемами, що полягають в завищених цінах на енергоносії і збоях в ланцюгах постачання, спричинені повномасштабною війною, яку Росія розв'язала проти України, та завершення карантину після COVID-19. Так в чому ж полягає відмінність? Розгляньмо на прикладі розвинених країн що ж саме сприяє різним рівням інфляції.

У Китаї, другій за розміром економіці світу, спостерігається найнижчий рівень інфляції порівняно з рівнем інфляції до пандемії серед усіх країн світу. Економіка країни, яка за останнє десятиліття зростала на 5-10% на рік, у другому кварталі 2022 року зросла лише на 0,4%. І це один із найслабших років

зростання в новітній історії. Але основною причиною цього є те, що економіка Китаю сильно постраждала, в основному через карантини, спричинені COVID-19, які почалися на початку 2020 року і тривали протягом цього року. Народний банк Китаю підтримував відсоткову ставку на вищому рівні протягом пандемії, навіть коли інші центральні банки знижували ставки, щоб допомогти підняти свою економіку.

Інфляція в Сполучених Штатах зросла більш ніж у чотири рази порівняно з першим кварталом 2020 року, дещо випереджаючи середній показник для інших країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), і зростання знизилося в перших двох кварталах цього року. У США було найбільше зареєстрованих смертей від COVID-19 у світі, вони витратили понад 5 трильйонів доларів на програми стимулювання, а Центральний банк знизив процентні ставки до нуля і не почав їх знову підвищувати до березня цього року.

Греція була однією з найбільш постраждалих від інфляції країн. У другому кварталі цього року рівень інфляції в Греції був у 28 разів вищим, ніж на початку 2020 року, і встановив рекорд за весь час. Європейський центральний банк утримував від'ємні процентні ставки по всій єврозоні під час пандемії, навіть коли грецький уряд витрачав значні кошти. Як і в більшій частині Європи, вторгнення Росії в Україну призвело до стрімкого зростання цін на газ, електроенергію та продукти харчування в Греції. Як і багатьох інших країнах єврозони, у Греції спостерігаються вищі рівні зростання, але також спостерігаються вищі рівні інфляції та безробіття.

Отже, спільною темою для даних країн із приглушеною інфляцією був швидкодіючий Центральний банк. Але, як показує практика, наслідки його діяльності не завжди є досконалими. Центральний банк Японії утримував негативні ставки протягом пандемії, але спостерігав обмежену інфляцію. Центральні банки в усьому світі не погоджуються підвищувати процентні ставки. Оскільки глобальна економіка зіткнулася з багатосторонньою кризою,

на жаль, не можна зробити висновку, чи цього достатньо, щоб взяти інфляцію в усьому світі під контроль.

Суханова Г. І.
Науковий керівник: Решетняк Н. Б.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ІМПОРТОВАНОЇ ІНФЛЯЦІЇ НА ВІДКРИТІ ЕКОНОМІКИ СВІТУ

Інфляція в Україні зростає. Через повномасштабне вторгнення РФ та світову кризу, спричинену коронавірусом, вона вже перевищила 24% – це цифра, яку до лютого 2022 року взагалі неможливо було собі уявити. Та сьогодні зростання інфляції притаманне не тільки Україні – це загальносвітовий тренд. Інфляція в усьому світі збільшується блискавичними темпами за десятиліття. Але ціни в деяких країнах ростуть набагато швидше, ніж в інших, навіть незважаючи на те, що всі країни наразі мають справу зі здебільшого однаковими проблемами, що полягають в завищених цінах на енергоносії і збоях в ланцюгах постачання, спричинені повномасштабною війною, яку Росія розв'язала проти України, та завершення карантину після COVID-19. Так в чому ж полягає відмінність? Розгляньмо на прикладі розвинених країн що ж саме сприяє різним рівням інфляції.

У Китаї, другій за розміром економіці світу, спостерігається найнижчий рівень інфляції порівняно з рівнем інфляції до пандемії серед усіх країн світу. Економіка країни, яка за останнє десятиліття зростала на 5-10% на рік, у другому кварталі 2022 року зросла лише на 0,4%. І це один із найслабших років зростання в новітній історії. Але основною причиною цього є те, що економіка Китаю сильно постраждала, в основному через карантини, спричинені COVID-19, які почалися на початку 2020 року і тривали протягом цього року. Народний банк Китаю підтримував відсоткову ставку на вищому рівні протягом пандемії, навіть коли інші центральні банки знижували ставки, щоб допомогти підняти свою економіку.

Інфляція в Сполучених Штатах зросла більш ніж у чотири рази порівняно з першим кварталом 2020 року, дещо випереджаючи середній показник для

інших країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), і зростання знизилося в перших двох кварталах цього року. У США було найбільше зареєстрованих смертей від COVID-19 у світі, вони витратили понад 5 трильйонів доларів на програми стимулювання, а Центральний банк знизив процентні ставки до нуля і не почав їх знову підвищувати до березня цього року.

Греція була однією з найбільш постраждалих від інфляції країн. У другому кварталі цього року рівень інфляції в Греції був у 28 разів вищим, ніж на початку 2020 року, і встановив рекорд за весь час. Європейський центральний банк утримував від'ємні процентні ставки по всій єврозоні під час пандемії, навіть коли грецький уряд витрачав значні кошти. Як і в більшій частині Європи, вторгнення Росії в Україну призвело до стрімкого зростання цін на газ, електроенергію та продукти харчування в Греції. Як і багатьох інших країнах єврозони, у Греції спостерігаються вищі рівні зростання, але також спостерігаються вищі рівні інфляції та безробіття.

Отже, спільною темою для даних країн із приглушеною інфляцією був швидкодіючий Центральний банк. Але, як показує практика, наслідки його діяльності не завжди є досконалими. Центральний банк Японії утримував негативні ставки протягом пандемії, але спостерігав обмежену інфляцію. Центральні банки в усьому світі не погоджуються підвищувати процентні ставки. Оскільки глобальна економіка зіткнулася з багатосторонньою кризою, на жаль, не можна зробити висновку, чи цього достатньо, щоб взяти інфляцію в усьому світі під контроль.

Федоренко О.В.
Науковий керівник: Решетняк Н. Б.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність теми полягає в дослідженні торгових відносин під час воєнного конфлікту. Країна майже з самого початку своєї незалежності

прагнула до співпраці з європейським союзом, у 1994 році країна уклала “угоду про партнерство та співробітництво” та розвивалася у цьому напрямку.

Проаналізуємо особливості торговельних відносин країни до війни. Україна є надійним партнером з торгівлі для різних країн світу. Основними партнерами саме в зовнішній торгівлі були Китай, Німеччина, Польща, Туреччина, Італія та інші. Великий попит закордонних споживачів був на сільськогосподарську продукцію: зернові, рослинні та тваринні продукти. Саме сектор харчової промисловості мав великі перспективи для зростання та був створений початок розвитку продажі готових продуктів за кордон: кондитерські вироби, соки, напої, мед та овочі глибокої переробки. Металургійна галузь та машинобудування, це - залізна руда та сталь, та з ними деталі для авто. Для продажі продуктів були розроблені логістичні напрямки для автомобільного, залізничного та водяного транспорту, водний транспорт використовувався більш для перевозу зерна. Імпортний попит країни був у таких товарах та послугах: машини, транспортне обладнання та транспортні засоби, мінеральне паливо, електротехнічне обладнання, фармацевтична продукція, хімічна продукція та пов’язана з нею продукція. Великими країнами експортерами були Китай, Німеччина та країни ЄС.

Нинішня війна змінила ситуацію з міжнародною торгівлею. Після початку повномасштабного вторгнення ЄС ухвалили повну лібералізацію торгівлі та призупинення усіляких мит, тобто заходів захисту торгівлі на один рік. Що дуже підтримує й торгівельну спроможність країни, ВВП та економіку держави в цілому.

Проаналізуємо особливості та проблеми торговельних відносин під час війни. Експорт країни скоротився майже на чверть після початку повномасштабної війни, країна не може надати того об’єму який був раніше. Є проблеми з виробництвом сільськогосподарської продукції. Постраждало виробництво та скоротилися об’єми зернової та рослинної продукції, через різноманітні блокади та окупації українських території. Також, зменшилося й виробництво металів, внаслідок чого, й металургійної продукції. Країна

втратила двох своїх металургійних гігантів, металургійний комбінат «Азовсталь» і завод імені Ілліча. Великою проблемою було розробити нову логістику з перевозу продуктів залізничним та автомобільним транспортом, замість водного, який довгий час був у блокаді. Саме через ці проблеми, країна наростила попит у закупівлі іноземних товарів. Імпортує здебільшого великі об'єми нафти та природного газу, тобто, паливно-енергетичні товари, машини та обладнання, хімікати та харчові продукти, бо багато виробників втратили свої виробництва. Закупівля товарів та послуг йде з Китаю, Німеччині, Польщі, Сполучених Штатів Америки, Туреччини, Італії та Франції.

Налагодження конкурентоспроможності українських товарів на європейських ринках під час сучасної ситуації. Навіть не дивлячись на складний час в країні, українськи виробники намагаються розвиватися та виробляти більше пропозицій свого товару, бо існує великий закордонний попит саме на наші товари та послуги. Збільшилося виробництво та вивіз молочної та тваринної продукції. Намагається розвиватися бізнес готової продукції та напівфабрикатів: солодкі вироби, мед, різноманітні напої. Збільшили своє виробництво виробники тих підприємств, що майже не постраждали, а саме виробництво деревини.

Після аналізу особливостей торговельних відносин країни до війни та під час неї, можемо сказати, що країна втрачає багато можливостей для українських товарів та послуг закордоном. Саме через блокади наростили імпорт товарів та послуг, та зменшили виробництво. Але, навіть через різноманітні проблеми виробники намагаються розвиватися.

Шаруділова Д. П.
Науковий керівник: Климова С.О.
НТУ «ХП»

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СТАРТАПИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Екосистема українських стартапів почала формуватися близько 10 років тому, завдяки чому зараз знаходиться на етапі становлення. За період

повномасштабної війни розпочали свою діяльність близько 150 тис. підприємців. Як і очікувалось, найбільше зростання (13%) спостерігається в ІТ сфері.

Щоб виживати і розвивати свою справу українці намагаються інтегруватися на міжнародні ринки, орієнтуватися на закордонних споживачів. Наразі основним джерелом фінансування таких підприємств та стартапів є бутстрепінг – власні кошти та доходи. Набирають популярності краудфандингові платформи, найвідомішою серед яких наразі є Patreon.

До війни третина українських підприємців отримувала допомогу від Українського фонду стартапів (USF). Сьогодні організація зосередилась на підтримці сфер освіти, оборони, відбудови та медицини.

Спостерігається збільшення зацікавленості венчурних інвесторів: за першу половину 2022 року обсяг інвестицій збільшився в 2 рази, порівняно до 2021 р. Найбільше коштів отримали проекти Preply (освітня платформа), AirSlate (компанія розробник програмного забезпечення) та Unstoppable Domains (мультинаціональний блокчейн-стартап).

Можливість розвитку отримали стартапи пов'язані з мистецтвом і штучним інтелектом. Так за весну 2022 р. венчурний фонд Geek Ventures проспонсував проекти V-Art та Competera.

Як видно зі статистики, розраховувати на підтримку можуть не лише мілітаризовані та технологічні стартапи. Акселератори не припинили свою діяльність, в більшості випадків постає питання: чи готові стартапери навчатися та витримувати критику від більш досвідчених колег?

Найближчими часами можна очікувати на зростання кількості стартапів орієнтованих на американський ринок, та споживачів. Фонди та акселератори націлені на збільшення портфолію з українськими проектами, та направлені на багаторічну плодотвору співпрацю.

Щоб підвищити конкурентоспроможність українських стартапів, необхідно створити ефективну екосистему їхньої підтримки. Це досить складно зробити в наш час, в умовах воєнних дій, але це досить важливо для

підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Навіть в мирний час, при великих інвестиціях і бажанні - повторити успішні екосистеми Силіконової долини чи Нью-Йорку дуже важко, адже їхня інфраструктура формувалася понад 30 років. Дуже важливо створювати бізнес-інкубатори і акселератори, які будуть тісно співпрацювати з ВУЗами. Для цього необхідно проводити суттєві реформи в системі освіти, задавати найважливіші пріоритети і дотримуватися їх.

Шилов А.
Науковий керівник: Решетняк Н.Б.
НТУ «ХП»

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ У КРИПТОВАЛЮТІ

На даний час за даними Coinmarketcap у світі існує 1633 види криптовалют, проте немає сформованого уніфікованого підходу до їх правового статусу. У багатьох країнах офіційно дозволяється проводити операції з Bitcoin.

У більшості випадків криптовалюти являють собою інвестиційні активи, що підлягають оподаткуванню. Наприклад, в США Bitcoin представляє собою конвертовану децентралізовану віртуальну валюту, а в європейських країнах – це засіб обміну або цифрове відображення вартості валютних курсів, а обмін Bitcoin на традиційні валюти не оподатковується податком на додану вартість. Поряд з цим в Китаї Bitcoin вважається товаром, а не валютою, і його продаж обкладається ПДВ. Отже, даними прикладами підтверджується, що у світі відсутнє єдине трактування криптовалют та не визначені умови здійснення операцій з ними.

Криптовалюта – це форма цифрових активів, заснована на мережі, яка розподілена між великою кількістю комп'ютерів. Така децентралізована структура дозволяє їм існувати поза контролем урядів і центральних органів влади.

Багато криптовалют є децентралізованими мережами, заснованими на технології блокчейн – розподіленому реєстрі, який підтримується розрізною мережею комп'ютерів.

Визначальною особливістю криптовалют є те, що вони, як правило, не випускаються жодним центральним органом влади, що робить їх теоретично несприйнятливими до державного втручання чи маніпуляцій.

Криптовалюти заслужили репутацію нестабільних інвестицій через високі втрати інвесторів у результаті шахрайства, злому та помилок. Хоча криптографія, що лежить в основі, загалом безпечна, технічна складність використання та зберігання криптоактивів може становити серйозну небезпеку для нових користувачів.

На додаток до ринкових ризиків, пов'язаних зі спекулятивними активами, є такі ризики:

- **Ризик для користувача:** на відміну від традиційних фінансів, немає способу скасувати транзакцію криптовалюти після того, як її вже було надіслано. За деякими оцінками, близько п'ятої частини всіх біткойнів зараз недоступні через втрачені паролі або неправильні адреси відправлення

- **Регуляторні ризики:** Регуляторний статус деяких криптовалют все ще неясний, і багато урядів прагнуть регулювати їх як цінні папери, валюти або обидва. Раптовий регуляторний контроль може ускладнити продаж криптовалют або спричинити падіння цін на всьому ринку.

- **Ризики контрагента:** багато інвесторів і продавців покладаються на біржі або інших зберігачів для зберігання своєї криптовалюти.

- **Ризики управління:** через відсутність узгоджених нормативних актів існує небагато засобів захисту від оманливих або неетичних методів управління. Багато інвесторів втратили великі суми через команди менеджменту, які не змогли запропонувати продукт.

- **Ризики програмування:** багато інвестиційних і кредитних платформ використовують автоматизовані смарт-контракти для контролю руху депозитів користувачів.

- **Маніпулювання ринком:** залишається серйозною проблемою в сфері криптовалют, і деякі біржі звинувачують у маніпулюванні цінами або торгівлі проти своїх клієнтів.

Незважаючи на ці ризики, ціни на криптовалюти різко підскочили, а загальна ринкова капіталізація зростає до понад 1 трильйона доларів. Незважаючи на спекулятивний характер активу, деякі з них змогли створити значні статки, взявши на себе ризик інвестування в криптовалюти на ранніх стадіях розвитку.

Криптовалюти пропонують прозорість і свободу від традиційних фінансових інфраструктур і мають потенціал для приголомшливої прибутковості інвестицій.

Криптовалюти – це цифрові активи, захищені криптографією. Будучи відносно новою технологією, вони дуже спекулятивні, тому важливо розуміти пов'язані з цим ризики, перш ніж робити інвестиції.

Криптовалюти – це нова парадигма грошей. Вони обіцяють оптимізувати існуючу фінансову архітектуру, щоб зробити її швидшою та дешевшою. Їх технологія та архітектура децентралізують існуючі грошові системи та дають змогу сторонам-учасникам угод обмінюватися цінностями та грошима незалежно від установ-посередників, таких як банки.

Основне покликання криптовалюти – це модернізація та полегшення здійснення операцій у платіжній системі, проте поруч з цим віртуальна валюта являє собою досить спірне питання щодо своєї законності.

Постійне зростання обсягів операцій з криптовалютами вимагає негайних правових рішень з боку фінансових регуляторів, які допоможуть досягнути баланс між захистом фінансових ринків та забезпечення умов для їх подальшого розвитку через такі ІТ-технології як криптовалюта.

ПРОБЛЕМА ПЕРЕХОДУ НА ЧОТИРИДЕННИЙ РОБОЧИЙ ТИЖДЕНЬ В СИСТЕМІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

На даному етапі розвитку суспільства всі сфери діяльності людини повинні бути здатними до швидких змін, вони мають підлаштовуватися під актуальні умови існування. Така ситуація стосується і трудових відносин. Тенденція до скорочення робочого тижня набирала сили ще до пандемії. Але на тлі ковідного офісного життя це питання, як ніколи, стало актуальним. Тому, зараз в Україні як і в багатьох країнах світу розглядається можливість переходу на чотириденний робочий тиждень. За даними опитування 2021 року близько 70% українських роботодавців були готові, як експеримент, зробити скорочення робочих днів на тиждень.

Чотириденний робочий тиждень, насамперед, покликаний для того, щоб вивільнити час робітників для занять особистими справами, проведення більшого часу з родиною, а також для підвищення ефективності праці та зниження ризиків «вигорання» на роботі. Проте, щоб мати повне уявлення про чотириденний робочий тиждень слід розглянути переваги та недоліки зміни кількості робочих днів.

Більшість джерел інформації висвітлюють загалом багато позитивних сторін зменшення робочого часу. В основному виділяються такі переваги, як:

- збільшення продуктивності праці та підвищення якості роботи. Співробітники, у яких є час для самоосвіти та відпочинку, є більш продуктивними, у підсумку вони за чотири дні справляються з роботою, яку раніше робили за п'ять;

- підвищення мотивації персоналу;

- додатковий вихідний дасть співробітникам змогу більше часу приділити самоосвіті та підвищенню кваліфікації, що позитивно впливає на результати роботи співробітників;

- зменшення рівня стресу та покращення загального добробуту робітників. Більше часу проведеного з родиною, друзями, а також можливість присвятити більше часу улюбленій справі сприятиме покращенню загального стану людини та зменшить ризик «вигорання»;

- покращення екологічної ситуації. Центром Autonomy були проведені дослідження, які показали, що кожна година робочого часу негативно впливає на клімат Землі. Тож, фахівці вважають, що скорочення робочого часу – один із способів зупинити глобальне потепління;

- зменшення витрат на комунальні послуги .

Однак, попри дуже багато переваг явища переходу на чотириденний робочий тиждень, існує немало його недоліків, зокрема зменшується час для реалізації робітниками їх можливостей, які можуть сприяти просуванню кар'єри співробітника; підвищується ймовірність виникнення дефіциту кадрів у тих галузях, де робота ведеться цілодобово; зменшення обсягу виробництва товарів і послуг, що може стати причиною зниження ВВП країни. Найвагоміший мінус переходу на чотириденний робочий тиждень пов'язаний з тим, що такий формат робочого тижня для всіх професій, на жаль, не підійде. Якщо говорити про такі види діяльності, як ІТ, то за рахунок збільшення ефективності праці дійсно можна скоротити час, який витрачається на виконання завдань. Але якщо це діяльність, яка пов'язана з людьми, наприклад, медицина, то чотириденний робочий тиждень буде взагалі неефективним, адже навіть якщо лікарю вдасться прийняти однакову кількість пацієнтів за чотири дні, як за п'ять, то якість огляду від цього не підвищиться, а навпаки буде знижуватися.

Розглянувши досвід розвинених країн світу, таких як США та Китай, можна сказати, що в них можливість працювати чотири дні на тиждень мають лише працівники ІТ – сфери. Така ситуація пов'язана з тим, що менталітет даних країн передбачає, що успіх і заробітна плата працівника залежить від його наполегливості, старанності та того, скільки часу на день він готовий присвячувати роботі. Таким чином, кар'єрні амбіції для молодих китайців та

американців часто стають важливішими за плани створення родини чи відпочинок. Однак, менш розвинені країни, такі як Іспанія, Ісландія, Франція провівши певні експерименти, виявили позитивні результати переходу на чотириденний робочий тиждень, тому вони розглядають можливість скорочення робочого тижня і навіть впроваджують систему покриття державою витрат компаній в перші роки переходу на чотириденний робочий тиждень.

Загалом 4-денний робочий тиждень – це майбутнє, і рано чи пізно всі до цього прийдуть. Однак, вірогідність запровадження такої ідеї в Україні найближчими роками досить низька, однією із причин цього є повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію нашої держави.

Щебликін Д.Г.
Науковий керівник: Сідельнікова І.В.
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СТРУКТУРИ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ

Аналіз визначеної актуальної проблеми дозволяє посилити науковий і практичний характер розроблюваної політики державного регулювання з метою досягнення найвищої результативності національної економіки.

Галузева політика країн має свою специфіку, яка зумовлена етапом і станом розвитку національної економіки, рівнем державного втручання в економіку, що потребує використання прямих і непрямих методів регулювання, а також переважанню певних інструментів її реалізації.

Узагальнюючи, можна визначити певні закономірності реалізації галузевої політики на національному рівні в сучасних умовах економічного розвитку.

Галузева політика виступає частиною загальної економічної політики, спирається на цільові пріоритети, головні напрями і завдання соціально-економічного розвитку країни. Серед її цілей головними є: підвищення ефективності функціонування ринків; оптимізація рівня конкуренції шляхом

створення сприятливих умов для змагальності, а саме нових технологій, товарів і видів діяльності, особливо інноваційної діяльності, зменшення виробничих витрат; оптимізація поведінки учасників ринку на основі незалежного прийняття рішень суб'єктами господарювання; зменшення галузевих бар'єрів, розвиток ринкової інфраструктури; поширення інформації.

Пріоритетними завданнями даної політики виступають наступні: зростання обсягів виробництва, поліпшення якості продукції; удосконалення галузевої структури; розробка і упровадження в діяльність суб'єктів галузевих ринків науково-технічних досягнень; посилення конкурентоспроможності галузей національної економіки; збільшення експортного потенціалу; ефективне розв'язання соціальних проблем.

Заснована на принципах розумної достатності, адекватності й системності політика поєднує прямі та непрямі методи регулювання відносин на галузевих ринках та здійснюється за допомогою інструментів антимонопольної, бюджетно-податкової, інвестиційної, структурної, антикризової та зовнішньоекономічної політики. Серед них нормативно-законодавчі акти щодо функціонування та розвитку окремих видів діяльності; прогнози розвитку галузей і кон'юнктури ринку; цільові комплексні програми; ліміти; державні замовлення й державні контракти; державні інвестиції; державний бюджет, бюджетні дотації, субсидії, субвенції, пільги; податки і податкові пільги; державні кредити; операції з державними цінними паперами на відкритому ринку; соціально-економічні нормативи; різні галузеві норми і стандарти; норми амортизації; система фіксованих, граничних і вільних цін; індексування цін.

Залежно від терміну реалізації та поставлених завдань галузева політика поділяється на стратегічну, тактичну, пріоритетну. У її здійсненні використовуються такі інструменти, як прогнозування, стратегічне й індикативне планування; повинні враховуватися цілі та завдання соціальної, інноваційної політики.

Практичний досвід реалізації галузевої політики свідчить про існування певних суперечностей у державному регулюванні галузевих ринків між приватними інтересами компаній та суспільними інтересами, інтересами окремих галузей і загальними цілями соціально-економічного розвитку країни, національними інтересами та інтересами іноземних компаній; інтересами споживачів і приватними інтересами компаній, між окремими галузями національної економіки. Зазначені суперечності мають широкий спектр прояву, а їхнє вирішення дозволяє проводити ефективну галузеву політику, спрямовану на зростання національної економіки, підвищення соціального рівня і добробуту всіх верств населення.

СЕКЦІЯ 6

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

Голова секції: проф. Терещенко Д.А.

Секретар секції: ст. викл. Козлова О. А

Бондарчук Д.В.
Науковий керівник: ст. викл. Григор'єва С.В.
НТУ «ХП»

НАРОДЖУВАНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Показники народжуваності в Україні були надто низькими ще у 2021 році, проте у 2023 варто очікувати критичного їх падіння.

Як зазначила директорка Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Елла Лібанова: «Ми ще повною мірою цього не відчуваємо. Але 2023 рік буде роком катастрофічного падіння цього показника. Скажімо, для того, щоб мати просте відновлення поколінь, треба, аби одна жінка за своє життя (усереднено) народила 2,13 - 2,15 дитини. 2021 року ми мали показник 1,1. 2022 року – ще менше, але скорочення ще не буде катастрофічним за рахунок дітей, які народилися в першій половині року. Дай Боже, щоб 2023-го ми зупинилися на показнику 0,8».

Дані щодо народжуваності в Україні можуть змінюватися з року в рік, але загалом народжуваність в Україні низька. Останніми роками середня народжуваність в Україні становить близько 10 дітей на 1000 населення. Це нижче, ніж у середньому в Європі.

Низька народжуваність в Україні може бути викликана низкою причин, не говорячи вже про війну, серед них:

- економічні чинники: низький рівень життя, нестабільність на ринку праці та нестача фінансових ресурсів, можуть ускладнювати бажання мати дітей;
- соціальні чинники: зміни у громадській думці та моделях життя, кар'єрне зростання жінок та збільшення їх участі на ринку праці, що може призводити до відкладення створення власної сім'ї та народження дітей;
- демографічні фактори: високе середнє вікове населення, мала кількість жінок у віці репродуктивної діяльності, що також спричиняють низьку народжуваність;
- політичні чинники: нестача соціальної підтримки для сімей з дітьми, нестача доступності якісних послуг для матерів.

Підсумком цього є складна картина з безліччю факторів, що впливають на народжуваність в Україні, які потребують подальшого дослідження та аналізу.

Булгакова В. С.
Науковий керівник: доц. Байдак Т.М.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВЕДЕННЯ БЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В сучасному світу все більше розвивається блогосфера. Все більше людей долучається до блогерської діяльності та будують власний бренд. Блогерством в Україні охоплені люди різних поколінь: від дітей та підлітків до дуже поважних людей. Проте умови повномасштабної війни, в яких знаходяться мешканці України, змінилися вплинули на ведення сторінок у соціальних мережах: те, що було актуальним до 24 лютого, сьогодні може не сприйматися аудиторією, отримати засудження, або викликати хейт.

Робота українських блогерів сьогодні суттєво змінилася. Ведення блогу в умовах війни є важливим інструментом, який може допомогти отримати реальну інформацію про перебіг подій у державі. За допомогою блогерської

діяльності реалізуються потужні волонтерські проекти, постраждалі від війни отримують психологічну допомогу та нове середовище спілкування.

Розглянемо приклади публікацій блогерів під час війни.

Роман Міщераков блогер, телеведучий на Новому каналі, комік, нікнейм @misheriakov. Наразі його інстаграм-сторінка має 50% контенту, який інформує відвідувачів про різні грошові збори, волонтерство та перебіг війни. Сам Роман каже, що в нього було багато днів народження, від яких він нічого не очікував. В кожен він знав, що батьки телефонуватимуть першими. Що Юля (дружина блогера) підготує сюрприз, не дивлячись на те, що він двісті раз попросив цього не робити. Знав, що в цей день він захоче побути вдома. Знав, що друзі скинуться на подарунок. Він знав. Але в свій 34-ий не знав нічого. Не знав, що подарунок може бути настільки жаданим. Що задуваючи свічки (сюрприз від Юлі) він буде вірити в своє бажання більше, ніж всі рази. Друзі «скинулись». Але він не знав, що має стільки друзів! Не знав, що чудова @nastiaKarinus захоче в своє свято приєднатись до його збору. Не знав, що команда @overhelp.ua, ініціативу яких підтримав, не здадуться і продовжать збирати самостійно. Сьогодні вперше (16 квітня) він побачив свій подарунок, який передали на фронт. Побачив героїв ЗСУ, які чекали на це авто. Побачив силу нашої єдності. Побачив і відчув. Крок за кроком! І разом! А над бажанням хлопці пообіцяли попрацювати. Також було додано різні посилання на сторінки, та кількість грошей, що було зібрано.

Джері Хейл, українська співачка та блогерка. Пряма мова від thejerryheil: «Хто запустив цей тренд на розставання і чому його підтримали майже всі мої знайомі, я не знаю.

Але на всякий випадок, щоб не вибиватися з маси, я теж вирішила припинити стосунки..

Після цього рішення треба було вирішити лише одне: з ким. Хлопця у мене не було. Тому ще півроку тому ми припинили співпрацю з компанією Secret Service – агенцією, що забезпечувала мені піар, концертні та інші послуги.

Такий ліричний вступ. А якщо по суті, то я дуже вдячна команді @secretsservice та @mikevasinsky за майже три спільних роки!

Я якось розповідала, що саме @mikeyasinsky колись пророчо порадив мені спробувати себе в Берклі – і ось я тут! Я буду неймовірно вдячна все життя!

Війна викинула мене з бульбашки в новий світ. В ньому я побачила свою справжню ціль: проторити шлях українській музиці в світову поп-індустрію. Прокласти місточок для молодих поколінь музикантів. Зробити так, щоб ті 200.000+ народних пісень, які ми маємо, використовували в своїх треках музиканти з усього світу! Це реально. Я збираю команду фрешменів, які є представниками нового покоління! Серед них вже @taras_seb та ще дехто, про кого розповім вам зовсім скоро! Впевнена, що здивуємо вас!»

Багато блогерів почали інформувати про різні фонди. Так наприклад, публікація Надії Дорофєєвої про фонд «Діти Героїв». Або повчальні пости від Андрія Біднякова: «Є один великий і красивий будинок. І всі у ньому живуть. Але є один сусід, який вважає, що він у цьому будинку головний. Він ходить по квартирах, розповідає як кому жити і кому який потрібний ремонт. Якщо у вас пофарбовані стіни – це погано Потрібно обов'язково поклеїти шпалери. Причому навіть на стелю. Як раніше. Так красивіше.

Якщо у вас кольоровий телевізор і багато каналів - це погано. Швидше зіпсується зір. Потрібен чорно-білий, як раніше.

Якщо у вас було відчинене вікно – він його прикривав. Спочатку залишав кватирку, але і її потім вимагав закрити. Аж раптом ви почуєте якісь непотрібні розмови людей з інших районів.

Але в один момент Людям набридло І вони об'єдналися.

І мені так хочеться, щоби цей будинок знову був повним.

І Він обов'язково буде. Я в цьому впевнений. Всі знову відкриють вікна і братимуть один одного табуретки, щоб відзначити День Народження.

Так і буде. Адже навіть цей сусід має дітей, які проти!

Правда є і ті, хто мовчить»

Як можна побачити але ведення блогу під час війни не втратило своєї популярності, а навпаки прийняло новий характер. Це є інструмент, який допомагає отримувати достовірну інформацію про ситуацію в країні. За допомогою її вже було відкрито багато волонтерських організацій, інформування суспільства про масштабні збори. Наприклад, телеграм-канал «Лачен пише» є найпопулярнішим новинним блогом, де за час війни пройшло три мега-збори з результатом який нараховує отримання більше мільярда гривень.

Блогери відіграли велику роль у тому, що світ побачив справжні масштаби російських військових звірств в Україні. Сучасні українські блоги стали ще одним містком до цивілізованого світу через який транслюється інформація про трагедію, яка зараз розгортається в Україні.

Гурова А.Р.
Науковий керівник: доц. Ляшенко Н.О.
НТУ «ХП»

ВИКЛИКИ, ЯКІ СТАВЛЯТЬ ПЕРЕД УКРАЇНЦЯМИ ОБМЕЖЕННЯ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Єдина причина примусових обмежень електроспоживачів – російські удари по енергетичній інфраструктурі України. Через це в окремих регіонах, а іноді майже по всій країні виникає дефіцит електроенергії. Аварійно-відновлювальні роботи тривають й на високовольтних та розподільчих мережах, і на електростанціях. Втім, погодні умови (зледеніння проводів, дощ зі снігом) ускладнюють ремонти. Вимикання електрики дозволяють зменшити навантаження на мережі, відремонтувати обладнання, збалансувати енергосистему та уникнути нових аварій. Некритичні для держави об'єкти промисловості, наприклад, невійськові заводи, вимикаються. Однак цього буває недостатньо, тому енергетики змушені обмежувати електропостачання й житлових кварталів.

Ризики, що виникають під час відключення електропостачання:

- Світлофори та ліхтарі підключені до підстанцій операторів систем розподілу, як і житлові будинки. Вилучити їх із списків стабілізаційних вимкнень неможливо через специфіку побудови електромережі. Під час екстрених відключень, на дорогах виникають аварійні ситуації, починає збільшуватись кількість аварій, водії мають бути більш пильнішими.
- Для пішоходів виникає потреба переходити дорогу обов'язково з включеним ліхтарем, або носити із собою речі що відбивають світло (одяг, інші предмети), щоб бути поміченим водієм.
- На виробництвах це може призвести до великих втрат, виходу з ладу обладнання, а в найгіршому стані і до небезпечних аварій (харчова промисловість, металургія, склоробство). Підприємства вимушені переходити на нічні зміни, скорочувати штат, зменшувати обсяги виробництва.
- Найбільш вразливим до відключень став сектор ритейлу, особливо торгівля товарами, що швидко псуються. Щоб зберегти продукцію підприємства закуповують генератори, або звертаються до партнерів по бізнесу, які приймуть її на зберігання, але це здорожує логістику та вартість товару.
- Якщо в деякому регіоні України немає світла кілька днів, АЗС, банки та магазини працюють в обмеженому форматі. Виникають складності з отриманням послуг, які тісно пов'язані із мобільним зв'язком та інтернетом (купівля квитків на транспорт, пошук рейсів, виклик таксі). Наявність зв'язку стає критичним фактором для переміщення країною.
- В містах під час тривалих відключень світла виникають проблеми із електротранспортом (трамваї, тролейбуси, метро), що заважає доїхати до роботи, лікарні, магазину.
- В лікарнях у певних відділеннях надійність електрозабезпечення має бути абсолютною: у хірургії, наприклад, зникнення світла під час операції ставить під загрозу життя пацієнта. Зараз там є генератори, але їх підключення займає час та вони (як будь яка техніка) можуть зламатися.

– Дистанційне навчання, що в більшості випадків зараз відбувається, безумовно переривається під час вимкнення електропостачання у вчителів або учнів. Незважаючи на те, що українські розробники з віртуальної школи Unicorn School створили мобільний застосунок для смартфонів та планшетів, який дозволяє навчатися під час знеструмлення, для переважної більшості учнів він дорогий.

Найбільш вразливі групи населення, що страждають від вимкнення світла це самотні літні люди, сім'ї з маленькими дітьми, люди з психічними розладами, з порушеннями нервової системи, з психологічними порушеннями.

Данильченко К.О.
Науковий керівник: ст. викл. Сутула О.А.
НТУ «ХП»

РОЛЬ КЕРІВНИКА У СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день до процесу управління сучасним підприємством, установою, організацією необхідно підходити з позицій не тільки науково обґрунтованих способів та прийомів організації праці, але й з використанням особливих методів управління, які б стимулювали діяльність як самих керівників підприємств, так і всього колективу в цілому. Оскільки вагомою фігурою в діяльності будь-якого підприємства є керівник, то доречно зазначити, що це особа, яка керує працівниками в їхній спільній діяльності, спрямованій на досягнення поставленої мети.

Від рівня освіти керівника, його професійних здібностей, досвіду роботи, вміння управляти громадською думкою трудового колективу в значній мірі залежить успішне керівництво підприємством, установою, організацією, а разом із тим і ефективне виробництво. Ефективне функціонування підприємства – найважливіше завдання керівника сучасного виробництва.

Процес управління, здійснюваний керівником, має циклічний, безупинний характер і протікає в часі й у просторі. Просторові характеристики

процесу управління можуть охоплювати від робочого місця підрозділу підприємства до галузі в цілому. Отже, цикл управління характеризується двома видами вимірів: час циклу і просторові рамки циклу. Тривалість циклу управління складається з часу на збір, передачу й опрацювання інформації; розроблення і прийняття рішень; організацію виконання рішень. В управлінській діяльності керівник постійно прагне скоротити час на виконання всіх без винятку операцій, спростити організаційні й документальні процедури, використовувати новітні технічні засоби.

У процесі розвитку об'єкта й суб'єкта управління розуміння змісту поняття керівництво суттєво змінилося.

Результатом цих змін є нова філософія менеджменту, у центрі якої перебувають згода і взаємна підтримка, а не відносини панування і підпорядкування. За цією концепцією основні фактори керівництва сучасною організацією наступні:

- підтримка підлеглих, спрямована на виховання в них почуття власної гідності;
- гармонізація ефективних зв'язків між персоналом фірми;
- акцент на досягненні групової мети і досконалості в роботі;
- сприяння ефективній роботі колективу за допомогою програм, координації та планування, а також забезпечення необхідними ресурсами.

Одним з основних інструментів сучасного керівництва виступає налагодження ефективних зв'язків між працівниками. Керівник має тонко реагувати на настрої та думки, котрі виникають у трудовому колективі, він має досконало володіти здатністю переконувати й домагатися підтримки своїх рішень і обраного ним курсу з боку підлеглих, колег, вищого керівництва, контрагентів. Сучасне керівництво діє, виходячи з необхідності змін в організації. Кінцевий успіх цих змін можна забезпечити, лише враховуючи структуру потреб, її специфіку, динаміку. Налагодження зв'язків виступає

засобом, за допомогою якого керівник-менеджер може знати і сприймати різні думки, що сприяють виробленню нового курсу.

Жупанас М. А.
Науковий керівник: проф. Бірюкова М. В.
НТУ «ХП»

УНІВЕРСИТЕТ ЯК АКТОР СТІЙКОСТІ Й РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У новітній період історії Україна, незважаючи на суттєві проблеми у її розвитку, що пов'язані з перманентно протікаючими системними кризами й трансформаціями, а також з активним пошуком власної стратегії розвитку, залишилася країною, що має потужний потенціал, орієнтований на створення технічних та технологічних інновацій. Особливу роль в цих пошуках й модернізації займає вища освіта, перед якою стоїть завдання не стільки адаптуватися до складних умов, а й бути готовою стати надійною основою самоствердження країни як вільної, сильної, самобутньої та процвітаючої держави.

Умови воєнної агресії змінили процеси розвитку сучасної Україні та не змінили вектор її спрямування на інтеграцію до Європейську Союзу й модернізації вищої освіти найкращими зразками Європейської освіти. Питання збереження власного потенціалу і модернізації вищої освіти в складних умовах воєнної агресії актуалізують дослідження специфіки розвитку вищої освіти України.

У цих умовах коли якісно змінюється характер, зміст й технологія освітньої, науково-дослідної, фінансово-економічної й виробничо-господарської діяльності закладів вищої освіти актуалізується питання щодо модернізації ролі університету як активного актора відбудовування й стійкості вищої освіти й країни в цілому.

Основними тенденціями такої модернізації поряд з оптимізацією управління внутрішніми процесами на основі інформаційних систем і аналізу великих даних є забезпечення мобільності всіх співробітників ЗВО, соціальність, управління знаннями та людьми і, як наслідок, зміна організаційної структури, культури, сприйняття змін, зміна компетенцій персоналу і системи управління в цілому.

Узагальнюючи стратегії й тактики функціонування сучасних університетів в складних умовах воєнної агресії можна визначити характерні:

- високий ступінь «команди», тобто наявність колективу однодумців, що розуміє й поділяючого політикові й мети керівництва;
- організація постійно діючих програм підвищення кваліфікації персоналу й системного впровадження освітніх інновацій;
- розроблена система мотивації персоналу в перманентнім підвищенні кваліфікації;
- розвиток практики обміну досвідом і тиражування позитивних педагогічних, дидактичних, методичних приймань; наявність системи заохочення викладачів, що працюють по інноваційних методиках.

Кладка Д. В.
Науковий керівник: проф. Бірюкова М. В.
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОГРАМУВАННЯ

Як відомо, метою програмування є опис процесів обробки даних. Процес можна визначити як послідовність станів деякого інформаційного середовища, що змінюють один одного. Програма складається зручною для людини формалізованою мовою програмування, з якої вона автоматично перекладається мовою відповідного комп'ютера за допомогою іншої програми, яка називається транслятором. Людині (програмісту), перш ніж скласти

програму зручною для нього мовою програмування, доводиться виконувати велику підготовчу роботу з уточнення постановки завдання, вибору методу її вирішення, з'ясування специфіки застосування необхідної програми, прояснення загальної організації програми, що розробляється, і багато іншого.

Зазвичай програми розробляються для того, щоб ними могли користуватися люди, які не беруть участі в їх розробці (їх називають користувачами). Основним елементом чи продуктом соціального програмування є соціальні програми, які мають вирішувати певну соціальну проблему з конкретно поставленим завданням. Соціальне програмування, своєю чергою, претендує статус загальної методології упорядкування соціальних програм.

Завданням соціального програмування є повне поетапне опрацювання соціальних програм, що включає виявлення соціальної проблеми на основі соціального аналізу, опрацювання докладного плану з усунення цих проблем, опис етапів усунення, вибір одного або декількох методів роботи, виявлення програмних протиріч, організацію робіт, практичну реалізацію програми та багато інших проміжні етапи. Мета соціального програмування - комплексна підготовка соціальної програми від початкових її етапів до етапів закінчення реалізації, включаючи прогнозування як позитивних, так і негативних наслідків реалізації.

Створювана індустрія соціального програмування сьогодні фокусується на проблематику – особистісного програмування (режисури долі, програмування життєвого шляху особистості, вибору картини світу – існують різні системні підходи та багатий досвід роботи у цьому напрямі). Йдеться про системно організовану професійну послугу з програмування життя людини з погляду цілісної життєвої програми, життєвої стратегії.

Необхідність у таких послугах лише на рівні окремої галузі гуманітарного виробництва продиктована тією ситуацією, що мотивація до життя, здатність до повноцінної соціалізації, до осмислення і переосмислення

своєї соціальної ролі не з'являється в людини автоматично, з певного часу ця здатність не є результатом простого життєвого досвіду.

У ситуації простих систем комунікації (з приводу добування коштів для існування і щодо сімейних та побутових відносин) середньорозвинена людина ще якось могла орієнтуватися та осмислювати свою мотивацію до життя та процес своєї соціалізації. Однак у ситуації все більш ускладнюваної системи комунікації, у ситуації виникнення багатовимірних соціальних реальностей, складної системи виробничих відносин (бізнесу-підприємництва, служби, роботи) осмислення власних життєвих цінностей, життєвої стратегії, програмування професійного та особистісного зростання виходить за рамки простого життєвого досвіду та перетворюється у сферу спеціальних теоретичних знань, у сферу професійних послуг із боку спеціально підготовлених людей.

Клепікова Ю.В.

Науковий керівник: доц. Байдак Т.М.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЗМІ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Останнім часом політичні сили все частіше використовують ЗМІ у боротьбі за владу для організації «війни компроматів». Засоби масової інформації, що мають ефективні інструменти впливу на масову свідомість, здатні серйозно впливати на характер і спрямованість суспільно-політичного процесу. У цьому суспільство виступає як об'єкт медійного впливу, а й у особі окремих соціальних груп, політичних партій, інститутів громадянського суспільства, найактивніших громадян і стає дедалі активнішим суб'єктом інформаційних відносин. Зважаючи на це, прагнення певних груп інтересів монополізувати ЗМІ може призвести до створення односторонньої комунікації, що викликає послаблення демократичних норм, принципів і свобод у свідомості.

Політичний вплив ЗМІ полягає в тому, що вони самі визначають, що слід і що не слід повідомляти аудиторії. Тому ми часто стаємо свідками того, як ЗМІ доносять до аудиторії необ'єктивну інформацію. Більше того, тенденція до комерціалізації ЗМІ ставить частину з них у фінансову залежність від різних ділових і політичних структур, що призводить до публікації матеріалів, що дезінформують громадськість про діяльність органів державної влади, державну політику та події в країні.

Слід зазначити, що існують різні розуміння ролі ЗМІ у політичному процесі. З одного боку, є спільноти журналістів, зацікавлених у дотриманні високих моральних принципів у цій сфері. З іншого боку є частина представників медіаіндустрії, основною метою яких є максимізація прибутку медіакомпаній.

Останнім часом зросла роль інтернету як каналу розповсюдження інформації у політичній боротьбі. Переваги інтернету в цьому сенсі полягають у тому, що політичним силам надається можливість публікувати інформаційні матеріали, що виражають думку тієї чи іншої партії, її політичні програми, заяви, агітаційні та рекламні матеріали, фото-, теле- та аудіоматеріали. Можливості для діалогу та обміну думками також розширюються за допомогою електронної пошти, різноманітних форумів, інтернет-блогів, чатів, списків електронної пошти тощо.

Все це, доповнене власними електронними інформаційними каналами, мережевими публікаціями, рекламою тощо, робить інтернет потужним політичним інструментом, тим більше що створення власних інформаційних ресурсів в Інтернеті не потребує на першому етапі великих фінансових вкладень (у порівнянні зі звичайними носіями).

Одним із методів політичної боротьби в інтернеті стало використання інтернет-блогів. Блог – це веб-сторінка, основним змістом якої є записи, зображення або мультимедіа, що регулярно обновлюються. Відмінності між блогом та традиційним щоденником визначаються середовищем, тобто її «мережею»; блоги зазвичай доступні або доступніші принаймні для певної

групи веб-користувачів. Блоги як феномен політичної комунікації є феноменом нової інтерактивної політичної культури.

Таким чином, засоби масової інформації відіграють винятково важливу роль у політичному житті суспільства. Вони не лише доносять політичну інформацію до певних соціальних верств, але перш за все перетворюють її на користь політичних суб'єктів, представляють політичну дійсність у вигідному для політичних суб'єктів світлі, сприяючи тим самим загостренню боротьби за політичну владу. у товаристві.

Кошкіна М.І.
Науковий керівник: доц. Болотова В.О.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ СПРИЙНЯТТЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Сприйняття будь якої події суспільством залежить від багатьох чинників, виключенням не стала і війна в Україні. ЗМІ різних країн висвітлюють її, обираючи більш прийнятну подачу саме для своїх громадян, враховуючі державні інтереси й особливості культури та історії. Розглянемо ці відмінності на прикладі України та Німеччини, а також окреслимо причини та наслідки відмінностей німецького та українського погляду на війну в Україні

Перш за все, українці є постраждалою стороною. Щодо німецького народу, то він постає в позиції рятівника. Другим фактором є історія країн. Геноцид, спричинений німцями під Гітлерівською егідою й досі викликає у них почуття провини. Це є фактором надання Німеччиною допомоги. З іншого боку, існує думка, що німецький народ більшою мірою керується недостатньо усвідомленим почуттям страху перед Росією.

Третьою причиною різного сприйняття війни в Україні є економічний фактор. Німецька економіка, як і економіка багатьох інших держав Європейського Союзу доволі сильно залежить від російської нафти та газу.

Отже газове, а тим паче нафтове ембарго є для Німеччини доволі високим ризиком кризи у власній країні.

Четверта причина - специфіка інформаційної політики. Українська влада дуже майстерно здійснює комунікацію, зберігаючи бойовий дух українців. Німецькі ЗМІ ведуть доволі стриману і пом'якшену інформаційну компанію щодо ситуації в Україні. Вони мало згадують про кількість загиблих та постраждалих, злочини російських солдат та зовсім не приділяють уваги життю на окупованих територіях. Крім того, в Німеччині агресія Росії не є важливим інфоприводом. Підрахунок середньої кількості матеріалів про війну в Україні протягом місяця восени 2022 р. в українських (TSN, Obozrevatel, Segodnya) та німецьких (DPA, Reuters Spiegel) виданнях показало, що в Німеччині ця тема не завжди популярна. Так, середня кількість матеріалів на день про війну із загальної кількості публікацій була такою: TSN – 150 із 290; Obozrevatel – 54 із 156; Segodnya – 114 із 236; DPA – 31 із 86; Reuters – 14 із 96; Spiegel – 21 із 123.

Оскільки німці (і не тільки німці) є недостатньо інформованими спостерігачами, то для них тема війни в Україні поступово стає менш цікавою, що може призвести до зміни позицій їх уряду стосовно підтримки України. Тому потрібно створювати PR проекти з метою вплинути на ставлення громадян інших країн до війни, досягти їх більшого емоційного залучення.

Якщо конкретизувати цю мету, то можна виділити наступні завдання:

- збільшення зацікавленості німецької аудиторії щодо інформації про події в Україні;
- збільшення рівня обізнаності німців щодо актуальних подій в Україні;
- стимулювання німецьких ЗМІ щодо наповнення свого інформаційного поля українськими новинами;
- збільшення рівня їх залученості у процес інформаційної підтримки України;
- залучення громадян Німеччини до участі в проукраїнських мітингах, що проходять в їх містах.

Під час створення медійного проекту дуже важливо приділити увагу вивченню інформаційного середовища країни. Важливо зрозуміти яким контентом вже наповнене інформаційне поле, який інформаційний продукт споживає аудиторія. Необхідно проаналізувати методи та канали комунікації, які використовують німецькі медійники, типи комунікаційних меседжів, їх варіанти подачі аудиторії. Також варто враховувати реакції на попередні повідомлення. Це дозволить окреслити різні групи цільової аудиторії, конкретизувати PR діяльність та підвищити її ефективність.

Кремінь Д.А.
Науковий керівник: ст. викл. Григор'єва С.В.
НТУ «ХП»

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день спостерігається своєрідний бум як у теоретичних, так і в практичних роботах з корпоративної культури. Для одних підприємств корпоративна культура - це «костюм», без якого вже непристойно виходити на ринок товарів і послуг, а для інших - усвідомлення самого себе, набуття сенсу життя, змісту професійної діяльності, без яких важко існувати. Врешті, для сучасних організацій корпоративна культура - це найсильніший мотиваційний фактор та важливий чинник в боротьбі з конкурентами.

Поява в теорії і практиці феномена корпоративної культури пов'язана насамперед з необхідністю посиленої уваги до духовної культури. Це особливо актуально для вітчизняних організацій, бо при трансформації економіки і всього суспільства необхідно взяти правильний старт. У супротивному випадку наша країна приречена залишитися в ролі наздоганяючої.

Корпоративна культура - в основному невидима частина організації. Це не применшує її впливу на поведінку співробітників, але ускладнює аналіз і керування нею. Вона може бути детально регламентована документами, можуть бути декларовані лише окремі її принципи і, врешті, вона може існувати без будь-яких письмових правил.

Слід зазначити, що одні визначають корпоративну культуру як систему взаємин, побудованих компанією відносно зовнішнього оточення і внутрішнього середовища. Інші - як ряд постійно присутніх заходів, що визначають ідеологію (концепцію) компанії як для ринку (клієнтів, постачальників, конкурентів), так і для співробітників. Та все ж, як правило, говорять про два типи корпоративної культури: один формується компанією (в особі керівництва) свідомо, інший сформований персоналом спонтанно.

Зміст корпоративної культури можна представити наступним чином: працівники розділяють певні цінності й установки, завдяки яким вони сприймають прояви конкретної корпоративної культури через комунікаційні канали й інтерпретуючи їх, кожен по-своєму, стають її носіями.

Круць О.О.
Науковий керівник: проф. Бірюкова М.В.
НТУ «ХП»

СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Споживча поведінка є частиною економічної поведінки громадян. Економічна поведінка є основою всіх відтворювальних процесів, які у своїй сукупності становлять господарське життя суспільства. Велика увага приділяється споживчій поведінці, яка взаємозалежна з виробництвом, обміном і розподілом. Вона займає своє певне місце в системі соціального відтворення. У ринкових умовах без знання поведінки споживачів неможливо ефективно працювати на ринку. Саме ті підприємства, які приділяють увагу особливостям поведінки споживачів, а також враховують її особливості в своїй діяльності, зможуть утримати чи розширити обсяги збуту продукції та прибутки.

Споживчу поведінку досліджують на протязі великого проміжку часу різні науки та різноманітні видатні вчені. Почалося вивчення споживчої поведінки на початку ХХ століття та продовжується по наш час. З напрямку психології дослідниками які вивчали споживчу поведінку були: П. Павлов, І. М. Сеченович, З. Фрейд, та інші. З економічного напрямку науковцями які

досліджували споживчу поведінку були: А. Сміт, А. Маршал, Г. Беккер, Т. Скітовській, та інші.

Під споживачами, як правило, маються на увазі люди, які задовольняють свої потреби на ринку, тобто ведуть пошук альтернативних можливостей задоволення існуючої потреби, роблять покупки, використовують придбаний товар (послугу). Поведінка споживача – це низка взаємопов’язаних соціальних актів, які виконує індивід у ринковому середовищі. Вона поєднує у собі усвідомленість людиною власних потреб та інтересів, пошук інформації про товар або послугу, оцінку варіантів, купівлю, безпосередньо споживання, а також оцінку існуючих альтернатив після купівлі.

Поведінка споживачів визначається як дія, яку здійснюють люди під час придбання, споживання товарів і послуг, а також звільнення від них. Поведінка споживачів традиційно сприймається як з’ясування відповідей на питання “чому люди купують?” та поведінкових поясненнях реакції споживачів на покупку. Поведінка споживачів являє собою дію, яку здійснює окрема особа, купуючи і використовуючи продукцію чи послуги. По-іншому, поведінка споживачів – це розумові і соціальні процеси, які передують покупці та використанні товару/послуги або настають за ними. Результати діяльності виробника товару чи послуги, таким чином, прямо залежать від споживача.

Війна змінила не лише місця перебування багатьох українців але й їх споживчі уподобання Кожен запит - від паурбанку до котячої переноски - так чи інакше пов'язаний із війною. Повномасштабне вторгнення змусило українців знизити інтенсивність найбільш популярних покупок, таких як одяг, косметика, парфумерія, аксесуари тощо. Під час війни люди стають більш ощадливими і купують тільки те що, необхідно.

Змінилася пріоритетна група популярних товарів. В основному актуальним стало електроустаткування для виживання. Товари з цієї категорії особливо корисні у воєнний час, коли висока ймовірність відключення води, газу та електрики. Готуючись до перебоїв електропостачання, водопостачання,

тепло- чи газопостачання, нині на ринку спостерігається дефіцит товарів, бо українці стрімко почали закуповувати генератори, пауербанки, електростанції та багато іншого.

Ліщук А.В.
Науковий керівник: проф. Калагін Ю.А.
НТУ «ХП»

КОНФЛІКТИ У ПІДПРИЄМСТВАХ. ЇХ НАСЛІДКИ І СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ

Зараз дуже не легкий час. За останні роки ми зустрілися з війною, пандемією, постійною ізоляцією і купою інших проблем. Усе це призводить до накопичення стресу, який часто призводить до конфліктів. Конфлікти це дуже актуальна тема у наші дні, ми все частіше стали з ними стикатися, починаючи з глобальних політичних та військових конфліктів і закінчуючи конфліктами вдома та на роботі. І сьогодні я хочу зупинитися на робочих конфліктах, бо вони можуть негативно вплинути на ефективність і розвиток підприємства, а з умовою масовості через глобальні проблеми, і на економіку держави в цілому. Для їх вирішення дуже важливо розуміти що таке конфлікт, які бувають типи конфліктів, його стадії і можливі способи його завершення.

Конфлікт – це протиріччя двох або більше сторін, прояв якого прийняв гостру форму і зазвичай супроводжується негативними емоціями.

У конфліктів є три основні признаки:

1. Проблема між двома або більше сторонами.
2. Активність яка проявляється у боротьбі чи протидії.
3. Наявність суб'єктів (активних сторін) конфлікту.

І п'ять основних фаз:

1. Виникнення конфліктної ситуації; 2. Усвідомлення конфлікту; 3. Прояв конфліктної поведінки; 4. Поглиблення конфлікту; 5. Вирішення конфлікту.

Також важливо розглянути декілька класифікацій конфліктів. Конфлікти у підприємствах можна класифікувати за:

- Впливом на діяльність групи чи організації: конструктивні та деструктивні. Конструктивні – приводять до прийняття обґрунтованих рішень і сприяють розвитку відносин між сторонами конфлікту, а деструктивні – навпаки перешкоджають прийняттю грамотних рішень і ефективній взаємодії між суб'єктами конфлікту.

- За характером учасників: міжособистісні, між особою та групою та між групами.

- За направленням дії: вертикальні та горизонтальні. У горизонтальних конфліктах суб'єкти рівні між собою, а у вертикальних – мають різний статус та різну кількість влади (начальник і підлеглий).

- За проявом: приховані та відкриті. Приховані конфлікти, на відміну від відкритих, не мають зовнішніх агресивних дій, але мають непрямі способи взаємодії суб'єктів друг на друга. (такі конфлікти можливі тільки коли один з суб'єктів або боїться іншого, або немає достатньої кількості ресурсів)

- За порушенням потреб: конфлікт інтересів та когнітивний конфлікт. Конфлікт інтересів – оснований на протиріччі інтересів, а когнітивний конфлікт – це конфлікт знань, поглядів, точок зору стосовно певної ситуації.

- За тривалістю: довгострокові, короткострокові, затяжні, разові та повторюванні.

- За використаними засобами: насильницькі та ненасильницькі.

Важливо зазначити, що наслідки конфлікту залежать від його вирішення і результату – тому можуть бути як позитивними так і негативними. І для вибору певного рішення ми повинні їх знати.

До позитивних наслідків відносяться: встановлення єдності; трансформація норм залежно від умов; зняття стресу та напруги; більш розумний підхід до вирішення майбутніх протиріч; виявлення управлінських та

організаційних проблем; конфлікт може служити як джерело додаткової творчості.

А до негативних наслідків можна віднести: дезорганізацію та дестабілізацію колективу або підприємства; серйозні емоційні та матеріальні витрати на участь у конфлікті; погіршення дисципліни та соціально-психологічного клімату в робочому колективі; проблеми у відновленні ділових взаємовідносин; закріплення насильницького вирішення проблем у соціальному досвіді особистості та групи.

Тепер знаючи що таке конфлікт, його стадії, типи та наслідки ми можемо обирати як найкраще його вирішити. Існує декілька варіантів вирішення конфлікту:

1) Відхід - уникнення конфлікту, спроба вийти з нього за мінімальних втрат. Найгірший варіант, оскільки претензії можуть накопичуватися в прихованому режимі, а потім виплеснутися в ще більший конфлікт.

2) Пристосування - відмова від своїх вимог у вимушеній чи добровільній формі. Часто це відбувається через те, що одна зі сторін усвідомлює свою неправоту, хоче зберегти добрі стосунки з опонентом або просто через дрібність спору.

3) Компроміс – коли обидві сторони йдуть на поступки одна одній, частково відмовляючись від своїх умов та претензій. Підходить до ситуації, коли противники перебувають у рівних умовах, коли допустиме ухвалення тимчасового рішення чи є небезпека втратити все.

4) Суперництво - активне протистояння іншій стороні. Застосовується у тому випадку, якщо чиєсь рішення є конструктивним і несе в собі користь для колективу, організації.

5) Співробітництво - полягає в конструктивному розборі проблеми, спільному пошуку найкращого рішення і ставлення до другої сторони не як до суперника, а як до колеги. Є найкращим варіантом у вирішенні конфліктів.

Звертаючи увагу на все це, ми приходимо до висновку, що головною метою у вирішенні конфліктів є зменшення деструктивного впливу на роботу підприємства. Ми розуміємо що конфлікти є невід'ємною частиною суспільного життя і дуже важливо знати, що це таке і які вони несуть наслідки. Це дозволить правильно вирішувати конфліктні ситуації, що позитивно вплине на ефективність роботи колективу, його взаємовідносини та соціально-психологічний стан.

Ляшенко М. А.
Науковий керівник: доц. Ляшенко Н.О.
Харківський національний університет радіоелектроніки

РУЙНУВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВІЙНИ

В Україні до початку війни в порівнянні з Європейськими країнами кількість укладених шлюбів була вищою, так само як і кількість розлучень. Зараз, проблеми стабільності шлюбів актуалізувалися.

За останні 30 років кількість зареєстрованих шлюбів в Україні зменшилась в 3 рази. Тому є низка причин: збільшення кількості незареєстрованих шлюбів; зменшення кількості населення у зв'язку з еміграцією та втратою територій; економічні кризи та викликані ними матеріальні проблеми збільшили напруження в шлюбних стосунках та рівень конфліктів; послаблення цінності сім'ї для сучасного молодого покоління, високий рівень розлучення в батьківських сім'ях не надав прикладу, не навчив побудові шлюбних стосунків та як альтернатива є більш привабливим образ життя вільної забезпеченої людини без постійних стосунків; переважна більшість тих, хто створює сім'ю зараз вимагає міцних, надійних стосунків, але не вмє та не бажає їх створити, намагаючись задовольнити в першу чергу

власні егоїстичні потреби; алкогольна, наркотична залежність, ігроманія одного з подружжя. є дуже серйозною проблемою, адже їх дуже важко визнати і побороти; монотонність, рутинність звичайного подружнього життя на фоні більш динамічного життя навколо сприймається як «застій, пастка». Традиції уходять в минуле, нове стає більш цінним та привабливим, але в шлюбі важче щось змінити; збільшення уваги до сексуальних стосунків, розгляд сексуальної задоволеності як цінності збільшують кількість позашлюбних відносин. Це може руйнувати шлюб; розбіжності в реалізації потреби в дітях, проблеми в репродуктивному здоров'ї подружжя, які, нажаль, збільшуються; проблеми лідерства в шлюбі, прагнення кожного реалізувати власні кар'єрні плани, збільшити свій вплив на партнера викликають конфлікти.

Це були основні причини руйнування шлюбних відносин в минулому. Вони є актуальними і зараз, однак, під час повномасштабної війни з'явилося ще декілька вагомих чинників, що погіршують шлюбні стосунки: 1) стрес під час війни та її загроз. Коли людина перебуває в стані хронічного стресу, людина згодом вигоряє, виникає психічний розлад. Замість того, щоб бути у врівноваженому стані, людина перебуває в стані постійної гіперактивності або млявості. Загострюються хронічні захворювання; 2) довга розлука з партнером. Дуже багато жінок виїхало до інших країн та регіонів України разом з дітьми, залишивши чоловіків. Кожен з партнерів вчиться знов жити самотійно та самотійно вирішувати свої проблеми. Це приводить до звикання до самотійності, появи нових стосунків, бо стосунки на відстані це складно; 3) зміна характеру партнера під впливом посттравматичного стресового розладу. З війною багато чоловіків та жінок пішли захищати свою країну та перебувають у зоні бойових дій. Психіка бійця трансформується, змінюються погляди на життя, реакції на поведінку інших, система цінностей. А вдома все залишається незмінним, виникає багато побутових проблем, які, як очікується, людина «з війни» повинна сприймати та вирішувати як в минулому. Тому виникають складності та конфлікти; 4) збільшилася кількість людей, що мають

інвалідність, вади здоров'я та потребують догляду та опіки. Це – додаткове навантаження на шлюбні стосунки; 5) втрата та руйнування житла, втрата роботи додають напруги та конфліктів; 6) складності в реалізації репродуктивних потреб, страх народжувати дитину в військовий час.

Таким чином, в Україні найближчим часом буде збільшуватися кількість розлучень. Це наслідки кожної війни.

Муратов К. О.
Науковий керівник доц. Шанідзе Н. О.
НТУ «ХП»

ФУТБОЛ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Футбол – командний вид спорту, в який грають дві команди по одинадцять гравців зі сферичним м'ячем. Близько 250 мільйонів чоловіків і жінок із більш ніж 200 країн грають у футбол, що робить його найпопулярнішим у світі видом спорту. В сучасному світі футбол, давно вже є значно більше аніж спорт, це повноцінний соціальний феномен, який має вплив на величезну кількість людей, які вболівають за свої улюблені команди або команди які грають в їх містах, але особливі емоції проявляються під час матчів національних збірних на міжнародних турнірах. Більшість людей, об'єднуються разом, всіх згуртовує підтримка своєї футбольної команди, яка певною мірою уособлює цілу націю, а її гра – представництво держави на міжнародній арені. Вболівання за збірну супроводжується народними танцями, різноманітними розвагами, масовим єднанням навколо державних атрибутів.

Самим найкращим прикладом є збірна України з футболу на чемпіонаті Європи 2020 року. В той час, Україна вперше пройшла в 1/4 фіналу чемпіонату, сталося це після перемоги над збірною Швеції з рахунком 2:1. Вся Україна була об'єднана підтримувати збірну, всі вболівальники, і навіть ті хто не цікавився футболом, вболівали за для перемоги. А які були емоції в соцмережах, коли на 121 хвилині, Україна забиває гол, та звучить фінальний свисток. Навіть було не

важливо, що в наступному матчі, Україна програла у чотири м'яча, тому що, тих емоцій, яку отримала країна за допомогою футболу, було достатньо.

В сучасний час футбол у нашій країні уже давно виконує «соціальну роль». У непростий для держави час гра мільйонів служить одним із каталізаторів для об'єднання країни та дарує мабуть чи не єдині позитивні емоції під час війни.

Онищенко М. Г.
Науковий керівник: доц. Ляшенко Н.О
Харківський національний університет радіоелектроніки

ДОБРОВІЛЬНІ ПОЖЕРТВИ НА ЗСУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну піднесло в суспільстві не лише військових: наступними за масштабом визнання стали волонтери та волонтерські організації. Вони, як горизонтальна система зв'язків, спроміглися закрити діри в деяких стратегічних ініціативах центральної влади. Проте волонтери – менеджери добровільних пожертв. У них ніколи б не вийшло збільшити свою роль без широкої підтримки цивільного населення. Для розуміння ситуації треба розглянути причини росту вкладів:

1) На відміну від гібридного етапу Російсько-української війни новий розпал не залишив простору для абстрагування від навколишніх подій: серед переважної більшості українців доволі швидко сформувався спільний травматичний досвід.

2) Війна відзначилася навалом тематичного медіаконтенту. Разом із цим соціальні мережі стали осередком обміну досвідом. Сформувалася особлива інтернет-культура, яка служить фундаментом суспільних ініціатив.

3) Відео та фото від військових де-факто демонструють результати підтримки армії. Так солдати опанували формат розважального контенту, а волонтери – підзвітності у тому числі ексклюзивним контентом.

Приведені причини вплинули на форми надання пожертв:

1) Грошові переведення приватним та державним фондам. Широкий загал, котрому не вистачає ініціативи, довіри чи часу для дослідження, обирає узагальнену підтримку. Часто це стосується також іноземців.

2) Грошові переведення популярним зборам. Увагу та довіру завойовують блогери-волонтери, відстоюючи конкретну матеріальну мету та своє добре ім'я. Часто прихильники поширюють мету мережею, чим вносять вклад у справу.

3) Придбання символічних послуг та предметів. Розважальна культура посприяла ряду пропозицій обміну: продаж шевронів, браслетів, трофеїв; підпис боєприпасів, розмалювання техніки тощо. Приваблює колекціонерів.

4) Особиста діяльність. З'явилися люди, у яких вивільнився час чи бажання ним розпорядитися задля вищої мети. Під проводом інших, люди збираються для плетіння маскувальних сіток чи доставки речей. Коротко – праця на волонтерів.

Головною складовою дієвого волонтера є горизонтальні зв'язки як з відповідними джерелами матеріалів, так і з кінцевими споживачами. Групи, що концентрують допомогу:

1) ветерани бойових дій – українські та іноземні бійці поза службою, але з досвідом щодо потреб професійної армії;

2) громадські активісти – українські та іноземні громадяни, які за своїм способом життя вже співпрацювали з певними (зазвичай гуманітарними) структурами;

3) українські бізнесмени – керівники певних грошових оборотів та стартапери, знайомі з функціонуванням ринку та / або такі, що пропонують у допомогу власний продукт;

4) прості громадяни – інтернет-користувачі та просто небайдужі, котрі точно знають, що можуть придбати і кому саме віддати зі знайомих військових.

Приклади потреб, на які постійно збирають волонтери: тактичний одяг та спеціальне взуття; бронежилети та каски; квадрокоптери, тепловізори та камери; зарядні станції та генератори; автомобілі та запчастини.

Українці пристосувалися завдяки довірі людям, які першими пояснили та показали ідею перемоги. Владна вертикаль не може швидко задовольнити таку довіру. Прагнучі результату, суспільство береться за справу знизу. Особистий внесок – він як прояв підтримки, так і маркер її рівня.

Панасенко І.С
Науковий керівник: доц. Ляшенко Н.О
Харківський національний університет радіоелектроніки

ПРОБЛЕМИ ПЕРВИННОЇ АДАПТАЦІЇ В ІНОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Після початку вторгнення росії на територію України, багато людей були вимушені поїхати закордон та стати біженцями. З 24 лютого 2022 року по 3 січня 2023 року включно в Європі для тимчасового захисту зареєстровано 7 915 287 осіб, тому ми вважаємо актуальною проблему їх адаптації в інокультурному середовищі.

Українці, які виїхали після 24 лютого були вимушені це дуже швидко зробити, щоб врятувати своє життя. Тому вони могли взяти лише найнеобхідніші речі та документи, а в деяких не вийшло взяти і це. Зважаючи на це можна визначити наступні проблеми, з якими вони зіткнулися:

- економічні (нестача грошей; відсутність змінного одягу взагалі, або на певні сезони; відсутність продуктів);

- медичні (нестача ліків. У іншій країні може не бути в вільному продажу тих ліків, які людина звикла приймати, а щоб їх отримати потрібен рецепт, тому спочатку необхідно відвідати місцевого лікаря);

- пошук житла (перші місяці війни багато людей їхали закордон і держави, котрі їх приймали, не могли одразу всіх забезпечити гарним житлом, тому надавали прихисток у таборах біженців, які розміщувалися в спортзалах, та інших великих приміщеннях з не найкращими умовами);

- бар'єр іншої мови (більшість українців не володіють іноземними мовами, тому в іншій країні, вони не могли розмовляти з місцевими, відчували дезорієнтацію);

- зниження попереднього статусу (біженці займають низьку соціальну позицію в суспільстві, викликають лише співчуття, не залежно від того ким вони були раніше);

- культурні (тим, хто все життя жив в одній культурі складно приймати інші традиції та звичаї, особливо літнім людям);

- юридичні (деякі біженці виїхали не маючи з собою необхідних документів, тому проблемою стає заповнення угод для отримання картки в місцевому банку, оформлення страховки, та іншого);

- реалізація соціальних запитів дітей (навчання, відвідування дитячого садка, спортивних секцій та інше).

Чинники що впливають на адаптацію українських біженців:

- вік людини (маленькі діти та молодь легше сприймають нове середовище, вчать мову, ніж літні);

- професійна приналежність людини, необхідність використання мови та культурної специфіки під час виконання професійних обов'язків (якщо професія біженця є універсальною, такою, що сильно не відрізняється в іншій країні, наприклад музикант, швачка, водій, перукар, повар, будівельник, програміст, то він може влаштуватися на роботу, що підвищить соціальний статус й буде приносити дохід. Юристам, економістам, вчителям знайти роботу за фахом значно складніше, а отже й адаптуватися до нової країни);

- знання іноземних мов (особливо мови тієї країни куди людина виїхала);

- склад групи, з якою людина виїхала (легше адаптуватися, якщо жити разом з сім'єю, дитиною, родичами, або друзями, ніж однією);
- психологічна особливість людини (ступінь відкритості, комунікабельність, тип особистості);
- попередній досвід подорожей, переїздів (якщо людина багато подорожувала, знайома з іншими культурами та містами, їй буде легше пристосуватися до життя у новій країні);
- рівень попереднього достатку (люди, що до переїзду жили бідно, звикли економити, легше звикають жити як біженці на грошову допомогу, ніж більш заможні);
- ступінь руйнування їх рідного міста та житла (біженці, яким нема куди повертатися, будуть прикладати максимум зусиль, щоб вивчити мову, культуру, отримати професію та залишитися закордоном в більш заможній країні).

Проблема адаптації людей до інокультурного середовища має дві сторони. З одного боку, якщо людина добре адаптується до життя в іншій країні велика ймовірність, що вона залишиться там, навіть, якщо в Україні залишилися житло та робота. З іншого боку, якщо людина не може адаптуватися, вона вимушена повернутися, а держава не завжди зможе всіх забезпечити необхідним житлом, їжею, роботою. Але чим гірше ситуація в Україні, чим більше буде руйнувань, тим активніше люди, що перебувають закордоном будуть намагатися все ж таки пристосуватися до нового життя.

Радюк П.
Науковий керівник: проф. Семке Н.М.
НТУ «ХП»

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні спричинила багато горя населенню країни, особливо в тих регіонах які були (або ще є) окупованими та знаходились чи знаходяться в зоні бойових дій. Не набагато краща ситуація і в тих регіонах де не було бойових дій, адже агресор проводить ракетні обстріли по всій території країни.

Все це призводить до гуманітарної катастрофи, яка супроводжується стагнацією економічного розвитку, знищенням соціальної та критичної інфраструктури.

Пошкодження інфраструктури, переривання ланцюгів поставок торговельних мереж послабили потенціал ринку праці. Через закладені на полях протипіхотні міни особливо небезпечним стало сільськогосподарське виробництво. Все це призводить до зростання безробіття та поширення неповної зайнятості.

Війна призвела до втрати кваліфікованої робочої сили не лише через міграцію до сусідніх країн, але й через загибель на фронті, чи в окупації. Перебування чоловіків на фронті, відкладення шлюбу та народження дітей збільшило пропозицію жінок на ринку праці. Спеціалісти в сфері зайнятості населення очікують збільшення показників дитячої праці внаслідок поширення бідності та втрати можливостей для отримання освіти, особливо вищої.

Вимушена міграція призвела до зміни структури ринку праці, а також переліку пропозицій працевлаштування та насиченість фахівцями у розрізі регіонів. Так в східних регіонах, які найбільше відчули на собі військову агресію РФ, зменшилась кількість робочих місць, а в західних областях значно збільшилась чисельність шукачів роботи. В той же час на територіях, де відбувалися військові дії та наближених до них виник дефіцит персоналу в життєво необхідних сферах ринку праці: фармацевтичній, медичній, транспортній і деяких інших.

Ситуація на ринку праці залежатиме від тривалості бойових дій, а також повернення додому українськи мігрантів.

Семке П.Ю.
Науковий керівник: проф. Любомир Дармо
Економічний університет у Братиславі (EUBA)
Республіка Словаччина

СУЧАСНА СЛОВАЧЧИНА

Словацька Республіка була утворена 1 січня 1993 року відповідно до Конституційного закону № 542/1992 про розподіл Чехословацької

Федеративної Республіки. До її утворення було ухвалено Декларацію Національної ради Словаччини про суверенітет Словацької Республіки, в якій було оголошено суверенітет Словацької Республіки на основі міжнародно визнаного природного права держав на самовизначення як основи незалежної держави. Столицею Словаччини є Братислава.

Словацька Республіка є суверенною, демократичною та правовою державою. Словаччина не слідує ніякої ідеології чи релігії. Відповідно до пункту 1 статті 2 Конституції Словацької Республіки державна влада належить громадянам, які здійснюють її через обраних представників чи безпосередньо.

Національна Рада Словацької Республіки (парламент) є єдиним конституційним та законодавчим органом Словацької Республіки. Він складається із 150 депутатів, які обираються на чотири роки.

Мінімальний вік для обрання депутатом парламенту Словаччини становить 21 рік. Депутати обираються шляхом загальних, рівних та прямих виборів під час таємного голосування. Керівництво роботою парламенту здійснюється головою та його заступником.

Виконавча влада

1. Президент Словацької Республіки

Главою Словацької Республіки є президент. Президент представляє Словацьку Республіку всередині держави та за її межами та своїми рішеннями забезпечує належне функціонування конституційних органів. Президент обирається громадянами Словацької Республіки шляхом прямих виборів за таємного голосування строком на п'ять років. Президентом можна обрати будь-якого громадянина Словацької Республіки, який має право бути обраним до парламенту і досяг віку 40 років на день виборів. Одна й та сама особа може бути обрана президентом не більше ніж на два терміни поспіль.

2. Уряд Словацької Республіки є найвищим органом виконавчої влади. Він складається з голови, заступників голови та міністрів. Уряд звітує перед парламентом про виконання своїх функцій, і парламент може будь-коли висловити йому недовіру.

Судова влада

Судову владу Словаччині здійснюють суди загальної юрисдикції та спеціальний судовий орган – Конституційний суд.

Словаччина вступила до лав ЄС ще в 2004 році і з того часу стрімко розвивається. Згідно WGEO (World Green Economy Organization), Словаччина займає 36 місце за рівнем життя (випереджаючи Польщу та Литву). Останні 10 років відбулося помітне підвищення добробуту громадян Словаччини. Експерти прогнозують подальше економічне зростання Словаччини.

Мінімальна зарплата у Словаччині – 623 євро, пише Grant Thornton із посиланням на закон. Це приблизно понад 21 200 гривень. Мінімальна пенсія у Словаччині – 297 євро або трохи більше 10 тисяч гривень.

Стабільна економіка та низькі ціни допомагають підтримувати у Словаччині гідний рівень життя. Основними статтями доходів державного бюджету Словаччини на даний час є послуги, туризм, побутова хімія, електроніка та автомобілі.

Слісаренко М. С.
Науковий керівник: Григор'єва С.В.
НТУ «ХП»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Весь час війна була і є важкою частиною нашого життя. Вона впливає на екологію, економіку, забирає життя людей і приносить багато сліз. Зараз все це ми переживаємо, але деякі проблеми не вважають достатньо важливими для їх оприлюднення.

Нажаль, одними з таких проблем вважають ті, що відчують підлітки. Перше невдале кохання, погана оцінка, сварка з друзями або їх повна відсутність. Все це було і раніше, і зараз, і ще буде, але в теперішній час проблеми загострюються. Серйозні сварки з батьками, стрес, депресія, безсоння і т. п. “Молоді люди зазвичай проходять через величезну кількість викликів і

соціальних трансформацій лише тому, що стають дорослими. Коли почалася війна, вони також прийняли перший удар і швидко адаптувалися до змін. Молодь не мовчала з самого початку війни, і вкрай важливо, щоб її голос зараз був почутий, обговорювати контекст «нової реальності» і складні для сприйняття речі», - говорить Людмила Шевцова, програмна радниця UNFPA з питань молоді та ВІЛ.

Від війни постраждали всі, але одна з найсерйозніших проблем для молоді в цей час – втрата близьких і рідного дому. По офіційним даним на 1 січня 2023 року в Україні загинуло більше 400 дітей, більше 900 поранені, 19 залишились без кінцівок і майже 2000 дітей сироти. Окрім фізичних поранень діти також отримують дуже серйозні психологічні травми. Дуже важливо вчасно звернутись за допомогою до лікаря-психіатра або психолога. Якщо такої можливості нема, або ви не знаєте як зрозуміти, потрібна дитині допомога чи ні, то на сайті страхової компанії UNIQA можна прочитати статтю про те, як розпізнати і допомогти дитині.

Якщо вчасно не надати допомоги, це може привести до ще гірших проблем. Найгірша – самогубство. Нажаль Україна в числі "лідерів" по рівню самогубств і не тільки у молоді. Серед молоді віком від 15 до 30 років це друга найпоширеніша причина смерті після дорожніх аварій. Вона випереджає насильницьку смерть – тобто себе вбиває більше молодих чоловіків і жінок, ніж гине внаслідок терактів, військових дій та будь-яких інших конфліктів разом узятих, включаючи кримінальні та побутові вбивства.

Також однією з проблем, і не тільки серед молоді, стали особисті емоції, нервові зриви, агресія, панічні атаки, страх перед тим, що нас чекає далі. Ми самі того не розуміючи, можемо зірватись на близьких нам людей. У багатьох перша хвиля паніки, яка вважається руйнівною, вже пройшла. Однак, незважаючи на це, всі ми перебуваємо в стані постійного стресу і тривоги. Страх за близьких, невідомість, туманне майбутнє - все це вганяє людей у депресію, яка згодом може призвести до серйозних психологічних травм.

Війна – вже велика проблема і стрес для всіх. Але це не привід опускати руки. Щодня українці сміливо й безстрашно чинять спротив російським окупантам. В Україні та за кордоном люди долучаються до волонтерства, наскільки це можливо з огляду на ситуацію в містах та особисту безпеку. Кожен та кожна мають змогу докласти власних зусиль на підтримку України. Тож ми зібрали 8 способів допомогти в тилу, обирай зручний варіант та посилюй Україну разом з нами!

1. Фінансова допомога українській армії.
2. Допомога у штабах гуманітарної допомоги.
3. Допомога переселенцям.
4. Допомога зі спорядженням та одягом для захисників.
5. Автоволонтерство.
6. Онлайн-волонтерство та IT-армія України.
7. Територіальна оборона міста.
8. Допомога за кордоном.

Мирошніченко А.Ю.
Науковий керівник: проф. Горошко О.І.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

З перших годин війни соціальні мережі стали найшвидшим та найголовнішим інструментом комунікації та оперативного отримання інформації про події в кожному місті та селі. Кількість нових користувачів популярних локальних та глобальних інформаційних пабліків збільшувалася в геометричній прогресії. Telegram, Viber, Facebook, Twitter та інші стали основою поширення інформації та координації дій людей. Проте однією з найголовніших серед українських соціальних мереж став саме Telegram.

Об'єкт дослідження – соціальні інтернет-комунікації.

Предмет дослідження – вплив соціальних мереж на російсько-українську війну.

Вже майже рік повномасштабного вторгнення соціальні мережі є основним інструментом отримання важливої інформації: так в перші дні війни ми мали можливість спостерігати за театром бойових дій та в режимі реального часу, отримувати інформацію про допомогу, евакуацію, укриття тощо. Це допомогло скоординувати роботу різних служб та організацій, а також людей, що з перших днів допомагали українським військовим та біженцям.

З часом стало зрозуміло, що ворог використовує наші публічні канали комунікації для створення пропаганди та фейків, і що більш важливо, коригування власного далекобійного озброєння. Завдяки публікаціям «прильотів», обговоренню в мережах пересування наших захисників, демаскуванню позицій через поширення фото і відео з місця подій, війська агресора змогли завдати нам досить суттєвих людських та інфраструктурних втрат, а також спричинити серйозну паніку серед суспільства.

Розуміючи усі плюси і недоліки соціальних мереж, спостерігаючи за активністю та реакцією суспільства на військові дії та наслідки, можна спостерігати ряд явищ, зокрема: Більш ретельний моніторинг учасників інтернет-спільнот; формування спільнот, що мають на меті боротьбу з пропагандою та фейками країни-агресора в рамках збройного конфлікту; створення військовими персональних або колективних телеграм-каналів; поява нових обличь, лідерів громадських думок, що мають на меті допомогу підрозділам Збройних Сил України

Наразі, одним із основних джерел отримання швидкої та достовірної інформації є персональні телеграм-канали військових та військових формувань. Про це говорять багатотисячні підписники цих каналів, адже в телеграм-каналах військових є можливість отримати інформацію з фронту ще до офіційних заяв Генерального Штабу України, а також зрозуміти потреби військових на фронті.

Завдяки такій відкритості та прозорості рівень довіри до військовослужбовців серед суспільства виріс в рази. Це дало можливість, зокрема, закрити потреби військових в додаткових потребах для забезпечення

проведення ефективних бойових операцій – відкриття зборів на різні потреби війська став нормальним явищем цієї війни, а довіра, звітність та відкритість стимулює людей охоче робити свій вклад в перемогу.

Також плюсом використання таких каналів комунікації стала можливість моніторингу зміни думок та настроїв, ставлення та реакції людей то тієї чи іншої новини/події: серед користувачів важливим є коментування того чи іншого посту, а також безпосередній зворотній зв'язок на підняті питання.

Задання трендів є досить новим та ефективним явищем в контексті війни, котре використовується як інструмент впливу суспільства через соціальні мережі: «леопарду багато не буває», «леопарди в неволі», «леопард знову в моді» та інші мав на меті привернути увагу світової спільноти до військових потреб України в танках Leopard. Завдяки цьому тренду процес надання Leopard нашій країні не був знятий з повістки дня багатьох країн-партнерів.

Роблячи певні висновки можна з впевненістю сказати, що вплив соціальних мереж на перебіг російсько-української війни є досить суттєвим і унікальним – Україна мало не єдина країна, що змогла зберегти зв'язок та інтернет маючи таку велику лінію фронту та обстріли критичної інфраструктури.

Терещенко А. А.
Науковий керівник: проф. Мороз В.М.
НТУ «ХП»

МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В сучасних умовах підвищення мінливості середовища закладів вищої освіти (ЗВО), запобігання впливу комплексу зовнішніх і внутрішніх загроз можливо лише шляхом забезпечення своєчасної реакції на них і створення умов для розвитку через ефективне управління процесом дистанційного навчання в рамках загальної системи управління ЗВО. Механізм управління забезпеченням якості вищої освіти в умовах дистанційного навчання базується на завданнях і

принципах загального управління, що передбачає комплексну та системну сукупність відповідних методів, функцій, інструментів та конкретних практичних заходів. Таким чином, управління процесом дистанційного навчання має ґрунтуватися на базових положеннях теорії управління, відповідно до яких до основних елементів системи управління можна віднести мету, об'єкт і суб'єкт, методологію, принципи, процес та функції управління, а формування ефективного організаційного механізму управління має відбуватися одночасно з формуванням відповідного аналітичного інструментарію – управлінського моніторингу.

Управлінський моніторинг у будь-якій функціональній сфері управління передбачає збирання та узагальнення інформації за певними показниками для вивчення конкретної проблеми та вироблення відповідних рекомендацій щодо формування стратегії і тактики управлінської діяльності з метою прийняття відповідних управлінських рішень. Враховуючи ці положення, пропонується під моніторингом управління забезпеченням якості вищої освіти в умовах дистанційного навчання розуміти систему збору, оброблення, зберігання і розповсюдження інформації про етапи забезпечення якості вищої дистанційної освіти, прогнозування на основі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій їх розвитку та розроблення наукового обґрунтування рекомендацій для прийняття відповідних управлінських рішень. Серед основних функцій моніторингу якості вищої освіти, які виходять із загальної мети підвищення ефективності освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання, слід назвати інформаційну, дослідницьку, діагностичну, корекційну, прогностичну.

Відповідно, в основі побудови системи моніторингу управління забезпеченням якості вищої освіти дистанційного навчання має бути науково обґрунтована концепція, що вивчає, з одного боку, ефективність використання можливостей реалізації стратегічних соціально-економічних інтересів ЗВО, а з іншого – вплив зовнішнього середовища, зовнішніх можливостей та загроз, що грають ключову роль в процесі формування стійких конкурентних переваг.

Моніторинг управління забезпеченням якості вищої освіти в умовах дистанційного навчання пропонується проводити на підставі визнання таких вимог, умов і обмежень:

– відстежуватися та оцінюватися має не лише управління процесом дистанційного навчання, але й процес його забезпечення;

– відношення між процесом і механізмом забезпечення якості вищої освіти – це відношення між двома взаємопов'язаними процесами, коли перший з них є загальним, а другий – призначеним для його реалізації (поняття «процес» і «механізм» співвідносяться таким чином як етапи перетворення матеріалу з діями, завдяки яким воно робиться);

– існує два основних види критеріїв ефективності систем управління – ступінь досягнення мети системою та ефективність траєкторії руху системи до мети; управлінські компетенції керівництва ЗВО, осіб, які навчають (тьютори, професорсько-викладацький склад) та осіб, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та науково-педагогічні працівники, методисти та ін.) стають одним з основних об'єктів моніторингу та оцінювання, що характеризують якість вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Терещенко Д. В.
Науковий керівник: доц. Шанідзе Н.О.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ Й АГЕНТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА САМОПРОСУВАННЯ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

В умовах глобального інформаційного суспільства Інтернет є специфічним фактором соціалізації та чинником особливого виду соціалізації – кіберсоціалізації. Особливу увагу в процесі кіберсоціалізації людини слід приділяти розвитку вільної особистості, яка здатна робити вибір і нести за нього персональну відповідальність, поважати вибір і вчинки інших людей,

вміти протиставляти зовнішньому тиску своє волевиявлення. Сприяти цьому має медіаосвіта, яка розглядається як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, здатності до творчої комунікації, критичного мислення, здатності повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різноманітних форм самовираження за допомогою медіатехніки.

Соціальні мережі та месенджери – нова суспільна реальність, в них зосереджена велика частка контенту. Публікації в онлайн-платформах впевнено випереджають публікації в ЗМІ, спілкування на форумах і в блогах. Раніше головною функцією соціальних мереж було спілкування і задоволення потреби в новинах і подіях, але зараз це ефективні канали для просування особистого блогу чи бізнесу. Сьогодні нікого не здивуєш тим, що за допомогою просування власного акаунта в соціальних мережах можна навіть заробляти. Більшість користувачів таких платформ як Instagram, TikTok, YouTube хоча б раз замислювалися про ведення блога і навіть роблять спроби домогтися успіху, а пандемія через COVID-19 й воєнна агресія стали приводом для цього. Безсумнівним плюсом є те, що всі перераховані вище соціальні мережі безкоштовні і так само не потрібно платити за самопросування і викладання контенту на своєму акаунті.

Отже спілкування в інтернеті стає повсякденним, все більше набуває риси ритуальності, користувачі постійно шукають в житті те, що можна викласти в соціальних мережах, як підписати фотографію. Постійне вишукування вільної хвилини або відволікання від роботи і навчання, щоб перевірити оновлення стрічки. Більшість віддає перевагу такому способу спілкування через його доступності, швидкості і можливості відкривати щось нове для себе і розвивати свої навички комунікації.

Варто зазначити, що процес соціалізації молодого покоління повинен мати активно випереджальний характер, який звертає увагу на майбутні зміни,

що можуть відбутися. У процесі соціалізації представники молодого покоління являються не лише об'єктом, а й суб'єктом відносин, що доповнюють нові форми життя, процесів соціального характеру, які відбуваються у суспільстві. В останні десятиліття з'явилися принципово нові канали соціалізації, які суттєво впливають на процеси формування молоді, її адаптацію в суспільстві, яке радикально змінюється. Одним із таких каналів є глобальний інформаційно-мережевий простір, який пронизує всі сфери соціального життя, торкається вказаних процесів як у нових, так і в традиційних інститутах соціалізації.

Тришевська Т.В.
Науковий керівник: доц. Байдак Т.М.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ

Після появи інтернету – він став невід'ємною частиною нашого життя, але несе це не лише позитивні наслідки, такі як: підвищення рівня життя, освіти, можливість спілкуватися з людьми з різних куточків світу, тощо, а й негативні, одним з яких як раз і є інформаційна війна та фейки. Сучасний інтернет простір є досить небезпечним місцем, де можна знайти величезну кількість дезінформації, яка зараз є проблемою для України, бо війна йде не лише на полі бою а й у інформаційному просторі, наприклад, кожен у сучасних реаліях хоч раз натикався на абсурдну, фейкову інформацію у ворожих ЗМІ, публіках, на телебаченні, тощо.

Ще з 2014 країна-агресор розпочала інформаційну війну проти України, розповсюджуючи фейкові новини, щодо політичної ситуації у державі, а також розповідаючи про утиски російськомовного населення україномовним, ця інформація поширюється у російських ЗМІ і зараз. Починаючи з анексії Кримського півострову, російська влада заперечувала свою присутність, списуючи усе на «волевиявлення російськомовного населення», або на «невдоволення діючою владою», не зважаючи на результати досліджень іноземних спостерігачів. Визнання Росією себе окупантом автоматично

перетворило б її на відповідальну за масові вбивства, посягання на суверенітет іншої держави та порушення міжнародних законів. Проте позиціонуючи себе «стороною, що симпатизує одній зі сторін конфлікту», вона формально знімає з себе відповідальність.

Збройний конфлікт – лише одна складова масштабних бойових дій, котрі розгорнула Російська Федерація по відношенню до України з метою захоплення її території. Наймасштабніша й найпотужніша частина антиукраїнської кампанії розгортається у будинках росіян та на міжнародних форумах, де росіянами переписується історія, присвоюючи Росії княгинь, території та навіть видатних українців.

Чичикало В.С.
Науковий керівник: ст. викл. Козлова О.А.
НТУ «ХП»

АГРЕСІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Проблема агресивної поведінки людини за формами прояву досить багатогранна. Саме тому її дослідження не можуть обмежуватись рамками однієї тільки психологічної або соціологічної науки. Тому варто говорити про агресіологічні дослідження, тобто дослідження в межах міждисциплінарного напрямку, в центрі якого перебуває феномен агресії.

Метою роботи є розгляд агресії як соціального феномена, проблема агресії в сучасному світі, передумови та форми такої поведінки.

Агресія – це характеристика поведінки. Під агресією розуміють будь-які навмисні дії, що спрямовані на завдання шкоди іншій людині, групі людей або тварині. Також, як окремий вид можна виділити самоагресію або автоагресію, е коли агресор проявляє агресію по відношенню до себе, завдаючи самому собі психологічну або фізичну шкоду.

Можна виділити наступні концептуальні, наукові та філософсько-культурологічні підходи до розуміння природи агресії: 1) еволюційний напрям,

який включає біологічні та соціобіологічні моделі дослідження і тлумачення агресивних проявів (К. Лоренц, Е. Уїлсон) та обґрунтовує інстинктивне походження агресії; 2) теорії психоаналітичного характеру (З. Фрейд, Е. Фромм); 3) теорія «фрустрації-агресії» (Д. Доллард, Н. Міллер, Л. Берковіц), яка розглядає агресивність як наслідок розбіжностей між рівнем потреб і рівнем можливостей особи; 4) біхевіористський напрям і теорія соціального навчання (А. Бандура), які розглядають агресію як поведінку, набуту шляхом соціалізації; 5) психофізіологічна модель зв'язку збудження та агресії Д. Зільмана; 6) теорія «зайвої Y-хромосоми» (П. Джекобс, М. Брантон, М. Мервіль); 7) когнітивний та гуманістичний теоретичні підходи; 8)гормональні, нейро- та патопсихологічні концепції, які пов'язують агресивність із такими факторами, як спадковість, біохімія крові та властивості центральної нервової системи.

Виділяють 8 видів агресивної поведінки:

- 1) Фізична агресія – використання фізичної сили проти іншої особи.
- 2) Вербальна агресія – вираз негативних почуттів як через форму (крик, виск), так і через зміст словесних відповідей (прокляття, погрози).
- 3) Непряма агресія, обхідним шляхом спрямована на іншу особу або ні на кого не спрямована.
- 4) Роздратування – готовність до прояву негативних почуттів при найменшому порушенні (запальність, грубість).
- 5) Негативізм – опозиційна манера в поведінці від пасивного опору до активної боротьби проти сталих звичаїв і законів.
- 6) Образа – задрість і ненависть до оточуючих за дійсні та вигадані дії.
- 7) Підозрілість – в діапазоні від недовіри і обережності стосовно людей до переконання в тому, що інші люди планують і приносять шкоду.

8) Почуття провини – виражає можливе переконання суб'єкта в тому, що він є поганою людиною, що спричинює зло, а також відчуває докори сумління.

Агресія не виникає в соціальному вакуумі, на таку поведінку впливає присутність інших людей, їхніх дії. Специфічними передумовами агресії, зазвичай, називають фрустрацію, вербальний і фізичний напад, підбурювання з боку оточуючих осіб, особливі характеристики жертви.

Таким чином, можна зробити висновок, що агресивна поведінка особистості є результатом складної взаємодії соціальних і біологічних факторів, дія яких корегується конкретними відносинами, конкретною ситуацією, в яку вона потрапляє. Можливість агресивної поведінки визначається багатьма обставинами: установками індивіда, його особистісними рисами характеру, віком, статтю, зовнішніми обставинами, впливом інших людей та іншим.

Шанідзе О. Д.
Науковий керівник проф. Калагін Ю. А.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АНАЛІЗ

Останні дослідження науковців стверджують, що гендерна складова соціального буття, яка раніше усвідомлювалася лише у вигляді вторинного параметру традиційних соціальних розгалужень, зараз постає в якості найголовнішого та фундаментального статусу, що актуалізує дослідження гендерної проблематики. Поняття гендеру було введено в наукове середовище приблизно у середині 20 ст. у працях соціолога Роберта Столлера, а пізніше і психолога Джона Мані. В своїх дослідженнях Столлер звернув увагу на те, що одного лише поняття «стать» недостатньо для того, щоб окреслити наявну соціальну проблематику чоловічого і жіночого в суспільстві. Поняття «гендер» було подано, як «соціальна стать» людини, а пізніше охарактеризоване як соціальна роль, або соціальні очікування від людини. Джон Мані розширив

гендерну проблематику в сферу психології та позначив, що формування гендеру у індивіда може бути пов'язане не лише зі статтю, але і з соціальними явищами, такими як виховання, культура суспільства. Під час народження дитина гендерно нейтральна, виводив вчений.

Сьогодні гендерна проблематика лежить в сфері багатьох наук. Першим чином слід виділити соціологію, як практичну так і теоретичну, яка вивчає гендер як «соціальну стать», гендерні стереотипи, проблематику тих чи інших гендерних груп. Психологія цікавиться поняттям гендер як таким, що відображує внутрішній світ індивіда, зв'язок гендерної ідентичності індивіда з його соціальним життям, або внутрішнім комфортом, психологічним здоров'ям. Історія вивчає становлення гендерних груп, звичаїв, формування гендерної політики у різні часи, шукає коріння гендерних стереотипів.

Різні наукові підходи до гендерної проблематики дозволили цьому науковому питанню пройти шлях від абсолютного дихотомічного розуміння, коли особистість можна було розділити лише на дві гендерні групи, і що важливіше, на сталі уявлення щодо рис таких груп, до більш конструктивістського, індивідуального підходу до кожної людини. Ще у 1960-ті роки світові вчені, які займались гендерною проблематикою, суворо розділяли фемінність (як той набір рис та якостей що притаманний лише жінкам) і маскуліність (як набір якостей лише для чоловіків). Окрім суто теоретичної недосконалості подібного підходу, слід означити ще і практичне значення, яке через таке бачення світу полягало в дискримінації, порушенні прав людини, або навіть відсутності наявності таких прав, врешті решт формуванню шкідливих стереотипів та й нерідко насильству людини над людиною, чоловіка над жінкою, чи жінки над чоловіком. Як показали більш пізні дослідження 1980-х років, зокрема дослідження Сандри Бем: якості індивіда які приписані суто чоловікам, або суто жінкам не відповідають дійсності. Обидві статі можуть поєднувати в собі набір як фемінних, так і маскуліних якостей. Окрім того, навіть протилежні якості, от як скажімо

“грубість – ніжність” можуть органічно існувати в окремому індивіді. Такий підхід, відкриває очі на багато соціальних упереджень.

Тож гендер – це соціальна стать. З позиції соціології, це соціальна роль індивіда. Вчені минулого століття починали з того, що прив’язували цю роль залежно від статі людини, сьгоднішні гендерні теорії не пов’язують гендер і стать. Принаймні набір якостей індивіда і його психологічний комфорт ні як не залежатимуть від статі. В той же самий час якості індивіда залежать від власної гендерної ідентифікації, а розбіжність внутрішнього сприйняття себе і сприйняття в соціумі як раз і може викликати психологічні проблеми. Мова тут йде не тільки про можливу соціальну розчарованість, а й про девіантну поведінку, що призводить до соціальних конфліктів. Саме тому необхідно сприймати разом із соціологічним визначенням цього терміну й психологічний погляд: кожен індивід може ідентифікувати себе по різному, тож і гендерна ідентифікація не має ставати перешкодою для комфортного життя.

Таким чином, гендерна проблематика є міждисциплінарною, сучасний рівень розвитку гендерних досліджень дозволяє говорити про особливий гендерний підхід як особливий теоретичний та емпіричний напрямок, який орієнтує на формування і утвердження політики рівних та незалежних від статі можливостей самореалізації людини в різних галузях соціальної практики.

Яковенко О.О.
Науковий керівник: ст. викл. Сутула О.А.
НТУ «ХП»

БЛОГІНГ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сьогодні Інтернет є найбільш повним, оперативним, доступним джерелом інформації та засобом масової комунікації. За допомогою Інтернету можна не лише отримувати інформацію, а й взаємодіяти з людьми, які перебувають на великій відстані. Спілкування може бути як у реальному часі, так і онлайн, наприклад, на форумах або в Інтернет-щоденниках. Одним із видів Інтернет-комунікацій є блогінг.

Блог – це сайт, який носить інформативний характер. Блог створюють в рамках однієї або кількох схожих тем, які розкриваються та аналізуються протягом всього його існування. Блог зазвичай веде одна людина або група людей – спеціалістів у різних сферах. Наприклад: програміст, дизайнер, верстальник, копірайтер, автор, ідеолог тощо.

Науковці Д. Клайн і Д. Бурстейн зазначають, що блогосфера розвивається за тими законами, що й свого часу телеграф, радіо, телебачення, Інтернет. Спочатку зацікавленість проявляється на індивідуальному рівні, з часом використання настільки спрощується, що стає надбанням широких мас, впливаючи на всі сфери людської діяльності.

Популярність блогів пов'язана з зростанням прагненням сучасної людини до самовираження, самостійного формування свого кола спілкування та кола джерел інформації. Їх використання дозволяє швидко створювати нові соціальні мережі, не обмежені державними кордонами співтовариства за інтересами та захопленнями. В наявності зміщення акценту з приватного на публічне, яке відбувається не стільки в жанрі щоденника, скільки в соціокультурній ситуації в цілому. Причому, в комунікаційній спрямованості сучасна людина зовсім не займається чимось радикально іншим, ніж людина XIX століття, яка записувала свої думки на папері. Вона так само веде щоденник, який змінив носій з паперового на цифровий. Поряд із постійними посиланнями журналістів на авторів мережевих журналів і оглядами блогосфери, що публікуються в деяких ЗМІ, підтверджується факт, що блоги остаточно вписалися в систему мас-медіа і стали частиною журналістики. Сьогодні багато серйозних видань мають у своєму розпорядженні власні блог-платформи або створюють на своїх сайтах стрічки блогів, експортуючи записи інших блогахостингів. Широка популярність блогів приваблює рекламодавців, які починають активно просувати у блогосфері свої товари та услуги.

Таким чином, блоги є важливим елементом розвитку публічної сфери, яка, за Ю. Хабермасом, є посередником між суспільством, державою та об'єднує громадян незалежно від їх соціально-економічного статусу для

критичного обговорення різноманітних питань. Також блогінг – це різновид щоденника, де автори у «постах» розглядають важливі суспільні проблеми або виставляють на публіку моменти зі свого особистого життя. Блогінг є засобом соціальної комунікації, тому що через блогінг реалізується передача інформації. Мета такої взаємодії – висловити себе, мати певний вплив на аудиторію.

Блогінг як вид соціальної комунікації, з одного боку, є необхідним для суспільства. З одного боку він створив специфічну систему, культуру цитування, посилань, що надало нові можливості для поширення інформації, які передаються від користувача до користувача в інтерактивному режимі, а з іншого боку – гальмує розвиток суспільства, обмежуючи реальне особисте спілкування.

Jawad Khyami, bachelor student
Academic supervisor: Stanislav Milevskyi, associate professor
NTU «KhPI»

SECURITY PROBLEMS IN SOCIOCYBERPHYSICAL SYSTEMS

At the current stage of the rapid spread of information technologies, social networks and the Internet of Things are the most attractive of them. Social networks are formed from nodes of people, and the boundaries between these nodes reflect their relationships. Social networking services, in fact, are promoted as a huge network of people, where relationships between them are formed and described.

Recently, the idea of merging the worlds of "Internet of Things" and "Social Networks" has become real and even desirable. Things can not only be a component of traditional networks, they can also be part of smart connected things, leading to effective relationship management by mimicking human behavior, scalable and efficient service discovery and composition, and reliability management.

Thus, the Internet, Internet of Things and Social Networks are coming together to bring the physical real world into the virtual world. The resulting paradigm, called the Social Internet of Things (SIoT), has the potential to support new IoT applications

and network services in more efficient ways, this is due to increased awareness, hence the SIoT paradigm will have a variety of desirable and sometimes undesirable consequences for the future world. inhabited by intelligent objects that permeate the everyday life of people.

Today, SIoT is one of the most promising paradigms, the combination of these technologies leads to a wide range of intelligent services and applications to solve many problems that people and organizations face in their daily lives, allowing people to be connected to anyone, anywhere where, at any time. The new paradigm of SIoT, which refers to a set of embedded objects connected via the Internet using unique addressing schemes, taking into account data related to people, such as profiles, preferences, habits, ie: Social IoT is used for context awareness by engaging users to provide user-oriented services and recommendations.

Such a combination of two of the most active modern technologies leads to the formation of a new concept of a sociocyberphysical system. The concept of "sociocyberphysical systems" is generally a new, but promising innovative direction. Cyberphysical systems are systems that consist of various objects of artificial subsystems, controllers, which are combined into a single entity. By adding the term "social" we mean that we add a person and society to any of the listed subsystems. The source of the emergence of complex systems can be considered the emergence of the most complex, diverse mechanisms, which is realized by the development and implementation of automated, sensor and other systems.

That is, in modern conditions, any cyberphysical system in interaction with human agents turns into a sociocyberphysical one. In connection with this, there is an urgent problem of ensuring the security of information transmission in such systems, in an extended application – cyber security of sociocyberphysical systems. This requires the development of new approaches and concepts for ensuring security in sociocyberphysical systems based on the principles of synergism.

Lanyu Jia
scientific supervisor Maryna Biriukova
NTU «KhPI»

DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINA'S HIGHER EDUCATION IN THE SOCIOLOGICAL DIMENSION

As early as 1995, Negroponte had foreseen that in the modern society based on information technology, people's modes of production, life, communication, thinking and behavior will all take on a new look, which is generally digital. In 2013, the book named "Digital Sociology : A Critical Perspective" was published by two British sociologists, bringing together many academic achievements from other sociologists in the UK and Europe.

Thus, digital sociology has become a hot topic in sociological research. With the more and more popularity of the Internet, the more and more developed digital media, the production and transmission of information is more and more convenient, the daily life is increasingly digitized, and the concepts of "network" and "information" in social science seem to have been quietly replaced by "digital".

In today's social development, the development of digital transformation and high-quality development are the important issues of higher education research in the new era. The empowerment of digital technology can effectively promote the high-quality development of higher education, and high-quality development has inherent provisions for the digital transformation of higher education. The historical background, China's national conditions and social status quo jointly determine the appropriate direction of the digital transformation of China's higher education.

Digital transformation of higher education is essentially a kind of cultural transformation and the change of paradigm, is a digital technology can assign education process, is also a high quality development concept value process of digital technology, will eventually form to technical rational value lead, digital technology and comprehensive coupling development of higher education education new ecology.

Digital transformation of higher education

(1) Imperfect digital infrastructure. At present, the digital infrastructure construction level of higher education in China is relatively backward. Under the epidemic environment, various kinds of Internet education have developed rapidly,

which has greatly impacted the existing development model of higher education. Colleges and universities need to upgrade their own digital infrastructure, and adapt them to the modern, digital and intelligent teaching changes by supporting the application and operation of intelligent education in the whole campus. However, the existing institutions of higher learning, did not attach great importance to the digital construction, many institutions of higher learning of digital infrastructure construction is still in the primary stage, for the application of emerging digital technology is very lack, teaching, scientific research, discipline construction, management needs to make decisions did not effectively support the relevant data, many of colleges and universities is still the traditional consultative decisions.

(2) Education into a blind technology worship, and mistakenly build themselves. The digital transformation of China's higher education is at an inflection point of integration. The digital transformation will bring the risk of simplification of higher education, which may reduce the uncertainty and ambiguity of higher education. In addition, the hybrid education model combining online and offline has gradually replaced the traditional education model focusing on offline education, and the role of teachers is also constantly changing, and learners' learning feelings have been disrupted by the COVID-19 epidemic, resulting in an obvious sense of separation and alienation.

(3) The digital divide intensifies. China has always been plagued by unbalanced regional development. The development of digital technology itself will bring inequality and injustice to social development. The digital transformation of higher education may lead to the intensification of the digital divide between regions.

The Chinese road of the digital transformation of China's higher education has a deep origin with the new road of Chinese-style modernization. The modernization of Chinese higher education inherits the theoretical and practical spirit of Chinese modernization. At present, in the development of higher education, "digitalization" has become the core, and the digital transformation of education has become the "golden key" to start the modernization of Chinese education.

China has made great efforts to explore the mixed teaching mode of online and offline teaching. Before the epidemic, China began to try to expand the mixed teaching and mixed learning mode combining online and offline teaching in universities based on the MOOCs system. This model is usually based on online MOOCs (MOOC) learning and face-to-face teaching, with a flipped classroom approach, including face-to-face online learning, face-to-face teaching, face-to-face online learning and other links. In the face of the impact of COVID-19 and the increasing maturity of information technology, the teaching mode of online and offline integration is more widely used. The teaching mode of online and offline integration refers to the new situation of integrating online and offline learning through information technology means, and combining virtual and real learning scenes, forming a scene ecology of various structures and levels, and realizing personalized teaching and learning services.

Tsinghua University, as a "double first-class" key university in China, also has an International Graduate School in Shenzhen in addition to its main campus in Beijing. In order to overcome the limitations of space and time, Tsinghua University actively explores the integration of interactive teaching and generates a variety of teaching forms. For example, the "double teacher" teaching model is taught by online teachers in Beijing and teachers in Shenzhen, and the online selection of courses with the help of rain classroom.

In the future, the digital transformation of higher education will pay more attention to the quality improvement of higher education, and continue to take the digital connotation development path of improving the quality as the core; actively build multilateral sharing mechanism to promote the flow of digital resources, faculty ability and professional knowledge among different subjects; the digital transformation of higher education should focus on technology coordination, business coordination and data coordination, and establish the unified coordination mechanism and platform; finally, Puhui is the social responsibility of higher education, which is an important manifestation of higher education to fulfill its social responsibility. The universality of higher education means that higher education should serve politics,

economy, science and technology, culture and other aspects, and the universality is also a kind of social display. As a part of the social superstructure, under the background of digital transformation, higher education ideology and values should change with social changes to meet the needs of social development and use new digital technologies.

Orynko Wladislaw
Wissenschaftlicher Leiter: Kalagin Juri
NTU «KhPI»

BELEBUNG DER ARBEIT IN DEUTSCHEN UNTERNEHMEN

Ohne ein Motivationssystem, das die Beziehung zwischen Mitarbeitern und Unternehmen bestimmt, ist eine effektive Personalführung nicht möglich. Inländische Führungskräfte betrachten angemessene Löhne auf der Grundlage fester Tarifsätze und Gehälter als einzigen Anreiz für produktive Arbeit. Allerdings widerlegen ausländische Erfahrungen zur Mitarbeitermotivation einen solch einseitigen, vereinfachten Ansatz. Natürlich ist es nicht die beste Lösung, die Praktiken westeuropäischer Länder oder Japans blind zu kopieren, aber bestimmte Elemente des Motivations - und Belohnungssystems sind in der Ukraine durchaus anwendbar.

Methoden und Methoden der Motivation in ausländischen Unternehmen sind vielfältiger als bei uns. Der westliche Ansatz kombiniert finanzielle, materielle und immaterielle Anreize. Die Erfahrung zeigt, dass die Einstellung des Personals zu den Aufgaben ein Spiegelbild der Einstellung des Arbeitgebers zum Personal ist. Ein scheinbar einfacher Trick: Mitarbeiter für eine Mitgliedschaft im Fitnessstudio zu bezahlen oder im Büro Fremdsprachenkurse zu organisieren, stärkt die Motivation und erhöht die Teambindung. Der „Lieblings“-Mitarbeiter arbeitet effizienter, und die Arbeitsfähigkeit der Mitarbeiter ist der Schlüssel zu einem erfolgreichen Unternehmen.

Die Mitarbeitermotivation in Deutschland basiert auf der weltanschaulichen Überzeugung, dass ein Mitarbeiter ein freier Mensch mit eigenen Interessen ist, der persönliche Verantwortung gegenüber der Gesellschaft trägt. Zum Begriff der Wirtschaftsfreiheit gehören für die Deutschen die Berücksichtigung öffentlicher Interessen und die Bestimmung des Platzes des Einzelnen im Marktsystem.

Das moderne deutsche Wirtschaftsmodell basiert auf der Vorstellung, dass nicht jeder Deutsche in der Lage ist, sich in einen freien Markt „einzufügen“ und dort zu überleben. Deshalb schafft der Staat eine soziale Marktwirtschaft, deren Ziel es ist, gleiche Lebensbedingungen für alle Einwohner des Landes zu schaffen.

Die Kombination aus betrieblichen Motivationssystemen und dem staatlichen System der sozialen Gerechtigkeit führt zu einem Kompromiss, der es dem Arbeitnehmer ermöglicht, sich freier im beruflichen Bereich zu verwirklichen, ohne Angst zu haben, ohne dauerhaftes Einkommen dastehen zu müssen.

Forscher betrachten das deutsche Modell der Arbeitsanreize und die Verfügbarkeit staatlicher Sozialgarantien als hervorragendes Beispiel für eine harmonische, optimale Art und Weise, ökonomische Theorien zu verkörpern.

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Голова: зав.каф.права Лисенко І.В.

Секретар секції: доц.Гаряєва Г.М.

Акіменко І.С.
Науковий керівник: Сємко М.О.
НТУ «ХП»

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ЮРИДИЧНА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Проблеми забезпечення прав людини в Україні на етапі її інтеграції у європейський простір є дуже актуальними, тому цілком доречним є використання різноманітних правових засобів, де важливе місце серед них посідає конституційна скарга, яка є формою прямого звернення до органу конституційної юрисдикції та постає як специфічна та, беззаперечно, дієва гарантія їх здійснення.

Право на звернення громадян розглядається як важливий конституційно-правовий засіб захисту й одну з організаційно-правових гарантій дотримання прав і свобод людини.

По-перше, звернення громадян є однією із форм участі суспільства в державному управлінні, вирішенні державних і суспільних справ, можливістю активного впливу громадянина на діяльність органів публічної влади, а по-друге, це спосіб відновлення порушеного права громадянина шляхом подання до органів влади скарг, заяв і клопотань, тобто, це механізм виконання соціальних обов'язків публічної влади та втілення її відповідальності в політикоправовому аспекті.

Без конституційної скарги доступ громадянина до конституційного правосуддя видається малоефективним, а конкурентний характер досягнення правової справедливості з іншими суб'єктами права практично відсутній.

Ознаки конституційної скарги:

- 1) скарга має бути пов'язана з конкретною справою, у якій прийнято остаточне рішення компетентної влади;
- 2) основою скарги має бути лише порушення прав і свобод особи, які безпосередньо закріплені в тексті конституції держави;
- 3) скарга має субсидіарний характер, що означає можливість її внесення лише після вичерпання всіх інших доступних засобів правового захисту;
- 4) розгляд скарги належить до компетенції органу конституційної юстиції, рішення якого має остаточний характер і зобов'язує всі інші органи держави до його виконання.

Важливою особливістю конституційної скарги є її структура, котра включає:

- 1) норми, що регулюють підстави провадження за конституційною скаргою;
- 2) норми, присвячені предмету оскарження (нормативно-правові акти, що містять ймовірне порушення конституційних прав і свобод та перевірка їх конституційності);
- 3) норми, що визначають особливості правового статусу учасників конституційного оскарження;
- 4) норми, які закріплюють саму процедуру провадження за конституційною скаргою.

Таким чином, конституційна скарга виступає юридичною гарантією прав людини в Україні, є формою прямого індивідуального доступу до конституційного правосуддя, сприятиме подальшому вдосконаленню механізму функціонування конституційного права, утвердженню конституційних принципів як базових правових цінностей та ідеалів, в основі яких лежить верховенство права.

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Одним з найважливіших пріоритетів нашої країни є захист прав дітей, забезпечення їхньої безпеки, сприяння всебічного розвитку.

Повноцінний та дієвий захист прав дитини є обов'язком держави. Права дитини – це певні спеціальні можливості, які необхідні людині віком до 18 років для існування і досягнення зрілості. Україна у 1991 році приєдналася до Конвенції про права дитини, яка була прийнята 20 листопада 1989 року і таким чином взяла на себе зобов'язання впроваджувати на національному рівні забезпечення та захист прав дитини.

Все це стає вкрай актуальним під час військових дій, коли порушуються найважливіші права дитини: право на життя, право виховуватися та бути разом з родиною, право на охорону здоров'я, на розвиток її особистості, на турботу та захист.

Під час військової агресії виникає багато небезпек, що підстерігають дитину. Вона може залишитися без батьків, загинути, отримати поранення, втрати зв'язок з рідними.

За неповними даними під час війни постраждали більш 700 дітей, загинула 261 дитина, 463 дитини отримали поранення. На жаль, ці цифри не остаточні, бо війна продовжується!

Основним правовим актом, яких регулює права дітей в умовах війни є Закон України «Про охорону дитинства». Держава має зобов'язання вживати всіх необхідних заходів для забезпечення захисту прав дітей (у тому числі розшук, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон). Не зважаючи на існування й міжнародних правових актів, що діють в умовах війни, права багатьох дітей досі порушуються.

ПРОЦЕС ОТРИМАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ТА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКИХ ПРОПОЗИЦІЙ

Враховуючи поширеність та необхідність розробки концепцій та виробів, сприяючих поліпшенню тих чи інших сфер функціонування, збільшується актуальність процесу встановлення власників та процесу отримання ними прав щодо своїх розробок. Цей процес ускладнюється розвитком соціальних мереж та наявністю приватних організацій та осіб, діяльність котрих направлена на перехоплення новітньої інформації та використання її у власних інтересах. Тим не менш, в рамках функціонування держави, існує певний перелік дій та алгоритми, що роблять процес отримання авторських прав та раціоналізаторських пропозицій офіційно значущим.

Авторське право базується на законодавчому та національному рівні, його виникнення взаємопов'язане із створенням творів, а його об'єктом є результат творчої діяльності, який не залежить від можливості його застосування. Процедура отримання авторських прав затверджується на державному рівні, в залежності від устрою, можуть існувати додаткові джерела реєстрації авторських прав та затверджуватись сайти, що видають сертифікати верифікації авторів.

В Україні реєстрація авторських прав – процес отримання «свідоцтва про реєстрацію авторських прав на твір» шляхом державної реєстрації, цей процес регулюється Цивільним кодексом і Законом України «Про авторське право і суміжні права», а також Бернською 17 конвенцією про охорону літературних і художніх творів (п. 2 ст. 5). Основним законодавчим актом України щодо авторського права та суміжних прав є Закон України «Про авторське право і суміжні права», згідно якого до об'єктів авторського права відносяться бази даних, комп'ютерні програми, музичні, похідні, літературні, фотографічні, аудіовізуальні, драматичні і музично-драматичні твори, твори ужиткового,

образотворчого мистецтва, архітектури, тексти перекладів, ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, сценічні обробки творів, фольклору, збірники творів, виступи, лекції, промови ті ін.. Для реєстрації авторського права в Україні, заявки подаються в Українське агенство з авторських і суміжних прав, та складаються із заяви за формою, затвердженою Державною службою інтелектуальної власності, примірнику твору, документу, затверджуючого факт і дату оприлюднення твору, документу (або його копії) щодо оплати збору за оформлення та видачу свідоцтва (або документа, що підтверджує існування пільг), документу про сплату за видачу та оформлення свідоцтва, або копії документа, що підтверджує актуальність пільг. У випадку реєстрації авторського права комп'ютерних програм, додається настанова стосовно їх використання, у разі бази даних необхіден також опис її структури, твори архітектури потребують анотацію із назвою твору, його місцезнаходженням, часу і місцем створення та архітектурними характеристиками. Також власник повинен сплатити державний збір за подачу заявки.

У разі створення технічного рішення, використання якого направлене на зміну конструкцій проектів, техніки, обладнання та інших технологій, які використовуються у процесі виробництва продукції, мова йде про отримання раціоналізаторських пропозицій.

Раціоналізаторська пропозиція є об'єктом права інтелектуальної власності. Відповідно до ст.481 ГК України, вона є визнаною юридичною особою пропозицією, яка містить в собі технологічні (технічні) або організаційні рішення у будь якій сфері діяльності, її об'єктом може бути матеріальний об'єкт чи процес, спрямований на зміну конструкції виробів, технології виробництва та техніки, або складу матеріалів. Згідно положення ст.483 ГК України, суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є автор та юридична особа, якій була надана така пропозиція.

Рационалізаторською визнається пропозиція, яка не використовувалась в організаціях, не була обумовлена адміністративними розпорядженнями керівництва, не була опублікована в інформаційних виданнях та не була передбачлива нормотивами, обов'язковими для підприємства. При дотриманні цих вимог, власник подає письмову заяву (форма N ІВ-5) із описом пропозиції (за необхідності із схемами чи ескізами) на підприємство, в рамках діяльності якого буде забезпечуватись реалізація проекту із висуненням критеріїв його реалізації (згідно з ст.482 ГК України). Протягом місяця організація приймає рішення щодо можливості визнання проекту раціоналізаторським та реєстрації у журналі за формою N ІВ-4. У разі визнання пропозиції раціоналізаторською, видається свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, що підтверджує його визнання, дату подачі, авторів і документ, зазначаючим власність раціоналізаторської пропозиції.

Отже, опис процедур отримання авторських прав та раціоналізаторських пропозицій згідно законодавчих документів України, надає можливість власникам творів сформулювати більш конкретне уявлення щодо аспектів, необхідних для затвердження проектів на законодавчому рівні.

Григорович Д.О.
Науковий керівник: Семко М.О.
НТУ «ХП»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Громадянське суспільство і держава є двома нерозривними елементами одного цілого – сучасного соціуму і не можуть існувати нарізно. Вони доповнюють одне одного і виступають як вільні рівноправні партнери. Якщо правова держава є формою організації громадянського суспільства, то громадянське суспільство є умовою розвитку та вдосконалення правової держави, що особливо актуалізує обраний напрям вдосконалення.

Визначальним чинником взаємодії суспільства і влади, який власне, і визначає характер взаємодії, є демократичний державний режим. Державний режим – це система заснованих на нормах права методів, способів та прийомів здійснення державної влади.

Результативні громадські об'єднання дотримуються різних стратегій, які залежать, по-перше, від функціональних особливостей тих чи інших об'єднань і, по-друге, від історично сформованих типу й характеру взаємовідносин між громадянським суспільством і державою.

Зважаючи на різноманітність підходів до співвідношення держави і громадянського суспільства найкраще розглядати їх як результат співпраці та партнерських взаємовідносин, за якими вони існують паралельно і не посягають на чітко обумовлені сфери. Проте деякі інститути належать як громадянському суспільству, так і державі, то саме вони і виступають тією ланкою, яка забезпечує взаємодію громадянського суспільства та держави.

Забезпечення прав людини, їхній реальний характер визначаються двома чинниками: наявністю громадянського суспільства і правової держави. Саме громадянське суспільство гарантує кожній людині вільний вибір свого економічного життя, стверджує пріоритет прав людини, виключає монополію однієї ідеології, єдиного світогляду, гарантує свободу совісті. Громадянське суспільство повинно ґрунтуватися на волі, рівних правах, самоорганізації і саморегулюванні.

Громадянське суспільство припускає будь-яку форму державного устрою, будь-який тип місцевого управління, але за умов, що це не заперечує свободи локальних співтовариств громадян, а втручання держави в місцеві справи обмежено законом. Державний устрій в умовах громадянського суспільства забезпечує територіальне розосередження політичної влади, її демонополізацію. Основою держави виступають політичні інститути, органи законодавчої, виконавчої і судової влади, політичні лідери і політична еліта. Основою громадянського суспільства визнається вільний індивід з його

невід'ємними правами і неполітичні організації, за допомогою яких він їх реалізує.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що громадянське суспільство не існує без держави і поза державою. Саме держава повинна бути гарантом громадянського суспільства, яке має право вимагати захисту життя, здоров'я особи, якості навколишнього середовища, безпеки, дотримання права, а держава зобов'язана здійснювати, перш за все, соціальні програми так, щоб не допускати розколу суспільства або перетворення існуючих в ньому суперечностей в конфлікти.

Дідух Д. С.
Науковий керівник: Гаєвая О. В.
НТУ «ХП»

ПРАВА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з введенням воєнного стану на території України згідно з Указом Президента України №64/2022 і за наказом МОН від 04.04.2022 №1/3874-22 «Щодо організації дистанційного навчання» відбувся перехід вищих навчальних закладів України на дистанційну форму навчання. З огляду на це тема захисту прав студентів в нових умовах отримання освіти є дуже актуальною.

Основні права студентів визначені ст. 63 Закону України «Про вищу освіту». В умовах воєнного стану вони також мають чинність. Згідно цього кожен студент має право на: безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту; трудову діяльність у поза навчальний час; пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням; безоплатне користування бібліотеками, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами закладу вищої освіти; безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для

осіб з особливими освітніми потребами); користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти у порядку, передбаченому статутом закладу вищої освіти; забезпечення гуртожитком та цілодобовим доступом до нього на строк навчання у порядку, встановленому законодавством; участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікації; участь у заходах з освітньої, наукової, науково-дослідної, спортивної, мистецької, громадської діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку; участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчального процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення; внесення пропозицій щодо умов і розміру плати за навчання та інші права, визначені Законом України «Про вищу освіту». Ці права визнані нормативно-правовими актами, а саме: Конвенцією ООН про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року; рекомендацією ООН про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року; Конституцією України; Законом України «Про освіту» від 23 березня 1996 року № 100/96-ВР (із змінами).

Безперечно є багато переваг в такому навчанні: доступність – рівні можливості отримання освіти незалежно від місця та країни проживання; паралельність – можливість навчатись одночасно з професійною діяльністю; гнучкість – графік занять підлаштований до кожного студента; велика аудиторія – за допомогою комунікаційного зв'язку викладач має можливість поспілкуватись з великою кількістю студентів; технологічність – використання нових інформаційних технологій. Проте, наявний і ряд недоліків: студенти позбавлені права на фізичну активність (через надмірну кількість завдань, студенти весь час знаходяться перед екранами гаджетів, ведуть малорухливий спосіб життя, що дуже погіршує їх стан здоров'я); відсутність соціалізації (живого спілкування між собою та викладачем); фінансова нерівність (контрактники денної форми навчання сплачують за навчання більше, ніж

студенти заочної форми навчання, хоча усі навчаються дистанційно); соціальна нерівність (не кожен студент забезпечений наявністю необхідних гаджетів для онлайн навчання та стабільного сплаченого інтернет – зв'язку); відсутність поза навчальних активностей та студентського руху і застосування теоретичних знань на практиці (не можливість виконання лабораторних робіт та практичних занять в аудиторіях).

На підставі вищевикладеного, пропонується тимчасово на період воєнного стану в Україні знизити об'єм теоретичного завдання та прибрати лабораторні та практичні роботи, бо їх суто теоретичне виконання наразі не є дієвим. Також зрівняти вартість навчання контрактної та заочної форми навчання. Для вирішення соціальної нерівності компенсувати кожному студенту фіксовану суму на інтернет – зв'язок за рахунок державного бюджету.

Дмитренко Н.Є.
Науковий керівник: Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми обумовлена зацікавленістю держави у міжнародній співпраці з іншими країнами. Наразі відбувається швидкий обмін інформацією та розвиток комунікації. Українське суспільство намагається сприяти розвитку та інтеграції нашої держави у міжнародну спільноту за допомогою підготовки вітчизняних фахівців, у різноманітному діапазоні сфер, з рівнем кваліфікації, що відповідає міжнародним стандартам.

Мова – це складова частина професійної компетентності. Фахове мовлення передбачає висококваліфіковане володіння словом та високу культуру мовлення.

Володіння іноземними мовами відіграє важливу роль не тільки в житті людини, але й всього суспільства. Це є важливим фактором розвитку та реформування держави, оскільки існує можливість впровадження європейських

стандартів і досягнення взаєморозуміння між країнами, участь у багатонаціональних засіданнях міжнародного рівня. Треба зазначити той факт, що існують специфічні особливості різних мов світу. У міжкультурному спілкуванні треба брати до уваги національний характер комунікантів, специфіку їх емоційного складу, національно-специфічні елементи мислення.

Основна ціль системи мовної підготовки та освіти полягає у тому, щоб громадяни України мали можливість опанувати не тільки державну мову, але й вільно володіти іноземними. Оскільки саме така освіта сприяє розвитку мовної культури громадян, вихованню поваги до різних мов світу, пізнання культури та цінностей людей на різних континентах.

Слід зазначити, що вивчення державної та іноземних мов є важливим фактором формування інтелігентної, освіченої та самодостатньої людини, яка готова йти до поставленої цілі, у чітко визначеному та зрозумілому напрямку. Мовна освіта відіграє роль у формуванні таких чинників, як комунікативно-навчальний, освітній та виховний.

Опанування мовами дає можливість у рушійних змінах людини та суспільства, оскільки це засіб пізнання та розуміння оточуючого світу завдяки формуванню комунікативної компетенції.

Згідно наказу України від 30.03.2005 № 75/191 «Про затвердження Порядку проходження мовної підготовки державними службовцями, які займаються питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції України», можна зазначити основні положення мовної підготовки фахівців України:

- мовна підготовка – це узагальнення та удосконалення знань іноземних мов для професійного та ефективного виконання завдань у заданій сфері діяльності;

- мовна підготовка фахівців забезпечує вільним володінням мовою, нормативно-правовою та галузевою лексикою;

- мовна підготовка фахівців здійснюється вищим навчальними закладами, що мають навчальні програми, розроблені з урахуванням специфіки сфер діяльності людей;

- складовою частиною підготовки фахівців є вивчення та удосконалення знань державної та іноземних мов;

- одним із основних аспектів мовної освіти є вміння та навички складання офіційних документів.

Один із основних законів, що на даний момент часу є актуальним, це наказ України від 23.05.2017 №286 «Про затвердження Інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України».

Сучасний світ потребує фахівців, які на достатньому рівні володіють мовами, бо в професійній характеристиці будь-якого профілю однією із складових є практичне застосування іноземної мови, бо протягом багатьох років постає питання європейської та євроатлантичної інтеграції України. Це також відбувається через глобалізацію інформаційних та культурних процесів у світі, тому слід сказати, що також варто звертати на культурний бар'єр, що виникає через низку факторів.

Таким чином, можна сказати, що мовна підготовка фахівців України у сучасному світі полягає у прагненні змін статусу нашої держави на міжнародному рівні. Тому сучасна мовна освіта має враховувати тенденції світового простору, основні напрями розвитку європейських держав та їх методи.

Єдамова В. О.
Науковий керівник: Лисенко І. В.
НТУ «ХП»

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ ЗА СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Актуальність цієї теми полягає в тому, що кожна людина перед вступом у шлюб повинна знати свої права та обов'язки в ньому, і тільки після цього має вирішувати чи готова вона до цього кроку.

Статтею 36 Сімейного кодексу України визначено, що права та обов'язки подружжя виникають на підставі шлюбу. Відповідно до ст.51 Конституції

України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Сімейний кодекс України врегульовує особисті немайнові і майнові правовідносини подружжя.

До особистих немайнових прав подружжя належать: право на материнство та батьківство (небажання чи нездатність до народження дитини можуть бути причиною розірвання шлюбу), право на повагу до своєї індивідуальності, право на фізичний та духовний розвиток, право на зміну прізвища, право на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї (вважається, що дії одного з подружжя стосовно життя сім'ї вчинені за згодою другого з подружжя), право на свободу та особисту недоторканність, дружина та чоловік мають право на вільний вибір місця свого проживання. Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини, право на укладення шлюбного договору.

До особистих майнових прав подружжя належать: право особистої приватної власності дружини та чоловіка, право спільної сумісної власності подружжя, право одного з подружжя на утримання, право на утримання після розірвання шлюбу, право дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини, право чоловіка на утримання, у разі проживання з ним дитини, право подружжя на укладення договорів між собою (дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя).

До обов'язків подружжя належать: обов'язок турбуватися про сім'ю (подружжя зобов'язане спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги. Дружина та чоловік відповідальні один перед одним, перед іншими членами сім'ї за свою поведінку в ній. Подружжя зобов'язане спільно дбати про матеріальне забезпечення сім'ї, дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати один одного, взаємна участь дружини, чоловіка у

витратах на лікування (дружина, чоловік взаємно зобов'язані брати участь у витратах, пов'язаних із хворобою або каліцтвом другого з подружжя).

Отже, перед тим як укладати шлюб, кожній із сторін потрібно проаналізувати кожен пункт прав і обов'язків подружжя, встановлений Сімейним кодексом України. Тільки після цього людина повинна вирішити, чи готова вона до такого кроку як шлюб.

Капленко Т.Ю.
Науковий керівник: Гаєвая О. В.
НТУ «ХП»

ПРАВА УКРАЇНЦІВ ЩОДО ГРОМАДЯНСТВА

Згідно статті 25 Конституції України, кожен українець має право на громадянство. Громадянство це особливий, стійкий зв'язок між особою і державою, який знаходить свій вияв у їх взаємних правах і обов'язках. Держава поширює свою владу на громадян як на своїй території, так і поза її межами. Характеризуючи інститут громадянства слід особливу увагу приділяти сталості відповідного правового зв'язку, що виникає між особою і державою. Така сталість існує у просторі і часі. Стан громадянства зберігається за особою, навіть, якщо вона виїжджає за кордон (сталість у просторі). Хоча слід зазначити, що деякі права і обов'язки особи, яка перебуває за кордоном, не реалізуються. Але це не означає, що такі права втрачаються.

Підстави набуття громадянства України

Громадянство України набувається:

- за народженням;
- за територіальним походженням;
- внаслідок прийняття до громадянства;
- внаслідок поновлення у громадянстві;
- внаслідок усиновлення;
- внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в дитячий заклад чи заклад охорони здоров'я, в дитячий будинок

сімейного типу чи прийомну сім'ю або передачі на виховання в сім'ю патронатного вихователя;

- внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;

- у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;

- внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства;

- за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Громадянство в Україні регулюється Конституцією України, Законом України «Про громадянство в Україні» від 8 жовтня 1991р. та іншими законодавчими актами. Згідно з ними ніхто не може бути позбавлений громадянства чи права змінити громадянство.

Але в Україні також залишається відкритим питання подвійного громадянства. В Україні офіційно існує єдине громадянство, а питання подвійного громадянства останнім часом стали обговорювати. Президент України Володимир Зеленський виступає за прийняття законодавства, яке дозволить українцям мати подвійне громадянство. Завдяки громадянству для людини розширюється можливість користуватися державними гарантіями своїх прав і законних інтересів, як всередині країни, так і поза її межами.

Фахівці вважають, що на сьогодні отримання подвійного громадянства становить пряму небезпеку для України і загрожує національній безпеці нашої країни. Але на мою думку, подвійне громадянство розширює можливості громадянина у житті, і не повинно бути заборонено державою.

ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інформаційні технології стали одним з ведучих чинників прогресу цивілізації, а їх повсюдне використання сформувало нову сферу суспільних відносин. Інформаційні технології, нарівні з телекомунікаційними технологіями, складають основу процесів інформатизації, руху до інформаційного суспільства.

Проблема інформаційної безпеки виникла досить давно. Донедавна захист інформації знаходився у винятковій компетенції спецслужб, що забезпечують безпеку країни. Однак нові технології вимірювання, передачі, обробки і зберігання інформації значно розширили сфери діяльності людей, потребуючих захисту інформації, привели до розвитку і поширення нових методів несанкціонованого доступу до інформації і, як наслідок, до інтенсивного розвитку нового наукового напрямку – «інформаційна безпека».

Формування єдиного інформаційного простору і розвиток технологій дозволили збільшити обмін інформацією, розширили горизонти людського спілкування, підняли на новий рівень можливості економіки, науки, освіти. Однак успішна реалізація цього потенціалу можлива тільки при забезпеченні належного рівня безпеки, довір'я в інформаційному просторі, і в зв'язку з цим, питання захисту інформації набувають всеосяжного характеру. У той же час можливості глобальних інформаційних телекомунікаційних мереж (ІТКМ), що постійно розширюються, обумовили підвищений інтерес до них з боку організованої злочинності, в тому числі екстремістських і терористичних організацій, що, в свою чергу, створює умови для розширення поля діяльності злочинців.

Злочини в сфері інформаційних технологій включають як поширення шкідливих вірусів, злом паролів, крадіжку номерів кредитних карток, так і поширення протиправної інформації (наклепу, матеріалів, збуджуючих

міжнаціональну і міжрелігійну ворожнечу і т. п.) через Інтернет. Крім того спостерігається активний вплив інформаційних технологій на так звані «традиційні склади злочину». Так, вбивства і грабежі, крадіжки майна, викрадення автотранспорту можуть здійснюватися із застосуванням мобільних телефонів, комп'ютерної техніки, Інтернету, спеціальних систем і пристроїв. Велика частина ІТ-злочинів здійснюється і з використанням шкідливих комп'ютерних програм, а також специфічних можливостей операційних систем, що дозволяють отримувати видалений доступ до інформаційних ресурсів користувачів, в тому числі що знаходяться в державній власності або, які відображають фінансово-господарську діяльність юридичних і фізичних осіб.

Слід зауважити, якщо типи загроз, які виходять з віртуального простору або реалізуються з їх допомогою, досить обмежені, то, як показує практика, форми їх реалізації незліченні.

Велике значення має не тільки боротьба зі злочинами у сфері ІТ, але й розробка методів та засобів попередження скоєнню таких злочинів.

Попередження злочинів в сфері інформаційних технологій повинно включати як технічні та організаційні заходи, так і правові.

До правових заходів відносяться: розробка правових норм відповідальності, удосконалення кримінального, цивільного законодавства, судочинства по даних справах; захист авторських прав програмістів; суспільний контроль за розробниками комп'ютерних систем; прийняття необхідних міжнародних угод з питань інформаційної (комп'ютерної) безпеки.

Таким чином, надійне рішення задач боротьби із злочинністю, захисту прав і інтересів громадян багато в чому залежить від активного пошуку нових, більш ефективних форм і методів оперативно-службової діяльності, відповідного сучасному розвитку суспільства і передових інформаційних технологій.

ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

В останні роки проблема попередження насильства в сім'ї все більше привертає увагу фахівців. Дотепер нею займалися переважно криміналісти – при вивченні злочинів, які здійснювалися в сімейно-побутовій сфері. Однак практика останніх років доводить необхідність більш широкого концептуального осмислення цього явища на державному рівні. Свідченням цього є прийняття відповідного нового закону і створення кризових центрів для роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині.

Важливим кроком у боротьбі із сімейним насильством стало закріплення адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми. Названі діяння кваліфікуються за статтею 173-2 КУпАП. Вона передбачає накладання на правопорушника штрафу або призначення йому громадських робіт, або виправних робіт, або адміністративного арешту строком до 5 діб. Як свідчить практика у 85% випадків до таких правопорушників застосовується стягнення у вигляді штрафу. Накладення на кривдника штрафу або відрахування частки з цього заробітку буде зменшувати розмір сімейного бюджету. Враховуючи те, що багато випадків сімейного насильства спостерігається в сім'ях із складним матеріальним становищем, така санкція спонукає членів родини приховувати факти насильства. Ми вважаємо, що через таке ставлення населення до даної проблеми насильство в сім'ї сприймається як більш-менш нормальне явище. Тому насамперед варто провести інформування населення у питаннях – як запобігати домашньому насильству, як діяти, коли насильство в родині все ж таки відбулося, де шукати захист, і куди звертатися за допомогою. Багато випадків скоєння насильства в сім'ї так і залишаються не розкритими через страх жертви, тому варто більш активно задіяти соціальні служби, які зможуть вчасно помітити, виявити та зреагувати при виявленні насильства в родині.

Багато потерпілих не звертається за допомогою до органів держави через побоювання можливого розголошення конфіденційної інформації про те, що з ними сталося. Через це об'єктивно назріла потреба притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб за розголошення відомостей про особисте та сімейне життя, що стали їм відомі під час виконання службових обов'язків. Поряд з тим слід сказати про можливість безкарності правопорушника через відсутність заяви потерпілої особи про вчинений щодо неї злочин або в разі її відмови від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. А тому у разі закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення винна особа має бути обов'язково притягнена до адміністративної відповідальності.

Варто також: забезпечити взаємодію органів публічної влади у сфері протидії насильству в сім'ї; створити пріоритетні профілактичні заходи, які допоможуть вчасно виявити у сім'ї ознаки будь-якого виду насильства; врегулювати на нормативному рівні участь громадських організацій та громадськості у протидії насильству в сім'ї.

Враховуючи сказане, пропонуємо для остаточного подолання насильства в сім'ї звернути особливу увагу на рекомендації європейської спільноти та значний досвід зарубіжних країн щодо кодифікації норм адміністративної відповідальності, а також методів протидії насильства у родині.

Kutsenko S.O.
Research supervisor: Turuta O. V.
Kharkiv National University of Radio Electronics

CUSTOMER SUPPORT REPRESENTATIVE (DOMAINS DEPARTMENT) DURING THE WAR

A statement «we are all just people at the first place» suits the best in our case. It's all just a business indeed and work needs to be done but our top management know what we are going through.

Nowadays leaving your workspace and proceeding to some safe zone during air alarm and coming back once it's off seems to be a routine. We do not though calculate how much money our company and others alike lose during such times. It requires a quite high level of emotional stability to make work now. That skill was needed even before, but now let's just imagine how you sympathize a client from Pakistan whose domain can't be loaded because of their own fault when you are being bombed literally in that moment.

A lot of our clients say their words of support while I deal with their requests, and it helps to stabilize the very emotional state that you need to have under control. Still, a technical humor that only domains department can understand or some English mistakes by our clients make my job funny at times and it's only the war that made it harder.

In Ukraine, the mechanism for introducing martial law is quite complex: first, the National Security and Defense Council (NSDCO) decides on the introduction of martial law. After that, the President of Ukraine introduces martial law by his Decree and immediately applies to the Verkhovna Rada of Ukraine for its approval and simultaneously submits a draft law on the introduction of martial law. The Verkhovna Rada of Ukraine must held during two days and approve the Presidential Decree on the introduction of martial law by adopting the Law on martial law. And only after the Verkhovna Rada of Ukraine approves the Decree of the President of Ukraine on the imposition of martial law, such Decree, together with the law on its approval, is subject to immediate publication and implementation. Despite the complexity of the procedure for imposing martial law, legislation provides two days from the adoption of the decision of the National Security Council to approval by the Verkhovna Rada of Ukraine of the Decree of the President of Ukraine on the introduction of such a state of affairs. The introduction of martial law involves the granting of special powers to the military command, military administrations and local self-government bodies, necessary for averting the threat or repelling armed aggression, and temporary restriction of the constitutional rights and freedoms of a person and citizen and the rights and legal interests of legal entities. Currently, the Law of Ukraine No. 2102-IX

dated 24.02.2022 «On the Approval of the Decree of the President of Ukraine «On the Introduction of Martial Law in Ukraine» is in force in our country, in connection with the beginning of the military aggression of the Russian Federation, sometimes it is also called a war of aggression is a military conflict, which is conducted without reference to self-defense, as a rule, to join and conquer territories. The military aggression of the Russian Federation against Ukraine has been going on for more than nine months, and during this time, not only the defense industry, but also all sectors of the economy, in particular IT, had to stand on the rails of war. With the beginning of the war, software engineers, due to their high mobility, were able to maintain a high level of employment in industry. Whether the IT sector will be able to maintain a high rate of work in the conditions of war depends on the duration of Russian aggression. Globally, we see that among the specialists who remained in Ukraine, some went to the Armed Forces/TrO, some do not have access to the Internet, because they are close to the combat zone. That is, the very productivity of the labor of the people of Ukraine in Ukraine will be lower, which will slow down the pace of business growth of food companies. A working economy is the pillar on which the rear of the country rests in the conditions of martial law. Our company understands its role in economic defense and, if possible, continues to work.

Лавриненко К. О.
Науковий керівник: Лисенко І. В.
НТУ «ХП»

ДОГОВІР НАЙМУ ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ

Актуальність дослідження договору найму житла зумовлена активним розвитком правових відносин в нашій країні. Договір найму житла – це домовленість двох сторін, за якою наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк.

Основні положення, що регулюють правовідносини за договором найму, встановлені главах 58 «Найм» та 59 «Найм житла» Цивільного кодексу України. При цьому вимоги глави 59 Кодексу стосуються договорів найму

приміщень, які мають чітко визначене цільове призначення – для проживання. Тому, при укладенні договору найму житла слід керуватися положеннями глави 59 Кодексу, які є спеціальними щодо положень глави 58 Кодексу.

За договором оренди житла з викупом одна сторона – підприємство-орендодавець передає другій стороні – фізичній особі житло за плату на довготривалий строк, після закінчення якого або достроково, за умови повної сплати орендних платежів, житло переходить у власність орендаря.

Укладення та припинення договору оренди житла з викупом здійснюються на умовах та у порядку, визначених законом. Слід зазначити, що договір оренди житла з викупом підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Частиною першою статті 811 Кодексу не передбачено обов'язкового нотаріального посвідчення договору найму житла. Проте, за правилом частини четвертої статті 209 Кодексу правочин, який вчинений у письмовій формі, підлягає нотаріальному посвідченню лише у випадках, встановлених законом або домовленістю сторін.

Договір найму житла укладається строком, встановленим договором. Якщо у договорі строк не встановлений, договір вважається укладений на п'ять років. (стаття 821 Кодексу). Згідно статті 820 Кодексу передбачається, що розмір плати за користування житлом встановлюється у договорі найму житла. Якщо законом встановлений максимальний розмір плати за користування житлом, плата встановлена у договорі, не може перевищувати цього розміру

Згідно частини першої статті 825 Кодексу наймач має право за згодою інших осіб, які постійно проживають разом з ним, у будь-який час відмовитися від договору найму, письмово попередивши про це наймодавця за три місяці.

Якщо наймач звільнив помешкання без попередження, наймодавець має право вимагати від нього плату за користування житлом за три місяці, якщо наймодавець доведе, що він не міг укласти договір найму житла на таких самих умовах з іншою особою. Наймач має право відмовитися від договору найму житла, якщо житло стало непридатним для постійного проживання у ньому.

Дострокове розірвання договору оренди житла з викупом до моменту набуття орендодавцем права на житло здійснюється у порядку, визначеному законом. Договір оренди житла з викупом може бути розірвано у випадках, визначених законом.

Договір найму також може бути розірваним за рішенням суду на вимогу наймодавця у випадках, перелічених частиною другою статті 825 Кодексу. У разі розірвання договору найму житла наймач та інші особи, які проживали у помешканні, підлягають виселенню з житла на підставі рішення суду, без надання їм іншого житла.

Проведене дослідження договору найму житлового приміщення дозволило нам визначити специфіку даних правовідношень, що стане підґрунтям для подальших досліджень .

Лисицький А.

Науковий керівник: Олійник О.М.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

ЗВИЧАЄВЕ ПРАВО ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

Протягом ХУІ – ХУІІ століть йде процес формування українського права. Найважливіше значення у системі джерел (форм) права Запорозької Січі мали правовий звичай, адміністративні акти та правосвідомість козаків. Система звичаєвого права – це історично сформована сукупність правових традицій і звичаїв, якими регулювалися стосунки і поведінка козаків у різних сферах їхнього життя. Вона встановлювала військово-адміністративну організацію січового козацтва, основні правила воєнних дій, регламентувала діяльність судових органів, порядок землекористування в межах запорозьких «вольностей», укладання окремих договорів, визначала види злочинів і покарань.

До найбільш вагомих джерел права належать універсали, які видавались козацькою старшиною. Вони регулювали питання про розподіл земельних володінь, підтверджували право власності на маєтки, про встановлення

повинностей і податків, а також універсали з військових питань та про призначення старшини на посади.

Серед відомих універсалів слід відокремити Універсал Богдана Хмельницького з наказом готуватися запорозькому війську до війни з Польщею, писано в Чигирині, 24 березня 1652 року; Універсал Петра Дорошенка про підтвердження маєностей Глухівського Петропавлівського монастиря – Чигирин, 10 серпня 1668 року; Універсал Юрія Хмельницького Київському Пустинному Микільському монастирові про підтвердження прав на Михайлівку – Чигирин, 7 лютого 1660 року та інші.

Для звичаєвого права характерні чіткість та обов'язковість виконання усіх норм. Звичаєве право регулювало усі сфери життя козаків. Правовий звичай згодом перетворився на форму основного права козаків.

Лошаков Є.О.
Науковий керівник: Юрченко Л.І.
Національний університет цивільного захисту України

ПОЛІТИЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: АНАЛІЗ І ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ

Волонтерський рух, як індикатор найбільш соціально активних громадян, може стати однією з рушійних сил розвитку сучасного громадянського суспільства. У цьому випадку дуже важлива роль людей, які займаються політичним волонтерством, оскільки існування громадянського суспільства неможливо без демократичних та відкритих політичних процесів.

Зазвичай волонтерство не асоціюється із політичною діяльністю, а пов'язується з іншими видами соціальнозахисної роботи, наприклад, соціальне волонтерство, спортивне волонтерство, культурне волонтерство, екологічне волонтерство, корпоративне волонтерство. В даний час спостерігається обмеженість уявлень про політичне волонтерство та недостатньо ефективне використання ресурсів політичного волонтерства у розвитку громадянського суспільства.

Політичне волонтерство здатне виконувати низку важливих функцій, таких як: політична соціалізація, інструмент досягнення політичної влади та просування суспільно-політичних ініціатив, соціальний ліфт. У даному контексті важливо розуміти, що політичні волонтери, будучи серйозним ресурсом різних політичних сил, здатні своєю роботою змінювати політичну ситуацію як в окремих регіонах, так і у цілих країнах. Ідейні, готові працювати на досягнення вищої політичної та ідеологічної мети громадяни виявляються потужним інструментом для формування політичної влади. При неправильному використанні цього потенціалу в суспільстві можуть виникати негативні явища, такі як радикалізм, екстремізм та революційні рухи.

Специфіка політичного волонтерства полягає у тому, що це міждисциплінарний феномен, що вивчається у межах різних наук: історичної, психологічної, юридичної, економічної, фахівцями в галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціального менеджменту та ін.

Питання потенціалу політичного волонтерства є досить важливим з точки зору розвитку громадянського суспільства та вдосконалення його інститутів. Одне з пріоритетних напрямів розвитку України сьогодні – це розвиток активного громадянського суспільства, що базується на ініціативі та високому рівні правової культури. У контексті досягнення цієї мети волонтерська робота має вестись не лише на рівні державного апарату та адміністративних рішень. Ініціатива має виходити «знизу», розвиток громадянського суспільства може відбуватися лише за участю самого товариства.

Позитивні ефекти, що виникають під час реалізації функцій політичного волонтерства є потенціалом цього феномена. Оцінка потенціалу політичного волонтерства свідомих громадян можлива шляхом аналізу вірогідних ефектів реалізації зазначених функцій на різних соціальних рівнях.

Отже політичне волонтерство є дієвим інструментом політичної соціалізації. Політичні волонтери, схильні до традиційних видів політичного активізму, переважно схильні і до успішної політичної соціалізації.

Політичне волонтерство є дієвим, але не визначальним інструментом досягнення політичної влади; надає певний вплив на шанси перемоги у політичному протистоянні суб'єктів політичної боротьби, які його використовують.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у вивченні та аналізі векторів впливу політичних волонтерів у процесах подальшого розвитку громадянського суспільства.

Obolenska S. K.
Research supervisor: Kuzmenko O. V.
NTU «KhPI»

HUGO GROTIUS AND HIS CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL LAW

Today, during the hostilities caused by the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the topic of international law becomes extremely relevant. International law has a short but eventful history. It was not until the second half of the 19th century that nations agreed on the international norms crucially to avoid unnecessary suffering in wars, norms to which they pledged themselves. International law remains one of the most effective civilized ways of countering military aggression and bringing the perpetrators to justice in the future.

Hugo Grotius was a Dutch lawyer and poet, one of the founders of modern international law. The treatise «On the Law of War and Peace» was a huge success and by 1775 had gone through 77 editions, mostly in Latin, as well as in Dutch, French, German, English, and Spanish. In this work, the very idea of international law was theoretically considered and substantiated for the first time. By the way, having the experience of an ambassador himself, Hugo Grotius developed provisions on the rights of an ambassador, which are still generally accepted.

In the dedication that begins Hugo Grotius' treatise «On the Law of War and Peace», it is stated that it was written «for the defense of Justice». To discover the beginning of justice in international relations is the main goal he seeks while conducting his research. The senseless cruelty and treachery accompanying the wars

between the states of his time, in particular the Thirty Years' War, are met with condemnation by Grotius. He declares that people's hearts are «war-weary» and yearn for universal peace.

Since it is impossible to prevent wars between states for one reason or another, Grotius strongly believes that they should be conducted in accordance with the principles of law and humanity. Grotius enters into a dispute with those who claim that in international relations everything is decided by force and that during the war all laws cease to be effective. He tries to solve the problem of the relationship between war and peace in a different way. The solution to this global problem faced the solution to the question of what the law is in general.

Having considered the question of the circumstances under which the state starts a just war, Grotius dwells on the acceptable methods of conducting such a war. He gives his opinion on what is permissible regarding the adversary. Grotius tries to soften the cruelty of wars. He advises avoiding killing in wars when there is at least the slightest opportunity to do so.

When highlighting the problems of war and peace, Grotius touches on the issue of treaties concluded by states and promises made to each other. Grotius defends the sanctity of such agreements and promises, honesty in the relations of hostile parties and compliance with the agreements reached by them. Hugo Grotius' reflections on what is permissible and what should not be done during the war are interestingly combined with remarks about the position that neutral countries should adopt. The duty of these countries is to refrain from aiding the one who is waging an unjust war. In doubtful cases, neutral states are recommended to provide equal services (except military aid) to both sides.

War, according to the Great Dutchman, brings great misfortune. Therefore, when there is no confidence in the justice of a war that may break out, peace should be preferred.

Therefore, due to the observance of international law, it is possible not only to prevent wars in general, but also to create the most humane conditions for waging war, including reducing the number of human losses. Violation of international law

must be punished, otherwise it will only increase, which can lead to fatal consequences for all humanity.

Омарова Д. Р.
Науковий керівник: Вергун В. Г.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Головними причинами гальмування розвитку малого підприємництва в Україні є:

- важкий тягар оподаткування, що примушує багатьох суб'єктів малого підприємництва збачити в тіньову економіку;

- відсутність належного нормативно-правового забезпечення розвитку малого бізнесу, як і підприємства в цілому. Недостатньо врегульовані відносини суб'єктів підприємницької діяльності з органами влади і управління, відсутній законодавчий механізм державної фінансової підтримки малого підприємництва;

- обмеженість або повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів. Багато малих підприємств не розпочали свою діяльність через відсутність достатньої суми стартового капіталу, власних виробничих площ та устаткування;

- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності тощо.

В Україні малий та середній бізнес забезпечує 79% робочих місць.

Серед усіх підприємств України малий та середній бізнес складає 99,8%. Таку інформацію поширює Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Для порівняння, в Німеччині малий та середній бізнес складає 99,7% всіх суб'єктів господарювання. Тобто, в Україні зараз навіть вищий показник.

На сьогодні, уряд України визнає мале підприємництво провідною силою в здоланні негативних тенденцій в економіці і у сталому розвитку суспільства. Тому, для швидкого виходу з фінансово економічної кризи і формування умов для поглиблення впроваджуваних ринкових реформ було прийнято програму державної підтримки малого підприємництва, у якій визначено наступні напрямки реалізації програми:

Вдосконалення ринкової інфраструктури та інфраструктури, що сприятиме розвитку малого бізнесу, подальша державна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу, в тому числі і для малого підприємництва;

запровадження дієвої та ефективної системи пільг, розповсюджених на суб'єктів малого бізнесу;

вдосконалення діючої спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності;

фінансова, зокрема, кредитна підтримка суб'єктів малого підприємництва;

залучення представників малого бізнесу до реалізації наукових, технічних, соціальних, економічних програм, здійснення організація поставок продукції (робіт, послуг) на державні та регіональні потреби.

Отже, уряду країни й надалі потрібно покращувати ситуацію у цій сфері, зокрема шляхом створення відповідної правової бази розвитку малого підприємництва, фінансово-кредитну та матеріально-технічну підтримку, науково-методичне, інформаційно-консультативне та кадрове забезпечення малого підприємництва.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Саме проблеми становлення громадянського суспільства в Україні являється актуальною проблемою дослідження. Мета вивчення проблем громадянського суспільства в Україні зумовлена потребами поглиблення теоретичних і практичних підготовок виходу українського соціуму із кризової ситуації.

Однією з основних проблем є регламентація взаємодії громадянського суспільства та держави, тобто виділити їх повноваження. Взаємодія зазначених суб'єктів окреслює різні способи організації людського співіснування та узгодженні інтересів індивідів. Громадянське суспільство як суспільство громадян, що є рівними в своїх правах та не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага, є підґрунтям держави, де держава, захищає демократичні принципи самоврядування всіх недержавних організацій, які формують громадянське суспільство. Для культурного розвитку цих явищ необхідно створити ефективний та гармонійний механізм їх взаємодії

Отже, основним завданням громадянського суспільства є відстоювання перед державою безпосередніх інтересів громадян, а також права на їх самоорганізацію, що є надзвичайно важливим. У той же час Конституція України навіть не згадує про громадянське суспільство. Це негативно впливає на процес його формування. Бо неможливо довести людям переваги правової держави, не пов'язавши цього із громадянським суспільством, що є гарантом захисту його членів від втручання в приватне життя.

Важливим є також вивчення процесу соціальної емансипації та формування вільної особистості, яка є основою розвиненого громадянського суспільства. Небажання влади йти на співпрацю, їх скритність та відсутність

правових механізмів контролю громадськості за владою є проблемами, що перешкоджають ефективній взаємодії громадських організацій і влади.

Події минулого залишили дуже сильні наслідки, які теж вплинули на становлення громадянського суспільства. В Україні збереглися залишки Радянського Союзу, як результат – стагнація пострадянського, не громадянського українського суспільства. Ще одним негативним фактором була неоднорідність українського соціуму, тобто протистояння між західними та східними українцями. Саме це виступає загрозою для розвитку громадянського суспільства

Узагальнюючи всю інформацію, можна стверджувати, що формування громадянського суспільства дуже важкий процес. Громадянське суспільство може існувати лише в державі з ефективною економікою, яка складається з вільних громадян і будується на відповідальності та вмінні йти на компроміси. В Україні потрібно реалізувати концепцію співвідношення особи, суспільства і держави, яка зможе сформувати вільну особистість з високою політичною, економічною і правовою культурою. Адже концепція громадянського суспільства передбачає, що головна увага зосереджена саме на людині та її правах, свободах, інтересах.

Підлуська М.

Науковий керівник: Уманець О.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На початку ХХІ століття різко зросла цінність *інтелектуальної власності*, постійно збільшуються сфери та масштаби її використання. У сучасних економічних умовах стимулом для активізації творчості є ефективно діюча державна система правової охорони інтелектуальної власності. Відповідно до Конституції Україна послідовно створює свої власні механізми захисту інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних

інтересів. Від 1991 р. в Україні було прийнято багато законодавчих актів в галузі інтелектуальної власності, що створює спеціалізовано правове поле цієї галузі.

Із кожним роком в Україні зростає інтерес до об'єктів інтелектуальної власності з боку виробництва. Однак у сучасних економічних умовах України виникає необхідність не тільки зареєструвати об'єкти інтелектуальної власності, але і розробити систему їх якісного захисту. За даними проведених досліджень, серед найбільш поширених порушень прав інтелектуальної власності є плагіат, незаконне використання торговельних марок, незаконне використання промислових зразків, торгівля контрафактними товарами та інші.

Означені проблеми можуть бути розв'язані лише за наявності діючої системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Крім того, від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі.

Слід зазначити, що законодавство України з інтелектуальної власності знаходиться в постійній динаміці, що пов'язано з необхідністю його подальшого вдосконалення та приведення у відповідність до світових стандартів.

Сербіненко Ю.
Науковий керівник: Гаряєва Г.М.
НТУ «ХП»

ФОТОГРАФІЯ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Фотографія – об'єкт авторського права, що охороняється законом, і використання її без згоди автора є порушенням законодавства про авторське право.

Пункт 10 частини першої статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зараховує фотографічні твори, зокрема твори, виконані способами, подібними до фотографії, до об'єктів авторського права.

Правовій охороні як об'єкт авторського права підлягає твір, виражений в об'єктивній формі. Положення Цивільного кодексу України стосовно фотографічних творів збігаються з положеннями Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів (ст. 2), яким зазначено, що термін «літературні та художні твори» охоплює всі твори у сфері літератури, науки та мистецтва, яким би способом і в якій формі вони не були б виконані, такі як фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виконані способом, подібним фотографії» Таким чином, фотографічні твори (фотографії) є охоронним об'єктом, як твори мистецтва.

Фотографічний твір є охороноздатним за умови, що він є оригінальним.

До неоригінальних фотографічних творів відносяться репродукції малюнків, карт, планів, креслень, гобеленів, вітражів та інші похідні фотографії, які передають суть сфотографованого об'єкта не вносячи до зображення творчої складової.

Оскільки закон визнає фотографа автором фотографічного твору, він володіє всіма правами, передбаченими ст. 440-441 Цивільного кодексу України, тобто володіє виключними правами на використання свого твору та правом забороняти неправомірне використання іншим особам, а саме:

- опублікування фотографій в засобах масової інформації, журналах, газетах, на виставках, а також в загальнодоступних електронних системах інформації (в тому числі в мережі Інтернет);

- відтворення фотографічних творів в книгах, рекламних брошурах, плакатах, на товарах широкого споживання;

- переробка (фотомонтаж тощо);

- включення до збірників, енциклопедій;

- розповсюдження своїх фотографій як на території України, так і за її межами.

Авторське право на фотороботи виникає з моменту створення фотографії та відповідно до приписів Закону України «Про авторське право і суміжні права» включає сукупність таких прав:

- вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення імені автора на творі (фотографії) і його примірниках;
- забороняти згадування свого імені (якщо бажаєте залишитись анонімом);
- вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніму замість справжнього імені;
- вимагати збереження цілісності фотографії і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні фотографії.

Правову охорону в Україні фотографії здобули лише після прийняття відповідного закону про авторське право 23 грудня 1993 року. До цього часу діяли норми частини 2 статті 473 ЦК УРСР 1963 року, що обмежували термін дії авторського права на фотографію п'ятьма роками, а на збірки фоторобіт – десятьма.

Стешенко Л.
Науковий керівник: Олійник О.М.
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ПРАВА В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКО-ГЕТМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ХУІІ СТ.

Національно-визвольна війна українського народу (1648 – 1654 рр.) закінчилася утворенням Української Козацько-Гетьманської держави. Формування української держави, безперечно, вплинуло на розвиток українського права. Після визвольної війни польський апарат державної влади було повністю ліквідовано, але у правовій сфері зміни відбувалися дещо іншим чином. Серед джерел права було скасовано лише ті, які слугували зміцненню панування польської шляхти: «Устава на волоки» (1557 р.), «Ординація Війська Запорозького» (1638 р.), сеймові конституції. Інші ж, зокрема, Литовські

статути (1529, 1566, 1588 рр.), збірники магдебурзького права, окремі королівські та князівські грамоти, постанови сейму, наприклад, що стосувалися прав міського населення, частково продовжували діяти.

Своєрідність правової системи Гетьманщини полягала в тому, що в її основі лежало козацьке звичаєве право. Воно регулювало широке коло суспільних відносин, військово-адміністративну організацію державності, козацьку систему судочинства. Норми звичаєвого права регулювали також, певною мірою, земельні відносини серед селянства й козацтва, окремі сторони особистих і майнових відносин у сім'ї, незначні кримінальні й цивільні справи та судовий процес у копних та доменіальних судах. У найбільш традиційній формі й найповніше звичаєве право діяло на Запорозькій Січі.

Звичаєве право продовжувало існувати в умовах обмеження української державності у ХУІІІ ст. Про це свідчить, зокрема, той факт, що його норми враховувались усіма, без винятку, кодифікаціями та законодавством імперії, що розповсюджувалося на територію України.

Федотов Д. С.
Науковий керівник: Кузьменко О. В.
НТУ «ХПІ»

ПОНЯТТЯ НЕОСУДНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Концепція неосудності є актуальним і водночас складним предметом дослідження, оскільки розгляд цієї проблеми виходить за межі кримінального права та розглядається в судовій психіатрії, в деяких галузях філософії та психопатології. Актуальність даної теми є очевидною, тому що неосудність забезпечує захист законних прав кола осіб, страждаючих від хронічних психічних хвороб, тимчасового розладу психічної діяльності тощо.

Згідно з частиною 2 статті 19 Кримінального кодексу України неосудною визнається особа, яка під час вчинення передбаченого КК суспільно небезпечного діяння не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового

розладу психічної діяльності, недоумства чи іншого хворобливого стану психіки. Поняття неосудності розглядається з двома критеріями – медичним та юридичним.

Медичний критерій неосудності охоплює всі можливі психічні захворювання, що істотно впливають на свідомість і волю людини. Для висновку про наявність медичного критерію неосудності досить констатувати, що на час вчинення суспільно небезпечного діяння особа страждала хоча б на одне із зазначених захворювань. Станом на сьогодні існують чотири види психічних захворювань, які підпадають під медичний критерій неосудності. До них належать, зокрема, шизофренія, епілепсія, параноя, прогресивний параліч, маніакально-депресивний психоз. Тимчасовий розлад психічної діяльності – це гостре нетривале психічне захворювання, що проходить у вигляді нападів. До таких захворювань належать і різного роду патологічні афекти на кшталт алкогольного психозу, білої гарячки. Недоумство (олігофренія) – є природженим стійким порушенням психічної діяльності, що характеризується неповноцінністю розумової діяльності. Інший хворобливий стан психіки охоплює психічні розлади, які не відносяться до зазначених вище захворювань. Йдеться, зокрема, про явища абстиненції при наркоманії. Це не психічні захворювання в класичному розумінні, але такі стани, які за характером розладу психіки можуть бути прирівняні до них. Слід зазначити, що констатація наявності медичного критерію – це лише передумова для встановлення юридичного критерію, який остаточно визначає стан неосудності.

Юридичний критерій неосудності – це нездатність особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок насамперед психічного захворювання. Він характеризується інтелектуальною та вольовою ознаками. Інтелектуальна ознака неосудності означає, що особа не здатна усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та наслідки своєї поведінки в момент вчинення нею конкретного суспільно небезпечного діяння, а вольова – нездатність особи керувати своїми діями в цей момент.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ У ПРАВІ В УКРАЇНІ

Принципи права – це вихідні ідеї, що задають напрям розвитку правової системи будь-якої країни. У системі основоположних принципів велике значення має ідея рівності. Шляхом законодавчого закріплення цього принципу в юридичних актах держава забезпечує рівне становище для кожного в суспільстві. Проблематика принципу рівності в праві не втрачає актуальності, оскільки люди все більше поглиблюються у питання, які стосуються їх прав, обов'язків, становища в суспільстві тощо. Отже, розуміння сутності ідеї рівності завжди буде актуальним, адже стосується найбільш бажаної гарантії для кожної особистості – бути рівним у своїх правах.

Принцип рівності передбачає два найголовніші аспекти, які характеризують його зміст, а саме справедливу рівність можливостей та рівність результатів. Для досягнення рівності в суспільстві держава зобов'язана забезпечити функціонування цих двох критеріїв.

Основною метою ідеї рівності можливостей є забезпечення за допомогою правових засобів досягнення рівних шансів людей, їх рівного статусу не залежно від майнового стану, розумових здібностей, освіти, психологічних особливостей, моральних переконань тощо.

Однак втілення цієї концепції практично є неможливим через неповторність кожної особистості за своїми природними та соціальними параметрами. Це прослідковується в тому, що, надаючи всім громадянам рівний обсяг юридичних прав та обов'язків, індивіди за своїми здібностями та інтересами по-різному влаштовують своє життя й здобувають неоднакове фактичне становище в суспільстві.

Другим важливим аспектом, що допомагає зрозуміти сутність принципу рівності як одного з основоположних, є рівність результатів. Ідея полягає у

вимозі, згідно з якою процес розподілу благ повинен забезпечити однакові кінцеві умови для кожної особистості.

Важливим фактором реалізації кожного з основоположних принципів права є їх законодавче закріплення. Принцип рівності гарантовано статтею 24 Конституції України, у якій зазначено, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом».

У положеннях цієї статті також зазначено, що «ніхто не може бути поставлений у привілейоване чи дискримінаційне становище за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками»

Підсумовуючи вищесказане, маємо зазначити, що визначення поняття принципу рівності, а також його змісту має безліч варіацій. Ідея рівності в суспільстві є однією з найбільш вагомих вихідних засад в еволюції держави, права, політики та соціальних відносин. Досягнення істинної рівності громадян у суспільстві є можливим через забезпечення рівності можливостей та результатів для кожної особистості.

Черняк В.М.
Науковий керівник: Лисенко І.В.
НТУ «ХП»

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Дана робота присвячена темі «Правової характеристики шлюбного договору в Україні». Попри те, що шлюбний договір не користується великою популярністю в нашій країні порівняно з іншими, не варто нехтувати такою формою страхування свого майбутнього. У разі розлучення такий договір стане своєрідною страховкою від ризику майнових втрат. Тож, це актуальний і надійний спосіб врегулювання майнових прав подружжя.

Глава 10 Сімейного кодексу України визначає поняття шлюбного договору, порядок його укладення, а також умови й порядок розірвання. Шлюбний договір – це письмова угода між чоловіком і дружиною або нареченими, що регулює їхні майнові відносини, права та обов'язки не лише між собою, а і як батьків. Він укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. Відповідна вимога закріплена у ст. 94 СК України.

Також, договір не може регулювати особисті відносини між подружжям та їх дітьми, згідно з 93 статтею СК України.

Сторони можуть передбачити: порядок користування житлом; поширити режим спільного майна подружжя, на особисте майно; визначити особистим майно набуто в шлюбі; проживання та звільнення житлового приміщення; правовий режим майна переданого на спільні потреби сім'ї; утримання одного з подружжя; визначити порядок поділу майна.

Але, у 4-5 частині статті 93 СК України містяться й обмеження, щодо змісту даного документу: договір не повинен ставити одного із подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище порівняно із законодавством, або порушувати права дитини; нерухоме та інше майно, яке підлягає державній реєстрації не може передаватися у власність одному із подружжя.

Шлюбний договір укладається за певних умов, недотримання яких призводить до недійсності документа. Це такі вимоги:

- зміст шлюбного договору не може суперечити законодавству України, а також моральним засадам суспільства;
- волевиявлення кожного з подружжя при укладенні шлюбного договору має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;
- шлюбний договір має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Отже, укладання шлюбного договору – не обов'язок, а взаємне рішення, яке забезпечує стабільність у майнових правах подружжя. Це нотаріально завірений документ, зі своїми умовами та вимогами, переваги якого підвищують актуальність та користь його укладання.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Після проголошення незалежності України почався процес розробки національного законодавства про авторське право, яке посідає особливе місце серед інститутів інтелектуальної власності. 23 грудня 1993 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про авторське право і суміжні права». Закон отримав позитивну оцінку європейських експертів та сприяв створенню такого авторського законодавства, яке в цілому відповідало міжнародним нормам.

Діяльність у цій сфері дозволила Верховній Раді України в травні 1995 р. прийняти Закон «Про приєднання України до Бернської конвенції», відповідно до якого Україна приєдналась до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів.

Важливим кроком у подальшому розвитку національного законодавства стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Статті 41 та 54 Конституції гарантували громадянам право власності на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. З прийняттям Конституції України почався черговий етап розвитку законодавства про авторське право і суміжні права шляхом прийняття низки спеціальних законів, Цивільного кодексу України та приєднання України до відповідних міжнародних договорів та конвенцій.

Нова редакція Закону «Про авторське право і суміжні права» (2001 р.) мала позитивні наслідки та сприяла подальшому розвитку авторського права в Україні. Подальше законодавство України вже враховувало положення нового Закону «Про авторське право і суміжні права».

Сучасний етап розвитку авторського законодавства засвідчує необхідність здійснення заходів, пов'язаних із посиленням правової охорони прав авторів, гармонізації актів законодавства України у цій сфері з міжнародними правовими принципами правового регулювання авторських відносин.

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНТЕРНЕТІ

Питання регулювання відносин з використанням мережі Інтернет обумовлені, в першу чергу, її виявленими властивостями. Крім того, після перетворення мережі Інтернет з технологічної інфраструктури на популярну мережу, що пов'язує представників різних спільнот у всьому світі, мережа Інтернет стала інструментом, за допомогою якого люди по всьому світу обмінюються та спільно користуються ідеями, інформацією, товарами та послугами.

В останні роки, як в Україні, так і в усьому світі, мережа Інтернет активно використовується суб'єктами господарювання в різних галузях підприємницької діяльності, це обумовлено тим, що використання сучасних телекомунікаційних технологій дозволять суттєво знизити матеріальні витрати, пов'язані з здійсненням підприємницької діяльності, та скоротити тимчасові витрати на здійснення господарських операцій.

В умовах інформаційного суспільства ключову роль відіграють телекомунікаційні мережі як середовище для збору та обміну інформацією у локальних, загальнодержавних та міжнародних масштабах, де протікають процеси лавиноподібного поширення суспільних відносин щодо використання глобальної мережі Інтернет.

Будучи по суті глобальним, децентралізованим інформаційним середовищем, що має комунікаційну основу, глобальна комп'ютерна мережа Інтернет є ідеальним інструментом ведення економічної, і в тому числі підприємницької діяльності з використанням нових інформаційних технологій.

Державне регулювання інформаційних відносин йде двома шляхами – через упорядкування приватних інформаційних зв'язків і всебічний розвиток публічних інформаційних правовідносин.

Там можна розмістити будь-яку інформацію, у тому числі, пропозиції політичного, комерційного та особистого характеру. У глобальних інформаційних мережах розміщуються також літературні та музичні твори, товарні знаки, знаки обслуговування та інші об'єкти інтелектуальної власності.

Основні проблеми, що вимагають законодавчого врегулювання України у зв'язку з розвитком мережі Інтернет, практично не відрізняються від таких в інших розвинутих країнах світу: забезпечення вільного підключення до Інтернету та обміну інформацією в мережі; правова охорона авторських прав та інших об'єктів інтелектуальної власності; захист персональних даних, зокрема тих даних, які збираються в процесі діяльності операторів мережі; підключення державних органів до Інтернету та забезпечення громадян інформацією про діяльність цих органів; запобігання поширенню образливої та непристойної інформації, закликів до розпалювання національної, расової, релігійної ворожнечі тощо; електронний документообіг, електронний підпис, підтвердження справжності інформації в інформаційних продуктах, засобах перегляду та передачі інформації; електронна комерція; інформаційна безпека: комп'ютерні віруси, несанкціонований доступ до інформації, злом серверів та мереж, руйнування та підміна інформації; застосування засобів криптозахисту; юрисдикція: законодавство якої держави необхідно застосовувати для врегулювання дій, що здійснюються в мережі.

Можна констатувати, що мережа Інтернет є «найважливіша інфраструктура інформаційного суспільства, що розвивається, інфраструктура соціального регулювання».

Шепель К.Д.
Науковий керівник Лисенко І.В.
НТУ «ХП»

ОСОБИСТА ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Особиста приватна власність кожного із подружжя – це актуальна тема для обміркування у будь який час. Оформлення шлюбних відносин зумовлює

виникнення в подружжя особистих майнових та немайнових прав і обов'язків, зокрема вводить спільну категорію стосовно режиму майна – сумісну власність. Норми Сімейного кодексу свідчать про презумпцію спільності права власності подружжя на майно, яке набуто ними в період шлюбу. Наразі однією з найважливіших проблем у сімейних спорах є питання щодо поділу спільного майна подружжя з урахуванням життєвих обставин, що впливають при такому розподілі.

Варто зазначити, що особиста приватна власність кожного – це те майно, яке належить лише одному з подружжя, і на яке не поширюється сімейно-правовий принцип спільності майна подружжя. Щодо цього майна кожен із подружжя має право самостійно здійснювати правомочності власника. Існує думка, що все майно осіб, які перебувають одне з одним у шлюбі, є спільною власністю подружжя. Але насправді законодавством визначено перелік майна, яке є особистою приватною власністю чоловіка/дружини (глава 7 Сімейного кодексу).

Стаття 57. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка

1. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є: майно, набуто нею, ним до шлюбу; майно, набуто нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; майно, набуто нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто; житло, набуто нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»; земельна ділянка, набуто нею, ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у її, його користуванні, або одержана внаслідок приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, або одержана із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених Земельним кодексом України.

2. Особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя.

3. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги. Суд може визнати за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню.

4. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди.

5. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є страхові суми, одержані нею, ним за обов'язковим особистим страхуванням.

6. Суд може визнати особистою приватною власністю дружини, чоловіка майно, набуте нею, ним за час їхнього окремого проживання у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин.

7. Якщо у придбання майна вкладені, крім спільних коштів, кошти, що належали одному з подружжя, то частка у цьому майні, відповідно до розміру внеску, є його особистою приватною власністю.

Сьогодні мною була розглянута актуальна тема – особиста приватна власність кожного із подружжя, було визначено основні положення сімейного кодексу 57 статті, розтлумачено саму назва обговореного питання. Отже, сімейне право України закріплює принцип спільності майна подружжя, який означає об'єднання майна чоловіка і жінки в єдину майнову масу та встановлення ряду спеціальних правил щодо його володіння, користування та розпорядження. Режим спільності майна подружжя означає, що: майно, набуте подружжям за час шлюбу, вважається спільним, якщо інше не встановлено домовленістю сторін; подружжя має рівні права щодо майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності; майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності; права подружжя на майно

визначаються рівними незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини самостійного заробітку (доходу); до тих пір, поки не буде доведено протилежне, вважається, що кожен з подружжя, який здійснює правочини щодо розпорядження спільним майном, діє в інтересах подружжя.

Шкурченко А. Ю.
Науковий керівник: Гаряєва Г. М.
НТУ «ХП»

ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК АВТОР ПЕРЕКЛАДУ: ПРАВО НА ВТРУЧАННЯ В ОРИГІНАЛ

Дослідження зосереджується на розгляданні питання втручання перекладача до структури та змісту оригінального тексту як особливості процесу перекладу твору, а також її статусу й урегулювання в рамках норм інтелектуального права.

Для початку слід зауважити, що процес перекладання – це не просте механічне відтворення сукупності елементів оригіналу, а складне свідоме відбирання кращих варіантів їх передання. У цьому аспекті втручання перекладача в оригінальний текст є не просто можливістю, проте необхідністю перекладацького процесу.

За Статтями 433, 441 Цивільного Кодексу України, законодавство визначає переклади творів (похідні твори) як окремий об'єкт авторського права і як окремий вид використання оприлюдненого твору. При опублікуванні або іншому використанні перекладу обов'язково потрібно зазначити автора оригінального твору, якому належать майнові права (які передаються за договором) та немайнові права на цей твір (які залишаються на завжди за автором). При цьому, майнові права на переклад існують протягом терміну чинності майнового авторського права. Надання дозволу на переклад твору іншою мовою, як уже зазначалося, є ліцензійним договором. Таким чином, переклад існує як окремий вид твору, який частково регулюється правами оригінального твору.

Роль перекладача при цьому визначається як роль партнера автора оригінального твору і надає йому право, якщо це необхідно, втручатися в оригінальний текст з метою його удосконалення. Варто зауважити, що таке втручання загалом не рекомендоване без згоди з автором, проте є необхідним у деяких видах роботи із твором (наприклад, під час редагування твору коректором).

Проте також варто зауважити, що переклад не може виступати повною заміною тексту оригіналу. Між двома мовами завжди існує певний бар'єр. Задача перекладу – зменшення його до мінімуму, при якому можливі передача та розуміння певних поняття, ідеї, думок незалежно від їх походження, якщо мова не йде про навмисне акціонування цих розбіжностей (як у художній літературі). Задача перекладача – використати всі можливі засоби для цього, включаючи і втручання в оригінал.

Слід зазначити, що точність, не дослівність, є однією з вимог до адекватності (змістової відповідності) здійсненого перекладу. У такому випадку також неможливо уникнути втручання в переклад: це передбачає відповідні трансформаційні втручання на лексичному та граматичному рівнях.

Отже, слід відмітити, що неможливо зовсім уникнути втручань перекладача. Так чи інакше, в перекладі будуть зміни оригіналу. Вони будуть спрямовані на передачу певних особливостей або пояснення незнайомих понять, чи навіть повної їх заміни. Переклад завжди трансформує вихідний текст через неминуче втручання перекладача. Перекладач адаптує текст для іншомовного читача, простіше кажучи, пояснює зміст зрозумілою читачеві мовою. Важливо, щоб усі зміни, що здійснюються перекладачем, носили характер необхідності, а не були власним побажанням автору перекладу.

Таким чином, можемо зробити висновок, обумовлене втручання перекладача в текст оригіналу під час перекладу є як формально, так і правомірно доречним, а також законно виправданим.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Суспільство сьогодення розвивається, з'являються нові тенденції, погляди, набирають обертів різні галузі життя. Одна з них – сфера захисту прав дитини в Україні. Маленькі громадяни нашої країни мають отримувати захист в повному обсязі, як це зазначається в Конституції.

Актуальністю дослідження є те, що одним з найважливіших пріоритетів нашої країни є рівень безпеки дітей, їх загальний розвиток щодо гуманності і цивілізованості, а отже загально захисту прав як спеціальних можливостей, що необхідні для перебування у соціумі. Ставлення до себе як до особистості формується у дитини з перших років життя, вагомий внесок робиться завдяки батькам, які своїм ставленням створюють самооцінку дитини, стандартами якої вона керується надалі. Тому оточення не повинно обмежувати та приховувати порушення щодо дитячих можливостей.

Незважаючи на демократичне і толерантне населення суспільства, все ж залишаються проблеми, від яких потерпають неповнолітні громадяни.

По-перше, виховання дітей в установах догляду. Вживається вагома кількість заходів для запобігання тому, аби сім'ї розділялися. Справа в тому, що альтернативні системи сімейного виховання наразі розвинені в недостатньому обсязі, але запроваджено послуги для вразливих дітей та їх сімей на рівні громади. Однак, через значні соціальні та фінансові виклики скористатися ними може лише невелика кількість дітей. Збільшується кількість випадків інвалідності серед дітей, які проживають у державних інтернатних установах.

По - друге, захист дітей від гендерного насильства та насильства загалом. Жорстоке поводження загрожує життю дітей та їх фізичному здоров'ю, а також емоційному самопочуттю та перспективам у майбутньому. Діти, що зазнали насильства, в подальшому житті можуть вважати його нормальною поведінкою, самі вчиняючи насильство або страждаючи від нього у дорослому

віці. Україні не вистачає належних механізмів направлення до спеціалізованих служб для дітей, що постраждали від насильства, сексуальної експлуатації чи гендерного насильства.

По-третє, проблемою постає захист дітей через систему правосуддя, яка наразі потребує вдосконалення.

Україна зобов'язується перед світовою спільнотою звітувати про забезпечення прав своїм громадянам. 15 травня 2003 року підписано Конвенцію ООН про права дитини, яка містить комплекс міжнародних правових стандартів щодо захисту і забезпечення належних умов для виховання дітей. У справі захисту прав дітей дуже важлива співпраця державних органів, партнерів та громадських організацій, що дає можливість створювати та впроваджувати важливі ініціативи. Одним з таких проєктів є розбудова системи ювенальної пробації в Україні, що дає можливість неповнолітнім, які порушили закон, стати на шлях виправлення та бути повноцінним членом суспільства.

На додаток, схвалено Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року щодо забезпечення профілактичної, соціально-виховної роботи та роботи з неповнолітніми, схильними до протиправної поведінки та вчинили правопорушення.

Отже, надалі в Україні потрібно підвищувати рівень щодо розвитку законопроєктів, програм та заходів, які спрямовані на захист прав дітей, а саме: вдосконалення можливостей соціального забезпечення, правоохоронних органів та інших установ. Це необхідно не тільки на національному, але й на міжнародному рівнях.

Юань Лінь

Науковий керівник: Олійник Ю. О.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Україна та Китай надають важливого значення укріпленню взаємовідносин в сфері економічного співробітництва.

Дипломатичні відносини між Україною та Китайською Народною Республікою були встановлені 4 січня 1992 року. З моменту набуття незалежності Китай є стратегічним партнером України. Основою для розвитку договірно-правової бази відносин між нашими країнами стали Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною і КНР, Спільна (Київська) Декларація між Україною і КНР 1994 року, а також Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток та поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР 1995 року. Україно-китайські відносини базуються на високому рівні довіри і взаємоповаги, взаєморозуміння, близьких поглядів на шляхи вирішення важливих міжнародних проблем.

Україна і Китай у 2017 році підписали дорожню карту з реалізації ініціатив «Економічний пояс Великого шовкового шляху» і «Морський шовковий шлях», головною метою яких є посилити економічне співробітництво між Європою і Азією. Ініціатива КНР «Один пояс – один шлях» спрямована на розвиток та подальше поглиблення економічних відносин між Китаєм та країнам Європи. Керівництво КНР добре розуміє, що цей проект немислимий без України. Існує багато питань, де позиції України і Китаю збігаються. Активна діяльність Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва створили передумови для нарощування двосторонньої торгівлі. Китай стабільно входить в десятку найбільших зовнішньоторговельних партнерів України.

СЕКЦІЯ 8.

МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ

Голова: доц. Чернявська С.М.

Секретар секції: доц. Писарська Н.В.

Zui V.A.
Supervisor: Karachova D.V.
NTU «KHPI»

TEACHING PROFESSIONAL DISCIPLINES IN ENGLISH IN UKRAINE

Problem statement. In today's globalized world, in addition to high-quality professional training, foreign language knowledge is an integral component of a specialist's competitiveness. And the English language in this direction is in demand, as it is an international language. During the teaching of students of higher educational institutions, lots of attention should be paid to taking into account professional specifics while studying a foreign language, focusing on the implementation of the tasks of professional activity. The modern educational process should fully correspond to the globalized experience of teaching and be based on a systematic professional approach of teachers in order to achieve a sufficient mastery of a foreign language for professional communication.

The topicality of the research. As a result of learning modern professional disciplines in English, a student acquires certain skills and knowledge that can be applied in various fields of basic professional activities: communicative, informational and research. Also, the advantage of such modern approach to education is that it makes it possible to train personnel for an educational institution (if the graduate decides to continue his or her career in the educational field in the future).

Conducting classes in professional disciplines in the English language involves the performance of several situational and creative tasks, preparation of presentations,

individual projects, oratorical skills, consecutive translation, a compilation of a dictionary of basic terms of the discipline, analysis of audio and video materials, etc.

As for other types of work, such as personal tasks for students, it should be carried out during the preparation for current classroom lessons: study of lecture material, mandatory and additional English-language literature on the profile; preparation for modular control and other forms of current control; keeping a synopsis of lectures.

Another important type of work is analytical work. Students should conduct it by reviewing modern English-language sources on the proposed issue.

Even though nowadays, the leading universities of Ukraine are highly interested in raising the level of English language learning by students to be competitive with European institutions of higher education and contribute to the more active development of international relations and partnerships, there is a problem - an insufficient amount of scientific and methodical literature in some industries. The lack of modern textbooks written in English for some specialties can slow down the process of learning the discipline, still, in recent years there has been a tendency to improve this situation significantly.

Conclusion. Therefore, nowadays, teaching of professional disciplines in English is a priority direction in all leading universities of Ukraine. With the choice of European integration, English as an international language has gained even more importance. And this is the reason why the vast majority of students and teachers of higher educational institutions are interested in the organization teaching in English.

Kopiiavska Y.I.
Supervisor: Ahibalova T.M.
NTU «KhPI»

TRANSLATION CHALLENGES WITH PHRASEOLOGICAL UNITS

Problem statement. The study of phraseological units remains one of the most relevant questions in the English language on account of their complex nature. They combine nominative status, expressive meaning, and national flavor, which requires

further research and detailed systematization of the obtained results. Despite the significant contribution of linguistics to the field of phraseology, certain aspects of the phraseological layer of language for one reason or another (such as contextual specificity of use) remain outside the attention of modern investigators. Though current scientific thought brings philology to the anthropocentric plane and language symbols are studied due to their reception by humans, no branch of linguistics is so deeply connected with visual and sensory representations of objects and phenomena as phraseology. Therefore, the translation of those stable compounds marked by an cultural flavor can sometimes become a real problem even for an experienced translator. This is primarily due to differences in national worldviews and between the original and translation languages. In addition, the divergence in the ethnocultural backgrounds of national phraseological systems can create significant problems with the understanding and adequate perception of the used phraseological units.

The topicality of the research. The urgency of studying the issue is related to the rapid development of globalization processes and, therefore, the emergence of new social phenomena and categories. The interpretation of new realities requires the translator's close attention since «in the phraseological units, component words lose their literal semantics and denote other cultural codes such as characteristic, behavioral, spiritual, moral» (V. D. Uzhchenko, D. V. Uzhchenko, 2007).

The outline of the main research material. In their structure, phraseologisms have an element, often metaphorical, which cannot be translated literally on the grounds that it reflects the national and spiritual uniqueness of the nation. This explains that, in most cases, phraseological units do not have absolute counterparts in the target language. In view of this, the translator must understand which translation method is the most accurate and adequate for the Ukrainian language. Choosing the appropriate phraseological equivalent is not always easy. This is due to the peculiarities of phraseological units, such as the integrity of the structure, expressiveness, imagery, and reproducibility in a finished form in the process of communication (as opposed to free grammatical combinations that are created every time according to the needs of communication), so the translator must find a way of

translation to meet these criteria as properly as possible like equivalent, analogue, descriptive method, antonymic translation, combined translation.

One of the best ways to translate is to use an equivalent. This method accurately conveys the translated text's content, imagery, and expressiveness. The equivalent is used only when the English and Ukrainian languages borrowed a phraseological unit from another, usually classical, language. Another method of translation is the use of a phraseological analogue. As a rule, the translator uses Ukrainian phraseologisms similar in content to English but based on a different image. The translator can also resort to the calque method. This one should be used provided that the translation will look natural and understandable to the reader.

Conclusion. Therefore, when dealing with idioms, the translator must operate skillfully in both languages and be able to analyze the source text with regard to the functionality of the target language. The translation of phraseological units is a creative process and requires finding appropriate and adequate ways of reproducing the images embedded in their semantics. There are several options for translation to preserve the accurate semantic capacity of those units: phraseological equivalent, analogue, calque method, and descriptive translation.

Obolienska S.K.
Supervisor: Ahibalova T.M.
NTU «KHPI»

BILINGUALISM MATTERS

Problem statement. Nowadays, to acquire fluent foreign language skills learners apply various techniques and methods as they recognize that this task generally requires more than one "appropriate" or "rightful" solution. This approach is relevant in the context of multitasking as a distinctive attribute of current education. As scientists declare, bilingual students perform better in multitasking as "a condition in which cognitive processes belonging to two or more tasks overlap in time" (Koch et al., 2017).

The topicality of research. Such issues as language policy, language contacts within multinational societies, acquiring languages for travel, getting a better job, opportunities to have more information, etc. are quite popular. They evoke a need for further and more detailed research on bilingualism to identify and describe distinctive features of the bilingual person's brain. The special relevance of this topic appeared when Russia launched its full-scale invasion of Ukraine so that the concept of "One State, One People, One Language" does not correspond to reality at all, and two languages mastery rather becomes a curse for lots of Ukrainians, rather than a gift. But regardless of political difficulties, bilingualism has its advantages in a global sense.

The outline of the main research material. In the 1930-s, Leonard Bloomfield defined bilingualism as the complete control of two languages, as if each were a mother tongue (Bloomfield, 1933). This is an idealised vision of perfect, balanced bilingualism, assuming equivalent written and oral skills in both languages. According to this definition, a bilingual speaker is the sum of two monolinguals. In the 1930s–1950s scientists tried to prove that bilingualism does not interfere with the proper development of the child's psyche and does not spoil children's health (Peel and Lambert, 1962). Thus, they divided the participants into monolingual and bilingual groups to demonstrate children's different abilities through verbal and non-verbal tasks. In fact, they suggested that the study would prove that both monolinguals and bilinguals were equally successful on non-verbal tasks, but monolinguals were an order of magnitude higher on verbal tasks. However, contrary to their initial predictions, Peel and Lambert found that bilingual children performed better on both the first and second tasks.

In 2011, studies of adult bilingualism conducted by Białystok created a new direction in the psycholinguistic field of this problem. Bilinguals are more successful in identifying and interpreting objects from another culture. This was proved in 2015 by an experiment conducted by researchers on a group of bilinguals and monolinguals (Athanasopoulos et al., 2015). The researchers encoded certain words into units of a non-existent language, then the participants were asked to decode the

messages contained in these symbols in order to find out their true meaning. The best result was shown by bilinguals who, according to their confirmation, did not try to analyze or compare roots and endings, but did it intuitively. Scientists have also proven that bilinguals who speak foreign languages are better and easier to switch from one language to another. Thus, bilingual participants were asked to retell information provided in both languages. It turned out that the interviewees used Language 1 to retell the information presented in it and applied Language 2 to the rest of the information without any delay or hesitation.

Conclusion. Establishing differences between monolingual and bilingual students is an extremely important task of current education. This will allow not only to choose the right training methods and tasks but also will be functional at the stage of control and assessment.

Sirotenko E.O.
Supervisor: Ahibalova T.M.
NTU «KHPI»

TRANSLATION OF FINANCIAL TERMS

Problem statement and topicality of research. Great changes, economic achievements, and transformations are the signs of our society. Businessmen are becoming more and more active in international relations. The transition to financial globalization was caused by radical changes that took place in the last decades in the world economy. In the financial sphere, it refers to both domestic and international markets.

The outline of the main research material. Financial terminology is part of economic terminology. Finances are economic relations that are associated with the formation, distribution, and use of monetary funds to fulfill the functions and tasks of the country. Difficulties with financial terms translation occur in relation to adequacy due to the contextual use of a certain term. Often, in a text, the term does not have the meaning that is usually inherent to it, but a narrower one since it transmits some kind of concept. In this case, in translation, they use Ukrainian terms to express these types

of concepts properly. A Ukrainian term, which corresponds to the contextual meaning of the object of translation, is called a partial equivalent. The concept of a partial equivalent makes sense only for a certain context.

Researchers distinguish two types of multi-component terms that are the most relevant to reflect financial objects (E. F. Skorokhodko, 2006). This can be explained by giving examples such as *inflation rate* and *rate of inflation*, *asset management* and *management of assets*. Within these two pairs, terms have the same meaning (despite the historicity of this expression, it is actively used in English-speaking business circles to convey an idea of many companies or individuals rushing to invest in something that, as they expect, will bring profit). However, their grammatical structure differs from each other. The first terms in both pairs do not contain any grammatical means of interconnection (suffixes, endings, prepositions), which would express the grammatical correlation between the components of the term. The second terms are constructed in a different way since they include the preposition *of*, which clearly indicates the semantic connection of nouns.

Translation of terms with components transmitting notions that are similar to ones in the target language generally does not cause difficulties since the meaning of the components is the same and known. Thus, knowing that *liquidity* means "ліквідність", and *ratio* means "співвідношення, коефіцієнт", it is not difficult to guess that *liquidity ratio* means *коефіцієнт ліквідності*. But when the work is in progress, the translators may face significant difficulties, related to the polysemousness of the term, the possibility of interpreting it in different ways. In this case, to transfer the context properly, they should pay attention to what the term reflects: qualitative signs of an object, phenomenon, etc., or relations of belonging, that is, those that connect this object with others.

INTELLECTUALIZATION OF THE MEDIA LANGUAGE

Problem statement. In the era of digitalization, media style is currently becoming one of the most relevant layers of communication, as it enables the combination of the expressive component of the author's worldview with the informativeness and accuracy of professional communication. The use of industry-wide (and sometimes sectoral) terminology in the context, which is mostly oriented towards the recipient without special knowledge, takes the linguistic unit outside the terminological system, and the process of vocabulary determination takes place. Within another style, this unit is transformed, acquiring a new functional and associative capacity. According to scientists' view, "the development of the semantic structure of a word, the emergence of a new communicative quality in it are determined not only by extralinguistic but also by interlinguistic factors, in particular, syntagmatic connections of words". In this regard, the study of terminological stylistics is aimed at the analysis of "the use of multidisciplinary terminology in its definitive meaning with possible diachronic excursions, the creation of special words necessary for the author based on the models of real terms", the introduction of reinterpreted terminology into the arsenal of author's means (A.V. Kryzhanovska).

The topicality of the research. At the same time, the requirements for the global exchange of relevant information, which is the leading task of modern mass media, actualize the use of terminological units that do not belong to the determined dictionary and require special explanations, interpretation, or expert evaluation. Mostly, this is a layer of neologisms, eponyms, etc. The latter needs the special attention of the translator, because even in comparison with neologisms – when in the absence of an equivalent, a descriptive translation has to be involved – they additionally have an ethnic valence. Surname terms are of national origin and form, they are internationally distributed and reflect the connection of scientific language

with national identity. Both layers of vocabulary (terminological and determinized/partially determinized) contribute to the intellectualization of media language, as they enrich it with words to indicate theoretically and practically important achievements of mankind in the field of scientific and technological progress. "The unfounded closure of terminological systems is constantly violated, and in accordance with current language conditions, we can talk about a kind of terminological expansion, which certain scientists define as a tendency towards the "intellectualization of vocabulary" (M. Volodina). That is why we consider the study of ways and means of realizing the intellectual function of language in the English-language mass media to be an urgent task of modern scientific research.

The outline of the main research material. It should be noted that we do not in any way want to create the impression that the historical and cultural heritage of world civilization remains outside the boundaries of intellectual evolution, but within the limits of our analysis we focus on the professional dictionary. Since the subject of our curiosity is economics vocabulary, we have to find out which words are productive in this field for the representation of collective and individual knowledge through the personified worldview. The units selected by the continuous sampling method were divided into groups, but within the scope of this investigation, we identified a list of high-frequency macroeconomic terms, which, on the one hand, denote concepts to reflect the specifics of a certain industry, and on the other hand, do not require a semantic excursion to enable perception by an audience. They have gone beyond the boundaries of a professional vocabulary and become a part of the modern media lexicon. For instance, *inflation, management, broker, marketing, consulting, franchise, offshore, audit, dealer, distributor, sponsor, dividends, futures, mortgage, tender, deposit.*

Conclusion. The language of the mass media is currently providing new samples of words and phrases, which have come from the economics field into contexts for the general public. The natural decoding of these units reflects the tendency to intellectualization and makes it possible to check each of them in

synchrony and diachrony for the degree of their significance in socio-economic development.

Андрієвська В.С.
Науковий керівник: Заверющенко М.П.
НТУ «ХП»

ЗНАЧЕННЯ РІДНОЇ МОВИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Як відомо, мова – це історично сформована система фонетичних, лексичних, граматичних одиниць, що об'єктивує роботу мислення й слугує основним засобом спілкування й взаємодії людей у суспільстві. Існує два типи мовлення: розмовний та жестикуляційний. Розмовний є основним, найпоширенішим, адже сотні, тисячі, мільйони та мільярди індивідуумів мають можливість донести свою думку за допомогою слів, а жестикуляційний – менш поширений, проте, наприклад, за даними Міністерства соціальної політики України станом на 2021 рік для понад 40 тисяч українців жестова мова є головною можливістю комунікувати та взаємодіяти.

Що для нас є рідна мова? Вона – ДНК нації, кордон країни та господар для гостей, культура, традиції, символіка та звичаї. Жодна держава не може існувати без цієї сукупності, адже буде ніби людиною без душі, без голосу та без бачення світу в цілому. Тільки через цю систему, яка об'єднує минуле з майбутнім, ми можемо зрозуміти, хто нам ворог, а хто найбільший товариш, у чийх жилах тече рідна кров побратимів.

Дехто говорить, що немає значення якою мовою ти говориш, але чи дійсно це так? Чому, приїжджаючи до Англії, ми говоримо англійською, до Німеччини – німецькою, до Франції – французькою? Утім кожна свідомо людина має досконало володіти тією мовою, під прапором якої народилася та проживає. Так чому ж не об'єднатися й не почати цінувати й допомагати процвітанню мови, яку створили наші діди та прадіди? Ми повинні берегти наше найбільше багатство – рідну мову, адже то є наша святиня та храм Божий.

Усе, що ми робимо для існування рідної мови, буде зроблено заради нас самих. Олесь Гончар говорив, що мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу.

Уявімо ситуацію: ви прийшли влаштуватися на омріяну роботу, але ваш стиль мовлення – це суцільний діалект і суржик. Чи сподобається ви роботодавцю, хоч і будете досвідченими в галузі тієї чи іншої професії? Навряд чи, оскільки особистість проявляється перш за все в її розмові та дикції. Якщо дикцією можна знехтувати, бо не всі можуть бути ораторами, то літературними нормами формулювання та доведення думки – однозначно ні. Не дарма є приказка: «Вік живи – вік учись». При знайомстві ми завжди звертаємо увагу на мовлення. Тому з упевненістю можна сказати, що мовлення, уміння говорити, – це відображення особистості.

З історії української мови відомо багато спроб її нищення, наприклад, входження українських земель до складу Речі Посполитої, Російської імперії, СРСР ставало поштовхом для видання законів, які б офіційно заборонили використання української мови. Час плинув, люди не зламалися й говорили нашою рідною мовою, і ось 28 жовтня 1989 року українська мова отримала статус державної. Предки не зробили її мертвою мовою, як, скажімо, латинь. Тому цінуймо й бережімо її.

Отже, підсумовуючи вищесказане, з упевненістю можна стверджувати, що рідна мова для кожного з нас – це важливий елемент нашої культурної свідомості. Вона накопичує традиції й досвід попередніх поколінь і дозволяє передавати їх нащадкам. Мова – це історія народу, його світогляд, вона визначає свідомість, творить людину, культуру, це наше найбільше багатство.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ХАРКІВ'ЯНИ: ЧИ МІГ БУТИ КОБЗАР У ХАРКОВІ?

Як не прикро, але ми й сьогодні змушені визнати, що пересічний слобожанин має більше інформації про зв'язки з нашим краєм В. Белінського, О. Пушкіна, Л. Толстого, вже не кажучи про зросійщених письменників-земляків М. Гоголя, О. Сомова, Г. Данилевського, А. Чехова, аніж про своїх українських, творчі долі яких нерозривно переплелися з нашим краєм.

Першим дослідником прямих і опосередкованих зв'язків автора «Заповіту» з нашим краєм вважається професор Харківського університету Микола Сумцов (1854 – 1922). У 1911 році він підготував розвідку «Харків і Шевченко», відтак офіційно започаткував шевченкіану літературно-мистецької Слобожанщини. Але відсутність архівних матеріалів тоді не дозволила цьому безумовно талановитому вченому вповні здійснити свій задум. Окрім Сумцова науково-краєзнавчий інтерес до постаті Кобзаря в контексті культурного життя Слобожанщини виявляли й інші відомі харківські вчені, зокрема О. Потебня, М. Овсяннико-Куликовський, М. Комаров, Д. Багалій та інші вчені XIX сторіччя. Що ж до сучасного рівня розвитку шевченкознавства на Харківщині, то він дещо збіднений, відтак можна зробити висновок, що шевченківська сторінка нашого краю на сьогодні становить не до кінця оброблену царину й чекає своїх дослідників із нових поколінь.

Відразу зазначимо, що Тарас Григорович був на Харківщині, точніше на території колишньої Харківської губернії. Приїзд Кобзаря до нашого краю відбувся у червні 1859 року. Знайомий Шевченка, член Харківського губернського комітету «по влаштуванню селянського стану» Дмитро Хрущов, котрий їхав у службових справах на Слобожанщину і запросив поета. Поїздка тривала з 6 по 9 червня. За цей час Шевченко відвідав хутір Нове, села Лихвин, Березова Рудка, міста Ромни, Лебедин, Суми, Глухів, Кролевець. Тоді

Шевченко не доїхав до Харкова, і мав рацію Сумцов, коли писав, що «Харків не бачив Шевченка». І все ж є цілком достовірні дані, що Кобзар мріяв не тільки відвідати Харків, а навіть поселитись у нашому місті. Однією з причин, що цього не сталось, як виявляється, було розчарування поета в особистому житті, крах ілюзій щодо одруження з нижегородською актрисою Катериною Піуною (1841 – 1909).

Йдеться про недовге, але щире з боку поета кохання. Піунова своєю красою і художнім читанням заворожила поета. Нагадаємо, що тоді поету було вже за сорок, а актрисі – сімнадцять. Проте поет прагнув особистого щастя, мріяв створити сімейний затишок. Відтак виникає серйозний намір одружитися, забрати Катерину й остаточно оселитися в Україні. Але для російської актриси спершу необхідно було знайти належне місце роботи. Таким єдиним місцем було визначено Харків, де на той час знаходився провідний російський театр в Україні. Тому цілком природно виникає задум про працевлаштування Піунової в Харкові, відтак і про переїзд поета до столиці Слобожанщини. На жаль, благородній мрії не судилося здійснитись. І причиною була не стільки вікова різниця, скільки невизначеність перспективи майбутнього: батьки актриси побоюлись віддавати дочку за чоловіка, який будь-коли міг опинитись за ґратами.

Великий Кобзар однаково дорогий жителям Наддніпрянщини й Закарпаття, Волині й Полісся, Криму й Полтавщини – бо він українець. Гідно пошанований Тарас Григорович і на Харківщині, цій автохтонній частині Слобожанщини, хоча шевченківська сторінка цього краю не є повною і, як не прикро, ще мало висвітлена в літературознавстві.

Борисова О.Є.
Науковий керівник: Чернявська С.М.
НТУ «ХП»

МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Різноманітність професійних обов'язків майбутнього спеціаліста визначає багатоконпонентність його професійної сфери, яка в останні роки стає дедалі

більш складною та багатогранною проблемою. Кожна складова цієї сфери набула свого термінологічного апарату, ситуації взаємодії, специфічної номенклатури комунікативних та практичних намірів, а також стратегії їхнього досягнення. Тому формування загальних та спеціальних мовних навичок на основі когнітивних, соціокультурних та стратегічних компетенцій набуває особливого значення.

Іноземна мова, як відомо, інтегрована в гуманітарні науки в цілому. Набуваючи більш досконалих мовних навичок та вмінь при вивченні іноземної мови, фахівці вдосконалюють і рідну, засвоюють певні ціннісні орієнтації та проходять конкретний етап соціалізації: «потрібно вивчати іноземні мови, щоб краще дізнатися, зрозуміти та оцінити рідну», – зауважував ще Гете. Тому, потреба в активізації процесу гуманітарної підготовки фахівців обумовлена, не в останню чергу, часто не дуже високим загальнокультурним рівнем студентів освітніх установ нашої країни.

Також варто відмітити, що сучасна зміна потреб суспільства висуває нові вимоги у сфері навчання іноземних мов. Це проявляється в тому, що на зміну створення продукту – зразкової іноземної вимови, прийшло завдання формування такої мовної особистості, яка буде в змозі здійснювати спілкування з представниками інших культур з метою одержання взаємовигідного результату.

Така постановка питання фокусує увагу не так на формальних аспектах (бездоганно правильній побудові мови з погляду лексичних, граматичних та синтаксичних норм), хоча і це, як і раніше актуально, як на адекватній взаємодії з іншомовними представниками.

Останнім часом у методиці викладання іноземних мов дедалі більше проявляються ідеї спеціалізації. З'являється можливість чітко визначити ті напрямки, у яких ведеться найінтенсивніша методична робота та які становлять певну інфраструктуру сучасної методики.

До них відносяться:

- навчання міжкультурного спілкування;

- навчання іноземної мови у професійних цілях;
- використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов.

На сьогодні більше, ніж будь-коли, займаються розробкою навчальних матеріалів та написанням підручників з урахуванням комунікативних методик, переходячи від інформативного навчання «чому?» до прагматичного підходу в процесі навчання, що передбачає вміння «як?».

Головна умова оволодіння мовою як засобом спілкування – це вивчення мови та культури. Без фонових знань про світ мови, що вивчається, активно користуватися іноземною неможливо. Переклад слова оманливий, бо створює ілюзію еквівалентності слів та еквівалентності світів. Саме тому той, хто вивчає іноземну мову і користується нею як засобом спілкування, повинен мати максимально повне уявлення про той світ, куди веде стежка значення іноземного слова. Тому в ідеалі кожен фахівець із вищою освітою має володіти іноземною мовою та бути здатним до іншомовного спілкування у професійно значущих ситуаціях.

Таким чином, в сучасній системі освіти постає необхідність перегляду пріоритетів та моделювання нової функціонально-професійної організації навчання.

До пріоритетних напрямів розвитку професійної мовної підготовки можна віднести: спеціалізацію напрямів методичної роботи, поступове ускладнення структури підготовки фахівця з іноземної мови на основі принципу професіоналізації навчання та розробка функціонально-структурної моделі професійної мовної підготовки.

Гладченко А.Р.
Науковий керівник: Кримець О.М.
НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Сьогодні існує багато програм-перекладачів, які широко використовуються в різних сферах діяльності людини. Зазвичай такі онлайн-

сервіси мають велику базу вибору мов (їх може бути більше 50). Інтернет-ресурси насичені величезною кількістю програм, однак не кожна з них відповідає вимогам, які висуває користувач, тому недостовірний переклад онлайн-перекладачів є актуальною проблемою.

Серед основних недоліків онлайн-перекладачів можна виділити власне некоректний переклад. Якість перекладу залежить від тематики та стилю тексту оригіналу. Особливо це стосується передання іншою мовою термінів певних галузей знань, які перекладач може не зрозуміти, якщо він не запрограмований на спеціальну лексику.

Ще одним не менш важливим недоліком є відсутність сенсу та неправильний порядок слів. Цей недолік виявляється під час спілкування з іноземцями, адже у такому разі учасники спілкування можуть не зрозуміти один одного.

Одним із недоліків онлайн-перекладачів є неправильні закінчення в словах. Це особливо небезпечно для людей, які вивчають іноземну мову за допомогою таких перекладачів.

Досить серйозною під час перекладання науково-технічних текстів є проблема безеквівалентності термінів. У такому випадку підбирається найбільш відповідний за змістом термін мови-перекладу. Кожна мова має свої синтаксичні особливості. Для науково-технічних текстів англійської мови характерні прості речення. У зв'язку з цим в англо-українських технічних перекладах часто застосовується прийом об'єднання речень, внаслідок чого двом простим реченням англійського оригіналу відповідає одне складне в українському перекладі. В англійських науково-технічних текстах застосовують емоційні епітети, фігуральні вирази, риторичні питання та інші стилістичні прийоми, які більш властиві розмовному стилю або художньому мовленню. Наприклад, такі оцінні епітети, як *dramatic* (ефектний, яскравий), *successful* (успішний, вдалий), нерідко виявляються надмірними в українському перекладі.

Існує ще одна проблема онлайн-перекладачів – це зворотній переклад. Якщо порівняти два переклади, які виконав перекладач, то можна зробити висновок, що він некоректно перекладає навіть свій переклад, оскільки зворотній переклад може відрізнятись від тексту оригіналу, що є дуже значним недоліком.

Отже, хоча онлайн-перекладачі мають великі переваги (швидкість виконання перекладу, велика база мов), вони мають і низку недоліків, вивчення й систематизація яких є важливим завданням для подальшого вдосконалення роботи цих програм.

Дмитренко Н.Є.
Науковий керівник: Самаріна В.В.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ІМПЕРАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми обумовлена зацікавленістю держави у міжнародній співпраці з іншими країнами, оскільки відбувається швидкий обмін інформацією та розвиток комунікації. Кожне суспільство сприяє розвитку та інтеграції держави у міжнародну спільноту за допомогою підготовки вітчизняних фахівців у різних сферах діяльності, та зосереджує увагу на тому, щоб їхній рівень кваліфікації відповідав міжнародним стандартам. Слід зазначити, що через співпрацю з різними країнами, особливо Німеччиною, увага зосереджена на вивченні людини як суб'єкта думки мови та, отже, поміщає до центру розгляду його комунікативну думку. Одну з найважливіших рис комунікативної поведінки людини становить вираз спонукання до дії. Відомо, що одним із головних виразників спонукання є імператив.

Важливим фактором розвитку держави є володіння іноземними мовами, оскільки існує впровадження європейських стандартів в наше життя, а знання

мов дає можливість досягнення взаєморозуміння між країнами, участь у багатонаціональних конференціях міжнародного рівня.

Якщо розглядати саме імперативні конструкції німецької мови у діловому спілкуванні між країнами, то вони посідають основне місце. Слід зазначити, що призначення спонукальних мовних конструкцій є виклик до конкретної дії. Імперативні висловлення є значною частиною мовної продукції людини, оскільки з їх допомогою регулюється суспільно-виробнича діяльність.

Очевидно, що імператив типовий насамперед для мовних актів спонукального характеру, у яких мовець виявляє свою волю з єдиною метою вплинути на слухача і спонукати його до виконання певних дій чи відмови від виконання. Адресату завжди відводиться активна роль.

Якщо розглядати реалізацію та функціонування імперативних конструкцій у науково-діловій кореспонденції, то значення імперативу слід розуміти як вказівку слухачеві реалізувати предикацію того, хто говорить, підповнивши її як дію, матеріальну, розумову.

Основними факторами ситуацій, що збільшують ймовірність вживання приватних імперативних іллокуцій у текстах ділових листів, можуть бути: терміновість справи, яка зазвичай пов'язана з загрозою шкоди емітенту або реципієнту; наявність договірних чи інших зобов'язань реципієнта перед емітентом; готовність реципієнта йти назустріч у вирішенні питання.

Але задля гарної комунікації та порозуміння між країнами, треба зазначити, що в українській мові виділяється група конструкцій, що збігаються на вигляд з імперативом, але відрізняються від нього значенням. Такі конструкції називаються квазіімперативними. Це зумовлено тим, що деякі лексеми істотної форми імперативу набувають нестандартних функцій.

Можна сказати, що морфологічна форма імперативу в українській мові має не тільки пряме значення, а й ряд інших функцій. При перекладі квазіімперативні конструкції в українській мові можуть становити певні труднощі, навіть якщо вони подібні конструкціям в німецькій мові. Уподібнення – більш розповсюджений метод перекладу таких конструкцій,

оскільки він полягає у використанні іншої граматичної форми із подібними функціями. Отже, квазіімперативні конструкції вимагають повноцінного перетворення при перекладі німецькою мовою та навпаки. Слід пам'ятати, що у процесі вираження імперативу важливо не тільки зберегти значення, але і максимально адекватно передати: і форму, і зміст.

Протягом багатьох років постає питання європейської та євроатлантичної інтеграції України, тому наша держава потребує висококваліфікованих фахівців, які на достатньому рівні володіють іноземними мовами. Також слід брати до уваги культурний бар'єр, що завжди існує між різними країнами світу.

Отже, майбутні фахівці України з гарним володінням мов можуть змінити статус нашої держави на міжнародному рівні.

Дроздова А.С.
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення в Україну принесло кровопролиття та перекреслило мрії багатьох українців, вплинуло на мовне середовище, на спосіб мислення та мовлення наших громадян.

Лексика часів війни збагачується новими словами, з'являються нові значення слів і фразеологізмів. Серед найпоширеніших нововведень відмітимо:

- Надання нових значень і нюансів сенсу деяким словам: бавовна (вибух), зелені чоловічки, зеленка (лісосмуги, лісиста місцевість), прихід (приліт), консерви (агентура, диверсійні групи, які потрапили на місце задалегідь).

- Похідні від власних імен і назв: байрактарити (несподівано й безжально нищити), макронити (метушитися без результату, вдавати бурхливу діяльність), арестовлення (заспокоєння), заукраїнити (зукраїнити)(дати несподівану жорстку відсіч), чорнобаїти (вкотре наступати на ті ж граблі),

кімити (зберігати оптимізм у складних ситуаціях), заєнотити(походить від напису «За єнота!» на мінах і снарядах на півдні України).

- Емоційно забарвлені слова для позначення ворога: Мордор, ерефія, рососія, педерація, рашистан, орки (про росіян).

- Свідомі порушення правопису: росія, рф, путін, москва, лавров (саме так, з маленької букви, з дуже маленької букви, чи навіть з м'якого знака), рузькі.

- Неокомпозиції: рашизм (Russia + фашизм), затридні, аналоговнет (анало-говнет), вундервафлі, свінособаки, русня.

- Несподівані словосполучення: тракторні війська, залізний купол.

- Нові фразеологізми: як на байрактар (дуже швидко), не будь москалем (не будь дурнем), як доляр на московії (надзвичайно дорого), послати за «російським ваєнним караблем» (не потребує пояснення).

Відкрите, нецензуроване використання російського мату в національному медіапросторі в перші дні агресії як показник надмірного шоку й стресу, здається, вже зійшли нанівець. Надто не властиве це для нашого народу.

Чи закріпляться ці нововведення в лексиці сучасної української літературної мови, покаже час.

Єзік М.Є.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Онлайн-перекладачі в наш час вміють перекладати з будь-якої мови на будь-яку. Багато людей користуються Google-перекладачем, він є найпопулярнішим з подібних сервісів, прямо зараз він вміє працювати зі сто дев'ятьма мовами, автоматично визначати мову тексту, підтримує введення голосом, але програє у якості перекладу людині.

Колись, десять-п'ятнадцять років тому було доволі багато онлайн-перекладачів, суть яких полягала в тому, щоби перекладати поодинокі слова та

поєднувати їх у речення, інколи вдало, інколи доволі невдало. Тоді, перекладач міг перекласти «Thank you so much», як «Дякую вам так багато», або видати «Kharkiv Squirrel Institute», коли користувач хоче знати, що таке Харківський Інститут білка. Звісно, навіть професійні перекладачі роблять помилки, чого тільки коштує «I will show you Kuzka`s Mother!», але онлайн-перекладачі тоді ніяк не досягали таких результатів як людина, усе змінилося з появою Translation community у 2014 році, це інструмент, завдяки якому користувачі могли сказати перекладачу, що «Input to hotel» не є правильним перекладом фрази «Вхід до готелю», та надати свій варіант, коли кілька користувачів вносять свої схожі варіанти, онлайн-перекладач починає пропонувати оновлений варіант перекладу. Відколи з'явився translation community, онлайн-перекладачі зробили серйозний крок уперед, але вже у 2016 році Google анонсувала введення нейросистеми для того, щоби покращувати якість перекладу без допомоги користувачів. Ця система, аналізуючи тексти, книги, інтернет та інші джерела, вчиться сама. Відтоді переклад у деяких випадках може вражати, наприклад, перекладаючи в таких мовних парах, як іспанська-англійська, англійська-китайська, програма може майже не цілі книги перекладати без помилок, це тому, що кількість практики в цих мовах дуже велика. Але є мови в яких перекладач не здатен майже нічого, такими мовами є йоруба, іґбо. Це мови, популярні в Нігерії, де і вихід в інтернет має мала кількість носіїв цих мов, ще й маркування тонів за допомогою діакритичних знаків при написанні у словах може бути неповною або неточною, тому для нейромережі не вистачає матеріалу щоби навчитись добре перекладати.

Як висновок, можу сказати, що онлайн-перекладачі є доволі корисними сервісами в повсякденному житті для більшості людей, але в них є деякі недоліки. Я вважаю, якщо перекладач може навчатися сам, він, колись, теоретично, може «потрапити в погану компанію» та вивчити не те, що йому потрібно, це може статися при масовому викиді в інтернет текстів, що заздалегідь не містить сенсу, або має помилки, а система буде вважати що це

все правильно. Це тільки мої підозри, мабуть, таке ніколи не станеться, але в будь-якому разі онлайн-перекладачам є куди розвиватися.

Жарий В.В.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Молодіжний сленг є засобом спілкування великої кількості людей. Носіями сленгу є, як правило, люди 12 – 30 років. Сленг охоплює практично всі області життя, описує майже всі ситуації, крім нудних, оскільки сленгове слово народжується як результат емоційного ставлення мовця до предмета розмови.

Сленг – це постійна словотворчість, в основі якої лежить принцип мовної гри. Нерідко саме комічний, гральний ефект є головним у сленговому тексті. Молодій людині важливо не тільки «що сказати», але і «як сказати», щоб бути цікавим оповідачем. Уперше термін *slang* був зафіксований у 1750 році зі значенням «мова вулиці». Сленг займає проміжне становище між усіма відомими словами і виразами для неформального спілкування вузьких соціальних груп.

Вперше жаргонна лексика широкого вжитку була представлена в лексиконі С. Микуцького, В. Боржковський склав словник таємної мови кобзарів, Ф. Ніколайчик – таємної мови подільських жебраків. На рубежі століть великий інтерес був спрямований як на групові жаргони, так і на мову кримінального світу. Найбільш цікавим дослідженням у цій області є «Блатная музыка» В. Трахтенберга, що включає біля чотирьохсот словникових одиниць. У 1918 році був створений інститут живого слова. У 20-ті – 30-ті роки з'являються роботи Є.Д. Поліванова, Л.П. Якубинського, Б.А. Ларіна та інших дослідників, що розглядали проблеми жаргонів. Відзначають три бурхливі хвилі в розвитку молодіжного сленгу в Україні ХХ століття:

- 20-ті роки. Перша хвиля пов'язана з появою величезної кількості безпритульних у зв'язку з громадянською війною;
- 50-ті роки. Друга хвиля пов'язана з появою «стиляг»;
- 70-80-ті роки. Третя хвиля пов'язана з періодом застою, що породила різні неформальні молодіжні рухи і «хіпуюча» молодь створила свій сленг як мовний жест протистояння офіційній ідеології.

Нині на розвиток молодіжного сленгу великий вплив має комп'ютеризація. Ю. Василенко вважає, що молодіжний сленг являє собою окремий пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. Школярі виростають, і цілком можливо, що через кілька десятиліть «шнурки» (в сучасному розумінні) або «хавати» стануть звичайними словами. Ніхто не може передбачити долю того чи іншого жаргону. Слово може забутися через рік, а може залишитися на століття... Мова істотно змінюється прямо на очах нашого покоління. Наприклад, за часів наших дідусів і бабусь гроші називалися тугриками, за часів батьків – мані-мані, у сьогоденній молоді в ходу бабки, бакси, зелень, капуста. З іншого боку, мова сленгу – це реквізит молодості, це своєрідна форма самовираження і свободи. Це, знову ж таки, різновид молодіжної культури. На думку старшого покоління, основним мінусом молодіжного сленгу є те, що він засмічує мову. Але мало хто замислюється про те, що така особливість мови сучасної молоді – це цікавий спосіб самовираження, який дозволяє розвивати фантазію. Також використання сленгу скорочує деякі довгі вирази, зовсім не змінюючи їх змісту. «Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу» (Олесь Гончар).

Тож, якщо ми задумаємося над словами Олесь Гончара, то зрозуміємо, що молодіжний сленг також є невід'ємною частиною нашого життя, де нове покоління будує своє майбутнє, свою країну, свою мову.

Отже, практично кожна група людей, яких об'єднують спільні інтереси, має свій особливий тип мовлення, який реалізується у сленгових новоутвореннях. Тому, на мою думку, ознакою сучасної людини має бути прагнення до вдосконалення своєї мовної культури й заохочення до цього інших.

Жупанов А.В.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЛЕНГ

Дедалі частіше в повсякденному житті дорослі чують зовсім не зрозумілі слова, якими спілкується молодь. Старше покоління постійно ставить питання, а що це взагалі за такі дивні вирази, звідки вони беруться? Відповідь дуже проста, але не всім зрозуміла. Багато слів, що прийшли до нас з англійської, молодь вирішила не перекладати, а вживати в запозиченому варіанті, адаптуючи звучання й написання під стандарти сучасної української мови. Прикладами таких уживань є слова: паті (з англ. *party* – «вечірка, свято»), фейс (з англ. *face* – «обличчя»). Так і з'явився молодіжний сленг, який сильно насторожує дорослих. Наскільки доречними є визначені тенденції для сучасної української мови, спробуємо з'ясувати в нашій роботі.

Перш за все, слід розібратися, чому в нашій мові почали з'являтися англіцизми. Існує багато причин цього явища, серед найважливіших – популярність англійської мови, яка визнана мовою міжнаціонального спілкування; невдоволення молоді традиційними словами та виразами; зіткнення із ситуаціями, у яких наявна лексика виявляється недостатньою; прагнення вразити оточення; бажання виділитися серед однолітків тощо.

Часто у спілкуванні використовують сленг не тільки для того, щоб повідомити якусь інформацію, але також для висловлення своїх ідей, світобачення, через прагнення певним чином виразити свою особистість. Крім

того, сленг може виступати способом влиття в колектив, способом бути сприйнятим «своїм» у тій групі людей, з якою відбувається спілкування. Наприклад, у сфері технологій: *інет, чат, нік, стрімити, бан, ноут, монік*; у професійній сфері: *айтишнік, адмін, тимлід, кодер*. Такі слова посилюють емоційність розмови, допомагають коротко та влучно донести важливу інформацію (*найс, ізі, ван сек, го*). За допомогою сленгу легко можна передати свої відчуття та емоції щодо тієї чи іншої події (*крейзі, бутіфул, кул, сасний*). Ще одним позитивним фактором уживання таких слів є те, що їх можна вживати як засіб іронічного опису ситуацій (*кринж, крипово, хайпово*).

З іншого боку, англіцизми витісняють із нашої мови вже питомо українські слова, що негативно впливає на стан національної мови та на збереження самобутності українського мовного середовища, наприклад: *фейк* замість слова *брехня*, *паті* замість *вечірка* та ін. Хоча на перший погляд здається, що поява великої кількості синонімів позитивно впливає на розвиток мови, збагачуючи її, маємо зворотний процес, адже синоніми запозичуємо з англійської мови й не розвиваємо власних джерел збагачення лексичного складу мови, використовуємо вже знайдені в іншому мовному середовищі. Ця ситуація показує залежність нашої мови спілкування від чужих джерел, що може негативно позначитися на українській мові в майбутньому.

Узагальнюючи все сказане, можна зробити висновок, що англіцизми дуже сильно впливають на українську мову, особливо на мову молоді. Слід пам'ятати, що надмірне використання цих виразів негативно позначається на українській мові, оскільки нівелюється її самобутність, далі це буде неодмінно позначатися на нашій культурі. Усвідомлюємо, що англійська мова є однією із найпопулярніших мов світу та має глобальний вплив на інші мови. Але використовувати запозичення слід обережно, у тих сферах, де їхнє вживання буде доречним. Є ситуації, коли використання англіцизмів є просто життєво необхідним, адже такі слова називають реалії, що не мають назви в українській мові.

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Молодіжний сленг постійно змінюється і така зміна відбувається з кожним поколінням. Це означає, що діти, з великою вірогідністю, не будуть використовувати сленгізми своїх батьків. Поява нових молодіжних сленгів – перманентний процес, оскільки не зумовлюється очікуванням зміни покоління. Вплив на мову мають соціально-економічне та політичне життя країн. Завдяки своїй стилістично забарвленій лексиці молодіжний сленг відіграє чималу роль у відображенні соціальних проблем та змін, процесів глобалізації. Постійна зміна молодіжного сленгу, що залежить від комунікативних потреб мовців та вивчення його особливостей, функціонування і динаміки, зумовлює актуальність дослідження.

Сленг – один з видів розмовної мови, що не є офіційною, яку зазвичай використовують у певних соціальних, вікових та професійних колах. Для сленгу характерна динамічна зміна лексичного змісту, яке поповнюється завдяки жаргонізмам, аргю, неологізмам, вульгаризмам.

Молодіжний сленг можна схарактеризувати як надмірно відверту, сміливу, дуже розкуту мову, що виходить за межі встановленого літературного стандарту. Це зумовлює використання сленгу молоддю, людьми, готовими до ризику, відкритими для великих змін. У молодіжному сленгу наявна метафоризація та гіперболізація. Метафоризація є продуктом демонстрації молодою людиною здатності до переосмислення та креативного підходу, до пошуку нестандартних порівнянь. Максималізм у житті молодої людини є важливим чинником для сприйняття світу та уявлення у збільшених, порівняно із реальним світом, розмірах, тобто гіперболізація. Саме через гіперболізацію у мові молодь хоче збільшити свою значущість.

Багато науковців (М. Ткачівська, О. Поздняков, О. Кондратюк) намагалися запропонувати класифікацію мовних пластів молодіжного сленгу за різними параметрами та ознаками. Враховувалися семантичні та синтаксичні ознаки, лексикологічна перспектива, соціальні характеристики мовців, як-то вік, стать, професія, та ін. Але слід зазначити, що будь-яка із запропонованих класифікацій молодіжного сленгу не може вважатися повною та остаточною, оскільки цей мовний пласт знаходиться у постійному процесі розвитку, а самі класифікації поповнюються новими категоріями та групами. Однак більшість мовознавців, спираючись на семантичну структуру молодіжної лексики, виділяють такі підгрупи: 1) позначення осіб та їх характеристика; 2) емоційний стан; 3) демонстрація вищості та здатність наполягати на своєму; 4) вільний час, інтереси, позначення предметів; 5) навчання; 6) ставлення до політики, культури, суспільства тощо.

Молодіжний сленг являє собою лексикон на граматичній та фонетичній основі загальнонаціональної мови. Якщо розглядати молодіжний сленг в українській мові, можна зробити висновок, що велика кількість мовних одиниць, так званих сленгізмів, – це іншомовні слова, переважна більшість яких – запозичення з англійської мови, наприклад *чилити* (англ. *chill* – розслаблятися), *лук* (англ. *look* – вигляд), *хейтер* (англ. *hate* – ненавидіти) та ін. Деякі з запозичених слів є скороченнями чи аббревіатурами, наприклад *рофл* (від англ. *Rolling On the Floor Laughing* – катаюся по підлозі від сміху). Велика група сленгізмів є новоутвореннями на основі українських слів, які трансформувалися та набули іншого значення, наприклад: *зашквар* – негідний вчинок, *морозитись* – ігнорувати, *дичина* – маячня.

Ставлення науковців до молодіжного сленгу неоднозначне. З одного боку, сленгізми «засмічують» національну мову, але з іншого відіграють важливу роль у її розвитку та формуванні лексикону. Вітчизняний лінгвіст М. Гавриш зазначає, що «...молодь відіграє все помітнішу роль у розвитку сучасного суспільства, тому можна припустити, що стиль її мовлення все більшою мірою впливатиме на мовний динамізм, а отже, і перехід певної

частини молодіжних (оказіональних) лексичних та фразеологічних одиниць до нормативного фонду мови...».

Отже, дослідження молодіжного сленгу відіграє чималу роль у лінгвістиці та розумінні того, якою буде мова майбутнього.

Капленко Т.Ю.
Науковий керівник: Лухіна М.Ю.
НТУ «ХП»

ТРУДНОЩІ ТА ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДАННЯ

У сучасному світі розвиток науки і техніки неможливо уявити без обміну даними, які з'являються будь-де.

З комп'ютеризацією технологій у прикладній лінгвістиці з'явився новий напрямок – комп'ютерний переклад. Навіть із нульовим знанням іноземної мови користувач мережі Інтернет може за кілька хвилин локалізувати текст та отримати цілком гідну робочу версію. Лінгвістичний переклад – це відтворення письмового тексту чи усного вислову засобами іншої мови.

Оскільки переклад – це передавання змісту того, що було висловлено іншою мовою, то перекладається зміст оригіналу. Проблеми перекладання з'явилася одночасно з виникненням автоматичних перекладачів і досі залишається актуальними. Головною проблемою у використанні цих перекладачів є те, що вони лише пропонують варіанти і доцільно їх не пояснюють. Перекладачам іноді бракує контексту і вони обирають якесь слово не у потрібному значенні. Машинний переклад підходить тоді, коли люди здатні його відредагувати: можуть швидко отримати дуже чорнову версію перекладу значного обсягу інформації.

Одними з найбільш відомих програм машинного перекладу на ринку України є STILUS, ПАРС, Language Master. Ці програми - WINDOWS-додатки, які підтримують технологію Drag&Drop, OLE-автоматизацію, мають оперативну довідкову систему, графічну діалогову настройку, а також інші

елементи управління вікнами та опціями, що робить ці програми справді популярними серед користувачів.

Отже, у першому наближенні до проблеми онлайн-перекладачів можна вирізнити два напрямки вдосконалення якості машинного перекладу: програмний та технічний. Програмний напрямок має за мету вдосконалення SOFT-забезпечення, тобто самого алгоритму програми, створення механізму системи, що самонавчається; технічний – розширення бази словників, усталених словосполучень та зворотів, а також диференціацію перекладачів за різною тематикою, реалізацію різних принципів відбору слів (статистичного, тематичного, контекстного).

Карпенко Т.С.
Науковий керівник: Немерцова О.Є.
НТУ «ХП»

НЕОЛОГІЗМИ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У зв'язку з розширенням суспільних функцій української літературної мови та її активним впровадженням в усі сфери суспільного життя збагачується та оновлюється лексичний склад мови. Тому виникає значна кількість неологізмів, які на тлі загальноживаних слів виділяються своєю свіжістю. Але не всі українці розуміють ці слова, тому найчастіше швидко виходять з ужитку, однак, є й такі, що приживаються та стають її надбанням.

К.Ф.Заболотний дотримується думки, що «неологізм – це нове слово (стійке поєднання слів), яке відповідає вимогам спілкування, нове за значенням і за формою, утворене за словотвірними законами мови або ж запозичене з іншої, яке сприймається мовцями мови як нове протягом деякого періоду часу».

Через сучасний розвиток української мови виникають фактори, які спричиняють утворення неологізмів.

1. Позамовний – через потребу дати назви новим предметам і явищам, наприклад, монітор, дисплей тощо;

2. Мовний – для зміни попередніх назв новими, такі як доглядач будинку – двірник та інші.

Також ще залежить від способу утворення, тут дослідники виділяють лексичні та семантичні неологізми. Лексичні створюють за продуктивними моделями або запозичують з інших мов, наприклад: макіяж, аеробіка, спам тощо. Семантичні новотвори – це нові значення відомих нам слів, таких як зебра – смуги на проїжджій частині.

Процес активного поповнення мови новими словами є найпомітнішим саме на сучасному етапі розвитку мови, і через це неологізми можна поділити на такі групи:

1. Новотвори. Зараз рекламна індустрія формує мову реклами, яка досить сильно впливає на українське суспільство. Вона знайоме нас з новими тенденціями та реаліями, такими як жалюзі, адаптер, навігатор, роумінг тощо.

2. Запозичення. Завдяки розвитку політичних та економічних відносин України з іншими країнами засоби масової інформації запозичили велику кількість чужих слів, наприклад: діджей, брифінг, імідж, хіт та інші.

3. Перерозподіл значень. Зараз реальність потребує нових назв та термінів, формує потребу в повторенні. Такі лексичні неологізми поповнюють загальний жаргон сучасної української мови, наприклад, слово наїжджати (мати претензії).

4. Відродження з минулого. Так у лексику повернулись слова акція, оренда тощо.

Життєздатність неологізмів залежить передусім від того, наскільки вони апробовані суспільством, чи є сильна потреба в цьому слові, скільки синонімічних відповідників має слово у словниковому складі мови.

Лексичний склад української мови поповнюється завдяки впровадженню саме нових предметів, явищ, понять, які з'являються в нашому житті та потребують нової лексики для свого найменування. Можна сказати, що неологізми – це майже основний фактор розвитку мови.

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Переклад – це складне явище, у дослідженні якого в центрі уваги виявляються соціальні, психолінгвістичні, психологічні та культурні аспекти. Останнім часом онлайн-перекладачі набули дуже високої популярності через їх зручність, мобільність та доступність. Саме тому є необхідним розібратися в недоліках онлайн-перекладачів для забезпечення чіткого, якісного та правильного перекладу.

Такі онлайн-сервіси як, наприклад, Google-перекладач, є популярними, тому що вони спрощують завдання перекладу. Доступні онлайн системи перекладу працюють за дуже простим алгоритмом: слід завантажити текст у спеціальне поле, а в наступному вікні отримуєте іншомовну версію, яку залишилося скопіювати у файл або на робочий стіл.

Цей варіант перекладу підходить для наступних категорій користувачів: школярам і студентам для засвоєння та підготовки навчального матеріалу; користувачам мережі Інтернет, як правило, у неофіційному листуванні; людям, які не знають іноземну мову, а мають потребу в прочитанні якоїсь статті, що не перекладена на українську мову тощо.

Сьогодні досить широко відомо, що Google Translate далекий від досконалості – його переклади можуть мати проблеми з точністю та містять іноді досить дивні формулювання. Хоча інколи переклад надається доволі хороший. Це часто спантеличує людей – чому минулого разу було точно, а цього разу – так неточно й незграбно?

Здебільшого, якість онлайн-перекладу досить посередня, попри алгоритми самонавчання. Часто система плутає прийменники, відмінки та часи або вживає слова в їх прямому значенні, не розуміючи понять ідіом і прислів'їв.

Таким чином, онлайн-переклад варто використовувати для особистих цілей і аматорської адаптації текстів, де критичні помилки цілком припустимі.

Дуже часто вказані помилки впливають не лише на красу та милозвучність тексту, а на саму сутність змісту. Через певні неточності перекладу можна неправильно інтерпретувати певну інформацію, а деколи й взагалі не зрозуміти про що йде мова. Причина некоректності перекладу полягає у складності деяких конструкцій текстового матеріалу, що перекладається.

Онлайн-перекладач часто не може сприймати текст комплексно та поділяє його на простіші частини. Окрім цього проблемою може бути те, що мова може не мати точного відповідника для опису певної дії чи об'єкта, які існують в іншій мові, що на практиці викликає неоднозначність перекладу тексту. Хоча спеціалізовані перекладачі містять великі обсяги лексичної інформації, іноді цього недостатньо для деяких видів документів, які включають технічні терміни або детально описують певні процедури чи дії.

На мою думку, переклад вимагає глибокого розуміння як граматики, так і культури. Перекладачі повинні знати правила мови, а також звички людей, які нею розмовляють. Тому машинний автоматичний переклад не може задовольнити потреби природного розуміння мови.

Найбільшою проблемою є те, що онлайн перекладач працює лише з невеликими реченнями та не перекладає ті, що мають певну структуру. Це пов'язано з тим, що стандартні алгоритми його роботи по суті є механічними, а динаміка перекладу залежить від людського фактора та контексту. Таким чином, можна підсумувати, що переклад за допомогою онлайн-ресурсів має більше недоліків, аніж переваг, оскільки не орієнтується на точність, природність та логічність перекладу.

ВНЕСОК ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова з початків наукової славістики в 19 ст. класифікується як член групи східнослов'янських мов, яка протиставляється групам західнослов'янських та південнослов'янських мов. Значний внесок у розвиток української мови зробив Іван Котляревський, тому його називають засновником і батьком української мови. Передусім це пов'язано з поемою поему «Енеїда», яку було написано у 1798 році. Це був українськомовний друкований твір, у якому Котляревський розкрив красу українського народу, його силу, культуру, оспівуючи кращі традиції, який вважається початком нової доби української мови.

Велика заслуга письменника полягає в тому, що він використав мовно-стилістичні засоби народної творчості. Це були епітети: Дідона «розумна пані і моторна», «трудяща, дуже працююча, весела, гарна, сановита», а Ентелл «був тяжко смілий, дужий, мужик плечистий і невключий». Ще використовував фразеологізми, наприклад, «Оддячивши йому сто з оком» – тобто, віддавши йому з лихвою, з процентом; «Ляси підпускати» – весело, жартівливо заговорювати з ким-небудь, щоб втягти в розмову. Поема «Енеїда» була написана розмовно-побудовою мовою, тобто такою мовою, якою розмовляв простий люд. Використавши український фольклор, письменник глибше проник у життя народу. Це були народні танці-пісні: санжарівка, гайдук, горлиця, в поемі згадуються народні легенди, жарти, казкові образи: скатерть-самобранка, чоботи-сороходи, кобиляча голова, баба-яга (Сівілла). Але він не прибрав традиційні церковнослов'янські книжні елементи. Котляревський дав нації голос і силу для відродження, розкрив функційний простір мові, відкривши велике майбутнє.

За влучним виразом Валерія Шевчука, усю тканину «Енеїди», «як дорогоцінний килим, виткано з візерунків літератури бароко і української народної творчості: пісень, казок, героїчного епосу, усе це приправлено традиційним класицизмом». «Енеїди» Котляревського судилося стати епохальним твором, що посприяло суспільно-естетичній традиції – засвоєнню народної мови як основного літературного, а усі інші було зведено до другорядних: польський і книжкове язичництво в Західній або російський вплив у Східній Україні, також книжний і латинський в Закарпатті.

Революційний підхід Івана Котляревського полягає в тому, що він не механічно копіював рідну йому говірку, а добирав з великого національно-мовного розмаїття все найкраще й найцінніше, намагався вдосконалити його, надати йому нового звучання. У творах письменника багато невластивих полтавській говірці мовних явищ, які охоплюють не лише лексику, а й фонетичну та граматичну структури.

З цієї точки зору «Енеїда» дійсно стає твором не давньої, але все-таки нової літератури, вона завершила в собі літературу давню і породила нову.

Велика заслуга Котляревського полягає в тому, що він у творах піднімав нові теми, використовував скарби українського фольклору: легенди, обряди, пісні, розваги, посуд, їжу і звичайно одяг українського народу. Перший, хто удосконалив техніки віршів: систему віршування, розмір вірша і строфи, поем та п'єс тим, що звертався до багатств мови народу, з'єднавши це з книжною мовою.

Отже, українська мова пройшла тернистий шлях у своєму розвитку, але вона зараз росте і розвивається, а разом з нею утверджується нація. Також зараз українська мова відроджується, набуває свого довгоочікуваного положення в суспільстві. Саме від нас, Громадян України, залежить її майбутній розвиток. І тому ми повинні зберігати нашу мову, культуру, менталітет і духовність.

ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ (2019 РІК)

Ознакою нормального цивілізованого розвитку подій у мовній сфері є оновлення правописних норм. Це світова практика, адже час диктує нам свої правила, тож ми мусимо зважати на визначені орієнтири. Єдиний, кодифікований, а головне оновлений правопис як ніколи потрібний Україні. За останні десятиліття світ модифікувався, а в наше мовлення потрапила купа запозичень з різних галузей. Нові слова і терміни потребували роз'яснень, тлумачення щодо їхнього написання.

Отже, як вихідний пункт візьмімо визначення терміну «правопис». Словник української мови зазначає, що правопис – це система загальноприйнятих правил, що визначають способи передачі мови на письмі. Варто зазначити, що це не лише система мовних норм, а й юридичний документ, що регулює правильність написання слів. Отже, правопис є еталоном літературної писемної мови.

Традиція українського правопису бере початок ще з середини 19-го сторіччя, а саме з моменту видання «Граматки» Пантелеймона Куліша. З 1857 року, коли її видали й аж до прийняття «скрипниківки» у 1928 році, ця граматика була чи не найголовнішим документом для української літературної норми. Важливість й необхідність цього букваря складно переоцінити, через те що автор вперше в історії лінгвістики Російської імперії наголосив, що українська та російські мови є цілковито різними та самостійними мовами. Правопис «кулешівка», якою була написана книга, став важливим етапом у формуванні сучасної української орфографії.

Згодом була желяхівка у 1886 році, драгоманівка та низка інших версій українського правопису, аж поки у квітні 1928 року на з'їзді українських мовознавців, літературознавців та інших діячів культури не було затверджено

новий український правопис, пізніше наречений харківським правописом. Проте у 1933 році його скасували, оскільки СРСР вирішив, що правописні норми скрипниківки занадто «буржуазно-націоналістичні».

Лише у 2019 році Українська національна комісія з питань правопису повернула до життя деякі особливості правопису 1928 року, які є частиною української орфографічної традиції. Відродження репресованої орфографії має як соціолінгвістичне, культурне, так й політичне підґрунтя.

Щоб оновити скрипниківку укладачі вимушені були розчинити забуті норми у неологізмах та нових термінах, але одночасно показати переваги відновленого правопису українській нації, серед якої дотепер ведуться бурхливі суперечки та драматичні колізії з приводу затвердження нового правопису. Дискусії виникають внаслідок сутички двох партій – націоналістів та комуністів, новаторів та консерваторів. Кожна зі сторін бачить істинним лише свій погляд, що не може не засмучувати, адже суперечки повинні бути засновані на діалектичному підґрунті, де найголовнішою метою вважають знайти істину, а не довести перевагу свого погляду над іншими.

Таким чином, зміни у правопису 2019 року прислуговують як у якості історизації класичного правопису, так і у ролі затвердження його нового статусу як частини українського правопису, орфографії. Також вони збагачують українську мову новими лексемами, висловами та одночасно відроджують давно забуті слова, що є частиною нашої національної пам'ятки.

Косенко С.А.
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

За літописами, шкільництво запровадив на Русі Володимир Святославович. З християнством в Україну прийшли освіта і школи. Перші князі дуже дбали про прилучення громадян до грамоти та науки. Під час князювання в Новгороді Ярослав Мудрий наказав створити школу і навчив

грамоті 300 дітей. У Києво-Печерському монастирі діяла школа вищого типу, де, крім богослов'я, вивчали філософію, риторику та граматику. З цієї школи вийшли відомі діячі давньоруської культури. Освіта була доступна як хлопцям, так і дівчатам. Онука Ярослава Мудрого, Анна Всесильна, керувала школою для дівчат при Андріївському монастирі в Києві.

Школи існували при соборних церквах у великих містах, при монастирях. Підручниками служили церковні книги, особливо Псалтир.

Польська Замоїська академія, відкрита в західноукраїнському місті Замостьє у 1595 р, сприяла поширенню вищої освіти, особливо філософії, в Україні. Академію закінчили відомі діячі культури і науки Саркович, Козловський, Косов, згодом вони стали викладачами Києво-Могилянської академії.

Велику роль у розвитку освіти в Україні відіграло козацтво. Запорізькі школи поділяються на січові, монастирські та парафіяльні. За словами Д. Яворницького, більшість людей у війську Січі були настільки письменними й начитаними, що в цьому відношенні перевищували середньостатистичний рівень того часу.

Поширені в Україні єзуїтські школи стали основою для братських шкіл, які поглибили освітні традиції на українській землі. Київська братська школа була заснована в 1615 році. У 1619 році в Києві виникла ще одна школа – монастирська, заснована Петром Могилою, ігуменом Печерського монастиря в Києві. Згодом ці школи були об'єднані в Київську академію, потім Києво-Мазепино-Могилянську академію, потім Києво-Могилянську академію. Тут вивчали слов'янську, грецьку, латинську, польську, українську мови, риторику, філософію, арифметику та геометрію, астрономію, музику, теологію.

На українських землях, що входили до Російської імперії, перші університети відкрилися на початку XIX ст. Відкритий у 1805 році Харківський університет був одним з трьох українських університетів (Харків, Київ, Одеса). У 1820 році в Ніжині була відкрита Гімназія Вищих Наук, яка вважалася

вищою школою. Загалом в Україні не вистачало військових, технічних, художніх вишів.

Багато було здійснено під керівництвом гетьмана П. Скоропадського. Було відкрито 150 українських гімназій, засновано Українську Академію Наук, Національну бібліотеку України, архів, галерею мистецтв, історичний музей, національний театр і т.п.

У 1920-х роках Україна, що входила до Радянського Союзу, фактично здійснила «українізацію» системи освіти. Так, до 1927 р. українська мова викладання була в 78 % шкіл, 40 % технікумів і 33 % університетів. До 1939 року в Україні нараховувалося 129 вузів, проте викладання велося в основному російською мовою.

Після набуття незалежності система вищої освіти зазнала численних спроб реформування. Проте на даний момент можна констатувати глибоку кризу вищої освіти, пов'язану в тому числі з недостатнім рівнем фінансової підтримки з боку держави, відсутністю впровадження в навчальний процес новітніх освітніх технологій, небажанням молоді йти працювати у заклади вищої освіти нашої країни.

Кривошликова В.В.
Науковий керівник: доц. Самаріна В.В.
НТУ «ХП»

МОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ І ЛІНГВІСТІВ

На сьогоднішній день сучасний розвиток охоплює все більше і більше держав, та вимагає спілкування на більш високому рівні. Тому володіння іноземними мовами набуває актуального значення для подальших перспектив у працевлаштуванні та співпраці з іноземними компаніями.

Дивлячись на сучасний розвиток українського суспільства, стає зрозумілим важливість іноземних мов, тому треба звернути увагу, що для

оволодіння іноземною мовою необхідно мати не тільки достатній для вивчення академічний час та використовувати найсучасніші методики викладання. Але й можливість постійного тренування під час навчання, що має сприяти підготовці спеціалістів, які були б готові до усного спілкування на професійні теми та складання ділових документів іноземною мовою. Тобто вести ділове спілкування з партнерами. Українські студенти вбачають в іноземній мові також засіб отримання та поглиблення знань із спеціальності, тобто засіб самостійного підвищення своєї кваліфікації. Таким чином, існує потреба в ефективному і обов'язковому навчанні іноземним мовам як у школах, так і у вищих навчальних закладах.

Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, це і запорука успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без мовної підготовки в вищій школі. В більшості ВНЗ країни студенти опановують принаймні дві іноземні мови.

В останнє десятиріччя спостерігається процеси міграції українців до Європи, що сприяє визнанню української спільноти як рівноправного партнера євроінтеграційних процесів. Саме тому не викликає сумнівів необхідність вивчення мов як основу сучасної освіти. Для налагодження діалогу в європейському просторі потрібно освоєння декількох іноземних мов і досконале вивчення рідної мови.

Вивчення іноземних мов у сучасному університеті є одним з пріоритетних напрямів у підготовці фахівців в усіх областях знань. При цьому стиль навчання змінюється у зв'язку з чим значення набуває не стільки знання, скільки вміння здобувати, переробляти і використовувати інформацію. Не просто засвоєння знань, а вміння їх застосовувати. Це особливо важливо для підготовки майбутніх перекладачів і лінгвістів.

Сучасний ринок праці висуває свої вимоги до якості знань і рівня підготовки фахівців до роботи. Навчальним закладам нині доводиться враховувати ці вимоги в навчальному процесі. Для підприємств, наприклад,

важливо, щоб випускники вузів не тільки добре володіли комп'ютерною технікою, але й знали іноземні мови, економіку, фінанси тощо. Тому володіння іноземною мовою є одним з визначальних факторів у формуванні сучасного висококваліфікованого фахівця. Для спеціалістів з вищою освітою знання іноземної мови стає засобом отримання інформації з оригінальних джерел, так і засобом професійної комунікації.

Педагогічні інновації у практиці підготовки фахівців мають бути послідовно проведені, наприклад, робота з підручниками, словниками, методичною літературою. А під час роботи з підручниками навчально-виховний процес повинен бути творчим, процесом спілкування викладача та студентів, процесом, який передбачає створення найкращих умов для саморозвитку особистості.

Курилюк О.Л.
Науковий керівник: Снігурова І.І.
НТУ «ХП»

ТРЕМБІТА ТА ЕГОКАННЯ – МОВА ГУЦУЛІВ

Гуцули – це етнічна група західних українців, що живуть у Карпатах і Закарпатті. Незважаючи на те, що суворі умови існування залишають спосіб життя цього гірського народу незмінним, все менше людей наслідують їхні звичаї та традиції.

Гуцульщина й гуцули як етнографічна група входять у коло наукових зацікавлень українських і закордонних вчених різних галузей знань, адже славляться унікальними способами мовлення.

Трембіта – це один із найпрекрасніших і найбільш старовинних музичних інструментів в Україні, занесений до «Книги рекордів Гіннеса» як найдовший у всьому світі.

Трембіта була першим годинником для жителів Карпатських гір, адже пастухи в полонинах могли визначити час лише за тінню, яку відкидав інструмент.

У давні часи гуцули використовували її як сигнальний і комунікаційний інструмент, що сповіщав про початок і кінець робочого дня, народження дитини, смерть, наближення ворогів.

Гуцули переконані, що з небесним громом дереву передається голос Творця, й саме тому виготовлення трембіти нерідко затягується на два роки.

Егокання або кугикання – це унікальний гуцульський спів, який нагадує звуки трембіти та раніше був дуже поширеним серед гуцулів.

Егокання, архаїчний спосіб комунікації людей на полонинах, зберігся як мистецтво співу і став символом прагнення людей бути разом, творити спільність заради безпеки й успіху.

Люди егокали з горба на горб, аби знали, що там хтось є також. Такий спосіб мовлення допомагав загубленому знайти шлях крізь туман, а закоханим – передати свої емоції та почуття, знаходячись по різні сторони пагорба.

Егокання – особлива техніка голосу й тіла, якою колись зцілювалися. Її відносять до прадавніх манер співу, яких збереглося на планеті лише кілька.

Для збереження унікальних гуцульських традицій було створено «Гуцульський культурно-мистецький візит-центр» родини Романюків у Топільче Верховинського району Івано-Франківської області, де заохочують молодь передавати техніки співу та мовлення гуцулів крізь покоління.

Левченко Я.В.
Науковий керівник: Терещенко Л.Я.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

Офіційно-діловий стиль визначають як функціональний різновид мови, який використовується для оформлення різних документів, нормативно-правових актів, а також для офіційного спілкування в державно-політичному,

громадському й економічному житті; застосовується в дипломатичній, адміністративній та законодавчій сферах. Цей стиль пройшов тривалий розвиток.

У деяких джерелах зародження офіційно-ділового стилю пов'язують з текстами договорів Київської Русі та Візантії X ст. Дослідники констатують, що, дійсно, ці тексти відповідають критеріям цього стилю. Однак вони є безсистемними, не об'єднаними стійкими нормами укладання. Це були лише передумови до формування офіційно-ділового стилю. Оригінальний збір світських законів Ярослава Мудрого «Руська правда» є одним із найяскравіших взірців офіційно-ділової мови. У ньому відбито юридичні норми X-XI ст.

Системних якостей офіційно-діловий стиль починає набувати з XVI ст. у міру оформлення ієрархічної структури держустанов з визначеністю прав і обов'язків, унаслідок чого створюються умови для діловодства. Основні складники в цьому процесі – юридичні та економічні відносини. У документах цього періоду наявний формуляр і чітка структура: заголовок, початковий протокол документа; основна частина та закінчення. «Реєстр всього війська

За часів Речі Посполитої (II пол. XVII ст.) все більшого поширення набувала ділова актова мова. Листи гетьманської та полковницької канцелярій, універсали та грамоти поклали початок новій офіційно-діловій мові. У ці часи відбувалося вироблення специфічної термінології.

Джерела XVIII ст. уже мають жанрові різновиди текстів ділового стилю та документують юридичні підстави офіційно-ділових стосунків у різні історичні періоди. Вони мають велике значення для розвитку і поширення офіційно-ділового стилю. А на початку XIX ст. була створена досить досконала на той час система діловодства.

У 20-ті роки XX ст. починається розвиток і формування лінгвістичної основи сучасного офіційно-ділового стилю. Розпочинається робота щодо створення стандартів ділового письма, з'являються трафаретні форми. Розвиток документаційної структури в подальші роки XX ст. є здебільшого удосконаленням технологічних процесів, пов'язаних з виникненням нових

засобів укладання й оброблення документів, однак зі збереженням принципу взаємозв'язку безлічі документів, що беруть участь у вирішенні економічних і правових питань.

На початку ХХІ ст. увага науковців до функціонування офіційно-ділового стилю, зокрема в професійній діяльності, посилюється. Це один зі стилів, який розвивається найбільш динамічно. Динаміка його розвитку пов'язана зі змінами в соціально-економічній і політичній сферах.

Зараз офіційно-діловий стиль задовольняє потреби суспільства в документальному оформленні актів суспільного, державного, економічного, політичного життя, ділових відносин між державами, організаціями та між членами суспільства в офіційній сфері.

Лемешева А.О.
Науковий керівник Шокуров О.В.
НТУ «ХПІ»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Прізвище – важлива частина кожного з нас. Зазвичай воно передається нам у спадок від батьків. У наш час дуже модно знати свій родовід. Саме прізвище може багато розповісти про наших предків.

Дослідники стверджують, що призначалися прізвища ще з Х століття, у розвинутих регіонах Італії. До цього вистачало лише імені в комбінації з назвою по батькові. Тому більшість прізвищ походить від імені якогось з наших предків.

За допомогою українських суфіксів утворюються такі прізвища:

- «-енко»: Федоренко (від імені Федір), Власенко (від Власа),
- «-ів»: Петрів, Данилів, Мартинів,
- «-ик»: Петрик, Данилик,
- «-ук», «-юк»: Петрук, Данилюк,
- «-ко»: Данилко, Семенко,
- «-ський»: Андрієвський, Павловський, Степановський,

- «-ін»: Маринін, Галкін, Гаврилін і т.д.

Багато українських прізвищ утворились від професій: Коваль, Чередник, Сторож, Ловчий, Кучер, Гумен та ін.

Велику роль відіграють прізвища, що свідчать про місце проживання: Русин, Німчин, Запорожець.

Досить часто давали козацькі прізвища: Жуйборода, Паливода, Крутихвіст, Вернидуб та ін.

Велика частина прізвищ походить від назв тварин: Тур, Ведмідь, Вовк, Віл, Бубир тощо.

Також можна звернути увагу на такі прізвища, як Махно, що утворене суфіксом «-но», Щербак (утворене за допомогою суфікса «-ак») і т.п.

Чеські лінгвісти визначили прізвище Мельник найпопулярнішим в Україні. Його носії найчастіше мешкають на заході України. На зараз людей з таким прізвищем в країні понад 180 тисяч.

Таким чином, українські прізвища є одними з найцікавіших об'єктів досліджень для науковців, хоча б тому, що вони мають безліч способів утворення. Тому їх вивчення дуже важливе для науки.

Лесик А.В.
Науковий керівник: Карачова Д.В.
НТУ «ХП»

ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Англійська мова має велике значення у сучасному світі. Слід зазначити, що однією з міжнародних мов є саме англійська. Цією мовою розмовляє більша частина людей у світі.

Політичне, економічне, наукове, спортивне та музичне життя усього світу «протікає» англійською мовою. Міжнародна торгівля, банківська система,

діяльність транспортної системи, зустрічі глав держав, підписання указів, міжнародні конференції здійснюються англійською мовою.

Володіючи цією мовою, ви можете подорожувати, навчатися та працювати за кордоном. Знання англійської мови є своєрідним «вікном» у сучасний світ.

Мова – це, насамперед, спосіб спілкування між людьми. Як казав відомий французький письменник і філософ Вольтер: «Знати багато мов – значить мати багато ключів до одного замка».

Важливість англійської мови у сучасному світі досить велика. Зараз це не просто мова, а міжнародна мова. Англійська мова має велике значення для працевлаштування. Люди, які хочуть знайти престижну та високооплачувану посаду, зобов'язані знати англійську мову, адже великі фірми досить часто співпрацюють із закордонними партнерами.

При вивченні англійської мови студенти навчаються чотирьом основним навичкам: читанню, письму, сприйняттю на слух та говорінню. Говоріння – найважливіша навичка. Високий рівень розмовної англійської – це величезний плюс до резюме і ключ до неймовірних можливостей.

Як ми знаємо, більшість робочих місць у сучасному глобалізованому світі вимагає якісних знань з англійської мови. Наприклад, ІТ-сфера, бізнес-сфера, філологія, журналістика тощо.

Отже, студенти, які прагнуть отримати престижну роботу, повинні сфокусуватися на вивченні англійської мови та її використанні.

Чому важливо вивчати англійську мову студентам?

По-перше, як вже було сказано вище, це підвищення шансів та можливостей на сучасному ринку праці. Якщо студент бажає знайти престижну та високооплачувану роботу, то в обов'язковому порядку він повинен володіти англійською мовою. Знання англійської, а також будь якої іншої іноземної мови – це вже половина успіху.

По-друге, можливість подорожувати без страху бути незрозумілим. Знання мови необхідне щоб відчувати себе впевнено серед інших людей, знаходячись за кордоном.

По-третє, робота за комп'ютером або в інтернеті. Зараз дуже багато програм та сайтів написаних саме англійською мовою.

У будь-якій області нашої діяльності – промисловості, комерції, дипломатії та культурі, міжнародному туризмі, науці і комп'ютерних технологіях, інтернеті та електронній пошті – знання англійської потрібно щодня.

Іноземна мова відіграє велику роль у житті людини. Англійська мова домінує скрізь у сучасному глобалізованому світі. Вона всюди – мова бізнесу, науки та інтернету. Англійська мова є офіційною мовою у багатьох країнах, і вона відіграє значну роль у роботі багатьох сфер діяльності. Тому студентам слід приділяти значну увагу вивченню англійської мови у сучасному світі.

Лендич Є.С.
Науковий керівник: Дяченко О.В.
НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Ідея створення програми для машинного перекладу тексту з'явилася, ймовірно, одночасно зі створенням комп'ютера, але процес її реалізації триває до сих пір. За всю свою історію автоматизований переклад постійно удосконалюється, усуваючи власні недоліки. І тому їх розуміння та усвідомлення є необхідним задля створення ідеального перекладача, який покращить життя фахівців в усіх розвинених країнах світу.

Останні десятиріччя системи машинного перекладу подолали кілька етапів свого розвитку. Звісно, усі значення слів і контекст у цілому комп'ютерний переклад не міг врахувати. Але з кожним новим етапом якість такого перекладу поліпшувалася.

Попередні проблеми перекладачів вирішувалися зміною кореневого алгоритму, однак сьогодні просто замінити його буде досить важко. Так, спочатку перекладалися лише окремі слова, часто у прямому значенні. Як результат перші електронні переклади у найкращому випадку були неточними. виправили цей недолік перекладом не окремих слів, а простих фраз і логічних пар слів. Наступним етапом еволюції відбувся перехід перекладачів до онлайн-формату, що дозволило редагувати переклад цих фраз і розробникам, і користувачам.

Великим нововведенням стало використання технології нейронних мереж, за допомогою якої програма обробляє усі нові переклади. А також навчає самого себе обирати найбільш актуальні та адекватні варіанти перекладу. Кількість мовних пар швидко поширюється.

Використовуючи нейромережі, онлайн-перекладачі почали перетворювати і смислові фрази у реченні, й малі речення в цілому. Але перша проблема полягає у тому, що подібні речення зустрічаються досить рідко, і, незважаючи на нововведення та недосконалість нейромереж, не можуть вирішити постійну проблему онлайн-перекладачів – це нерозуміння контексту та граматики в різних мовах. Тому машинний переклад може бути неправильним і допускати граматичні помилки. Звичайно, такий переклад необхідно прочитати та відредагувати.

Друга важлива проблема – це якість онлайн-перекладу з різних мов. Існують мовні пари, наприклад, англійська-іспанська, які є доволі якісними для перекладання, тоді як пара українська-польська буде і близько не такою точною при перекладанні, навіть незважаючи на спорідненість мов.

Штучний інтелект розвивається постійно. Подальший розвиток онлайн-перекладачів триває. З одного боку, нині удосконалюються нейронні мережі, що допомагають створювати переклад. А відтак це дозволить покращувати якість і надалі буде можливо повністю позбутися порушень мовних норм особливо стилістичного, лексичного, орфографічного характеру та розширити спектр використання мовних пар. З іншого боку, проблема розуміння контексту

залишається невирішеною, що є одним із головних завдань на шляху для створення достатньо якісного онлайн-перекладача, який зможе у майбутньому майже повністю замінити людину.

Липкань Е.В.
Науковий керівник: Лухіна М.Ю.
НТУ «ХПІ»

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІДЕНТИФІКАТОР НАЦІЇ

Фразеологізми будь-якої мови завжди виступали певним кодом різних народів. За допомогою того чи іншого виразу можна було ідентифікувати походження людини. Це своєрідний особливий ідентифікатор нації.

Українська фразеологія – це тисячолітнє надбання народу, роками викарбувані фрази, які завуальовано передають сенс певного висловлення. Вона поширена у побуті, дотепних жартах, висловлюваннях відомих людей. Ці сталі словосполучення відображають думки, поведінку та вірування народу. Наразі відбувся зсув наукових поглядів на фразеологізм: розширились функції фразеологізму, який вийшов за межі художнього та розмовного стилів.

Один з найпоширеніших різновидів фразеології стосується народних звичаїв та обрядів. Це стійкі сполучення, у яких відображені вірування і традиції українського народу. Досить багато символічних обрядів присутні у нашому житті: хрестини, сватання, вінчання, похорони та інше.

Наприклад, багато весільних обрядів пов'язані з рушником: готувати рушники, брати рушники, ставати на рушник. Символіку згоди дівчини на одруження має фразеологізм *рушники подавати* – «дати згоду вийти заміж». Матеріали П. Чубинського вміщують такий опис цієї обрядодії, коли мати каже: «А ну, дочко, давай рушники, що напрула! Може, у тебе немає? Пов'яжи оцих молодців, чого вони хочуть од нас!». Тобто, це означає, що рушник наділений певний сакральним значенням, служить як оберіг.

Також, за допомогою фразеологізмів у комічній формі можна дати натяк на відмову. Наприклад, фразеологізм *dar calabazas – дати гарбуза* в українській мові означає відмовити у сватанні жениху, відмовити, в іспанській мові також має значення відмовити, або сказати «ні» у відповідь на будь-яку пропозицію. Етимологія фразеологізму пов'язана із стародавньою Грецією, де гарбуз вважався антиафродізіаком. *Дати гарбуза* означало охолодити пристрасть. За іншими джерелами – у християнстві гарбуз вважався символом чистоти.

Говорячи про сімейні звичаї українців, які віддзеркалювалися у фразеології, слід згадати про приймацтво, яке було традиційним явищем сімейних відносин та полягало у переході чоловіка до батьків дружини, якщо в цьому була необхідність. Тобто деякі обряди, закарбовані протягом багатьох років, були загальноприйнятими як правило або статут. Це уособлює щире вірування та сакральне значення цих занять.

Отже, звичаї і традиції українського народу мають у фразеології значне поширення. Дослідження цієї теми дозволяє не тільки краще розуміти побут та стосунки, канони та закони попередніх часів, але й прикрасити мовлення сучасного українця, зробити його більш яскравим та самобутнім, бо саме володіння фразеологізмами ідентифікує походження людини.

Маклаков Д.А.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Побут українського життя має свою неймовірну культуру, найдивовижніші традиції, пісенну мову та унікальну фразеологію. Фразеологізми – це скарбниця українського народу, здобуток його мудрості та культури, вони містять у собі глибоку історію: боротьбу з гнобителями й нападниками, звичаї людей, їх ідеали, мрії та сподівання. З давніх-давен

українці із покоління в покоління передавали усталені звороти – чудові перлини народної мудрості.

Поняття «фразеологія» прийшло від грецьких слів «φρασίς» – спосіб вираження, зворот; та «λόγος» – слово, вчення.

Фразеологізм, за Л. Скрипник, – це стійке поєднання двох і більше слів, що створює смислове ціле і відтворюється під час мовлення як готова усна формула. Дослідники зазначають, що фразеологізмом часто називають лексико-граматичний континуум із двох або більше індивідуально оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучень чи речень, зі зв'язним значенням, що відтворюється мовою традиційно, автоматично.

Останніми десятиліттями фразеології приділяється все більша увага лінгвістів, тому для студентів-лінгвістів важливо розуміти основні тенденції, концепції та напрямки цієї науки. Лексичні одиниці вбирають історичні події та суспільне життя, розрізняють найдрібніші рухи нашого розуму, розповідають про величезний світ людських емоцій, пов'язують природу, звичайні факти життя з точністю до людської поведінки, наших емоцій і вчинків. Вони – скарбниця народної поезії. Тому вивчення українських термінів не втратило своєї актуальності.

Г. Морараш наголошує на тому, що фразеологізми здавна визнавали одними з найяскравіших і найвиразніших ознак мови. Вони містять велику експресію та емоційну забарвленість, і є потужним засобом посилення того, що описано в певному тексті. У мовленні фразеологічні одиниці виконують функцію образної характеристики певного об'єкта, предмета, дії, ситуації. Саме тому, на наш погляд, останнім часом мовознавці все більше уваги приділяють функціональним аспектам фразеологічних одиниць, а саме їх використанню в різних ситуаціях спілкування з різними комунікативно-прагматичними цілями, у мові письменницької творчості.

Цікавим видається дослідження Ю. Прадіда, який намагався виділити три періоди в історії українського мовознавства, а саме: 1) підготовчий період (1950-60-ті роки) – утвердження нових термінологічних концепцій,

використання стилю в художніх текстах; 2) структурний та семантичний опис словосполучень (1970-80-ті рр.) – систематизація фразеологічних матеріалів за структурними, семантичними, граматичними та стилістичними параметрами; 3) дослідження функції термінів (1990-ті – поч. ХХІ ст.) – наукові досягнення у комплексному вивченні людського феномену, а також проведення комплексного дослідження використання мови з аспектами прагматики, культури та ідеограм.

Формування української мови проходило тривалий і складний процес. Вона постійно поповнюється новими одиницями, частково або повністю архаїзуючи або трансформуючи семантичну структуру специфічних або давно запозичених словосполучень. Семантика фразеологізмів надзвичайно широка і тісно пов'язана з культурою та менталітетом народу. Завдяки поглибленому вивченню фразеології вчені мають сучасне уявлення про природу цих мовних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній досліджено й систематизовано різномірний фразеологічний матеріал, описані періоди вивчення української фразеології в історії, обґрунтовані нові поняття та стилістичне використання фразеологізмів у художніх текстах.

Підводячи підсумок, хотілося б зазначити, що в цьому напрямку зроблено багато роботи, але залишається чимало питань, що досі нез'ясовані. Перспективу подальших наукових досліджень фразеологічних одиниць вбачаю в контексті новітніх лінгвістичних дослідницьких парадигм, особливо на матеріалі творчості закарпатських авторів кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Максименко Д.М.
Науковий керівник: Немерцова О.Є.
НТУ «ХП»

ПОМИЛКОНЕБЕЗПЕЧНІ МОРФОЛОГІЧНІ ЯВИЩА В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

Помилконебезпечність на всіх мовних рівнях у журналістських текстах постає сьогодні чи не найважливішою проблемою в контексті якісного

представлення електронних і друкованих ЗМІ. Культура писемного мовлення як регіональних, так і всеукраїнських медіа абсолютно не відповідає чинним лінгвістичним нормам у той час, коли освічений читач потребує не лише якісної інформації, але й її кваліфікованого представлення.

Особливо гостро ця проблема торкається дотримання граматичних, зокрема морфологічних норм, що регулюють правильний вибір морфологічних форм слів при формотворенні та словозміні, а також їхнє поєднання. Велику кількість анормативів автори допускають у вживанні частин мови.

Найбільша кількість морфологічних помилок пов'язана із використанням лексико-граматичних категорій іменника. Поширеним помилкобезпечним місцем є оформлення відповідних відмінкових форм. Найбільше анормативних утворень у межах класу іменника зафіксовано при вживанні флексій -у (-ю) / -а (-я) у формах родового відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни.

Журналісти часто порушують норми при відмінюванні омонімічної лексеми термін. Коли йдеться не про час виконання чогось, а про певне поняття, слово, то родовий відмінок повинен мати флексію -а. Значні труднощі і, як наслідок, систематичні відхилення від граматичних норм пов'язані з уживанням журналістами правильних відмінкових форм іменників, що входять до складу кількісно-субстантивних сполучень. Нормативно числівники два, три, чотири (у тому числі в складних формах), вступаючи у граматичні зв'язки з іменниками, потребують від них форми називного відмінка множини. Натомість у багатьох текстах українських журналістів правильна форма систематично замінюється на родовий відмінок однини, очевидно, під впливом російської граматики, де цей компонент використовується послідовно і закріплений нормою.

Неодноразово в газетних текстах анормативним є граматичне оформлення давального відмінка однини іменників чоловічого та середнього роду, хоча в більшості нормативних джерел вказано, що на їхнє позначення можна вживати паралельні закінчення -ові (-єві, -єві) / -у (-ю), проте зазначено,

що в назвах істот повинні переважати флексії -ові (-еві, -єві), а в назвах неістот здебільшого вживають -у (-ю).

Використання неправильних відмінкових форм іменників, що засвідчують помилкову родову диференціацію апелятивів.

Виявлено також приклади порушення граматичної норми іменника при оформленні кличного відмінка в конструкціях зі звертаннями.

Непоодиноким засвідчено вживання анормативних одиниць і на рівні інших частин мови. Так, у межах лексико-граматичного класу числівників виявлено помилки у відмінкових формах складних числівників – назв десятків.

Виявлені у класі прикметника анормативи часто представлені утвореннями, що репрезентують помилкове функціонування форм ступенів порівняння. Відомо, що прикметники в українській мові можуть мати вищий і найвищий ступені порівняння, кожен із яких уживають у простій або складеній формах. Порушенням норми виступає поєднання обох форм ступенювання.

Отже, серед морфологічних анормативів досліджуваних видань найбільшу частотність мають помилки в оформленні відмінків іменника. Помилконебезпечним місцем виступає також узгодження числівника з іменником. Непоодиноким трапляються відхилення від морфологічних норм у творенні класу прикметників, дієслів, прислівників. Перспективними в цьому напрямку дослідження можуть бути окремі комплексні студії над порушеннями норм уживання кожної з частин мови, а також виявлення помилок у представленні особливих форм дієслова – дієприслівника та дієприкметника.

Мащенко Є.О.
Науковий керівник: Кримець О.М.
НТУ «ХП»

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Зараз актуальність теми стану української мови є як ніколи беззаперечною. Сучасний стан нашої державної мови є прямим наслідком

численних історичних подій на території України. Лише завдяки свідомим українцям, які, попри залякування, штрафи та арешти, несли рідну мову в маси, друкувати книги, газети, писати пісні українською, вдалося завадити знищенню нашої культури в цілому. Українську мову обмежували не раз. Р. Сушко в книзі «Хроніка нищення української мови» на основі реальних документів зазначає, що «русифікація України не була самочинним процесом, як намагаються доводити прихильники відновлення імперії, а цілеспрямованою політикою російського режиму, що почалася з правління московських правителів, які перестали підпорядковуватися київській митрополії та вийшли з-під залежності ханів у 1685 році, і закінчуючи режимом Путіна».

Дані дослідження соціологічної групи «Рейтинг» на 24 серпня 2022 року свідчать про таку ситуацію в Україні: зростає кількість тих, хто частіше розмовляє українською мовою вдома. Так, сьогодні 51% зазначили, що розмовляють вдома українською (у квітні 2022 року – 48%), третина – двома мовами, 13% – російською. Більше половини жителів півдня та сходу двомовні, близько чверті – російськомовні. Використання російської у побуті зменшилося приблизно вдвічі.

Поширеним явищем на території України є суржик, який утворився внаслідок змішування української та російської без дотримання норм літературної мови. Замість того, щоб утворювати власне українські лексеми, ми використовуємо історично створені за певних умов скорочення чи слова з російської мови. виправити це не так легко. Головною проблемою зараз є те, що мовознавці не квапляться оновлювати словники та додавати існуючі питомі лексизми, а вживання русизмів у професійній діяльності є наслідком наявності їх у довідниках.

Словники виконують інформативну та номінативну функцію, тобто вони є універсальними джерелами для консультації щодо того чи іншого мовного явища. У мовознавстві існує спеціальний розділ, що вивчає теорію і практику укладання словників – лексикографія, в якій спостерігається дві протилежні течії. Питання протистояння двох течій мовознавства, а саме прескриптивізму

та дескриптивізму, є одним із найпроблемніших та при цьому одним із найцікавіших у дослідженнях сучасної української мови.

Прескриптивна лінгвістика є одним із розділів теоретичної лінгвістики. Відмова від нормативного погляду була притаманна історичному мовознавству, яке досліджувало зміни мови. Дескриптивізм розглядає мову як живий організм, тобто вважає правильним підлаштування мовних законів і правил під те, яким шляхом мова розвивається.

Ці дві течії викликають певні суперечки серед мовознавців. Прескриптивісти та дескриптивісти мали б точку дотику, якби за часів нової української літератури мова безперервно розвивалася. Натомість протягом ХІХ – ХХІ століть українська мова зазнавала подальших репресій, тож відслідковування походження та способу утворення того чи іншого слова може викликати певні труднощі. Наслідком цього є те, що мовознавці не завжди можуть дійти згоди щодо вживання того чи іншого слова, і питання подібного характеру залишається відкритим.

Отже, в наш час Україна пожинає плоди спільної українсько-російської історії, оскільки заборони й переслідування та спрямована русифікація не минулися даремно. Саме це залишило значний слід, який досі не дає українській мові повноцінно розвиватися та існувати. Русизми і зараз є в нашій мові, як результат процесу зросійщення. Досі наявні слова, вживання яких в українській мові є сумнівним, та правопис яких може змінюватися з року в рік. Нормалізування мови є тривалим процесом. Завдяки свідомості українців зараз ми на шляху до стрімкого розвитку та поширення нашої рідної мови, адже вона є нашою головною національною ознакою та зброєю.

Мінасян Л.В.
Науковий керівник: Кринець О.М.
НТУ «ХП»

НЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

З кожним роком у будь-якій мові з'являється все більше нових понять, слів та запозичених термінів. Відбуваються зміни в культурному житті,

науковій сфері, з'являються нові види спорту, – усе це впливає на мову. Неологізми виникають постійно, тож для кожного покоління якісь слова були колись новими. Можна стверджувати, що академічна норма просто не може встигнути за надшвидким плином часу, і тому велика кількість слів, що використовується сьогодні, досі залишаються «неформальними». Та від цього вони не стають менш функціональними чи зрозумілими.

Розрізняють два типи неологізмів: загальномовні та індивідуальні. Загальномовні неологізми називають нові поняття, тобто виконують номінативну функцію (*роутер, айфон, штрих-код*). Вони поділяються на лексичні – нові слова як за значенням, так і за звучанням (*закордоння, пропрезидентський, пострадянський*) та семантичні – вже наявні у мові лексеми, що розвивають нові значення: *наші* (члени фракції “Наша Україна”), *зелені* (захисники природи), *зелені* (долари).

Індивідуальні неологізми дають іншу, емоційно-експресивну, назву поняттю. Як правило, ці неологізми «зберігають» за собою авторство й завдяки своїй образності не переходять до розряду загальномовних. Наприклад, Т. Г. Шевченко, який, незважаючи на незакінчену середню освіту, був доволі плідним складачем нової лексики: *мордуватися, почимчикувати*. Науковці наголошують на тому, що неологізми – це історична категорія. Тобто вони сприймаються як нові слова доти, доки названі ними поняття не стануть загальноновживаними. Наприклад, ще наприкінці ХХ – початку ХХІ століть до неологізмів сучасної української мови належали такі слова: *брифінг, бутик, електорат, менталітет, мас-медіа, тендер, таймер*. На сьогодні ці слова вже набули статусу загальномовних.

За дев'ять місяців, з початку повномасштабного вторгнення, в нашому лексиконі з'явилося багато воєнних неологізмів. Усі тепер упевнено використовують слова та словосполучення на кшталт: *затридіні* (нереально), *кадирити* (видавати бажане за дійсне), *кімити* (зберігати оптимізм), *чорнобайти* (наступати на одні й ті самі граблі), а також *піксель* (як військова форма ЗСУ), *тривога* (уже не внутрішня), *чисте небо* (відбій повітряної

тривоги), *дискотека* (бойові дії), *фєєрверк* (залпи ППО), *бавовна* (вибухи). Слід зазначити, що перша група слів походить з висловів або характеристик людей (*кімити* від Віталія Кіма, *кадирити* від кадировців); а друга – це слова, які вже були в нашому словниковому запасі, але використовувалися лише в прямому значенні.

Отже, неологізми – цікава й водночас швидкозмінна царина для досліджень. Лексика української мови постійно поповнюється, збагачується, оновлюється. Деякі слова зникають, інші з'являються не лише під впливом науково-технічного прогресу, а й суспільно-політичних змін, воєнних дій, що може стати окремою темою для нових наукових досліджень.

Міннікова О.В.
Науковий керівник: Лухіна М.Ю.
НТУ «ХП»

АДЕКВАТНІСТЬ ТА НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДУ

Зі швидким розвитком світу людина прагне миттєво дізнаватися інформацію. Але багато інформації викладено різними мовами, які знає не кожен. Відповідно до цього й стають у нагоді онлайн-перекладачі. Онлайн-переклад – це результат перекладання, завдяки технічному процесу, який не потребує затрат розумового потенціалу людини.

Сьогодні актуальне питання, чи дійсно онлайн-переклад більш компетентний, ніж людина-перекладач.

Мета роботи дослідити адекватність онлайн-перекладу та визначити його недоліки.

Онлайн-перекладачі завоювали прихильність людей, завдяки своїм головним перевагам, а саме швидкості та доступності. Вони дають можливість інтернет-користувачам використовувати свої послуги у будь-якому місці і в будь-який час. Але швидкість і доступність не завжди гарантує адекватний переклад інформації, що міститься в першоджерелі. Тому що онлайн-переклад

має і певні недоліки у різних категоріях, як-от лексичних, морфологічних, синтаксичних, орфографічних, стилістичних.

Під час перекладання найбільш розповсюдженими лексичними помилками є некоректне вживання термінів, омонімів, багатозначних слів. У економіці використовується термін біржова операція, перекладаючи термін на англійську маємо *exchange operation*, але правильно б було сказати *stock exchange operations*. Також такий переклад не може враховувати фразеологізми та художні прийоми. Гарним прикладом є сталий вислів *rain cats and dogs*, що означає лити, як з відра, але онлайн-переклад переклав, як «дощові кішки і собаки». Часто використовуються слова-кальки з інших мов. У разі відсутності слова у словнику не перекладає його. Наприклад *we will have* онлайн-перекладач переклав, як ми будемо мати, але б доречніше б було сказати «матимемо», або *for the time being* – «на даний момент», замість «зараз». Причиною даних помилок є недостатня кількість словникового запасу перекладача.

До морфологічних помилок відносять неправильне узгодження іменника з прикметником та займенником, неправильне утворення ступенів порівняння прикметників, порушується категорії числа і роду іменника. На підтвердження моєї думки можу навести такі приклади: *prouder* – «більш гордіший», *whose faces you will never see* – «чиїми обличчях ви ніколи не побачите».

Типовими помилками у синтаксисі є порушення граматичних зав'язків між членами речення, некоректний порядок слів, вживання зайвого члена речення. Прикладом може бути речення: *we can do well in this country* – «ми можемо добре в цій країні», хоча насправді переклад: «ми можемо добре працювати в цій країні».

Інколи спостерігаються помилки у правописі слів. Також одним з недоліків є те, що онлайн-перекладач не може визначати та відтворювати стиль даного тексту. Тому його не можна використовувати для перекладу художніх творів, юридичних документів, він більш придатний для перекладу стандартних

та буденних текстів. Всі вище згадані помилки утворюються через неможливість програмою зрозуміти текст.

Узагальнюючи вище викладений матеріал, можу сказати, що онлайн-перекладач можна використовувати для швидкого та загального ознайомлення з інформацією, не заглиблюючись у деталі. Для того щоб удосконалити онлайн-переклад варто збільшити лексичний багаж системи, вдосконалити її алгоритм, надати йому гнучкості. Але на даний час тільки завдяки доопрацюванню перекладеного тексту людиною його можна вважати адекватним.

Нарожна В.О.
Науковий керівник: Терещенко Л.Я.
НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Розвиток технологій подарував людству багато нових можливостей. Однією з них стали онлайн-перекладачі. Для людини, яка намагається подолати мовний бар'єр, а більшість із них студенти та школярі, вони стали незамінними помічниками.

Однак, в першу чергу, онлайн-перекладач – це штучний інтелект, який не спроможний на сто відсотків зрозуміти структуру вашого речення. Нерідко буває, що перекладач самостійно змінює суть речення, якщо цього одразу не помітити, можна отримати некоректний переклад. Не варто навіть намагатися перекладати фразеологізми – тут перекладач точно не помічник. Якість онлайн-перекладу досить посередня, незважаючи на самонавчання алгоритмів. Часто система плутає прийменники, відмінювання та часи або використовує слова в їхньому прямому значенні.

Причина некоректності перекладу криється в складності деяких конструкцій, адже онлайн-перекладач не завжди сприймає всі складові в комплексі, часто поділяючи текст на блоки.

Та треба погодитися з тим, що у них також є свої плюси. Насамперед вони безкоштовні. Це, мабуть, найбільша перевага Google Перекладача та

інших подібних сервісів. Вони доступні безкоштовно для всіх користувачів мережі Інтернет.

По-друге, швидкість і зручність. Все, що користувач повинен зробити, це ввести текст і дочекатися перекладу. Займає лише кілька секунд.

По-третє, доступність мов. У світі немає перекладача, який знає всі мови. Наразі в Google Перекладач додали п'ять нових мов: татарська, туркменська, уйгурська, руанда та орія. Тож тепер їх кількість налічує 108 мов. Відповідно, є велика ймовірність того, що ви знайдете те, що вам зараз потрібно.

Однак на цьому переваги такого типу механічних перекладачів закінчуються, а недоліки часто перекривають переваги, особливо в бізнес-середовищі, де потрібен стовідсотковий переклад.

Таким чином, наскільки б не була хороша програма, без знань специфіки наряду не обійтись. Але, завдяки таким сервісам, робота людей над текстами стала значно простіше.

Нестерова Є.К.
Науковий керівник: Терещенко Л.Я
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Молодіжний сленг є одним із шарів розмовного стилю сучасної української мови. Він існує давно, і не тільки в україномовному спілкуванні. Це своєрідна форма самовираження і свободи, іноді спосіб відокремлення «своїх» від «чужих». Багато молодих людей вважають, що саме сленг допомагає їм підтримувати гарні стосунки з однолітками; дехто таким чином привертає увагу; хтось вважає себе оригінальним завдяки сленгу.

Характерною особливістю, яка відрізняє молодіжний сленг від інших слів, є його швидка мінливість, що пояснюється зміненням поколінь, і рухливість, бо мова постійно змінюється. Ця особлива мова, популярна серед молоді для спілкування у «своєму колі», є сумішшю жаргонізмів, іншомовних слів, скорочень тощо.

До складу молодіжного сленгу входять групові жаргони, які визначаються віком і місцем їх носіїв у соціумі. Це шкільний жаргон, носіями якого є підлітки-школярі, молодіжний студентський жаргон тощо. Помітною частиною сучасного молодіжного сленгу є комп'ютерний жаргон, наприклад: юзер, комп, хакер, кряк (програма-зломлювач), віри (комп'ютерні віруси), мило тощо.

Багато сленгізмів мають інтержаргонний характер, тобто використовуються в мові різних молодих людей. Це власне молодіжний сленг, наприклад: ботан, кекс, батл, прикольний, розрулювати тощо.

Обов'язковою характеристикою змістовної структури сленгових слів і виразів є експресивність, наприклад: облом, кранти, фігня, лажа, підстава. Емоційна забарвленість сленгових слів доволі одноманітна: переважають емоції зневаги, наприклад: ботан, децел, жаба, відморозок; іронічності, наприклад, лохотрон, іди в баню. Наявний, так би мовити, і кримінальний сленг.

Сучасний молодіжний сленг відображає реалії сьогодення: глобалізацію через онлайн ігри, соціальні мережі, популярну музику. Із зростанням популярності англійської мови, з неї надходить багато слів, у тому числі і сленгових, наприклад: рум, хай, френди, перенси, фемелі тощо.

Молодіжний сленг усе більше поширюється, і це викликає певне занепокоєння. По-перше, для молодіжного сленгу характерне поширення вікових меж. По-друге, він впливає на загальнонародну мову. По-третє, відбувається помітне огрубіння характерів у суспільстві. Особливо помітна чужерідність жаргонізмів у мові дівчат.

Приймати сленг чи ні? Це питання можна вважати відкритим. Але потрібно розуміти, що молодіжний сленг – це невід'ємна частина мови сучасної молоді.

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Хто б міг подумати, що термін «глобалізація», упроваджений професором Гарвардської школи Теодором Левіттом, стане настільки актуальним. У наші дні кордони країн вже не обмежують людей так, як це було раніше. Наприклад, спілкуючись з іноземцями у Інтернеті, ми звертаємось за допомогою до онлайн-перекладачів і нерідко така «допомога» може стати причиною неприємних ситуацій або просто непорозумінь через некоректний переклад. То чого ж онлайн сервіси перекладу є настільки корисними та небезпечними водночас?

Перекладаючи текст, програма замінює кожне його слово або стійкий вираз на найпопулярніший іншомовний еквівалент. Це не сильно впливає на зміст, але може повністю змінити характер наданого словесного матеріалу. Наприклад, розглянемо український прикметник «дивовижний», який англійською може бути записаний як: amazing, wonderful, awesome, astonishing, great, incredible, remarkable тощо. Онлайн-перекладач не може гарантувати, що надасть користувачу саме той переклад, який буде найбільш відповідати стилю тексту.

Усі мови світу різні, але можуть мати спільні риси. Французький мовознавець Антуан Мее у ХХ столітті активно вивчав спорідненість систем звукових і словесно-граматичних засобів та висунув теорію про єдину «прамову». Знаходження систем фонетичних, граматичних і лексичних відповідностей підводить нас до генеалогічної класифікації мов. Звичайно, що при перекладі з польської на українську, кількість помилок та змістових неточностей буде мінімальною, бо вони обидві належать до слов'янської групи. У протилежному випадку, коли мови оригіналу та перекладу є частинами різних груп або навіть різних родин, ми не зможемо запобігти поганій якості результату роботи онлайн-перекладача.

Окремим пунктом можна виділити складнощі перекладу деяких фразеологізмів. Для найяскравішого прикладу візьмемо такий загальновідомий вираз, що означає почуття дискомфорту – «не в своїй тарілці». Англійський переклад від програми мав би вигляд «not in own plate», що не мало би ніякого сенсу для англомовного іноземця. Така сама ситуація утвориться, якщо середньостатистичний українець побачить буквальний переклад англійського фразеологізму «a round peg in a square hole» – «круглий кілочок в квадратному отворі». Обидва вирази є синонімами, але онлайн-перекладач може мати складнощі з їх ідентифікацією.

Останній, але не менш важливий недолік онлайн-програм для перекладу – це проблеми в інтерпретації багатозначних слів. Нерідко трапляється таке, що в одній мові слово може мати декілька значень, а в іншій – всього одне. Як приклад слово «плитка» у сенсі керамічного та шоколадного виробів будуть мати різні англійські еквіваленти – «tile» та «bar» відповідно.

Можна дійти висновку, що онлайн-перекладач має складнощі з проведенням деяких перекладацьких трансформацій і, більш важливо, з розумінням контексту. Ця проблема може бути вирішена за залученням небайдужих фахівців: перекладачів, що можуть надати матеріал для навчання програми та програмістів, що працюють над вдосконаленням алгоритмів.

Омельченко М.О.
Науковий керівник: Писарська Н.В.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАННЯ

Електронні перекладачі стали звичними для мільйонів користувачів Інтернету. Яке майбутнє їх чекає, і чи зможуть професійні перекладачі довести свою перевагу?

Послуги професійних перекладачів в усі часи допомагали представникам різних країн розуміти один одного. До теперішнього часу з'явилися програми,

здатні за частки секунди проаналізувати багатосторінковий текст. Їх користувачі нерідко задаються питанням про те, чи не замінять онлайн-сервіси живих перекладачів?

Щоб перекласти текст з однієї мови на іншу, сьогодні не обов'язково звертатися до знавця, що має практичний досвід такої роботи. Електронні програми і онлайн-сервіси (наприклад, перекладач з англійської на українську мову www.m-translate.com.ua), за заявами їх розробників, здатні іноді позмагатися з людиною в швидкості роботи і кількості допущених помилок.

Такі програми орієнтуються на великі бази даних, що містять тисячі слів на різних мовах. Сучасні версії програмного забезпечення здатні розпізнати не тільки окремі фрази, а й встановити взаємозв'язки між їх групами. Це стало можливим завдяки праці тисяч співробітників бюро перекладів, результати роботи яких програма вважає таким собі еталоном. Таким чином система вчиться розуміти, які слова є найбільш співзвучними і як можна перекласти на іншу мову ту чи іншу ідіому.

До основних позитивних особливостей електронних перекладачів належать:

Безкоштовність. Скористатися онлайн-перекладачами може будь-який користувач мережі Інтернет. При цьому вдасться перекласти будь-який обсяг інформації. Офлайн-версії перекладачів часто вимагають оплати.

Швидкість роботи. Менш, ніж за секунду, програма обробляє текст, порівнює його з наявними в пам'яті шаблонами і списком зі значеннями слів і видає результат. У швидкості роботи людина, безумовно, програє машині.

Кількість помилок. Цілком залежить від сумлінності й уважності програмістів, людей, що склали базу даних, і самого користувача, який може ввести невірний текст. Сам по собі онлайн-сервіс помилки робити не в змозі.

Великий вибір мов. Крім поширених англійської, німецької та російської, програмне забезпечення пропонує на вибір ще кілька десятків варіантів мов. Зрозуміти значення фрази або статті вдасться за секунди. У той же час пошук

кваліфікованого працівника, який знає рідкісну мову, іноді стає важко здійснюваним завданням.

Ці та інші переваги електронних перекладачів доводять, що вони здатні замінити професіоналів.

Пагутяк О.Р.
Науковий керівник: Гомон А.М.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО В КИЄВІ (1907 – 1917)

Важливе значення для піднесення наукової діяльності в Україні мало створення у 1907 році Українського Наукового Товариства (УНТ) в Києві, якому передувала діяльність Наукового Товариства імені Шевченка (Львів). «Временные правила о печати» навесні 1906 року скасували заборони, які діяли після Емського указу 1876 року. У 1907 році українська наукова громадськість знову підійшла до проблеми створення Української Академії наук, яка була започаткована через десять років.

Ідея створення УНТ була пов'язана з тим, щоб на його плечі перекласти видання часопису «Киевская старина». Але, як зазначав М. Грушевський, «взяла гору та частина українського громадянства, яка в Українському Товаристві бажала не продовження гуртка «Киевской старины», не популярного малоросійства для вжитку українців і малоросів зарівно, а справжньої науково-дослідної роботи у властивім значенні в змісті, і вповні української в формі». Отже, група українських учених з Києва виробила план створення Українського Наукового Товариства, що своєю метою ставило «допомагати розробленню й популяризації українською мовою різних галузей науки», підтримувати зв'язки між ученими, що працюють у різних сферах науки, знайомити членів Товариства з підготовленими до друку статтями, науковими відкриттями і дослідженнями, допомагати поширенню наукових

знань через лекції і видання, для чого організувати публічні засідання, систематичні курси, наукові екскурсії, видання тощо (Статут Товариства).

29 квітня 1907 року відбулося перше загальне зібрання Товариства. На ньому було прийнято до складу Товариства 21 член, обрано голову – М. Грушевського, тимчасове бюро. Зібрання вирішило, що все діловодство і вся видавнича діяльність Товариства повинні вестися українською мовою (інші ж мови допускати як виняток). Для організації наукової роботи було вирішено організувати три секції: а) історичну – «для історії взагалі і особливо для історії України»; б) філологічну – «для мови, історії літератури, народної словесності – української і загальної»; в) природничу – «для наук фізико-математичних, природничих і лікарських взагалі і в спеціальному приложенні до українського народу й України». Слід зазначити, що природнича секція розпочала свою діяльність саме зі складання термінологічних словників, широко обговорювалися також питання подальшої розробки української наукової термінології.

З утворенням Товариства розпочалася і його видавнича діяльність, було вирішено видавати науковий орган Товариства «Записки Українського Наукового Товариства в Києві» книжками обсягом 10 аркушів кожна. У 1907 – 1914 рр. Товариство видало 21 том наукових праць: 13 збірників історичної та філологічної секцій, 3 – медичної, 2 – наукового українознавства, 3 – природничо-технічної (кожен з яких мав словник технічних термінів). У 1914 році УНТ прагнуло ще більше розгорнути дослідні роботи, але війна зірвала намічені плани. У 1915 році київська цензура повідомила редакцію «Записок» про заборону видання українською мовою, публікувати ж праці російською мовою Товариство відмовилося. Голова Товариства М. Грушевський був заарештований. І лише з весни 1917 року розпочався новий етап діяльності УНТ, що було пов'язано з революційними подіями і зняттям певних цензурних обмежень.

Відомий український державний діяч С. Петлюра так оцінював прогресивну роль УНТ: «...яке значення має національна наука в справі

національного збудження і розвитку нашого народу, той, звичайно, оцінить благодійну вагу в цій справі систематичної наукової діяльності Українського Наукового Товариства».

Петренко З.О.
Науковий керівник: Немерцова О.Є.
НТУ «ХП»

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ДИФУЗІЇ

Розгляд позитивних та негативних питань мовної дифузії необхідний для формування аргументованої оцінки впливу даного явища на україномовне середовище.

Питання мовної дифузії розглядається у формі словотвірного освоєння запозичень у дослідженнях М.Л. Рижикової, Л.В. Чурсіної, Д.В. Мазурика, О.А. Стишової, О.Г. Тодор, О.В. Гурка, В.Р. Товстенко, І.Д. Заремби, Л.М. Сивака, С. Стецюк і т.д., також ця тема розроблена в міжкультурному контексті такими вітчизняними лінгвістами: В.П. Пономаренком, Ю.О. Жлуктенком, В.А. Завгороднім, Г.Л. Вусиком тощо.

Проблема дослідження мовної дифузії як поняття з позитивним і негативним ефектом є узагальнюючою ланкою для подальшого багатокomпонентного вивчення даної теми.

На сьогодні динаміка української мови характеризується проникненням та застосуванням слів іншомовного походження в якості універсальних заміників автентичних лексем. У соціолінгвістиці цей феномен визначається як мовна дифузія, тобто поступове впровадження іншомовного елемента в систему мови, що досягається через заохочення діалогу між носіями певної мови в політичній, соціальній, культурній, професійних сферах.

Для суцільного розуміння концепту мовної дифузії варто зазначити, що вона має дві стадії – інтерференцію та інтеграцію. Як засвідчив Г.Л. Вусик, на першій стадії спостерігається мовне або культурне відхилення від прийнятих норм даної лінгвокультури, тобто відбувається перенесення норм рідної мови в

іншомовну систему. На другій стадії запозичині з домінантною лінгвокультури мовні явища стають складовою частиною субмісивної лінгвокультури, закріплюючись, вони реалізують інтеграційний процес.

Мовна дифузія як феномен характеризується позитивними та негативними якостями. Лексичний склад окремо взятої лінгвокультури поповнюється за рахунок запозичень з інших лінгвокультур або ж неологізмів-запозичень, що може передбачати осучаснення мови відповідно до новітніх тенденцій у світі, як наслідок наближення мови до світового простору. В. П. Пономаренко зазначає, що новітні лексичні надходження з англійської мови є свідченням розширенням термінологічного фонду в галузях техніки: есемеска, симка, смайлик, флешка; засобах масової інформації: блог, блогер, гаджет, імейл, інтернет, кліп, кліпмейкер, меседж, роумінг, селфі, ток-шоу, фоловер, шоуранер; економічних та фінансових сферах: аудит, бартер, бізнес-вумен, ваучер, дедлайн, дефолт, дилер, дистрибутор, інвестор, кешбек, консалтинг, логістика, маркетинг, менеджер, моніторинг, промоуш(е)н, тендер, франчайзинг, холдинг.

Однак інші науковці зазначають: В.А. Завгородній підкреслює, що через засмічення мови іншомовними елементами поширюється «напівкультура», причиною її створення є безпосереднє насадження однією мовною системою норм для іншої системи, на етапі інтеграції мовні контакти, стандартизуючись, можуть трансформуватися в штучно створений суржик або лінгву франка. Також С. Стецюк в своїй статті «Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології» наголошував: «Надмірне вживання іншомовних слів робить мову малозрозумілою, руйнує її систему, розхитує усталені закони. Запозичення може бути доцільним лише за умови відповідності комунікативним потребам суспільства й збереження національної специфіки терміносистеми».

Таким чином, на основі вищевказаного можна зробити висновок, що явище мовної дифузії сумарно розглядається в позитивному (інноваційний потенціал, збагачення мовного арсеналу, наближення україномовного

товариства до світової спільноти) й негативному контексті (асиміляція субмісивної лінгвокультури, уніфікація мови, втрати характерної їй самобутності), так що наведені дані можуть слугувати підґрунтям для подальшого дослідження мовної дифузії.

Потапенко С.В.
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ НАШОГО ЧАСУ

Фразеологія – одна з найдинамічніших та найгнучкіших галузей мовознавчої науки. Нові фразеологізми, завдяки своїй емоційності, образності, експресивності, мають надзвичайну здатність швидко поширюватися у народному мовленні, без перешкод потрапляючи з розмовного стилю в художній та публіцистичний.

Відомо, що українська фразеологія походить з різних джерел: народна мова, професійно-виробниче мовлення, антична міфологія, біблійні історії тощо.

Слід зазначити, що нові фразеологізми можуть з'являтися лише в живій народній мові переважно під впливом суспільно-політичних подій (криза, пандемія, війни). У такий час нові фразеологізми з'являються часто внаслідок виникнення нових професій та видів діяльності. Наприклад, останнім часом це волонтерство, ІТ-сфера тощо.

Повномасштабне російське вторгнення до нашої держави не лише спонукало українців до більш ретельного вивчення та дослідження рідної мови, а також сприяло виникненню неологізмів та фразеологізмів, пов'язаних з воєнними подіями. Розглянемо деякі з них.

«Валяти шольца» – постійно обіцяти, але нічого не виконувати. Саме так поведився на початку російської агресії німецький канцлер Олаф Шольц.

«За три дні» – поставити собі нереалістичні плани та щиро вірити в їх успіх. Саме «за три дні» збиралися захопити Україну російські загарбники.

Також сьогодні сміливо можна віднести до фразеологізмів деякі види мемів.

Мем (вікісловник) – одиниця культурної інформації, ідея, символ, спосіб дії, що поширюється в маси. Ось деякі з мемів українського сьогодення.

«Піти слідом за російським військовим кораблем» – фраза, якою останнім часом заміняють нецензурну лайку, за допомогою якої український військовий з острова Зміїний відповів на пропозицію керівництва крейсера «Москва» скласти зброю та здатися.

«Відвідати концерт Кобзона» – означає смерть російських окупантів та їх символічне приєднання до померлого співака Йосипа Кобзона, який підтримував путінський режим.

Отже, можемо зробити висновок, що фразеологія сучасної української мови постійно розвивається, поповнюється новими фразеологічними одиницями.

Це є в тому числі наслідком суспільних зрушень, подій російсько-української війни, піднесення національної самосвідомості українців, підвищеного інтересу до проблем вивчення української мови та культури. Сподіваємося невдовзі на нові видання українських лексичних та фразеологічних словників.

Радченко К.О.
Науковий керівник: Нос Н.М.
УкрДУЗТ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Вміння грамотно та правильно спілкуватися в суспільстві стає важливим компонентом загальної культури особистості. Чим досконаліше майбутній фахівець опанує професійне мовлення та уміння спілкуватись, тим якісніше

буде здійснюватись його діяльність, як у звичайному житті, так і у навчанні та під час виконання виробничих завдань, тим вищим буде рівень його кваліфікації. Формування культури мови і культури мовлення – одна із важливих проблем сьогодення. І вона не лише філологічна, а й соціальна проблема, тому що пов'язана з різними видами комунікацій в сучасному світі.

Початкова робота над мовною та мовленнєвою підготовкою фахівців має відповідати таким основним вимогам:

- мають бути задіяні всі види мовленнєвої діяльності;
- поступове ускладнення навчальних завдань;
- опора на тексти, особливо офіційно-ділового стилю;
- розвиток різних видів пам'яті.

Для мовної і мовленнєвої підготовки студентам потрібно ознайомлення зі стильовими різновидами сучасної української літературної мови та мовними особливостями професійного спілкування; виконання різних видів письмових та усних вправ і завдань; вивчення основних понять прикладного термінознавства; робота з традиційними та електронними словниками; читання іноземної літератури за професійним спрямуванням; відпрацювання дикції та чистоти вимови. Особливу увагу при формуванні професійного мовлення слід приділяти комунікативній складовій і методам активного навчання. Це, в першу чергу, діалоги та обговорення проблеми, а також ділові та дидактичні ігри з моделюванням мовних ситуацій, націлених на майбутню професійну діяльність студентів.

Отже, мовна підготовка майбутніх фахівців на заняттях з гуманітарних дисциплін повинна здійснюватись зразу за декількома напрямками та з використанням різноманітних інноваційних методів та прийомів навчання. При цьому перевага надається таким формам, які створюють мовленнєву ситуацію та атмосферу взаємодії, коли кожен студент має можливість та бажання проявити себе, застосувати на практиці здобуті в процесі занять знання.

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СЛОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ

Словники мають велике значення в культурному житті людини, адже сучасна людина не може обійтися без словників, бо саме вони слугують розвитку мовної та пізнавальної культури особистості, збагачують мовлення, роблять його більш досконалим і цікавим.

Особливу увагу треба приділяти поповненню словникового запасу та розвитку культури мовлення майбутніх фахівців. Сучасні молоді фахівці повинні не тільки знати рідну мову, не лише володіти певними професійними знаннями та навичками, але й уміти чітко, правильно й грамотно висловлювати свої думки, спілкуватися з працедавцями, колегами, а також з різними людьми й у різноманітних ситуаціях, дотримуватися мовного етикету, не вживати суржик, слова-паразити, жаргонізми, ненормативну лексику. Тому кожній молодій людині потрібно постійно навчатися та вдосконалюватися, багато читати, поповнювати свій словниковий запас. Це допоможе досягнути майбутнім фахівцям професійного успіху та кар'єри.

Чим далі рухається людство в різних сферах, тим більше з'являються нові терміни. Для прикладу достатньо тільки згадати такі: «сервер», «трафік», «мова запитів», «хіти», «хости» тощо. Без використання сучасного словника комп'ютерного адміністратора важко з'ясувати, про що йдеться. Існує багато ситуацій, у яких майбутній фахівець, якщо не розвивається й не бажає навчатися, просто потоне в безлічі незрозумілої інформації. Якщо припинити розвиток, навіть не досягнувши чогось значного, є шанс у недалекому майбутньому залишитися позаду. Адже кожен день виникає щось нове, цікаве та спочатку незрозуміле. Нині дуже багато словників є доступними в

електронному варіанті. Це значно пришвидшує оновлення інформації, а також допомагає бути в курсі останньої та нової інформації.

У лінгвістичних словниках по-різному пояснюються слова: з погляду властивого їм лексичного значення, походження, правопису, наголошування тощо. Філологічні словники бувають: тлумачні, перекладні, історичні, орфографічні, орфоепічні, морфемні, словники наголосів, іншомовних слів, термінологічні, фразеологічні, діалектні, етимологічні, словники синонімів, омонімів, антонімів, паронімів, неологізмів, частотні, інверсійні, словники мови письменників, історичні, ономастичні, термінологічні та інші.

Енциклопедичний словник є лексикографічною працею проміжного типу, що має ознаки і енциклопедії, і лінгвістичного словника, які виявляються в доборі реєстрових слів, особливостях укладання статей. У різних енциклопедіях можна знайти багато інформації, потрібної для розвитку та професійної діяльності.

Існує велика потреба в термінологічних словниках різних наукових спеціальностей, звертаючись до яких майбутні фахівці зрозуміють зміст величезної кількості специфічних термінів, потрібних для професійної діяльності. Знаючи точно визначення того чи іншого поняття (терміна), людина легко може порозумітися з іншою людиною, яка знає значення цього слова. І навпаки, не знаючи визначення конкретного терміна, або розгляд одного й того ж слова з використанням різних значень може призвести до непорозумінь, хибності міркування.

Отже, сучасні молоді фахівці ніяк не зможуть обійтися без словників – джерел знань. Користування словниками різних типів підвищує грамотність і знання мови, а також її загальний рівень культури сучасних молодих і майбутніх фахівців.

СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ

Філологи-мовознавці багато уваги приділяють різним способам збагачення лексичного складу сучасної літературної мови. Одним з джерел надходження нових слів є, безумовно, молодіжний сленг. Адже молодь завжди прагнула до власного стилю, який не тільки б відрізняв їх мову від способу спілкування батьків, але й дозволяв би шифрувати, приховувати зміст розмов від сторонніх слухачів.

Якщо спробувати проаналізувати сучасний молодіжний сленг, то можна помітити декілька особливостей у порівнянні з минулими часами.

1. Сучасні сленгізми стають зрозумілими (а пізніше – й популярними, модними) для все більшої аудиторії потенційних носіїв завдяки поширенню інформації за допомогою телебачення, радіомовлення, соцмереж і т.п.

2. Активне поповнення сленгової лексики з іноземних мов, спричинене як впровадженням вивчення іноземних мов (зокрема, англійської мови) в освітні пріоритети. Важко знайти юнака, який не зрозумів би, про що йдеться, почувши: шузи (взуття), найки («Nike»), боді (тіло), тренди (trends – тенденції), фаст-фуд (швидка їжа), дрінк (drink – пити, напої); (money – гроші).

3. Постійний контакт з новими технічними пристроями й гаджетами, без яких важко уявити побут сучасної людини, особливо молоді, призвів до значного поширення так званого «комп'ютерного сленгу». Такі слова вже стали зрозумілими й звичними для тих, хто активно користується інтернетом, смартфонами, комп'ютерами: глючити, глюкати (відмовляти або помилятися (про пристрій)), вега, вагон (відеоадаптер VGA), комп (комп'ютер), проги (програми), вінда (Windows), клава (комп'ютерна клавіатура), клікати (натискати на кнопку миші), іразити (від англ. erase) або стирати (знищувати файл) і т.п.

3. Хобі та захоплення (спорт, музика, геймерство тощо): попса (популярна музика), фінтити (майстерно виправдовуватися), лузер (невдаха), демка (проба) і т.д.

4. Безумовно, суспільні процеси також впливають на сленг. Війна росії проти України також обумовлює сучасний молодіжний сленг, оскільки основна маса людей в армії – це люди молодого й середнього віку: сагайдачник (поясний ніж), нора (бліндаж), мультик, мультикам (універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей), цифра, піксель (нова форма Збройних сил України), маслята (патрони), підсніжники (видалені з тіла осколки), бобри (інженерні військові підрозділи). Ці зразки військового жаргону поширюються між молодими людьми.

Молодіжний сленг треба розглядати як джерело розвитку сучасної мови через постійне надходження нової лексики. Які з цих слів залишаться на рівні сленгізмів, а які стануть нормою для наступних поколінь, покаже час. Цей процес дуже цікавий та актуальний для вивчення.

Сербіненко Ю.І.
Науковий керівник: Самаріна В.В.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Науково-технічний прогрес вносить значні зміни у всі сфери розвитку суспільства, зокрема це стосується сфери перекладознавства. Переклад текстів та документації в рамках науково-технічного дискурсу є невід'ємною частиною міжнародних економічних зв'язків та процесів та виступає одним із факторів успішної міжкультурної комунікації.

Важливою лінгвістичною характеристикою науково-технічного тексту слід вважати їх репрезентацію особливими лінгвістичними одиницями –

термінами. Всі проблеми, що виникають у зв'язку з дослідженням науково-технічного тексту, мають безпосередній зв'язок з термінологічною номінацією.

Науковий текст відноситься до інституційного типу дискурсу, учасниками якого є фахівці в певній галузі знання, які здійснюють пізнавальну діяльність по виробництву та споживанню наукового знання, що вербалізується в науковому тексті як моделі сполучених комунікативних діяльностей тих, хто спілкується. Головною метою наукового дискурсу, за визначенням лінгвістів, є «процес виведення нового знання про предмет, явище, їх властивості і якості, представлений у вербальній формі і охоплений комунікативними канонами наукового спілкування-логічністю викладу, доказом істинності і хибності тих чи інших положень, граничною абстракцією предмета промови».

До лексичних особливостей текстів науково-технічного дискурсу слід насамперед віднести використання термінів. Термін є спеціальною номінативною лексичною одиницею, представленою словом або словосполученням, яка використовується для точної номінації поняття. Крім термінів у науково-технічних текстах використовується величезна кількість загальнонаукової лексики, яка передає, описує і пояснює наукові теорії, положення, докази.

Труднощі перекладу фахових термінів, якими насичені німецькомовні науково-технічні технічні посібники, пов'язані з такими причинами: неоднозначність термінів, відсутність перекладацьких відповідників у випадку неологізмів, національна варіативність термінів.

Між науково-технічними текстами, написаними різними мовами, існують значні граматичні відмінності, зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами і традиціями письмового наукового мовлення. Саме розбіжності в будові мов, наборі їх граматичних категорій, форм та конструкцій і спричиняють значні труднощі при перекладі.

Отже, основна складність перекладу науково-технічних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Було би невірним говорити про переклад термінів як таких.

Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного є повне розуміння його перекладачем.

Таким чином, переклад текстів науково-технічного дискурсу одна із затребуваних нині. Термінологічні одиниці як основний засіб збереження та передачі інформації в таких текстах викликають максимальну увагу перекладачів під час перекладу. Саме точна передача нових термінів на рідну мову є основною перешкодою технічного перекладу, і тому, щоб правильно та точно зробити переклад будь-якого науково-технічного тексту, перекладач вимушений витратити багато часу на підготовчі роботи, а саме консультації з фахівцями, пошук нових термінів в різних довідниках та словниках.

Сірко М.С.
Науковий керівник: Дяченко О.В.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Мова – найважливіший витвір людської культури. Це засіб спілкування, знаряддя мислення, засіб пізнання та оволодіння культурно-історичними та духовними цінностями. Українська мова функціонує лише у нашому суспільстві та є однією з ознак нації. Зараз у нашій країні функціонує загальнонаціональна українська мова, що містить усі мовні засоби, які використовують наші громадяни. Однак насамперед ми повинні спілкуватися літературною мовою.

Молодіжний сленг – це окремий шар української мови, варіант спілкування людей, особливо юнацького віку, який відображає певною мірою рівень освіченості, культури, досвіду і загалом розвитку суспільства. Під його вплив потрапляють різні категорії молоді. Проникаючи в літературну мову, сленгізми набувають емоційно-експресивного забарвлення. Отже, таке мовне явище дозволяє висловлюватися молодим людям яскравіше та емоційніше, хоча й при цьому намагатися робити це культурно.

Слід зазначити, що двадцять перше століття – це епоха швидкого розвитку сучасних комп'ютерних технологій, Інтернету, соціальних мереж, різних месенджерів. Тому молоде покоління постійно перебуває онлайн. Таким чином, зростає комунікація, з'являються і популярні молодіжні слова. Широко вживається сьогодні комп'ютерний сленг, який старше покоління може й не зрозуміти без спеціальних знань, перебуваючи у певному оточенні: «вінда» (операційна система Windows), «юзер» (user, от *to use* – користувач) – користувач комп'ютера, «юзати» (від англ. «use» користуватися), «залізо» (деталь комп'ютера), «апдейтити» (від англ. «update» – оновлення програмного забезпечення), «адмін» (*admin* – адміністратор) – людина, що займається забезпеченням роботи комп'ютерів і мереж, «ком'юніті» (*community* – спільнота) – група людей зі схожими інтересами. Більшість слів зберегли своє походження, інші, навпаки, – зазнали змін. І взагалі лексичний склад української мови містить досить велику кількість сленгових утворень, які відповідають деяким соціальним та професійним групам людей. Головним чинником у творенні сленгових лексем є спорідненість, схожість інтересів осіб, котрі формують різновид цього ненормативного утворення.

Слід зазначити, що в молодіжному жаргоні діють ті ж закономірності, що й у нормативній мові, зокрема лексеми вступають у синонімічні, антонімічні, омонімічні відношення. Так, літературне слово «хлопець» має такі жаргонні відповідники: «пацук» (від «пацан»), «хіляк» (слабкий фізично), «мачо» (сексуальний), «ларик» (відмінник), «васьок» (незнайомий). У молодіжному жаргоні добре працює мовний закон економії лексичних засобів, тобто одне слово може описати зміст цілого речення.

Доволі специфічною групою сленгізмів є такі, що мають англійське походження. Їх можна поділити на кілька різновидів. Перший – складається зі слів, що і за звучанням, і за значенням подібні до англійських, проте графічно такі запозичення передають українськими літерами: «бро» – *брат*, «денс» – *танець*, «френд» – *друг*, «паті» – *вечірка*, «кеш» – *гроші*, «воркаут» – *вуличний спорт*, у якому багато силових вправ на поперечинах. Другу підгрупу

складають англійські слова, що в українському слензі мають трохи інше значення на відміну від англійської мови: «саунд» – гучна музика (в англ. «звук»). До третьої підгрупи входять англійські слова, які отримали афікси, властиві слов'янським мовам: «ніпли» – люди, «гьорли» – дівчата, «бестовий» – найкращий, «хайповий» – модний.

Підсумовуючи, можна сказати, що явище молодіжного сленгу – це динамічна субстантивована система, яка змінюється залежно від певних етномовних та культурних особливостей того чи іншого регіону. Майже кожна група людей, об'єднаних спільними інтересами, має свій окремий тип мовлення, що реалізується у сленгових новоутвореннях і належить лише до певної групи.

Стауде П.В.
Науковий керівник: Шокуров О.В.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

Пуризм є доволі суперечним питанням в сучасному українському мовознавстві. По суті, пуризм – це опора на власномовні елементи, тобто чистота літературної мови та культури мови, захист мови від впливу іншомовних запозичень та її очищення від нелітературних явищ (діалектизмів, жаргону, просторіччя тощо).

Український пуризм активізувався в добу «піднесення націоналізму», розбудови української державності, коли нарешті з'явилася можливість для відродження та розвитку її багатовікової культури, традицій і мови. Діяльність покоління 20-х років головним чином була спрямована на «очищення української мови від надмірного наслідування російської». У той час Ю. Шевельов – видатний вчений-гуманітарій, виділив дві течії в мовознавстві: «крайні» і «помірковані» пуристи. Крайні пуристи заперечували будь-які запозичення, бо вважали, що мова повинна розвиватися тільки коштом власних внутрішніх засобів. Прикладом таких є А. Кримський, Є. Тимченко, І. Нечуй-

Левицький, П. Штепа тощо. Для них пуризм полягав у відмові від усього, що українська мова запозичила з інших мов чи виробила в XIX – XX століттях, і відновила мову на її чистій, народній, тобто фольклорній основі. Найбільшим авторитетом для них були такі письменники, як І. Котляревський чи Г. Квітка-Основ'яненко. Прибічники поміркованих пуристів, такі як О. Синявський, М. Сулима, К. Німчинов, М. Наконечний, В. Ганцов, були протилежної думки. Вони пропонували не обмежувати розвиток української мови та використовувати запозичення з інших класичних мов.

До початку 30-х років обидві течії були повністю розгромлені й знищені. З української мови зник пуризм, мало того, певний час, приблизно років 15 – 20, майже не було регулювання мови, принаймні піклування про її чистоту. Багато років не було навіть регламентованого українського правопису, потім він з'явився, але бракувало орфографічних словників та не було повного словника української мови.

У 1933 році, одночасно з українізацією, радянська влада поклала край і пуристичній термінології. У Москві така практика виявилася незрозумілою і підозрілою. На роботу вітчизняних термінологів наклеювали ярлики «нав'язливої», «архаїчної», а самих науковців безпідставно репресували, причому слідство і суд звинуватили їх у відстоюванні «хибної теорії про самобутність української мови» та «націоналістичне шкідництво в термінології». Було відмовлено від термінологічного самовизначення української мови.

Трагічні події 30-х років минулого століття визначили подальшу долю нашої лексики й зробили її зросійщеною. Відтоді наша мова розвивалася запозиченнями та калькою з російської мови, керуючись гаслами інтернаціоналізації.

Але якби наша термінологія розвивалася за вільніших умов, то унікальності в ній було б набагато більше. Через несприятливі політичні обставини вона не реалізувалася повністю і порожнечу заповнили чужі слова та риси.

МАГІЧНО-МІСТИЧНА РОЛЬ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ СВІТОГЛЯДНІЙ СИСТЕМІ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ

Особливу увагу привертає та надзвичайна за своєю важливістю роль, яка в усі часи відводилася слову. Саме воно стає центральним у світоглядній системі українців і саме воно впливає на життя людей. Визначальна роль слова в християнстві беззаперечна, адже «На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово» (Євангеліє від Іоанна).

Значний внесок у формування віри в слово і поваги до нього зробило і язичництво. Ще й зараз на прикладі багатьох казок ми бачимо відгомін міфологічного мотиву космічного змагання, який переконує нас у могутності слова. На думку наших предків, світ міг виникнути не лише внаслідок фізичної боротьби Змія і Громовержця, двох братів, води та вогню тощо, а й через словесне змагання у вигляді трьох загадок чи трьох питань. Причому вже в той час ми можемо спостерігати пошуки етимології слів. Так, Бог посилає героя Міху на боротьбу з Сатанайлом, а внаслідок його перемоги віддає герою кінець імені переможеного, тому з'являються Міхаїл і Сатана. Отже, боротьба виражає сутність буття: проговорити – значить утворити. Тому люди не йшли на вбивство, а задовольнялися прокляттям (вербальна магія), адже не існувало предмета без імені. Для боротьби з нечистою, злою силою язичники обирали своєрідний шлях: вони насамперед забороняли говорити про справжнє ім'я небезпечної істоти. Тому й існує цілий ряд евфемізмів – офіційних імен диявола (чорта): лихий, нечистий, дідько, перелесник, пекельник, кат, лукавий, куций тощо. Та навіть слова «ведмідь» і «змія» свого часу були евфемізмами, що описово називали страшних тварин. **Медьдь** – той, що їсть мед, а **змія** – та, що повзає по землі. Поступово ці слова зовсім витіснили справжні назви.

Серед дієвих магічних засобів втручання в навколишній світ є замовляння (заговори, заклинання). Саме вони були серцевинною святинею

язичницького світогляду та життєвого укладу – своєрідним молитвословом. Наші сучасні побажання доброго дня, щастя, здоров'я, спокою і добробуту є видозміненими заклинаннями, сповненими прабатьківської магії. Так, саме слово концентрувало на собі основну увагу наших предків. Можливо, це відбувалося через те, що воно поєднувало зрозуміле для людини матеріальне (будь-хто і будь-коли міг вимовити будь-яке слово) і в той же час відображало природу непізнаного. Слово стало своєрідним містком з реального середовища речей до загадкового світу понять. Отримавши таке знаряддя, як слово, людина відчула себе справді могутньою. Отже, ще в язичництві наші предки мали велику довіру до слова, до його надзвичайних можливостей. Людина починає активно використовувати слово як магію.

З 988 року почався процес боротьби двох культур, двох світоглядних систем, що відбувався на терені тодішньої України. Проте знайшлися шляхи для синтезу і компромісу: християнські свята отримали язичницьке смислове наповнення, елементи язичницької символіки. І хоча багато було втрачено, вірі в слово та його могутність не треба було шукати компромісів та інших форм вираження. Думки язичництва і християнства щодо ролі слова в житті людини виявилися суголосними.

Таким чином, щоб осягнути світоглядну систему сучасних українців, потрібно насамперед розібратися в складних питаннях взаємодії магічно-містичної функції слова у язичницької та християнської культурах, що обумовили особливості українського менталітету.

Хазикова В.С.
Науковий керівник: Писарська Н.В.
НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Молодіжний сленг досліджувався доволі активно у ХХ ст. В українській мові лексичний склад містить чималий обсяг сленгових утворень, що відповідає певним групам людей, де не вживався молодіжний сленг. Упродовж часу, коли

українська мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнався єдиний стандарт нашої мови. Отже, існування діалектизмів, жаргонів, сленгів доводить, що наша мова розвивається та живе.

Сленг є властивою частиною мови та культури народу, він постійно розвивається та дуже швидко змінюється. Молодіжний сленг – це явище, яке вивчають такі науки, як соціологія, лінгвістика, психологія, педагогіка. Мова молоді відрізняється від літературної, і основною проблемою її можна вважати сленг.

Термін «сленг» в українську мову прийшов з англійської (slang – жаргон) – жаргонні слова або вирази в англійській усній мові характерні для людей певних професій або соціальних прошарків.

Наведемо декілька прикладів популярних слів молодіжного сленгу:

ГОДНИЙ – придатний – схвалення чогось, позитивне висловлення про подію, річ тощо. Наприклад, придатний фільм.

КРЕЙЗИ – божевільний. Це слово досить часто трапляється в сучасній молоді і є прямим запозиченням із англійської («crazy») зі збереженням значення.

ХЕЙТ – цькування, приниження когось (часто в Інтернеті). Це ще один англіцизм: слово пішло з англійського «to hate» – ненавидіти.

ЮЗАТИ (від англ. «to use» – використовувати) – користуватися. Дієслово це серед молоді не є новим, вживається з початку двохтисячних. Наразі воно міцно увійшло до повсякденного життя. Вживають його, в основному, коли говорять про користування різними гаджетами.

Кожна людина, незалежно від віку, має своє коло спілкування. Виходячи з інтересів тієї чи іншої групи, формується своя неповторна молодіжна культура мови – сленг або жаргон.

Отже, основними принципами існування та функціонування сленгу можна вважати його рухливість та змінюваність; неоднорідну значущість його одиниць – деякі швидко забуваються, інші стають частиною стандартної

лексики. Молодіжний сленг допомагає молоді висловлюватися більш яскраво та емоційно, але при цьому культурно.

Халтуріна О.С
Науковий керівник: Шевченко В.М
НТУ «ХП»

ПИТАННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У зв'язку зі зміцненням мовної освіти у суспільстві, питання щодо підготовки кваліфікованого перекладача постає особливо гостро. Потреба знань іноземних мов у світі стає дедалі більшою, з погляду на міжкультурну взаємодію. Через це з кожним роком все більш зростає освітня сторона іноземних мов, їх професійна значущість на ринку праці, потреба у кваліфікованих та конкурентоздатних працівниках.

Для професійної діяльності різних сфер (будівництва, менеджменту, ІТ, інженерії, економіки тощо) знання іноземної мови та вміння її використовувати є невід'ємною частиною.

Заклади освіти, які спеціалізуються на підготовці майбутніх перекладачів, формують професійну компетенцію, що дає змогу у майбутньому швидко та ефективно працювати. Підготовка перекладачів ставить перед вищою освітою кожен раз нові завдання, спричинене це тим, що якісна підготовка потребує постійного оновлення та удосконалення знань іноземної мови та сфери її вжитку.

Професія перекладача є достатньо складною. Майбутній фахівець повинен не тільки гарно знати іноземну мову, а й бути високо освіченим в галузях в якій працює тобто мати загальнонаукові та вузькоспеціальні знання, має вільно володіти як і мовою перекладу, так і рідною мовою, орієнтуватися у спеціалізації усного та письмового перекладу та відповідності оригіналу.

Вищі заклади освіти навчають фахівців письмового перекладу, перекладачів-синхроністів, перекладачів послідовного перекладу, та багато інших.

Відповідно до цього навчальні програми включають у свій склад соціокультурну, мовленнєву і загальнонавчальну підготовку. Для опанування майбутніми перекладачами різних видів мовленнєвих умінь використовуються такі дисципліни як теорія та практика перекладу, термінознавство тощо.

Важливим складником у мовній підготовці перекладача є навички до саморозвитку, їх у процесі навчання необхідно починати розвивати з самого початку підготовки у вищому навчальному закладі, це покращить якість мовної підготовки та стане першим кроком до практико-мовного розвитку. Також це стане важливою складовою майбутньої діяльності самоосвіти для підвищення рівня знань професійної діяльності надалі.

При формуванні мовних та мовленнєвих навичок іноземної мови потрібно брати до уваги, що у подальшому будуть сформовані нові уміння перекладацької діяльності, пов'язані з раніше засвоєними, тому потрібно заздалегідь врахувати всі негативні можливості, й активно розвивати навички, які сприяють формуванню та розвитку не лише перекладацьких умінь й навичок, а перекладацької компетенції.

Отже можна з певністю сказати, що основою мовної підготовки фахівця з перекладу є впевнене використання іноземної та рідної мов, знання лексики, освіченість про особливості мови та володіння навичками спілкування, постійне вдосконалення та саморозвиток. Методичний аспект підготовки майбутніх перекладачів корегується швидким розвитком інформаційних технологій, новими методиками, широким доступом до знань, потребами перекладацьких послуг. Розмаїття поглядів на формування перекладацької компетентності вказує на широкий розвиток досліджень і результативність, але проблеми професійної підготовки перекладачів залишаються актуальними і на сучасному етапі розвитку.

ЯК ПОДОЛАТИ СУРЖИК

Про суржик написано вже багато. Про те, що в прямому значенні це суміш зерна, з якого не вийде якісного хліба, про те, що це злаякісна хвороба мовлення значної кількості українців, що це відхилення від норм однієї мови під впливом іншої.

Але чітко можна визначити одне: явища, подібні суржику, є наслідком колонізації (трасянка, спенгліш, піджин). Якщо вдалося суржик подолати – країна впевнено прямує до незалежності. Якщо ні, ця територія залишиться ласим шматком для колишніх колонізаторів.

Отже, з суржигом потрібно боротися. Особливо це стало зрозуміло в останні місяці після безпідставної агресії сусідньої країни проти нашої. Багато відомих українців принципово перейшли на українську, вважаючи подальше використання мови агресорів неприпустимим для себе. Цього ж вони часто вимагають від своїх колег, друзів, сусідів, знайомих. На наш погляд, це помилка. Жодного примусу не має бути! Українізація має бути м'якою, ненастирливою. Спробуємо запропонувати такі кроки.

1. Максимальне збільшення україномовного сегмента в мережі. Хоча вже зроблено немало, кількість російськомовних сайтів значно переважає, якість мовлення авторів, журналістів і дикторів (не кажучи вже про пересічних громадян) іноді просто жахає.

2. Українській мові повинен завжди надаватися пріоритет. Останнім часом спостерігаємо значні зрушення. Україномовні пісні просувають попереду російськомовних на радіо та телебаченні, публікації українською приймають до друку в першу чергу порівняно з російськомовними (при схожому рівні якості змісту) і т.п.

3. Збільшення кількості якісних дублювань новинок кінопрокату. Щодо якості україномовного дубляжу зараз немає жодних нарікань. Але потрібно

збільшувати кількість. В інтернеті знайти фільм з російським дубляжем значно легше і швидше ніж з українським. Це потрібно міняти.

4. Нашим відомим особам потрібно припинити погоджуватися на російськомовні інтерв'ю на радіо, ТБ, у ЗМІ. Навіть писати російською мовою у мережі не потрібно. Не розуміють – не треба. Субтитри або супровідний переклад у наш час не складають проблеми. Дбати про «збільшення аудиторії» таким чином не варто.

5. Дуже хотілося б навіть нескладного екзамену з української мови та нашої історії для осіб, які претендують на важливі посади (або на такі місця роботи, де необхідним є спілкування з великою кількістю людей).

Суржик, звісно, може бути успадкованим від батьків, від мовного середовища з дитинства. Але й так само може супроводжувати тривалий процес переходу з російської на українську мову. Вкрай потрібно не соромитися, не зупинятися з побоювань, що ваше мовлення комусь може видатись неприйнятним. Потрібно розуміти, що досконалість, якість українського мовлення може прийти виключно з практики та з невинної, постійної, повсякденної праці з наближення до норм української літературної мови.

Шелест К.І.
Науковий керівник: Лухіна М.Ю.
НТУ «ХП»

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Кожна культурно-історична епоха має свою власну мову, повністю зрозумілу тільки людям, що живуть в цей час. Для цієї мови, з одного боку, є характерною відносна стабільність, тобто мова зберігає традиційні граматичні закони та норми, а з іншого боку, для неї характерна здатність швидко реагувати на зміни в суспільстві, що призводить до появи нових слів, зміни старих значень або до забування слів, що втратили свою актуальність. І саме

молодь є найбільш відкритим для таких мовленнєвих змін про шарком населення.

Сучасне українське суспільство належить до динамічних суспільств, тому і словниковий запас сучасного українця дуже швидко змінюється. У наслідок цього за період життя одного покоління лексика, яку вживає кожна розвинута сучасна людина, наповнюється назвами нових реалій, але все одно з часом люди дорослого віку вже не розуміють суті багатьох слів, бо не встигають за темпами розвитку молодого покоління. Це пояснюється тим, що людина в різні періоди життя не ідентична собі: так немовля, у дитинстві та у юнацький період відкрита до всього нового, пройшовши тривалий життєвий шлях, до старості стає зовсім іншою людиною, найчастіше закритою для незрозумілих нових речей та явищ. Дорослі люди з часом все більше намагаються зберегти зрозумілий для них шар лексики, той, що для їхнього покоління був молодіжним сленгом, стають традиціоналістами, в той час, коли молодь продовжує бути новатором у словотворенні. Наприклад, наші прадідусі та прабабусі називали гроші тугриками, а на сьогоднішній день молодь називає гроші «бабки», «капуста», «зелень» і т.д.

Характерною особливістю сучасної культурно-історичної епохи стала наявність у ній нової соціально-демографічної групи – молодь, якої не було в жодній з попередніх епох, оскільки вони є групою людей, уже не дітей, але ще не дорослих, основним заняттям яких є здобуття освіти, підготовка до майбутньої професійної діяльності. З'являється про шарок населення, який створює свій світ, а значить і свою мову. Цим самим вони самостверджуються.

Молодіжний сленг – це набір слів та виразів, які молодь вживає в розмові один з одним і який часто оберігає світ молоді від втручання представників попередніх поколінь. Це одна з підсвідомих причин того, що молодь використовує сленг. Інші причини: бажання влитися в компанію людей, з якими подобається спілкуватися, бажання висловити свої ідеї щодо сучасних реалій та думки, наприклад, щодо своєї мрії. Іноді вони скорочують, переробляють слова на простіші, щоб однолітки зрозуміли, про що вони

говорять, іноді, щоб пожартувати, а іноді, щоб продемонструвати свій рівень розвитку та обізнаності в сучасних ІТ-сферах.

Сказане підводить до висновку, що культура мови залежить від загальної культури, розвиненості та грамотності її носіїв. Спостереження за студентською аудиторією свідчать, що наявність чи відсутність у мовленні молодих людей сленгових висловлювань безпосередньо пов'язана з їх успішністю. На жаль, часто, якщо студент, вживаючи сленг, не претендує на гумористичне забарвлення сказаного або не є дійсним знавцем сучасних технологій та реалій, то спрощуючи таким чином мову, він приходиться до примітиву, може когось образити чи принизити.

Змінюється мода, старі бренди стають не такими актуальними і з'являються нові, так само і в мові нові слова з'являються, а старі потихеньку забуваються. Молодь зі своїм зухвалим молодіжним сленгом хоче переінакшити світ. Розробка словника сучасного молодіжного сленгу та спостереження за його розвитком є цікавою та необхідною роботою, що стоїть зараз перед українськими лінгвістами.

Шепель К.Д.
Науковий керівник: Лухіна М.Ю.
НТУ «ХПІ»

ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОМОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Лексичний склад української мови, як і будь-якої іншої, містить велику кількість сленгових підсистем, що відповідають певним соціальним і професійним групам людей. Відточений століттями єдиний стандарт літературної мови, безумовно, є базою правильного, грамотного мовлення, проте існування різноманітних соціальних діалектів, свідчить про те, що мова є динамічною системою безперервного виживання та розвитку, тому її дослідження й сьогодні має практичне значення.

Молодіжний український сленг – найсучасніший, найкреативніший вид соціального діалекту, форма спілкування багатьох людей, умовно об'єднаних віком. Носіями молодіжного сленгу є соціально різноманітні, найчастіше міські, жителі: школярі, студенти, військовослужбовці, молоді професіонали віком від 14 до 28 років.

Сленг охоплює практично всі сфери життя і описує практично всі ситуації, крім нудних, оскільки сленг є результатом емоційного ставлення мовця до предмета розмови. Сленгізм – це вигадане слово або нове значення усім відомого слова, засноване на принципах мовної гри. Тому сленгові тексти часто відрізняються жартівливим, ігровим ефектом.

Молодіжні діалектизми створюються на базі молодіжної, професійної та соціальної лексики. Кожен із цих компонентів є окремою мовною підсистемою, але в контексті молодіжного сленгу вони тісно переплітаються і впливають один на одного. Як наслідок соціальна мова української молоді стає загальномолодіжним сленгом. У центрі цієї системи соціальної лексики молоді знаходиться людина, яка поєднує в собі такі ознаки, як зовнішність, частини тіла, органи, фізіологію, одяг, взуття, рід занять, соціальний статус, національність. У розвиненому лексичному семантичному полі представлені рухи тіла людини, її мовленнєво-поведінкові особливості, психічні стани, інтелектуальна діяльність чи здібності.

Серед професійно-орієнтованих підсистем найбільший вплив на молодіжний сленг мають музичні, військові та комп'ютерні галузі. Так характеристики музичного сленгу зробили популярним жаргон музикантів, деякі з яких стали загальними назвами. Ефективним засобом комунікації, інтеграції та отримання оперативної інформації стають комп'ютери, що активізувало формування комп'ютерної лексики та проникнення її у молодіжний сленг.

Студентське товариство також використовує загальномолодіжний жаргон, але має і свою предметну сферу – освіту. Актуальними лексико-

семантичними сферами вживання молодіжного сленгу є імена, предмети, пов'язані з навчанням.

Поширення українського молодіжного сленгу та його реалізація в мовній практиці, представленій усіма верствами суспільства, відбувається різними шляхами – за допомогою засобів масової інформації, в результаті повсякденного міського спілкування та внутрішньо сімейного спілкування, в центрі молодіжного сленгу знаходиться особа. Підмова української молоді містить велику кількість слів і виразів, які детально описують інтереси мовця, матеріальний світ, особливості міжособистісних стосунків, поведінку і стани людей. В основі формування українського молодіжного сленгу лежить семантична трансформація лексем літературної мови за допомогою складних метафор, запозичень деривацій.

Таким чином, молодіжний сленг є зрілим елементом мовного простору, який заслуговує місце в кадастрі національної мови. Але не всі новоутворення збагачують лексикон сучасної людини. Завдання лінгвістів – виділити все, що виражає сучасний стан української мови, робить її точнішою, яскравішою, не засмічуючи наш словниковий запас.

Шимко К.В.
Науковий керівник: Сабадир Г.І.
НТУ «ХП»

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ

Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація закодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури та самобутність.

Щодо виникнення нашої мови, говорячи про мову протоукраїнських племен, можна говорити лише гіпотетично. Адже писемних пам'яток, які дійшли до нас, не достатньо для повноцінного дослідження. Тому будь-які хронологічні віхи виникнення і первісного розвитку української мови, як і взагалі будь-якої іншої мови, встановити неможливо.

Про вік української мови свідчать реліктові фольклорні твори, особливо календарно-обрядові пісні. Наприклад, український мовознавець Олександр Потебня стверджував, що веснянка «А ми просо сіяли» існувала в Україні вже в першому тисячолітті нашої ери.

За традиційною версією походження східнослов'янських мов вважалося, що після завершення праслов'янської епохи розпочався спільний східнослов'янський період, який тривав понад 500 років та закінчився лише у XI-XII ст. під час феодальної роздрібненості Київської Русі. У цей час сформувалася спільна для всіх східних слов'ян так звана давньоруська мова.

Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини першого тисячоліття нашої ери й до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова.

Писемність у Київській Русі була відома ще до запровадження християнства. Про це свідчать угоди Русі з Візантією, в яких містяться вказівки на те, що обидві держави розв'язували різні спірні питання «не тільки на словах, а й письмово». За договором 944 р. вимагалось, щоб послы та купці Русі пред'являли у Візантії спеціальні грамоти, підписані самим князем.

Разом із християнством до Київської Русі прийшла старослов'янська (або церковнослов'янська) мова, створена на базі давньоболгарських діалектів Кирилом та Мефодієм. Також Кирилиця, винайдена Кирилом та Мефодієм, поступово витіснила стару писемність. Варто додати, що абетка, названа «кирилицею», існувала ще задовго до Кирила. Це доведено знахідками на стінах Софії Київської, літери якої визнано «протокирилицею». Понад 300 написів різного часу відкрито у Софії Київській і серед них один із найраніших – запис про смерть Ярослава Мудрого 1054 р.

Найдавнішою книгою, що зберіглася, є знамените «Остромирове Євангеліє», написане у Києві 1056 – 1057 рр. та «Ізборник Святослава» 1075 р.

Поширення писемності стало важливою умовою розвитку освіти. За часів Володимира та Ярослава відкривалися школи для дітей. Діти бояр і вельмож там вчилися читати, писати, співати церковні пісні, опановували грецьку мову. Ярослав Мудрий організував школу у Софії Київській, а також було створено школу у Новгороді. Осередками освіти на Русі були церкви та монастирі.

Величезний внесок у розвиток освіти Київської Русі зробив Києво-Печерський монастир. У XI ст. тут виник центр підготовки вищого духовенства, художників, лікарів, каліграфів, перекладачів. Лише до монгольської навали зі стін монастиря вийшло понад 80 єпископів. Тут виникло і розвинулося літописання, працювали такі відомі літописці, як Никон, Нестор, Сільвестр та інші. Головним методом навчання було заучування напам'ять латинських, грецьких текстів, читання Псалтиря, служебників, іншої релігійної літератури.

Як висновок хочу зазначити, що українська мова має дуже цікаву історію розвитку, та що на мою думку кожен українець повинен знати історію виникнення нашої мови, бо це дуже важливо для нашої національної свідомості та заради нашої незалежності.

СЕКЦІЯ 9.

ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

Голова секції: проф. Ткаченко С. С.

Секретар: асп. Ліхолетов Я. В.

Акімова Е. С.
Науковий керівник: Ткаченко С. С.
НТУ «ХП»

ЗАРОДЖЕННЯ КВАНТОВОЇ ОПТИКИ

Світло складається з частинок, названих фотонами, а отже невід'ємно квантується. Квантова оптика пов'язана з дослідженнями природи та ефектів світла. Перша ознака, що світло могло б квантуватися, походить від Макса Планка у 1899 р., коли він правильно моделював випромінювання чорного тіла, припускаючи, що обмін енергією між світлом відбувається в дискретних кількостях, які він назвав квантами.

Було невідомо, чи було це джерело відокремлених частинок (квантів), чи світлом. У 1905 р., Альберт Ейнштейн розробив теорію фотоелектричного ефекту. Здавалося, що єдине можливе пояснення ефекту було квантуванням світла безпосередньо. Трохи пізніше, Нілс Бор показав, що атоми могли тільки випустити дискретні кількості енергії. Розуміння взаємодії між світлом і питанням, що впливає з цих подій, не тільки сформувало підґрунтя квантової оптики, але також і було основою розвитку квантової механіки в цілому.

Однак, відділ квантової механіки, що має справу з питанням взаємодії світла, були переважно розцінені як дослідження гіпотетичним, а не дослідження природи світла, а відтак, кожен скоріше говорив про фізику атома та квантову електроніку. Це змінилося з винаходом лазера в 1960 р. Наука лазерного дослідження на принциповій основі, проєкт і оприлюднення всього

цього стало основами нової важливої галузі. Квантова механіка була покладена в основу принципів лазера і вивчена після цього з великою кількістю акцентів на властивості світла, отримала назву "квантова оптика".

Оскільки лазерна наука потребувала хороших теоретичних фондів, і також тому, що дослідження в них скоро виявилось дуже плідним, інтерес до квантової оптики підвищився. Після роботи Дірака в квантовій польовій теорії, Джордж Садаршан, Рой Дж. Глобер, і Леонард Мандель застосовували квантову теорію до електромагнітної галузі в 1950-их і 1960-их роках, щоб отримати більш детальне розуміння фотовідчуття і статистики світла. Це призводило до введення єдиного поняття як квантовий опис лазерного світла та реалізації, за якої деякі поняття світла не могли бути описані класичними хвилями. У 1977 р., Кімбл та ін. продемонстрували перше джерело світла, яке ґрунтувалося на квантовому описі: це єдиний атом, який випускав один фотон одночасно. Інше квантове поняття світла з певними перевагами перед будь-яким класичним поняттям – стиснення світлом, яке було незабаром запропоновано. У той же самий час, розвиток короткого та ультракороткого лазера, створеного імпульсом Q-перемиканням і захопленням способу, відкрив методи та шлях до дослідження процесів квантової теорії незвично швидко. Підстави для дослідження твердого тіла, були знайдені, і механічні сили тиску світла з даного питання були вивчені. Останній призводив до створення і розташування хмар атомів або навіть маленьких біологічних зразків в оптичній пастці або оптичному пінцеті лазерним променем. Інші чудові результати - демонстрація квантової заплутаності, квантової телепортація, і (нещодавно, в 1995 р.) квантові логічні ворота.

Зараз оптичні прилади застосовуються досить активно. Вони постійно вдосконалюються, відкриваючи масу унікальних можливостей для людини. Оптичні пристрої дають змогу зазирнути у світ, який не вдасться роздивитися неозброєним оком. Сьогодні практично всі пристрої доступні для побутового застосування. Однак найчастіше вони використовуються діячами науки, окремими фахівцями, а також шанувальниками певного дозвілля.

В сучасному світі є безліч сфер застосування оптичних явищ:

- Оптичний бінокль. З його допомогою можна двома очима спостерігати за віддаленими об'єктами;
- Оптичний приціл. З його допомогою можна буде більш чітко і в деталях розглянути ціль;
- Оптичний монокуляр. Вони схожі за функціоналом з біноклями, але призначені для одного ока. Такі виділяються своєю компактністю;
- Підзорна труба. Вона дає змогу спостерігати за малорозмірними і сильно віддаленими об'єктами;
- Оптичний телескоп. З його допомогою можна спостерігати за об'єктами, розташованими на нічному небі;
- Оптичний мікроскоп або лупа. З їхньою допомогою можна отримати збільшене в рази зображення;
- Лазерний далекомір. Прилад дає змогу в одну мить виміряти відстань до об'єктів та інші.

Бесараб В. В.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ДО 190-РІЧЧЯ ШВЕДСЬКИХ СІРНИКІВ

Сірники так міцно увійшли в наш побут, що стали синонімом чогось недорогого, а іноді коробок сірників замість решти в магазині. До винаходу сірників людство тисячі років видобувало вогонь різними способами: тертям дерева об дерево, використовували кремін, трут та шматок сталі, запальнички самих різних типів і видів.

Тільки в 1833 році почалося фабричне виробництво сірників. Якщо зовні вони не відрізнялися від звичних нам, то при запалюванні виділяли шкідливий запах. Справа була в тому, що головка сірника була отруйна, бо до її складу входив фосфор. Крім того, такі сірники запалювалися від незначного тертя об

будь-яку поверхню. Необережне перевезення або енергійний рух курця знищували сірники із загорянням навколишніх предметів.

І тільки через 50 років, в Швеції з'явилися безпечні, так звані, «шведські сірники», якими ми користуємося і зараз. Безпечні сірники винайдені в 1855 році шведським хіміком Йоганном Лундстремом. Йому вдалося вирішити дві основні проблеми сірників. По-перше, замість суміші з бертолетової солі і білого фосфору він використовував порівняно безпечний червоний фосфор. По-друге, він придумав звичну нам сьогодні сірникову коробку, яка не дає сірникам самостійно спалахнути.

На сірниках зробив багатомільйонний статок Івар Крюгер. Його компанія International Match Corporation, тобто Міжнародна сірникова корпорація контролювала $\frac{3}{4}$ світового ринку сірників. А його імперію становили понад 200 компаній в Європі та Америці. Його бізнес оцінювався в 30 млрд. шведських крон, що сьогодні відповідає приблизно \$100 млрд. Свою кар'єру Івар починав не з сірників, а з залізобетонних блоків. Лише через кілька років Крюгер перейшов на сірники. До 1917 року він скупив усю сірникову промисловість Швеції, а незабаром почав скуповувати конкурентів у Норвегії та Фінляндії.

Велика депресія не обійшла стороною і його. 12 березня 1932 року Івар Крюгер застрелився в номері паризького готелю. Після його смерті було виявлено, що він був фактичним банкрутом. Його підприємства коштували менше, ніж він стверджував, борги були величезні, а замість прибутку були колосальні збитки.

Сірники виготовляють з осики. Осикова заготівля розрізається на соломку, яка багаторазово просочується різними складами, полірується, на неї наноситься горюча суміш, вона сушиться і упаковується. Сірникові коробки роблять паралельно з сірниками. Після наповнення сірниками коробки, пакувальна машина загортає 10 коробок в пачку і заклеює її. Залишається укласти пачки в упаковку і відправити споживачеві.

Таким чином, з появою сірників, ось уже 190 років отримання відкритого вогню не є проблемою. А самі сірники стали відмінним матеріалом для

будиночків, башточок та інших виробів, стаючи, іноді, справжніми шедеврами в руках майстрів.

Бойченко М. О.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛІЗОКОКСУ В ЧОРНІЙ МЕТАЛУРГІЇ

Технологія отримання сталі з чавуну міцно увійшла в металургію. Однак, з плином часу найбільш багаті металом руди витрачаються і доводиться переробляти руди з меншим вмістом металу. Звичайно, добре, коли руди є поліметалічними і містять дорогоцінні метали. Наприклад, рентабельна видобуток міді з вмістом металу в руді в 1,5 % і більше. Попутно в руді є домішки золота або срібла (а, іноді, і обох металів), видобуток яких покриває витрати на отримання міді. Але з залізними рудами ситуація більш цікава. Дорогоцінних металів в таких рудах не буває. Тому, такі руди дроблять і магнітним сепаруванням відокремлюють порожню породу. Однак, за технологією доменної плавки кокс завантажується в доменну піч разом із залізною рудою за допомогою мульд. При цьому відбувається подрібнення і коксу, і руди. А для отримання високої температури в домну в фурми вдувається під великим тиском гаряче повітря, який, проходячи через стовп коксу, руди і флюсу в домні, виносить з собою. Їх дрібні, легкі частинки у вигляді так званого колошникового пилу. На українських заводах, наприклад, які застосовують Криворізьку руду, винос її у вигляді колошникового пилу досягає 40 відсотків від усієї завантажуваної кількості руди. Професор Микола Прокопович Чижевський на початку 1940-х років запропонував спікати колошниковий пил разом з коксом. В результаті виходять досить великі, пористі шматки агломерату. Від звичайного коксу агломерат відрізняється тим, що містить залізо. Тому нову речовину було названо залізококсом. Перший досвід показав, що залізококс є повноцінним паливом доменної печі і забезпечує її нормальну роботу. Друга світова війна затримала впровадження у

виробництво цього матеріалу більш, ніж на 10 років. В результаті можна було використовувати колошниковий пил, який був відходами виробництва. Це дало істотну економію у витраті руди. Крім того, виробництво чавуну стало можливим з бідних руд, які раніше вважалися непридатними для отримання металу. І, найголовніше, різко зменшилися викиди пилу в атмосферу, дозволяючи знизити навантаження на навколишнє середовище. І, нарешті, як показали досліді, при коксуванні вугілля з колошниковим пилом або рудою вихід найціннішого побічного продукту бензолу, збільшувався на 20-25 відсотків.

Гелетто В. Р., Журило О. Д.
ХНУРЕ

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНИХ АЛМАЗІВ У РІЗАННІ МЕТАЛІВ

Сьогодні різцем з твердого сплаву можна здивувати, хіба, що школяра. Таким різцем можна різати не тільки сталь чи чавун, але навіть скло. А адже перші ріжучі інструменти з твердих сплавів з'явилися всього-то 130 ... 150 років тому і набули такого поширення в промисловості, що важко уявити сучасний верстат з різцем або фрезою без твердосплавної пластинки або пластини з надтвердого матеріалу.

Поява легованих сталей призвело до істотного збільшення їх твердості і міцності. З'явилася серйозна проблема при їх обробці різанням: звичайні різці з вуглецевої сталі не справлялися з різанням таких сталей.

Ще в 40-х роках ХХ століття зусилля вчених були спрямовані на розробку мінеральних інструментальних матеріалів, фізико-механічні властивості яких перевершили б властивості матеріалів на металевій основі. Мінералокераміка виявилася дуже крихким матеріалом, схильним до локальних викришування. Спроби оснащувати нею різці, призначені для швидкісної остаточної обробки сталей і чавунів зазнали невдачі. Через крихкість і низьку

ударну в'язкість широкого промислового поширення мінералокераміка не отримала.

Ще в 1939 році видатному вітчизняному вченому, О. І. Лейпунському вдалося змодельовати умови отримання синтетичних алмазів. Але на той період не було обладнання, здатного забезпечити ці параметри.

У 1953 році шведським дослідникам на чолі з Еріком Лундблатом (ASEA), вдалося, використовуючи напрацювання О. І. Лейпунського, створити штучні алмази. Практично всі викладки Лейпунського було підтверджено на практиці. Через два роки, 16 грудня 1954 р. співробітник американської компанії «General Electric» Г. Т. Хол також синтезував свої перші алмази.

У 1960 р. в СРСР Л. Ф. Верещагін зумів отримати алмази в своїй лабораторії високих тисків, а в Києві був створений Інститут надтвердих матеріалів (директор В. М. Бакуль). В інституті вже в 1962 р. розробили технологію і інструментарій застосування алмазів в промисловості, яка стала отримувати з кожним роком все більші обсяги штучних алмазів. За 20 років (1963-1983 рр.) сумарний прибуток від застосування алмазів склав 10 мільярдів рублів (приблизно стільки ж доларів за тодішнім курсом).

Цікаво, що Валентин Бакуль був у 1920-х роках студентом Харківського технологічного інституту. Але був відрахований за дворянське походження: він був сином офіцера царської армії. І нікому не було справи, що Микола Бакуль віддав своє життя на полі бою Першої світової війни, загинувши смертю героя в боротьбі з німцями. Вищу освіту Валентин Миколайович Бакуль отримав після 40 років. А за впровадження алмазних інструментів в промисловість він став доктором наук, минаючи звання кандидата наук.

З 1934 р. він систематично досліджував роботу твердосплавних інструментів для видобутку корисних копалин і для різання металів. Вже будучи директором Інституту надтвердих матеріалів АН УРСР, він возив на різні конференції та виставки демонстраційний чемоданчик з алмазним інструментом. Вартість інструментів зі штучних алмазів у ньому перевищувала півмільйона доларів. Завдяки Валентину Бакулью промисловість отримала

заточувальні камені з алмазної крихти, алмазні пасти для тонкого полірування, ріжучий інструмент, що дозволяє обробляти з необхідною чистотою поверхні будь-якої сталі.

Не тільки швидкорізальні сталі, але і твердосплави, починаючи з 30-х рр. XX століття вичерпали можливості поліпшення службових властивостей, так як нових композиційних інструментальних матеріалів на металевій основі, що володіють більш високими фізико-механічними властивостями і донині не розроблено. У наступні 50 років перспективними матеріалами для ріжучого інструменту вважають штучні алмази та з'єднання нітриду бору – BN.

Зінкевич Б. О.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ БУДУВАННЯ ДАМБИ ГУВЕРА

Кінець XIX століття був відзначений будівництвом величезних електростанцій. Тільки електростанція на Ніагарському водоспаді чого коштувала. Але перша половина XX сторіччя мала значно більші обсяги будівництва. Одним з найбільших будівель було будівництво дамби Болдера або «дамби Гувера» на річці Колорадо. Вона мала висоту в 223 метри, що в 1,5 рази було вище будь-яких інших гребель для електростанцій.

Умови будівництва були складними: в місці розташування греблі річка Колорадо протікає по глибокому каньйону Блек Каньйон з глибиною ущелини більше 360 метрів, при ширині річки 120 метрів. Гребля створила штучне озеро довжиною в 185 кілометрів, шириною до 15 кілометрів і об'ємом близько 37 мільярдів кубічних метрів води. За допомогою цієї води зрошувалося до 3 мільйонів гектарів безплідних степів. Завдяки штучному озеру вода перед греблею піднімалася на 155 метрів. Це дозволило отримувати велику кількість електроенергії, що забезпечувала $\frac{3}{4}$ вимог міста Лос-Анджелеса.

Сама гребля являла собою грандіозний бетонний масив, у формі підкови, опуклою стороною зверненої в бік течії води. При висоті в 223 метри гребля

мала ширину по дну 198 метрів і по верху 13,5 метрів. На неї витратили близько 2 млн. 600 тисяч кубічних метрів бетону. По гребню греблі Болдера пройшла траса Північноамериканської трансконтинентальної магістралі. Якщо порівняти її з греблею Дніпрогесу, то розміри будуть скромнішими: ширина по дну близько 40 метрів, а обсяг бетону – 800 тисяч кубічних метрів.

Для побудови греблі будівельники були змушені пробурити чотири величезних тунелів для відводу води від місця розташування майбутньої греблі. Розміри тунелів вражають: діаметр кожного – по 15 метрів, довжина – 1200 метрів. Вода, що відходить, частково охолоджувала величезний масив бетону, так як без охолодження бетонний блок такого об'єму охолоджувався б за розрахунком більше 150 років.

Гідроелектростанція на момент побудови була найбільшою електростанцією світу і виробляла близько 1,3 млн кіловат, які передавалися до Каліфорнії по дротах, довжиною в 360 кілометрів з напругою – 287 кіловольт.

Воду до станції подавали за допомогою гігантських металевих трубопроводів загальною довжиною 4 кілометрів, діаметром 9 метрів і з товщиною стінок в 70 міліметрів. Одна ланка такої труби мала вагу близько 150 тон. Роботи з будівництва було розпочато в квітні 1931 року і спочатку розраховано на 7 років, але, завдяки застосуванню новітніх на той час досягнень науки і техніки, було закінчено за 4,5 року.

Таким чином, гребля Гувера на річці Колорадо, безумовно, була найбільшою штучною спорудою в першій третині ХХ століття, забезпечивши досвідом і задавши нормативи енергетичним будівлям майбутнього.

Зінченко А. В.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХПІ»

ПАМ'ЯТІ НІКОЛЯ ЛЕОНАРДА САДІ КАРНО

В історії техніки були яскраві особистості, які, незважаючи на виключно коротке життя, зуміли зробити фундаментальний внесок у науково-технічний

прогрес. Одним з них був Ніколя Леонард Саді Карно – видатний теплотехнік французького походження.

Народився майбутній вчений у 1796 р., а у 1814 р. закінчив курс Політехнічної школи і вступив на державну службу, яку залишив у 1819 р. з метою здійснити поїздку до Німеччини. У 1824 р. Карно надрукував єдину свою працю: «Роздуми про рушійну силу вогню і про машини, здатних розвивати цю силу». Після видання він отримав славу засновника механічної теорії тепла. У 1826 -1828 рр. Карно повернувся на державну службу, а в 1832 р. помер від холери. За санітарними нормами того часу, всі речі померлих спалювалися. У вогні загинули роботи Карно.

Поширення парових машин в той час призвело до досліджень питань використання тепла, як джерела рушійної сили.

Підкреслюючи величезне значення парових машин, Карно вперше створює теорію теплових двигунів. До нього не було ні теорії, ні самих теплових двигунів. Саме Карно вперше обґрунтував перспективність використання пари високого тиску і високих температур, він сформулював основні принципи дії холодильної машини і двигунів внутрішнього згорання. Він передбачив одну їх вдалих конструкцій теплових двигунів (цикл Дизеля), першим поставив питання про використання енергії вихлопних газів двигунів внутрішнього згорання. Він пропонував за їх допомогою отримувати пар.

Таким чином, Карно фактично передбачив використання двигунів внутрішнього згорання, яких на той час не існувало, навіть у вигляді ескізів.

Сучасники Карно вважали теплоту невагомою рідиною (так званим «теплородом»), який переливається від тіл більш нагрітих до тіл, менш нагрітих. У своїх творах він висловлює думку, яка заперечує теплород: «Хіба можливо для явищ тепла і електрики придумати іншу причину, крім будь-якого руху тіл, і хіба ці рухи не повинні підкорятися законам механіки?»

Карно ввів поняття про еквівалентність теплової та механічної енергії: «всюди, де відбувається знищення рушійної сили, виникає одночасно теплота в кількості, точно пропорційній кількості зниклої рушійної сили» і зворотне

явище: «завжди при зникненні тепла виникає рушійна сила». Саме Карно вказував, що одна калорія, перетворюючись в роботу, дає 370 кг*М. Цей еквівалент був знайдений німецьким вченим Майєром тільки через 10 років після смерті Карно. Сьогодні теплотехніки виділяють від двох до трьох аспектів теореми Карно. А цикл Карно давно став основою для теплових циклів реальних теплових машин.

Не можна не згадати формулювання Саді Карно закону збереження енергії: «...рушійна сила існує в природі в незмінній кількості, вона, власне кажучи, ніколи не створюється, ніколи не знищується, в дійсності вона змінює форму, тобто викликає то один рід руху, то інший, але ніколи не зникає».

Таким чином, Саді Карно, будучи видатним інженером і вченим, відкинув помилкову теорію теплороду, передбачав широкий розвиток теплових двигунів, застосування парів високого тиску, спалювання пилоподібного палива в двигунах Дизеля, вторинне використання вихлопних газів і багато іншого.

Залишається невідомим, чого втратило людство в його втрачених роботах.

Але і того, що ми знаємо, досить, щоб вважати Саді Карно – геніальним засновником теплотехніки.

Коваль Ю. Ю.
Науковий керівник: О. Є. Тверитникова
НТУ «ХП»

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. П. БАРАБАШОВА В ОБ'ЄДНАНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

При дослідженні наукової біографії видатного українського астронома, планетолога, академіка АН УРСР М. П. Барабашова (1894–1971) особливої уваги потребує вивчення діяльності ученого у період німецько-радянської війни 1941–1945 рр., оскільки проведений історіографічний аналіз наукових публікацій свідчить, що цей етап біографії проф. Барабашова (1942–1943 рр.) не був предметом спеціальних історико-наукових досліджень.

Наприкінці 1941 р. ХДУ імені О. М. Горького відновив свою роботу в евакуації у м. Кзил-Орда (Казахстан), де у лютому 1942 р. на базі тимчасово об'єднаних Харківського та Київського університетів почав функціонувати Об'єднаний Український державний університет (ОУДУ). За клопотанням ректорату ОУДУ М. П. Барабашов, який в жовтні 1941 р. евакуювався з родиною у Казахстан, у серпні 1942 р. переїхав до Кзил-Орди, де очолив кафедру астрономії і теоретичної механіки, яка входила до структури фізико-математичного факультету. Проф. Барабашов відразу долучився до навчально-освітнього процесу: підготував лекційний курс з теоретичної механіки і спеціальний курс морехідної астрономії для військово-морських училищ, для якого було складено спеціальну програму. У подальшому М. П. Барабашовим викладався спецкурс «Морська та повітряна астрономія», у межах якого надавалися відомості про визначення місця корабля у морі та літака у повітрі. М. П. Барабашов розробив посібники з кінематики, динаміки точки, динаміки системи, морехідної астрономії та теоретичної фізики (щодо висвітлення питань, які розглядалися в астрофізиці).

Незважаючи на важкі умови евакуації, на кафедрі здійснювалася систематична науково-дослідна робота. Восени 1942 р. М. П. Барабашов взяв участь у фізичному семінарі ОУДУ, на якому представив низку доповідей під назвою: «Результати спостережень сонячних затемнень 1936 та 1941 років»; «Закон відбиття світла від місячної поверхні». Також він завершив дослідження з фотометрії планет на тему: «Фотометричні дослідження поверхонь планет та їх атмосфер»; розробляв наукову тему «Визначення світла від пористих субстанцій для пояснення відбиття світла від поверхонь планет»; проводив огляди неба з метою відкриття нових зір та комет. Навесні 1943 р. Барабашов досліджував зміни яскравості та розмірів комети 1942 Тевзадзе II (узагальнені результати роботи були оприлюднені у статті «Вимірювання яскравості та кутових розмірів комети 1942 Тевзадзе-2»); виконав фотометричні вимірювання інтегральної яскравості Місяця під час його часткового затемнення влітку 1943 р.

Разом з іншими професорами ОУДУ проф. Барабашов розробив, застенографував та розмножив на стеклографі курси лекцій із загальних та спеціальних дисциплін; переглянув матеріали лекцій загального курсу з астрономії, додавши до нього найважливіші питання космогонії та космології. Запропонував запровадити додаткові спецкурси для викладання на старших курсах університету, зокрема: астрофізику, основи небесної механіки, теорію збурень та методи визначення орбіт. Восени 1943 р. М. П. Барабашов повернувся до Харкова, очоливши Харківську астрономічну обсерваторію та був призначений ректором ХДУ імені О. М. Горького.

Таким чином, під час роботи в ОУДУ в евакуації М. П. Барабашов не тільки не припинив науково-дослідну та учбово-викладацьку діяльність, але продовжував розробку наукової теми з дослідження фізичних умов на планетах та Місяці із застосуванням фотометричних методів. Передбачається, що матеріали проведеного історико-наукового дослідження будуть використані у науково-дослідній роботі, присвяченій відтворенню повної наукової біографії академіка М. П. Барабашова.

Кравченко О.О.

Науковий керівник – Колесник К.Е.

Український державний університет залізничного транспорту

РОЛЬ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В ДРУГІЙ АНГЛО-БУРСЬКІЙ ВІЙНІ (1899 – 1902)

Актуальність теми зумовлена тим, що друга англо-бурська війна є одним з ключових військових конфліктів межі ХІХ – ХХ століть. Перебіг подій англо-бурської війни розглянутий в цілому ряді наукових досліджень, але комплексний аналіз ролі залізничного транспорту в ході другої англо-бурської війни, відсутній.

Мета дослідження – визначити роль залізничного транспорту у проведенні бойових дій та транспортуванні військ в ході другої англо-бурської війни, визначити ключові нововведення в сфері використання бронепоездів, які почали

широко використовуватись в ході другої англо-бурської війни та з'ясувати вплив боротьби за транспортні комунікації на тактику воюючих сторін.

Через територію бурських республік проходило п'ять вузькоколієвих залізниць. Вздовж західного кордону бурських республік йшла залізниця Кейптаун-Де-Аар-Кімберлі-Мафекінг-Родезія. Друга і третя залізниці відходили від Порт-Елізабет та Іст-Лондону і сходились у Спрингфонтейні, а далі через бурські столиці – Блумфонтейн і Преторію. Четверта залізниця йшла територією провінції Наталь від Дурбана до Ледісмита і далі до Йоханнесбурга. Нарешті, п'ята лінія, Лоренцо-Маркеш-Преторія, представляла вихід із бурських республік на нейтральну португальську територію і давала єдиний зв'язок бурів із зовнішнім світом під час війни.

Аналіз особливостей театру воєнних дій дає можливість зробити висновки, що великий розмір території, недостатня кількість ґрунтових доріг та складні кліматичні умови робили ключовими для наступу британців залізниці. Відповідно, саме за контроль над ними і повинна була вестись основна боротьба.

Велика роль залізниць в забезпеченні діючих армій, привела до широкого застосування залізничного транспорту для дій артилерії. Англо-бурська війна стала однією з тих, де велику роль відіграли бронепоезди. Першою спробою забезпечення захисту локомотива від ворожих куль стала «Кудлата Мері». Локомотив отримав своє прізвисько через нестандартну броню, зроблену з конопляного канату.

Однак в подальшому британці стали використовувати надійніші форми бронепоездів. На вантажних залізничних платформах встановлювалися не лише гармати та кулемети, але й влаштовувалися укріплення з мішків з піском, шпал тощо. Поступово, англійці перейшли від примітивної установки мало пристосованих для цього польових гармат на залізничні платформи до типових схем бронювання вагонів та паровозів. Ці перші бронепоезди стали новим і досить ефективним засобом контрпартизанської війни.

До складу деяких бронепоездів також включалися бронедрезини системи Сімса. Призначалися вони для розвідки місцевості, ремонту та охорони колії,

участі в бойових операціях. Їхній екіпаж складався з 3–4 осіб, а озброєні вони були автоматичною скорострільною гарматою Максима.

В зв'язку з тим, що британці вели наступ вздовж залізниць, бури почали активну псувати залізничні колії, підривати мости, що заважало британцям просуватись вперед. У відповідь британський фельдмаршал Робертс віддав розпорядження про термінове посилення охорони залізниці. Згодом майже всі залізничні комунікації британців почали охороняти блокпостами.

Таким чином, англо-бурська війна стала по суті першою, де надзвичайно важливу роль відігравав залізничний транспорт. Великі простори Південної Африки, слабка мережа ґрунтових доріг робили саме залізницю найбільш важливим способом пересування військ, техніки, припасів. Тому основна боротьба велась саме навколо залізниць. Це привело до широкого використання бронепоездів, створення перших бронедрезин тощо.

Подальше дослідження проблеми може бути пов'язано як з вивченням використання інших видів зброї та військової техніки в ході англо-бурської війни, так і з дослідженням ролі залізничного транспорту в інших збройних конфліктах першої чверті ХХ століття.

Киричек О. Р.
Науковий керівник: Кабачек В. В.
НТУ «ХП»

КОРОТКА ІСТОРІЯ ОДИНИЦЬ ДОВЖИНИ

У давнину, наприклад, в кам'яному столітті, людина задовольнялася приблизними вимірами. Під час полювання вона на око вимірювала відстань, на яку необхідно було метнути спис, щоб потрапити у здобич. Вся надія була на окомір. З розвитком цивілізації побут людини збагачувався рядом предметів, до розміру і ваги яких пред'являлися певні вимоги.

Як міру довжини людина стала користуватися величиною своїх кінцівок. Товщина пальця, довжина суглоба, ширина кістки, довжина ліктя, довжина ступні– всі ці величини використовувалися, як основні лінійні заходи. З

розвитком виробництва ці способи вимірювання предметів стають гальмом торгівлі. Все це призвело до того, що в Європі до кінця XVIII століття було до 1000 самих різних мір довжини і ваги. Звичайно, чесна торгівля була практично неможлива. Купці, з метою отримання прибутку обдурювали і обраховували покупців. Це не подобалося і офіційній владі: вона не знала ні кількості людей, ні площі країни, ні розміру обов'язкових податків. Доходило до смішного. Наприклад, навіть за часів Першої світової війни у Франції податки збирали з печей для приготування їжі, з вікон і дверей. Традиція ця не змінювалася з часів перших королів країни: нікому не було справи до числа жителів і площі житла.

Яких тільки одиниць вимірювання довжини не існувало! Лікоть (з поділом на фут і дюйм), аршин, сажень, ярд, верста, миля, льє та інші. Але було питання про еталони. Адже, в одному місці міра довжини вважалася вірною, а в іншій – фальшивою.

Вперше така спроба була зроблена в Англії. Вже в 1324 р. було видано закон, який передбачав, що три зерна ячменю (круглі та сухі), складені поруч по довжині, становлять один дюйм, дванадцять дюймів – один фут, а три фути – один ярд.

Різноманіття і мінливість основних заходів були усунені лише з введенням метричної системи мір і ваг, що виникла під час Французької революції (1795 р.). Французькі вчені виміряли довжину земного меридіана, що проходить через Париж, і як еталон довжини вибрали одну сорокамільйонну частину цього меридіана, назвавши його метром. В результаті цього вимірювання, що тривало шість років (1792-1798 рр.), було отримано нову одиницю довжини – метр. І хоча, згодом, виявилось, що вимірювання довжини меридіана були виконані з похибками, метр залишився одиницею довжини вже метричної системи вимірювань. Його великою перевагою була кратність 10, що дозволяло використовувати міліметри, сантиметри, а за необхідності, і кілометри.

Другою перевагою нової системи стало встановлення твердої залежності між лінійними і ваговими мірами. Куб чистої води зі стороною, що дорівнює

одному сантиметру при температурі в 4° за Цельсієм був прийнятий за 1 грам. Числа, кратні 10 дозволяють оперувати кілограмами, тонами і міліграмами.

7 квітня 1795 р. – день оголошення Національним конвентом Французької Республіки закону про введення метричної системи мір і ваг, є днем народження метра як еталона довжини. Але, звична багатьом дюймова система міцно зміцнилася на зайнятих позиціях, і метр був зустрінутий вороже.

Що там Британія та інші європейські країни? Навіть французький імператор Наполеон в 1809 р. скасував метричну систему. Але переваги її все ж були занадто очевидні. Виробництво взаємозамінних деталей машин і вимагало єдиної вимірювальної бази. Метричну систему було відновлено у Франції в 1836 р., і з цього часу крок за кроком відвойовувала позиції у дюймової системи.

Сьогодні дюймова система на пострадянському просторі практично не використовується. Винятком є водопровідні труби. Для їх з'єднання за традицією використовується виключно дюймова нарізка.

Колесник А. О.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЇ НА ЗАПОРІЖСТАЛІ

Наприкінці 1930-х років було побудовано комбінат Запоріжсталь. Це була грандіозна споруда. Площа п'яти основних заводів – металургійного, інструментальних сталей, феросплавів, шамотного і ремонтно-механічного перевищувала 18 квадратних кілометрів. Знаменита Дніпровська гідроелектростанція забезпечувала комбінат електричним струмом. На цьому комбінаті працювало понад 30 електропечей і 8 тисяч електродвигунів. Їх загальна потужність становила майже 400 тисяч кіловат. У рік на обладнання витрачалось до півтора мільярдів кіловат * годин.

Але і продукція комбінату – 1,3 млн тон листової сталі, 200 тисяч тон високоякісних інструментальних сталей і 154 тисячі тон феросплавів на рік

були виключно потрібні країні. За найскромнішими підрахунками, вартість виробленої продукції перевищувало мільярд рублів в цінах того часу.

Комбінат витрачав на рік мільярд кубометрів води, загальна протяжність шляхів транспорту на комбінаті перевищувала 230 км. Для охолодження стін тільки доменних печей Запоріжсталі витрачалось до 20 мільйонів літрів води на добу. Щоб не виливати нагріту воду в річку, її охолоджували в спеціальних градирнях і знову використовували для охолодження печей.

Печі також були величезними. Наприклад, домни мали продуктивність 1500 тон чавуну на добу. У мартенівському цеху було встановлено дванадцять печей. Вони виплавляли 1 800 тисяч тон сталі на рік. З мартенівських печей метал розливали по формах-виливницям. Так отримували злитки вагою до 15 тон. Злитки прокочували на слябінгу в прокат. Слябінг – це стан, який обжимає нагрітий великий злиток в широку довгу, смугу. Потім смуга ріжеться на частини, виходять заготовки, звані слябами. З них потім прокочуються листи різної товщини. Слябінгів у всьому світі на 1938 р. було тільки два – в Америці. Третій був на Запоріжсталі. Слябінг-грандіозна споруда. Кожен горизонтальний валок його приводиться в рух від окремого мотора потужністю в 5 тисяч кінських сил, а вертикальна пара – від мотора в 2 500 кінських сил.

Після обтиснення злиток ріжеться ножицями на окремі шматки – сляби. Тиск ножиць був в 2 тис. тонн. Ширина сляба досягала півтора метрів, довжина - майже п'яти метрів, а товщина від 75 до 150 міліметрів.

Листопрокатний цех Запоріжсталі унікальний. Він займав площу в 20 гектарів. Довжина будівлі більше кілометра. У цеху було встановлено 61 кранів самої різної вантажопідйомності, працювало 3 580 електромоторів. Загальна електрична потужність цеху досягала 75 800 кіловат. Вага всього обладнання цеху - 30 тисяч тонн.

Частина обладнання цеху була закуплена в Америці, але весь слябінг був виготовлений на вітчизняних заводах: основне обладнання на Новокраматорському заводі, електрообладнання – на заводі ХЕМЗ.

Половина всієї продукції заводу – це шарикопідшипникова сталь. Крім того, комбінат випускав велику кількість першокласних інструментальних сталей, стрічки для пір'я і полотен для стрічкових пилок, швидкорізальну сталь, яка навіть при найвищих температурах не втрачає твердості, нержавіючу сталь

Продуктивність комбінату була вище, ніж сталеливарна промисловість ряду європейських країн.

Великі вільні простори між цехами, асфальтовані дороги, обсаджені деревами з розкішними кронами, клумби, квітники, сквери, розбиті перед будівлями, – такий був зовнішній вигляд цього комбінату.

На жаль, Друга світова війна завдала мільярдні збитки Запоріжсталі. Але комбінат було відновлено. І сьогодні цей комбінат забезпечує сталлю промисловість незалежної України і сотень іноземних споживачів.

Кукіль О. В.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

КОРОТКА ІСТОРІЯ ГАРМАТИ

Вогнепальна артилерія з'явилася в кінці XII – початку XIII століть. В Європі артилерія вперше з'явилася у іспанців, які запозичили її у арабів. До цього армії мали на озброєнні тільки металеві машини різних конструкцій.

Перші гармати були примітивними, тому наступні 300-350 років в численних війнах застосовувалися нарівні з металевими машинами. Артилерія була малорухлива, скорострільність її була низька, обслуговування гармат – складним завданням. Тільки до кінця XV століття вогнепальної зброя стала домінувати над іншими видами озброєння. Довгий час гармати використовували виключно при облогах фортець. У цих умовах особливої рухливості не було потрібно.

Знаряддя доставлялися на позицію насилу. Іноді їх тягли до сімдесяти пар волів. При вилазках обложені іноді відбивали артилерію облогових, яка не встигла жодного разу вистрілити. Відомо, при облозі італійського міста Пізи в

1370 році було застосовувано важкі гармати; для пострілу з них була потрібна ціла доба.

Перші гармати спочатку відковували і з'єднували обручами з декількох пластин, а потім – відливали з заліза і бронзи. З XVI століття стали робити чавунні гармати, а з другої половини XIX століття – сталеві (Крупп).

Перші гармати стріляли кам'яними ядрами, а з кінця XIV ст. – чавунними.

Застосування чавунних ядер, замість кам'яних, створило переворот в конструкції зброя: стволи гармат почали робити більш вузькими, але зате більш довгими. А збільшення ж довжини гармати призводило до зростання швидкості снаряда і далекобійності гармат.

Це визначило на багато років основи розвитку артилерії. Наприклад, знаменита німецька понаддальнобійна гармата, що обстрілювала в Першу світову війну з дистанції 120 км Париж, мала внутрішній діаметр ствола всього в 210 мм, а довжину ствола в 37 м. Це ж відноситься і до танкових гармат Другої світової війни: довгоствольні гармати при рівному калібру перевершували своїх суперників, але з більш коротким стволом.

До XIX століття всі гармати заряджалися зі ствола: техніка того часу не могла вирішити завдання повної герметичності закривання ствола гармати.

Аж до середини XVI століття ніхто не займався уніфікацією зброя. У розпал бою привезли снаряди, а вони в ствол не залазять. Або, навпаки, провалюються, як відро в колодезь. У 1572 році у Франції королівським указом була встановлена перша спроба систематизації артилерії, тобто було введено норми і еталони для гармат і снарядів. Іван Грозний в кінці XVI століття так само повелів, щоб калібри гармат відповідали шаблонами – кружалам. Чи не з тим було пов'язані його успіхи на військовому терені? У артилеристів стало менше клопоту, підвищилася скорострільність і мобільність артилерії.

Артилерія розвивалася і далі. Розвивалася металургія, механіка і гідравліка. З'явилися мортири і гаубиці, лафети, безвідкатні гідравлічні пристрої, нарізка ствола гармат, артилерійські тягачі. Гармати почали виготовляти з високоякісної сталі, що дозволяло використовувати спеціальні

сорти пороху. Все це збільшило точність, далекобійність, мобільність гармат.

Не випадково, артилерія отримує прізвисько «бог війни». Подальший розвиток техніки призвело до появи реактивної артилерії, що отримала початок з знаменитих «Катюш» (БМ-13 зразку 1941 р.).

У множинних війнах і військових конфліктах артилерія сприяла перемогам армій і не втратила свого значення і сьогодні.

Лісний В. О.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

КОРОТКА ІСТОРІЯ ПАРОВОГО АВТОМОБІЛЯ

Історія автомобілебудування знає чимало проектів, які, на жаль, так і не стали масовими. Найбільш відомий з них – електромобіль. На зорі розвитку автомобілебудування автомобілі створювалися і з електричним мотором, і з двигуном внутрішнього згорання. Хто з них перемаже – ніхто не міг припустити. Як ми знаємо, перемаг автомобіль з бензиновим двигуном. Він міг не тільки з однієї заправки бака проїхати сотню-другу кілометрів, але, як паливо використовував бензин, який в той час не знаходив збуту. Бензин тоді застосовували, як засіб для видалення бруду з різних предметів.

Другим за кількістю дослідів є автомобіль з паровим двигуном.

Історія парового автомобіля почалася у Франції з першої парової вози, Миколи Жозефа Кюньо (1763 р.). Його третій за рахунком автомобіль в 1769 р. розвивав швидкість 4 кілометри на годину. Це був триколісний візок з паровим котлом примітивної конструкції. Ідея парового автомобіля була використана в Британії, де в кінці 1801 р. англієць Річард Тревітік побудував свій перший паровий автомобіль. Вже другий автомобіль, побудований Тревітіком в 1803 р., розвивав швидкість 16 кілометрів на годину і був розрахований на 10 пасажирів. Особливий комфорт забезпечувала 20-місна пасажирська парова карета, побудована в 1824 р. Генрі Джемсом. Вона була вперше обладнана так званим трубчастим котлом. Подальший розвиток парових автобусів в пов'язано

з іменами Голдсуорсі Герні та Уолтера Хенкока (1835 р.); їх автомобілі-диліжанси розвивали швидкість 30 кілометрів на годину. Подальший розвиток парового транспорту пов'язано з ім'ям Амеде Болле, який в 1875-1880 рр. побудував три парових автомобіля і зробив пробіг Париж – Відень зі швидкістю 35 кілометрів на годину, а в 1895 р брав участь у змаганні Париж – Бордо. Серйозним досягненням ХІХ століття був винахід в 1890 р інженером Леоном Серполле так званого прямоточного котла змішаного типу. Принцип Серполле вже тоді відкривав перед паровим автомобілем широкі перспективи застосування його в автотранспорті. Однак повна реалізація ідеї парового автомобіля могла статися, лише в двадцятому столітті, після отримання спеціальних жаростійких сплавів і серйозного для удосконалення паросилових установок. Паровий авто Серполле на початку ХХ сторіччя рухався з швидкістю 120 км/годину.

Паровий автомобіль «Добль» був побудований в 1924 р. в США, був вдосконалений братами Джордж і Вільям Беслерами, поєднував прямоточність генерації пари і використання пари високого тиску. А пізніше вони встановили паровий двигун на літак. Згодом у 1931 р .досвід американців був перейнятий німцями, зокрема фірмою Геншель, яка створила вдосконалений тип парового автомобіля.

Історія довела, що паровий автомобіль застосовний і рентабельний в масовому вантажному русі з переважанням важких вантажівок, тягачів, автобусів, перекидачів і спеціальних машин, пристосованих для особливих перевезень позаміського характеру.

Економічність парового автомобіля в порівнянні з карбюраторним забезпечувалася можливістю працювати на низькосортних рідких паливах, наприклад, мазуті і нафті, які за ціною приблизно в 10 разів дешевше бензину і меншою питомою витратою палива: на 1 к.с. за годину – 390 г. у карбюраторного і 365 г. у парового двигуна.

Розвиток двигунобудування, в першу чергу, дизелів, зробила парові автомобілі цікавою сторінкою історії автомобілебудування, хоча й сьогодні інколи їх використовують в світі.

Літовка Г. Ю.
Науковий керівник Ткаченко С. С.
НТУ «ХП»

П'ЄР СИМОН ЛАПЛАС

Відомий французький астроном, фізик і математик П'єр Симон Лаплас найбільше уваги приділив питанням небесної механіки, разом з тим вирішуючи проблеми космогонії, математичної фізики, математики тощо.

Термін «небесна механіка» запровадив Лаплас – його капітальна п'ятитомна праця вийшла під назвою «Трактат про небесну механіку», у який було підсумовано та розвинути досягнення своїх попередників. Лаплас довів динамічну стабільність Сонячної системи за умови нехтування припливним тертям протягом коротких проміжків часу. Вчений запропонував свій спосіб доведення незмінності середніх рухів планет. Застосовуючи методи аналітичної механіки, він дослідив низку питань, пов'язаних з теорією руху небесних тіл і фігур їхньої рівноваги.

У 1773 р. вийшла його важлива праця «Про принципи всесвітнього тяжіння і про вікові нерівності планет, які від нього залежать», де вдалося узгодити теорію тяжіння Ньютона з відхиленнями в русі планет-гігантів Юпітера і Сатурна, які до того часу вже давно були помічені, але не мали пояснення. Цим Лаплас показав, що на основі закону всесвітнього тяжіння можна пояснити і передбачити рух тіл Сонячної системи.

У 1796 р. Лаплас опублікував свою велику працю «Виклад системи світу», яка за життя вченого перевидавалася п'ять разів. У праці без жодної формули дуже доступно подана вся сума астрономічних знань тієї епохи: описані різні системи календарів, умови затемнень світил, рух комет, планет і

їхніх супутників, розміри, власні рухи зір та відстані до них, явища прецесії і рефракції, теорія всесвітнього тяжіння та ін.

Багато уваги Лаплас приділив дослідженню руху комет. Використовуючи закони небесної механіки, він вирішував проблему походження короткоперіодичних комет. Вважав комети міжзоряними прибульцями, які випадково потрапляють у сферу притягання Сонця. На основі проведених з Лавуазьє дослідів Лаплас вперше висловив припущення про те, що до складу кометних ядер входить лід. Але воно згодом було забуте, що сповільнило розвиток уявлень про природу комет.

Вагомий внесок Лапласа у вивчення руху чотирьох найяскравіших супутників Юпітера. У 1789 р. він сформулював декілька законів руху цих тіл і визначив їхні маси. Дослідив вікове прискорення в русі Місяця, помічене англійським астрономом Е. Галлеєм у 1693 р, встановивши його природу і теоретично обчисливши його величину. Науковець теоретично обчислив відстань системи Земля – Місяць до Сонця. Лаплас теоретично дослідив питання про форму Землі, створив динамічну теорію океанічних припливів, вперше розглянув явище припливів у земній атмосфері, набагато детальніше, ніж Д'Аламбер, дослідив явища прецесії і нутації. Протягом 1780 р. розробив новий спосіб визначення орбіт нововідкритих планет і комет.

В історії розвитку космогонії важливе місце посідає небулярна (від латинського слова «nebula» – «туманність») гіпотеза Лапласа про утворення Сонячної системи. Вперше її суть була стисло опублікована у 1796 р. у «Викладі системи світу». Наступні видання цієї праці містили небулярну гіпотезу у повному вигляді, проте без жодної формули; її математичну обробку значно пізніше виконали французькі вчені Е. А. Рош і А. Пуанкаре.

Вченому належать фундаментальні роботи з диференційних рівнянь, зокрема він розробив перші загальні методи інтегрування рівнянь в частинних похідних. Лаплас розвинув теорію потенціалу і ввів сферичні функції; важливий його внесок в розвиток методу найменших квадратів.

Лаплас був обізнаним і вмілим спеціалістом в деяких галузях фізики і хімії. Разом з Лавуазьє визначав теплоємність різних речовин, сконструювавши для цього льодовий калориметр. Розробив теорію капілярності, одержав вираз для обчислення швидкості звуку в повітрі, вивів барометричну формулу для різниці висот двох пунктів, відкрив закон взаємодії між елементом струму і магнітним полюсом, одержав формулу для поверхневого натягу рідин і т.д. Його барометрична формула, яка виражає залежність густини повітря від висоти над поверхнею Землі, широко застосовується і в наш час у дослідженнях планетних атмосфер.

П.Лаплас був членом-кореспондентом наукових товариств у Турині і Копенгагені, членом багатьох Академій наук. Виховав блискучу школу механіків, астрономів і математиків.

Ліхолєтов Я. В.
Науковий керівник: Тверитникова О. Є.
НТУ «ХП»

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Попри те, що цілеспрямоване вивчення об'єктів культурної спадщини на території України відбувається вже понад 300 років, термін “пам'яткознавство” в українській науці з'являється у 1980-х рр.

Вперше термін було зафіксовано у 1985 році на сторінках науково-популярного журналу “Пам'ятки України”. Це викликало неоднозначні реакції та суперечки тодішніх фахівців щодо недоцільності функціонування терміну, які продовжувались декілька років.

У 1991 році було зареєстровано Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПК, що в подальшому де-факто стало визнанням терміну, не лише на теоретичному та практичному рівнях, але і частково на юридичному. Пізніше теоретичному обґрунтуванню терміну “пам'яткознавство” приділяли увагу С. Заремба, О. Дулов, С. Шуба, С. Кот, С. Руденко та інші. В цілому, думки

дослідників можна об'єднати до того, що пам'яткознавство є системою знань про пам'ятки історії та культури, що має свою специфіку, яка полягає в тому, що головна увага дослідників спрямовується на вивчення минулого через призму нерухомих об'єктів культурної спадщини.

Формування пам'яткознавства як частини української науки, відбувається в тісному зв'язку із розвитком системи охорони пам'яток культурної спадщини, тому завдання, які виникають, будуть пов'язані з вивченням теоретичних та прикладних аспектів археології, історії, правознавства, архітектури, краєзнавства, мистецтвознавства, архівознавства, книгознавства тощо. Тобто пам'яткознавство існує або як окрема наукова течія поряд з іншими спеціальними науками, або як комплекс, що об'єднаний відповідними проблемами, які вирішуються на міждисциплінарному рівні групою наук відповідного спрямування.

На поч. 2000-х рр. Центр досліджень історико-культурної спадщини ІУ НАН України розширив визначення терміну “пам'яткознавство”, яке стало розглядатися не тільки у вигляді спеціальної наукової дисципліни, предметом якої є всебічне дослідження об'єктів культурної спадщини, але й галуззю, метою якої є охорона, збереження і популяризація пам'яток історії та культури, як складової частини національної і всесвітньої культурної спадщини.

Звідси впливає ще один важливий термін “охорона культурної спадщини”, визначення якого затверджене ЗУ “Про охорону культурної спадщини”, як системи заходів, спрямованих на збереження, використання, утримання об'єктів культурної спадщини тощо.

В практичній площині, охорону культурної спадщини ототожнюють із термінами “пам'яткоохоронна діяльність”, “пам'яткоохоронна справа” чи “охорона пам'яток історії та культури”, які застосовують спеціальний інструментарій для оцінки відповідної значущості кожного об'єкту, в системі пам'яткознавства.

Таким чином, пам'яткознавство, як певна наукова течія відповідає критеріям, що дозволяють вважати його частиною української науки. Воно має

свій об'єкт досліджень, яким є вся культурна спадщина, як цілісна система, а також предмет, яким є всебічне дослідження, охорона, збереження, популяризація пам'яток культурної спадщини. Пам'яткознавство виокремлює власний метод наукового дослідження об'єктів культурної спадщини, основою якого є комплексний аналіз та міждисциплінарні дослідження з метою отримання конкретних даних для встановлення наукового, історичного, культурного, художнього значень.

Загалом, термінологія пам'яткознавства, як будь-якого іншого напряму наукових досліджень, потребує постійного доопрацювання, редагування та унормування, оскільки на різних етапах соціально-політичних та історичних процесів, еволюціонуванні нормативно-правової системи, змінюються критерії виявлення, дослідження та поцінювання об'єктів культурної спадщини.

Новгородов Д. В.
Науковий керівник: Ткаченко С. С.
НТУ «ХП»

ПОШТАМТ НА ПРИВОКЗАЛЬНІЙ ПЛОЩІ ХАРКОВА

Поштово-телеграфне відділення при харківському вокзалі існувало з початку ХХ ст. Але в середині 1920-х років існуючі технології обробки відправлень, бандеролей та листів вже суттєво застаріли та не відповідали ні умовам часу, ні потребам та статусу міста. Об'єм поштових відправлень став завеликим, а існуючі служби не могли з ним впоратись.

У 1927 році було прийняте рішення про побудову нового головного поштамту Харкова на Привокзальній площі. Був проведений архітектурний конкурс, на якому перше місце зайняв проект архітектора Іллі Голосова. Тим не менш будувати поштамт вирішили за проектом архітектора Аркадія Мордвінова, проект якого посів друге місце на конкурсі. Чому так відбулося достеменно невідомо, але вірогідно причиною стало те, що проект Мордвінова краще відповідав саме новітнім технічним вимогам до роботи пошти, бо для

вивчення передового світового досвіду у цій галузі з Харкова попередньо були направлені спеціалісти до Німеччини та Швеції.

Протягом 1928-1930 років новий головний поштамт Харкова було побудовано. Він став найбільшим поштамтом в Україні. Будівлю була зведена в авангардному стилі конструктивізм. Її відрізняє лаконічна геометрія, сполучення різних об'ємів, суворість та динамізм форм. Залізобетонна каркасна система з цегляними зовнішніми поверхнями оштукатуреними цементом з мармуровою крихтою, стрічкове скління, великі вікна, плоска покрівля. Стилістика Головного поштамту та Держпрому фактично визначила стиль більшості споруд, побудованих у Харкові в 20-30 роки ХХ сторіччя. Будівля й сьогодні виглядає дуже виразно, а в часи побудови поштамт виглядав дуже сміливо, незвичайно та яскраво на фоні звичних архітектурних форм.

З технічної точки зору поштамт теж був в авангарді свого часу й залишається ефективною «фабрикою» поштових відправлень навіть сьогодні. Будівля зведена, як багатофункціональний комплекс в якому виробничі процеси пов'язані з доставкою обробкою поштових відправлень були об'єднані з громадською і навіть житловою функціями. При проектуванні були враховані всі тогочасні досягнення у сфері раціоналізації та механізації поштової справи.

Весь поштамт було механізовано за останнім словом техніки. Підземний поверх будівлі сполучено із вокзалом залізничним тунелем для зручності завантаження та транспортування поштових відправлень. Чотири надземні поверхи обладнані спеціальними підйомниками, столами, ліфтами, транспортерними стрічками та іншими технічними засобами, а також системою вентиляції, яка очищує та підігріває повітря, що потрапляє всередину приміщень. Крім цього для працівників пошти в будівлі був зал для засідань, кіно та спектаклів, а також їдальня на 500 місць з механізованою кухнею. Все це різноманітне обладнання було виготовлено на місцевих підприємствах, що надало додатковий поштових розвитку промисловості у Харкові.

Під час Другої світової війни будівля поштамту була пошкоджена та частково зруйнована. Її відремонтували тільки в 1950 році й поштамт знов

почав працювати й функціонує до нинішнього часу, але вже не в статусі Головоштамту.

В 2012 році будівлю поштамту на Привокзальній площі було реставровано і приведено до первісного історичного вигляду, (за виключенням годинника на башті та написів «Поштамт» і «Телефон», яких зараз не існує).

Перелигін І. Д.
Науковий керівник: Журило Д. Ю.
НТУ «ХП»

ДО 140-РІЧЧЯ АВТОМОБІЛЯ

Історія автомобіля починається значно раніше, ніж 1885 р. Це і роботи Кюньо і Кулібіна, датовані другою половиною XVIII століття, роботи Зіґфрида Маркуса, Джорджа Селена, Едуарда Бетлера і багатьох інших менш відомих винахідників і інженерів в цій області. Але історія техніки вважає винахідниками автомобіля з двигуном внутрішнього згоряння німецьких інженерів і винахідників – Карла Бенца, Готліба Даймлера і Вільгельма Майбаха.

Цікаво, розглянути, які причини викликали появу нового виду транспорту, що залишається в моді останні 140 років.

Поява автомобільного транспорту зумовлена ходом промислової революції. Вона привела до бурхливого зростання всіх галузей народного господарства, викликала колосальний, постійно зростаючий вантажообіг. Зростаючий темп життя вимагав більш швидких способів пересування. Потрібен був новий вид транспорту.

Великі досягнення були досягнуті до цього часу в металургії. Методи виробництва сталі стали доступними, завдяки конвертеру Бессемера (1859 р.), роботам Мушета, Томаса, Мартена, Сіменсів. До кінця XIX століття промисловість мала необмежені можливості для отримання сталі. Наявність дешевої сталі стимулювало розвиток транспорту, в першу чергу, залізничного будівництва. Роботи Смітона (1769 р.), Вількінсона (1775 р.), патент на супорт

Модслі (1797), праці над створенням стругального верстата Річарда Роберта (1817 р.), Селлєрса (1860 р.) і багатьох інших створили міцну базу для розвитку верстатобудування. Завдяки винаходу Несмітом парового молота було вдосконалено способи гарячої обробки металів. Все це абсолютно перетворило техніку виробництва.

До цього часу великі успіхи були досягнуті і в області газового двигунобудування. Три чверті століття минуло з тих пір, коли Лебон запропонував відкритий їм (в 1801 р.) світильний газ для живлення двигунів. Стационарний газовий двигун, пройшовши складний шлях розвитку після вдалих робіт Отто і Лангена (1867-1878 рр.), отримує своє повне конструктивне оформлення і починає широко застосовуватися в промисловості.

Звичайно, встановити на візок газовий стационарний двигун, що живиться паливом по трубах з газового заводу, було, зрозуміло, неможливо, так як він був нерозривно пов'язаний з джерелом живлення. Та й потужність його була недостатньою. Проблема могла бути вирішена тільки будівництвом двигуна внутрішнього згоряння, що працює на рідкому паливі. Тим більше, що широко використовувався продукт перегонки нафти – гас, а бензин майже не знаходив застосувань. Створення двигуна, що споживає нікому тоді не потрібний бензин стало красивим інженерним рішенням.

Все це поклало початок автомобільній промисловості в усьому світі.

За минулі 140 років автомобіль пройшов складний шлях розвитку, перетворившись з тихохідної, дорогої коляски, яка часто ламалася в універсальний засіб механічного транспорту. Автомобіль проник в усі куточки земної кулі, виконуючи найрізноманітніші транспортні роботи. Зараз світовий автомобільний парк налічує понад 3 мільярди автомашин.

Завоювавши собі міцну науково-технічну базу, автопромисловість зайняла одне з провідних місць в машинобудуванні.

Розвиток автомобілізму зумовило будівництво густої мережі вдосконалених доріг. Моторобудування сприяло народженню абсолютно

нових, суміжних з ним галузей виробництва моторного судноплавства, авіації та тракторобудування.

Так автомобіль змінив світ.

Потупіс Д.
Науковий керівник: Ларін А. О.
НТУ «ХП»

РУЙНУВАННЯ МОСТІВ ВІД РЕЗОНАНСУ – ОДНА З НАЙПЕРШИХ ЗАДАЧ ТЕОРІЇ КОЛИВАНЬ

Протягом багатьох століть теорія механічних коливань не грала у розвитку техніки ніякої ролі, оскільки в тихохідних та громіздких машинах того часу не виникало явища резонансу. Аж до кінця XIX століття ця теорія займалася переважно проблемами музики. Так у знаменитій енциклопедії Брокгауза та Ефрона резонансом називається явище передачі звуку від одного тіла до іншого, що має таку ж власну частоту.

Мабуть першими випадками руйнування конструкцій від резонансу стали випадки обвалення підвісних мостів. Це зв'язано з тим, що резонанс проявляється частіше у тих спорудах, де розсіювання енергії мало. Відомі випадки руйнування таких мостів від солдатів, що марширують по них, крокуючи «в ногу». Так, у 1831 році 60 солдатів зруйнували підвісний Браутонський міст через річку Ірвель у Манчестері. У 1868 році впав міст у Чатемі у Нової Зеландії від загону Британської морської піхоти, що проходила по ньому. А найбільш трагічний випадок стався у Франції в 1850 році, коли Анжерський підвісний міст був зруйнований піхотним батальйоном чисельністю 487 осіб, що марширував по ньому. Міст завдовжки 102 метри впав в ущелину, при цьому загинуло 226 людей. З тих пір у всіх арміях було введено правило мостом йти не в ногу і не карбувати крок. Однак, 2-го лютого 1905 року, понад п'ятдесят років поспіль, у Петербурзі впав підвісний Єгипетський міст через річку Фонтанку (відгалуження Неви) у той момент, коли по ньому проходив ескадрон лейб-гвардії Кінно-гренадерського полку.

Добре навчені коні йшли в ногу, і частота ударів копит збіглася зі власною частотою коливань моста. Проліт завдовжки 55 метрів і завширшки 11,7 метра, розірвавши ланцюги, впав і опинився на дні річки. Пожежники разом із встиглими перебраться на інший берег гвардійцями врятували всіх людей, у тому числі кілька візників і випадкових пішоходів, а також витягли з крижаної води коней. На щастя обійшлося без людських жертв, але кілька покалічених гострими крижинами коней довелося пристрелити.

Ще одна із задач, що виникла в середині XIX століття, це коливання мостів під дією рухомого навантаження. 24 травня 1847 року на лінії Честер – Холіхед сталася одна з найбільших катастроф в історії британських залізниць – обрушилася секція мосту через річку Ді. Це призвело до аварії приміського пасажирського поїзда, внаслідок якої п'ятеро людей загинули, а дев'ять отримали тяжкі травми. Ця подія викликала велику тривогу серед інженерів-будівельників, бо причиною аварії став надто швидкий рух поїзда, тобто навантаження. Першу спробу теоретичного вирішення задачі про дію рухомого навантаження на мости зробив Х. Кокс у 1848 році. Наступного року професор Кембриджського університету Роберт Вілліс представив рішення з урахуванням впливу сили інерції рухомого вантажу. Джордж Габріель Стокс отримав більш точне вирішення цієї задачі. Воно показало, що при допустимих швидкостях руху і допустимих значеннях статичного прогину моста результат Вілліса з достатньою точністю відображає вплив сил інерції вантажу.

Пізніше задачею про дію рухомого навантаження на мости займалися багато видатних учених. Серед них О. Мор, Ж. В. Бусінеск, А. Н. Крилов та С. П. Тимошенко. Точне вирішення задачі про коливання балки для випадку, коли масою вантажу, що рухається, можна знехтувати отримано інтегруванням диференціального рівняння поперечних коливань призматичного стрижня у 1905 році А. Н. Криловим. Докладніше історію розвитку розв'язання задачі про дію рухомого навантаження на мости виклав С. П. Тимошенко у роботі «Про вимушені коливання призматичних стрижнів. Додаток до дослідження коливань мостів».

РОДИНА ПЕДАГОГІВ ТА НАУКОВЦІВ РВАЧОВИХ

Становище України, в самому процесі довготривалої ще боротьби, накладає на громадян чимало обов'язків – знати свій край, своїх земляків, якими маємо пишатися, своїх національних героїв – вчених, винахідників, борців за нашу незалежність. Яскравим представником серед них є сім'я Рвачових.

Династію педагогів та науковців Рвачових започаткував Логвин Федорович Рвачов. Народився він у Калузькій губернії в 1882 р. Закінчив учительську семінарію. За революційну діяльність був висланий до Астрахані. Після звільнення направлений до м. Овруч в Україну, задля «обрусення края». Там він одружився і сім'я переїхала до Чигирин на Черкащині. Заочно закінчив історичний факультет Київського університету, викладав у школі в Чигирині історію, географію, добре знав українську мову. Вивчав історію козацького краю, публікував статті у газетах. За проведену учням екскурсію місцями козацької бойової слави у 1937 р. був визнаний українським націоналістом, заарештований, у 1954 р. посмертно реабілітований.

Ксенія Олексіївна Рвачова (Чорномирдік) народилась в 1988 р. у Житомирській обл. в сім'ї лісника, самотужки за підручником арифметики навчилася читати. Екстерном закінчила гімназію, а вищу освіту здобувала разом зі старшим сином. Математикою захопилась на все життя, знала безліч логічних задач і головоломок, була знайома із різноманітними східними методами підрахунків. Працюючи вчителем математики в Чигиринській школі, захопила нею учнів і своїх дітей. У 1937 р. репресована за підтримку свого чоловіка, провела 3 роки в таборі, реабілітована. Зробила все можливе, щоб діти здобули освіту. Логвин Федорович та Ксенія Олексіївна мали три сина і дві доньки, всі натури захоплені та гармонійні, всі пов'язали своє життя із математикою.

Старший син, Михайло Логвинович Рвачов працював у школі Овруцького району Житомирської області вчителем математики, його справу продовжив син. Старша донька Людмила Логвинівна Кондратська (Рвачова) була вчителем математики у школі у Житомирській обл., а згодом у м. Стрий Львівської обл. Середній син, Олексій Логвинович Рвачов закінчив фіз.-мат. факультет Черкаського педінституту. Після війни, з 1945 до 1959 рр. пройшов шлях від лаборанта до доцента кафедри фізики Львівського політеху, в 1960 р. став доктором фіз.-мат. наук, завідував кафедрою промелектроніки Одеського політеху, пізніше кафедрою фізики Харківського авіаційного інституту. Одним з перших розпочав підготовку спеціалістів з напівпровідникового матеріалознавства в СРСР, ним були закладені основи нового напрямку у фізиці напівпровідників. Три його сини стали математиками.

Молодша донька, Катерина Логвинівна Ющенко (Рвачова) була виключена з Київського університету як «донька ворога народу», але, пройшовши «вогонь і воду» впродовж воєнних та повоєнних років, першою почала писати програми для першої у континентальній Європі обчислювальної машини МЕСМ, яка була створена на початку 1950-х років у Києві. Стала першою докторкою фіз.-мат. наук у галузі програмування, а у 1955 році нею була створена перша в світі алгоритмічна мова «високого рівня», яка стала прототипом інших алгоритмічних мов, що започаткували нинішні комп'ютерні технології. Школа теоретичного програмування Катерини Ющенко відома далеко за межами України. Всі троє дітей Ющенків стали докторами і кандидатами фіз.-мат. наук. Наймолодший син, Володимир Логвинович Рвачов народився у 1926 році, став доктором фіз.-мат. наук в 35 років. Головним науковим відкриттям, яке прославило В.Л. Рвачова, є створена ним теорія R-функцій з її численними додатками. Наукова школа В.Л. Рвачова налічує понад 70 кандидатів та 20 докторів наук.

Зараз вулиця в Чигирині, де стояв будинок, в якому жила сім'я Рвачових, носить назву «вулиця родини Рвачових».

ІСТОРІЯ СИНТЕЗУ ЗВ'ЯЗАНОГО АЗОТУ

В 1915 р. частина флоту Антанти займалася контролем вантажів, що прямували до Німеччини з Чилі. Що ж везли з Чилі? Чилійську селітру, в якій Німеччина відчувала величезну потребу. З неї робили не тільки добрива та порох, а й куди більш потужні вибухові речовини - піроксилін, динаміт, тротил. Але сполуки азоту - це і основи найцінніших добрив, які дозволяють збільшити продуктивність сільськогосподарської продукції, в першу чергу, рослин і кормової бази для тваринництва. Виснаження землі азотом призводить до поступового зникнення білків, так як, в кінцевому підсумку, єдиним джерелом білків для людини і тварин є саме рослини. Флора формує білок з зв'язаного азоту, який є в ґрунті у вигляді азотистих солей, або вводиться в ґрунт у вигляді азотних добрив. Здавалося б, азот – відносно нейтральний газ, з нього більш, ніж на $\frac{3}{4}$ складається атмосфера Землі. При чому тут вибухові речовини? Але, якщо азот зв'язати хімічно з будь-якою іншою речовиною, наприклад, з киснем або воднем, він набуває зовсім інші властивості. У хімії цей процес зв'язування декількох речовин називається синтезом, а азот, з'єднаний з іншою речовиною, називається зв'язаним азотом. До початку ХХ ст. основним джерелом зв'язаного азоту були поклади селітри і зв'язаний азот, що видобувається при коксуванні вугілля. Промислові поклади в Чилі дали навіть власне ім'я хімічній сполуці нітрату натрію – «чилійська селітра». Кам'яне вугілля, що піддається коксуванню, містить до 2% азоту, який перетворюється в аміак і в такому вигляді відлітає з печей разом з іншими газами. Залишається тільки вловити його за допомогою спеціальних апаратів – скрубєрів.

Так отримували пов'язаний азот до початку ХХ століття. У 1898 році знаменитий хімік Вільям Крукс підняв питання про можливу смерть всього живого на землі, бо зникали запаси пов'язаного азоту. Не можна сказати, щоб вчені-хіміки не намагалися вирішити цю складну проблему. Було зроблено

чимало спроб розробити технологію отримання пов'язаного азоту. Але вони були, або економічно не вигідними, або вимагали складного і дорогого обладнання. І тільки метод фіксації атмосферного азоту з воднем в аміак, виявився дешевим і практичним. Це і був синтез аміаку. Розробка технологічного процесу синтезу аміаку в його сучасному вигляді належить німецьким хімікам Фріцу Габеру та Карлу Бошу. Фріц Габер отримав Нобелівську премію в 1918 р.

Навесні 1915 року, коли про на швидке закінчення війни не йшло, почався час вчених і в першу чергу хіміків. На чолі військово-хімічної промисловості Німеччини стає знаменитий хімік Габер. Сумна доля цього вченого, який в роки найбільш важкого становища Німеччини, по суті, врятував її від розгрому і поразки. У Першу світову війну він очолював всю військово-хімічну промисловість Німеччини, висунув ідею хімічної війни і, спираючись на хімічну промисловість Німеччини, здійснив її в найширших масштабах. Інша найбільша робота Габера-це здійснення в промисловому масштабі отримання пов'язаного азоту для виробництва вибухових речовин і мінеральних добрив.

Неарійське походження Фріца Габера призвело до того, що його вигнали з Німеччини в 1933 р. А через рік він пішов з життя. Секрети виробництва аміаку Німеччиною трималися в глибокій таємниці, але після Версальського договору вони були розкриті, і процес синтезу аміаку поширився по всьому світу.

Принципи, знайдені Габером, лягли в основу всіх способів промислового отримання аміаку. Але, Фріца Габера критикували за участь у розробці хімічної зброї, на що він відповів: «У мирний час вчений належить світові, але під час війни він належить своїй країні». З іншого боку, виробництво добрив на основі винайденого ним синтезу аміаку перевищує сто мільйонів тонн на рік, а продуктами, вирощеними із застосуванням цих добрив, харчується, мало, не половина сучасного населення Землі. Так великий хімік підтвердив думку про користь і шкоду винаходів. Все залежить від того, в чийі руки вони потраплять.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРИКИ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Військова справа завжди була першим із споживачів останніх досягнень технічного прогресу. Можна навести чимало прикладів цього. Це і розвиток авіації, і розвиток металургії, а про хімію і електротехніку годі й згадувати.

Ще 150 років тому, в російсько-турецьку війну 1877-1878 рр., в арміях практично не було ніяких ознак використання електроенергії. Лише штаби обмінювалися шифрованими телеграмами. Інтенсивність такого зв'язку було 3-5 телеграм на добу. Уже в російсько - японську війну 1904-1906 рр., в сухопутної армії широко застосовували телеграф і телефон, а у флоті використовували електродвигуни для управління гарматами великого калібру.

Перша світова війна перетворила війну на війну електричної енергії. Не рахуючи величезні кількості високоякісної сталі, виплавленої в електричних печах, електричний струм застосовувався для освітлення, зв'язку, розвідки. Саме з цього часу широке застосування отримали ручні ліхтарики, які не виходять з користування більше 100 років. Звичайно, стали більш потужними сухі елементи (батареї), з'явилися компактні акумулятори, але принцип роботи індивідуальних світильників залишився незмінним.

Армії використовували телефони та телеграф, радіозв'язок, прожектори, пристрої підслуховування та ураження, пропускаючи електричний струм через колючий дріт. За допомогою магнето запускалися двигуни автомобілів і літаків, підводні човни вже тоді широко використовували акумуляторні батареї. Гальваноударні морські міни вибухали при зачіпанні будь-якого з їх рогів.

Для оцінки використання електричної енергії, можна згадати, що тільки у серпні 1918 року одна з німецьких армій, що складалася з трьох корпусів (до 100 тисяч військових) займала фронт близько 52 км. Зв'язок і управління забезпечували: повітряні лінії зв'язку - 1373 км; підземні кабелі - 304 км; 4

рухомі електростанції загальною потужністю 35 кіловат; 242 трансформаторні підстанції, загальною потужністю в 170 кіловат; 711 електродвигунів загальною потужністю 3890 КВт. Тож не дивно, що обслуговуванням всього цього господарства займався цілий полк.

Військові дії змусили серйозно займатися маскуванням електричного господарства, шифруванням і розшифровкою військових телеграм, забезпеченням на складах запасів величезної кількості витратних матеріалів – кабелів, контакторів, телефонів, ламп розжарювання, батарейок, ліхтариків та іншого майна.

Таким чином, військова справа була і залишається одним з головних споживачів досягнень науки і техніки. Залишається шкодувати, що гігантські кількості матеріальних цінностей спрямовано не на поліпшення життя людей, а на знищення і руйнування.

Сукач К. Є.
Науковий керівник: Гутник М. В.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ЦЕМЕНТУ

Існує декілька версій походження цементу. Достеменно не відомо хто є автором цієї сполуки. Стародавні римляни першими застосували масове будівництво із цементу. Вважається що римляни і розробили рецепт в'язкої речовини. Проте основний компонент, а саме вапно, відкрили ще етруски у 8 ст. до н. е. З цього відкриття розпочалася історія цементу. Змішавши гашене вапно з вулканічним попелом Везувію, римляни отримали будматеріал, який залишався міцним навіть під водою. Так виник перший гідравлічний цемент.

Патент на портландцемент отримав у 1824 р. Джосеф Аспдін, а 1843 р. його син, Вільям Аспдін, запровадив виробництво «сучасного» портландцементу, за рахунок збільшення вмісту вапняку у суміші та більш високих температур виробництва. Портландцемент став одним із найпопулярніших типів цементу. У його складі подрібнений клінкер та

двоводний гіпс. Сьогодні до портландцементу вводяться різні добавки, що обумовлюють його поділ на 5 основних видів:

- Швидкотвердіючий портландцемент;
- Пластифікований портландцемент;
- Пуццолановий портландцемент;
- Композиційний портландцемент;
- Дорожній портландцемент.

Залежно від вимог до міцності портландцемент ділиться на марки М100-М600. Найбільш затребуваними марками є М400 та М500. Щоб отримати портландцемент, необхідно змішати подрібнений клінкер та гіпс. Клінкер отримують шляхом випалу вапняку та глини. Вперше обпалювати глинисті вапняки почали у 1871 р. в Америці. Для цього використовували печі, в яких випалюють цеглу. Проте такі печі виявилися неефективними. Готова суміш виходила або надто запечена, або не зовсім готова. У 1877 р. була запатентована перша піч, що обертається, для випалу клінкеру. Добова продуктивність такої установки становила 30 тонн на добу. Для порівняння, сучасні печі сухого та мокрого способу виробляють понад 3000 тонн на добу. Як і 150 років тому, виробництво портландцементу відбувається у кілька стадій:

- Видобуток сировини
- Помел сировини
- Змішування необхідних інгредієнтів
- Випалення (отримання клінкеру)
- Помел клінкеру із необхідними добавками. У результаті отримуємо портландцемент.

Треба зазначити, що сьогодні портландцемент виробляється за таким же принципом, тільки на більш сучасному обладнанні та, звичайно, в інших масштабах.

Треба зазначити, що після розпаду Римської імперії тривалий час бетон не виготовлявся. Технологія «загубилася» на декілька століть. І лише у 1844 р.

Ісаак Чарльз Джонсон запатентував сучасний спосіб виробництва бетону на цементній в'язучій основі. Від кількості та марки цементу залежить клас та марка бетонної суміші. Крім цементу, в бетонну суміш додається гравій, пісок та добавки, що впливають на властивості будматеріалу.

Як висновок якість бетону безпосередньо залежить від якості цементу. Перш ніж замішувати бетон, необхідно провести дослідження цементу. Від цього залежить міцність майбутньої споруди.

Ходукін В. В.
Науковий керівник: Кабачек В. В.
НТУ «ХП»

ПРО ПЕРЕВАГИ ЗМІННОГО ТА ПОСТІЙНОГО СТРУМІВ

Відома війна змінного і постійного струмів, що відбувалася на початку ХХ століття в США продемонструвала не тільки прагнення двох видатних вчених того часу – Тесли та Едісона – очолити триумфальну ходу електричного струму, а й вказати на його корисні властивості. Дійсно, Тесла при дослідах, поставлених на собі, довів, що струм певної сили і частоти, протікаючи по шкірі людини, призводить до заживання мікроран, тріщин, інших дефектів шкіри. Сьогодні це явище широко застосовується в косметології під назвою дарсонвалізація.

Для оцінки переваг змінного і постійного струмів проведемо уявний експеримент. Припустимо, у нас є електричні двигуни обох видів струму з частотою обертання ротора 1500 обертів за хвилину. Необхідно сконструювати на його основі, наприклад, побутовий міксер. Зрозуміло, якщо передати на віночки міксера частоту обертання в 1500 обертів за хвилину, то вміст чашки міксера доведеться збирати зі стін приміщення. Тому, міксер потрібно проектувати з частотою обертання віночків в 150-200 обертів в хвилину.

У разі використання постійного струму завдання виконується легко. Варто змінити силу струму, що подається на обмотки електродвигуна постійного струму, щоб уповільнити його обертання. Досить в ланцюг

управління двигуна постійного струму встановити реостат і завдання вирішене. У разі використання змінного струму завдання так просто не вирішується. Якщо змінити силу струму, що подається на обмотки електродвигуна змінного струму, він просто перестане працювати. Тому, для зміни кількості обертів виконавчого механізму (віночків міксера) доводиться використовувати кілька пар зубчастих шестерен, ремінну або зубчасту передачу. Відношення діаметрів шестерень або зірочок один до одного дозволить у стільки ж разів зменшити частоту обертання віночків. Тобто, для зменшення частоти обертання віночків в 10 разів (з 1500 до 150 оборотів в хвилину), необхідно застосовувати зубчасту пару з таким же відношенням діаметрів. Або двоступеневу пару з відношенням діаметрів, наприклад, 2 і 5, або 3 і 3,33. Множення їх один на одного (2x5 або 3x3,33) дасть те ж зменшення частоти обертання віночків в 10 разів.

Здавалося б, перевагу постійного струму над змінним струмом доведено і необхідно переводити всі побутові прилади виключно на постійний струм. Але виникає проблема. Електростанції розташовано на сотні тисячі кілометрів від споживачів. І необхідно передавати електроенергію по проводах. Нерідко потужність, що передається по проводах, перевищує 500 тисяч кіловат. При використанні постійного струму навіть в 500 вольт, це зажадає перетинів провідника для струму в мільйон ампер. Для таких струмів потрібен мідний провідник діаметром більше 10 м. Легко уявити, скільки буде важити кілометр таких провідників. А розміри опор для пари-трійки таких провідників, розміри ізоляторів навіть уявити складно. Навіть заміна мідних провідників на алюмінієві, які легше, майже в три рази, становища не виправить. І ніякий трансформатор не допоможе підняти напругу постійного струму вище 700-1000 вольт. А якщо порахувати теплові втрати, пропорційні квадрату струму, то виявиться, що на такому провіднику можна смажити не тільки яєчню.

Тому для передачі електроенергії на відстань за допомогою трансформаторів підвищують напругу до сотень кіловольт і в такому вигляді передають до трансформатора в районі споживачів енергії. Після зниження

напруги до звичних 220-240 вольт, електроенергію передають споживачеві. Діаметр алюмінієвого провідника в цьому випадку не перевищує 20-25 мм.

Таким чином, раціонально застосування двигунів постійного струму в побуті і промисловості. Але передачу електроенергії необхідно проводити виключно у вигляді змінного струму з підвищення напруги до сотень кіловольт.

Чеботарьов О. В.
Науковий керівник: Ларін А. О.
НТУ «ХП»

АВІАЦІЙНЕ ДИЗЕЛЕБУДУВАННЯ

У 1930-ті роки бурхливо розвивається авіація, стрімко зростають швидкість та дальність польоту літаків. На той час у літаках використовувались бензинові поршневі двигуни внутрішнього згорання, і саме прогрес у галузі двигунобудування лежав в основі успіхів авіації. У той же час, починають успішно застосовувати в автомобілях і тракторах двигуни Дизеля. Це спонукало конструкторів до розробки авіаційних дизельмоторів. Дизельні двигуни витрачають майже на третину менше палива, ніж карбюраторні, до того ж воно суттєво дешевше за авіаційний бензин. Дизель також значно безпечніший у пожежному відношенні та більш надійний в експлуатації.

Перший авіаційний дизель було спроектовано у Німеччині ще у роки Першої світової війни фірмою «Юнкерс». У 1933 році створили ЮМО-205 потужністю 700 к.с., пізніше дизель ЮМО-207 (1000 к.с.) з турбонаддувом. 700-сильні авіадизелі були також і у фірми «Даймлер – Бенц», посилено вели розробку BMW і «Сіменс». На другому місці були США, де на початку 1930-х років дизелі також ставили на літаки. Найбільших успіхів досягли фірми «Паккард», «Авіейшн» та «Гібerson». Слід відзначити також французький «Іспано-Сюїза-Клерже» та англійський «Брістоль-Фенікс».

У СРСР також розпочали проектування авіаційних дизелів. На першій Всесоюзній дизельній конференції, що відбулася у жовтні 1933 року, молодий конструктор А. Д. Чаромський зробив доповідь про перспективи авіаційного

дизелебудування. У ній він намітив шляхи вдосконалення робочого процесу авіадизеля: наддув і застосування двотактного циклу.

У Радянському Союзі розробкою авіаційного дизеля займалися у Москві в Центральному інституті авіаційного моторобудування (ЦІАМ), Київському НДІ авіадвигунів, а також у Харкові. Тут 29 листопада 1929 року була організована Лабораторія ДВС, яка розташовувалась на території Харківського технологічного інституту. Очолив новий підрозділ Я. М. Майєр, який залишив задля цього посаду ректора інституту. У 1932 року Лабораторія ДВС була перетворена на Український науково-дослідний авіадизельний інститут (УНДАДІ). Окрім розробки чотиритактного

V-подібного 12-циліндрового авіаційного дизеля АД-1 потужністю 500 к.с. інститут надавав допомогу співробітникам Харківського паровозобудівного заводу у створенні важких дизелів.

Першим успіху досяг ЦІАМ, де під керівництвом А. Д. Чаромського наприкінці 1930-х років створили авіадизель АН-1А потужністю 900 к.с., призначений для бомбардувальної авіації. Що стосується УНДАДІ, то він не мав обладнання для виготовлення блоку циліндрів та колінчастого валу. Кооперація з паровозобудівним та тракторним заводами не допомогла.

В результаті інститут був переданий паровозобудівному заводу, де створювався перший у світі танковий дизель В-2. Таким чином вчені та інженери УНДАДІ передали танковому двигунобудуванню свій досвід із розробки конструкції, дослідження робочого процесу, технології виготовлення дизелів та інше. Отже, незважаючи на те, що УНДАДІ не зміг створити авіаційний дизель, його роль у розвитку вітчизняного моторобудування дуже велика.

Хоча авіадизель у 1930 – 1940-ті роки серійно випускався у деяких країнах, зокрема й у СРСР, великого поширення він не отримав, оскільки у довоєнний період ще не задовольняв вимогам по потужності, а в повоєнний період авіація перейшла на газотурбінні двигуни. Проте, досвід, накопичений при розробці авіаційних дизелів, послужив конструкторам танкових дизелів.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ АВТОМАТИЗОВАНИХ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНИХ СИСТЕМ У НТУ «ХП»

Спеціальність «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» це сучасна спеціальність яка швидко розвивається, а фахівці затребувані у різних галузях промисловості. «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» одна з спеціальностей кафедри «Автоматизовані електромеханічні системи», що заснована професором Павлом Петровичем Копняєвим. Сьогодні цю кафедру у НТУ «ХП» очолює Богдан Віталіович Воробйов. Перші курси з теорії електрики та теорії динамоелектричних машин в інституті читалися професорами О.К. Погорелком та М.П. Клобуковим. Першим завідувачем став Б.О. Кремінь, далі очільником став – Тихон Павлович Губенко. Впродовж 1938-1950 рр. завідувачем кафедри працював професор Рафаїл Львович Аронов. За цей час кафедра сформувала чіткий, перевірений часом план щодо навчання та способу викладення інформації. На додачу велика кількість кваліфікованих спеціалістів серед випускників також обумовлена професійним складом викладачів, які мають нагороди за наукову та освітню діяльність. Сьогодні як приклад Віра Миколаївна Шамардіна – професор кафедри автоматизованих електромеханічних систем, 28 грудня 2020 р. науковиця отримала подяку від Прем'єр-міністра України.

Електроенергетика це основа науково-технічного прогресу, оскільки забезпечує потреби людства у теплі, світлі та енергії, без якої неможлива робота електричного й комп'ютерного обладнання промислових підприємств та транспорту. Технічні засоби електроенергетики об'єднуються в автоматизовані керовані електроенергетичні системи, за допомоги електротехніки, що вивчає і застосовує електрику, електроніку та електромагнетизм, та електромеханічних пристроїв, які призначені для перетворення електричної енергії в механічну,

управління рухом машин та механізмів, станків з програмним керуванням, електропобутової техніки, роботів і маніпуляторів.

Під час навчання студенти отримують знання в області виробництва і споживання електроенергії на об'єктах невідновлювальної та відновлювальної енергетики, керування режимами роботи енергосистем, розподілу електричної енергії та електропостачання, проектування об'єктів електроенергетики, автоматизації промислових підприємств, розробки та впровадження автоматизованих електромеханічних систем.

Окрім використання новітніх інформаційних технологій під час навчання та новітнього обладнання, спеціальність «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» надає можливість навчання в Магдебурзькому університеті Otto von Guericke за програмою подвійних дипломів, що є перевагою у розвитку фахівців завдяки досвіду у галузі електроенергетики Німеччини.

Отже, спеціальність «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» є необхідною для науково-технічного прогресу, розвитку підприємств та забезпечення високого рівня життя людини. Цей напрямок дає можливість навчитись проектувати та досліджувати електромеханічні системи машин та механізмів, які застосовуються в усіх галузях промисловості, енергетиці, житлово-комунальному господарстві, будівництві та в аграрному секторі. А широкий профіль підготовки забезпечує великий попит на фахівців, як в Україні, так і за кордоном.

Завдяки різним засобам оптимізації технологічних процесів, фахівці у цій галузі мають змогу вирішити важливу для України проблему – економію електричної енергії, енергетичних та валютних ресурсів.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ТОЧНИХ ВИМІРЮВАНЬ

Сьогодні техніка вимагає досить точних вимірювань. Ще до початку Другої світової війни вдалося сконструювати вимірювальний прилад, що вимірює 0,0000001 мм. Уявити собі таку величину складно, якщо згадати, що середня товщина людської волосини дорівнює 0,05 мм. Іншими словами, прилад міг вимірювати величини в 500 тисяч разів менше, ніж товщина волоса.

Забезпечення точності обробки, починаючи з часу побудови парових машин (друга половина XVIII ст.) було проблемою: не було ні відповідних верстатів, ні вимірювального інструменту. Промислова революція зажадала вирішити це питання.

У 1765 р. англієць Джон Смітон винайшов машину для розточування циліндрів. Точність обробки поверхні не перевищувала 10 мм.

Через десять років, в 1775 р., англієць Джон Вількінсон удосконалив розточувальну машину. Ножі, які шкребли метал, були замінені різцями. Точність обробки зросла і досягала вже 1,5 мм.

Тільки близько 1800 Генрі Модслі запатентував винахід Андрія Нартова – супорт. Різець з ручного інструменту перетворився в частину верстата для обробки тіл обертання. На початку XIX ст. було винайдено фрезу. Перший фрезерний верстат Ілая Вітні було запатентовано в 1818 р.

У 1867 р. в Парижі була організована чергова Міжнародна промислова виставка. Представлені на ній верстати забезпечували точність обробки в 0,1 мм. Вже через три роки винаходиться шліфувальний верстат. Точність обробки стала виражатися вже сотими і тисячними частками міліметра. Потрібно було навчитися вимірювати мікроскопічні значення розмірів.

Техніка вимірювань розвивалася паралельно успіхам в обробці металів і пройшла на своєму шляху п'ять етапів: Ноніус, мікрометричний гвинт, важіль,

оптичне дзеркало, або оптичний важіль, і вимірювання за допомогою світлових хвиль і лазерів.

Метрична система мір і еталон метра, що з'явилися у Франції в 1795 р, послужили новим поштовхом для розвитку і вдосконалення вимірювальних інструментів. Звичайна масштабна лінійка в комбінації з грубим кронциркулем протягом багатьох століть служила основним мірним інструментом.

У середині XVI ст. португальський монах Педро Нуньєс (Ноніус), запропонував спосіб вимірювання часток кутового градуса. У 1631 р. французький вчений П'єр Верньє запропонував вже інший спосіб, за допомогою якого взагалі можна було вимірювати частки будь-якого найменшого поділу будь-якої лінійки. Спосіб Верньє і був названий ноніусом.

Ноніус -це звичайна шкала, що складається з десяти поділів. Ця шкала робиться рухомою щодо мірної лінійки. Штангенциркуль було з'єднано з ноніусом і він перетворився в вимірювальний прилад, з точністю до 0,1 мм.

Вимірювання однієї сотої частки міліметра дозволяє мікрометр, винайдений в 1848 р. французом Жаном Пальмером. Пристрій його заснований на принципі гвинта з дуже малим кроком і дуже точно виготовленої нарізкою. Крок гвинта дорівнює 0,5 мм, а це значить, що при повному обороті гвинт здійснює поступальний рух, в 0,5 мм. Слідом за сотими частками знадобилося визначати розміри з точністю до тисячних часток міліметра – мікронів. На допомогу прийшов звичайний важіль. На його основі був створений індикатор, який дозволив вимірювати тисячні частки міліметра.

У приладі оптиметр відлік відбувається за допомогою світлових променів, що відбиваються від дзеркала. Ну, а від звичної лазерної указки до лазерного далекоміра – був один крок.

Таким чином, винахід верстатного обладнання в процесі промислової революції призвело до появи самих різних способів вимірювання розмірів: від лінійки і штангенциркуля до лазера.

АВАРІЯ ПАРОПЛАВА «CITY OF PARIS»

У другій половині XIX століття найпередовішою галуззю промисловості стало кораблебудування. Перехід на будівництво суднових конструкцій із сталі, що супроводжувався їх полегшенням, поставив перед суднобудівниками низку нових проблем, у тому числі вимагав проведення динамічних розрахунків, зокрема коливань суднових корпусів.

Про те, до яких катастрофічних наслідків може призвести нехтування коливаннями машин, говорить наступний випадок. Найбільшими у світі та найбільш комфортабельними та швидкохідними гвинтовими пароплавами наприкінці 1880-х років були пароплави «City of Paris» і «City of New York». Судна водотоннажністю 13 000 т належали Британській компанії «Inman». «City of Paris» став найшвидшим пароплавом у світі, у 1889-1892 рр. він неодноразово завойовував «Блакитну стрічку Атлантики».

Про те саме «City of Paris» ледве не загинув з технічної причини. 25 березня 1890 року, під час рейсу з Англії до Америки, на ньому сталася поломка валу гребного гвинта внаслідок його згинальних коливань. В результаті гребний гвинт відвалився, а парова машина набрала занадто багато обертів. При цьому величезна машина потужністю 9000 к.с. розлетілася на шматки, а її уламки пошкодили другу машину, що стояла поряд, і пробили борт корабля. Внаслідок цього було затоплено машинне відділення. Пароплав залишився без руху з 1 000 пасажирів на борту за 200 миль від берега і, якби на той момент почався шторм, кількість жертв могла бути не меншою, ніж на знаменитому «Титаніку». Тільки випадково «City of Paris» був виявлений судном, що проходило повз, котре і відбуксувало його в Англію. Аварія була зумовлена тим, що, внаслідок корозії бронзового облицювання дейдвудного

валу, частина, що виступає, не мала підтримки, і вал, згинаючись від власної тяжкості, робив коливання, що призвело до втомного руйнування.

Аварія, що сталася на пароплаві «City of Paris» показала, наскільки небезпечними можуть бути коливання в суднових конструкціях і справила велике враження на співтовариство корабельних інженерів. Ще через десять років виникла проблема поперечних коливань корпусу корабля, які порушують неврівноважені частини парових машин. Цю проблему породило збільшення потужності та швидкості парових машин при одночасному полегшенні конструкції корпусу корабля. Це була перша масштабна задача теорії коливань континуальних систем, її вирішення відіграло велику роль у розвитку цього розділу теорії коливань. При вирішенні задачі поперечних коливань корпусу корабля було розроблено багато математичних методів, які потім застосовувалися в інших галузях техніки.

Секція 10.

МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І НОВАЦІЇ

Голова секції: доц. Кудій Д. А.

Секретар: доц. Романов Ю. О.

Адхам Алаелдін Ахмед
Науковий керівник: Северин Н.В.
НТУ «ХП»

ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЄГИПТУ

Відомо, що Єгипет – це одна із найдавніших країн світу, яка виникла шість тисяч років тому в родючій долині ріки Ніл, ізольованій від зовнішніх ворогів пісками пустель. Вже у кінці IV – на початку III тис. до н.е. були створені величні витвори давньоєгипетської архітектури та мистецтва, які до цього часу вражають своєю величчю і міццю. Ніде й ніколи не було створено настільки зрілих і довершених скульптурних портретів та монументальних архітектурних форм. Хоча у Давньому Єгипті існував культ правителя, майстрам вдалося виразити у своїх творах внутрішню значимість і силу почуттів, гостро і сміливо передати характери. Єгипетські піраміди, храми з рельєфами і розписами, які мали на меті прославлення земних і небесних володарів, свідчили про високу художню обдарованість одного із найдавніших народів світу, захоплююче розповідали про його життя, про красу природи і людей, створивши шедеври, що дійшли до нас. На сьогодні, за списками об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на 2021 рік, в Єгипті зазначено 7 найменувань, або 0,6% при тому, що загальний список включає 1154 об'єктів. Шість об'єктів входить до списку за культурними критеріями і один за природними. Це ранньохристиянські пам'ятники в Абу-Мені (III–IV ст.), Мемфіс і його некрополі (III тис. до н.е.), давні Фіви з їх некрополями, Карнакський і Луксорський храми (XIII–XII ст. до н.е.), монастир Святої Катерини (VI ст.), Ісламський Каїр (X–XIX ст.), пам'ятники Нубії від Абу-

Сімбела до Філ (XIII ст. до н.е.), Ваді-аль-Хітан. До цього списку влада Єгипту планує додати ще 34 об'єкти, тому що вони з роками набувають цінності, але не втрачають своєї грандіозності, краси та величі. Приїжджайте до Єгипту, і ви зможете познайомитися з його визначними місцями!

Гатбатзаде Вагіф, Мірджавадзаде Анвер
Науковий керівник: Северин Н.В.
НТУ «ХП»

НАУКА ТА КУЛЬТУРА АЗЕРБАЙДЖАНУ

Азербайджанці – нащадки змішаної групи турецьких та перських племен, які жили на території Азербайджану близько 1200 років до н.е. Культура писемності, знання з медицини, астрономії та геометрії відомі з тих часів. У давній державі Манна були уявлення у сфері математики, хімії, мінералогії, астрономії, медицини тощо. Геометричні та математичні науки давали можливість архітекторам створювати проекти та будувати міста, величні палаци й укріплення. Відомо про використання одного з давніх алфавітів світу «арамі» та про існування письмової літератури і книжної культури тих часів. Пізніше з'явилася низка вчених у різних сферах – математики, медицини, філософії, фармації. Тому в палацах збирали вчених і наказували їм писати наукові праці з філософії, права, літератури, лінгвістики, математики, астрономії, медицини, хімії. Вже у XIII – XIV ст. в Азербайджані було 67 лікарень, де працювали професійні фахівці, а у м. Тебріз був створений «Дім зцілення». Азербайджанські вчені мали географічні знання про багато країн світу. Відомо, що в Азербайджані багато нафти, частина родовищ якої знаходиться на березі Каспійського моря, тому вперше у світі були винайдені механічні споруди для її видобування. Із нафти фармацевти виробляли ліки – краплі, масла. Розвивалися науки хімія та нафтохімія. Фахівці у сфері військових та хімічних наук виготовляли зброю із сирової нафти та окремих мінералів. Багатий рослинний світ привертав увагу біологів та стимулював до його вивчення. Щоб засвідчити різнобічний розвиток країни, потрібно було

писати її історію. Тож уже в 1905 році була написана книга Рашид бека Ісмаїлова «Коротка історія Кавказу». Неграмотність в країні була практично ліквідована у радянський період. Сьогодні у різних містах Азербайджану працює 51 університет, академії та консерваторії, це забезпечує отримання освіти за різними напрямками – медичним, музичним, театральним, цивільним та військовим.

Наша країна дуже гарна і багата завдяки великій кількості нафти. У нас є багато театрів, парків, музеїв, культурних центрів та оригінальних визначних пам'яток, таких як: Дівоча вежа (XII ст.), Палац Ширваншахів (XV ст.), історичний центр Ічерішехер (XII ст.), заповідник Гобустан, Полум'яні башти, Музей азербайджанського килима, Культурний центр, Центр Гейдара Алієва – комплекс з галереєю і музеєм та інші, яких налічується близько тридцяти. Тут можна дізнатися багато цікавого і гарно відпочити. Ми пишаємося своєю історією, наукою, культурою і запрошуємо всіх познайомитися з нашими досягненнями.

Мірджавадзаде Анвер, Гатбатзаде Вагіф
Науковий керівник: Северин Н.В.
НТУ «ХПІ»

СИМВОЛІЧНІСТЬ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОГО КИЛИМА

Культура Азербайджану дуже різноманітна, його традиції та звичаї мають довгу історію. Нашому народу, як і українському, властива гостинність. Особливого значення набула подача чаю гостям, що протягом часу перетворилася на справжню чайну церемонію. Традиційними стравами є «аш» (плов), що має багато різновидів, а також «долма» і «кабаб» (шашлик). Ще у нашого народу існує давня та значуща традиція – прикрашати своє житло килимами. Ми впевнені, що наші килими найкращі, вони дуже різноманітні, оригінальні, не виходять з моди і мають для нас важливе значення. Як в Україні вишитий рушник має символічне значення, так і у нас килим супроводжує

людину протягом усього життя. Ще у минулому столітті, коли у багатьох будинках не було стільців, диванів і крісел, на килимах їли і пили чай, з дитинства діти гралися на них, батьки давали донькам килими у посаг, коли вони виходили заміж, на спеціальних килимах молилися. Раніше килими ткали вручну, тому орнаменти були дуже різноманітні, залежали навіть від настрою ткалі та могли зображати події у її житті, згодом їх стали виготовляти на спеціальних верстатах. Так виникли цілі школи в залежності від місця виготовлення килимів. Сьогодні існує чотири групи шкіл - Тебрізька, Карабаська, Губа-Ширванська та Бакинська. У Тебрізі ткали гарні шовкові килими переважно пастельних тонів з рослинним орнаментом. Карабаські килими ткали з вовни, вони мали яскраві кольори і квітковий орнамент. Губа-Ширванські килими стриманіші та суворіші, вирізняються медальйонами, які можуть розташовуватися в один або кілька рядів. Бакинські килими мають свої характерні риси – це прості геометричні візерунки і специфічне охристе забарвлення. Килими є ворсові – пухнасті та безворсові – гладкі, які простіші і більш практичні. Раніше ними встеляли підлогу, використовували як попони (покривала для коней), робили сумки і мішечки для зберігання хліба та солі. Зараз традиція прикрашати килимами стіни будинків і квартир, стелити їх на підлогу не вийшла з моди, а килими ручної роботи слугують щедрим подарунком. Особливо ціняться килими, яким більше 50 років, вони вважаються антикварними і з часом тільки дорожчають. Люди вважають килими хорошим вкладенням грошей, не гіршим, ніж золото. В Азербайджані є традиція дарувати іноземним високопоставленим гостям килими з їхнім власним зображенням. Тож, приїхавши до Азербайджану, кожен за бажанням зможе придбати собі гарний, оригінальний і цінний сувенір – азербайджанський килим на свій смак та гаманець.

ЄГИПЕТ ЯК СВІТОВА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

Єгипет – це країна, яка є колыскою однієї з перших з історії людства цивілізацій, адже у долині ріки Ніл з 3100 по 1085 рік до нашої ери існувала давньоєгипетська цивілізація. Давні єгиптяни будували міста, великі храми, усипальні, вони вивчали зорі, молилися різним богам і вірили у потойбічне життя, зберігаючи тіла померлих у вигляді мумій. Культура Єгипту є однією із найдавніших культур, вона досягла надзвичайної висоти у період, коли в Європі лише зароджувалася цивілізація. Культура Єгипту склалася в умовах природної ізоляції, оскільки він був оточений з трьох боків пустинями, а на півночі Середземним морем, у якому не було бухт. Це створило умови для того, щоб Єгипет став історико-культурним феноменом. У пустелях видобували багато корисних копалин – золото, срібло, дорогоцінне і напівдорогоцінне каміння; у горах видобували камінь для будівництва – граніт, вапняк, пісковик та ін.

Єгиптяни залишили спадщину, що не втратила своєї практичної цінності й сьогодні. Велику роль відіграв Давній Єгипет у науці, архітектурі, мистецтві, музиці. Так, основи багатьох наук (астрономії, геометрії, математики, медицини, архітектури тощо) і знань були закладені саме в Єгипті. Вони були розвинені й доопрацьовані в інших країнах, наприклад, у Греції. Єгиптяни винайшли десяткову систему числення, вони виконували ділення і множення, мали уявлення про дроби та квадратні корені, вміли визначати площу і об'єм, архітектори знали значення числа «пі», яке лягло в основу будівництва гробниць фараонів, у тому числі піраміди Хеопса. Астрономи розрізняли планети і зорі, складали карти зоряного неба, завдяки їм було створено точний календар. Вже тоді єгиптяни визначили, що доба має 24 години. Основою медицини став звичай муміфікації, який дозволяв вивчати анатомію людського тіла. Досягненням стало вчення про кровообіг та серце, високого рівня досягла

хірургія. Архітектура відзначалася монументальністю і величністю, секрет будівництва пірамід до сьогодні ніхто не розгадав. Архітектура гробниць і храмів посіла у мистецтві Єгипту провідне місце, інші види мистецтва доповнювали архітектурні комплекси.

Важливим і цінним винаходом єгиптян в умовах пустинь була зрошувальна система. Вже у IV тис. до н.е. вона давала можливість зрошувати землі протягом усього року. Так, вони збудували на ріці Ніл водопідйомний «журавель» – шадуф для поливу полів, потім винайшли водопідйомне колесо, в середині якого знаходилися глечики. Ці пристрої використовувалися аж до XX століття. Цікаво, що такі звичайні, але такі необхідні у побуті речі, як ліжко, стілець зі спинкою, сонячний і водяний годинник, а також високі підбори для взуття, перуки винайшли єгиптяни. Цінним винаходом став папір, ще в 3 тис. до н.е. його виготовляли із серцевини рослини папірус, багато давніх листів папірусу дійшли до наших днів, що свідчить про їх високу якість. Також єгиптяни винайшли чорнило і перо. Для чорнил використовували суміш сажі, рослинної олії й бджолиного воску, ручки робили з тростини, яким надавали зручної для письма форми. Для обробки землі був винайдений плуг.

Музика слугувала окрасою бенкетів; у Давньому Єгипті вперше були винайдені арфа і флейта. Давні папіруси донесли до нас різноманітні літературні жанри, такі як історична повість, біографія, казка, любовна лірика, гумористичні історії, повчання.

Дотепер нас вражають не тільки архітектурні, скульптурні шедеври, розписи, але й художнє ремесло. Ювелірні вироби з дорогоцінного каменю – малахіту, бірюзи, сердоліку, дерев'яні меблі, прикрашені золотом, є свідченням високої майстерності і величності. Народ Єгипту дуже любить свою країну і пишається її надбаннями.

ПОРІВНЯННЯ ФАХОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ІРЛАНДІЇ

За даними ООН з початку повномасштабного вторгнення, з України виїхало понад 6 мільйонів людей. Більшість з них вирушили до Польщі, решта – до Словаччини, Угорщини, Румунії та інших країн. Це стало найбільшою міграційною кризою в Європі з часів Другої світової війни. Україну покинули 146 тисяч іноземних студентів. Таким чином вища освіта в європейських країнах стала ближче до пересічного українського студента та студентів іноземних країн, які раніше навчалися в українських ВНЗ. Тому є актуальним порівняти наявний практичний досвід європейських університетів з процесами, які зараз відбуваються в українських вишах, для глибшого розуміння проблематики та напрямків подальшої роботи для відбудови у повоєнний час.

Для порівняльного аналізу було обрано Ірландію, як європейську країну з англійською мовою навчання та порівняно низькою ціною контракту за рік. Вищі навчальні заклади Ірландії – це 7 університетів, 14 технологічних інститутів і 7 коледжів. Є ще приватні ВНЗ, такі як бізнес школи і коледжі.

Переваги навчання в університеті в Ірландії:

- висока якість вищої освіти – 5 найвидатніших університетів Ірландії входять у топ-500 переліку QS World University Rankings 2022;
- визнання дипломів на міжнародному рівні;
- вартість освітніх програм нижче, ніж альтернативних в Великобританії, США або Австралії – найнижча ціна року навчання від 9 тисяч євро, середня ціна за рік навчання – 15 тисяч євро;
- ірландські університети входять в топ-1% дослідницьких інститутів в світі за їх багатий внесок в більш ніж 19 галузей науки;
- ірландці розмовляють і викладають англійською мовою;
- у студентів є дозвіл на роботу під час навчання – до 20 годин на тиждень під час навчання і 40 годин – під час канікул;

– можливість отримати стипендію на навчання за високі досягнення, а також пройти стажування за фахом під час навчання;

– після закінчення бакалаврату студентам дають 6–12 місяців на пошук роботи, а після закінчення магістратури – 2 роки;

– в Ірландії розташовані європейські головні офіси світових фінансових, ІТ і фармацевтичних компаній – з огляду на привабливість системи оподаткування, легкості ведення бізнесу та привабливості для закордонних інвесторів;

– високий попит на фахівців і можливість працевлаштування, особливо в сфері ІТ, біотехнологій та фармацевтики;

– дуже маленький відсоток російськомовних студентів;

– через 5 років проживання і роботи в Ірландії можна оформити посвідку на проживання.

Уряд країни не шкодує інвестицій і грошових вкладень в освіту, домагаючись залучення в ірландські вищі навчальні заклади бажаючих вчитися з усього світу. В Ірландії вчиться понад 35 000 іноземних студентів. Вступ в університети проводиться відповідно до прийнятої в університеті системи конкурсного відбору, а вимоги до вступників високі. Часто ірландські університети додатково вимагають від випускників українських шкіл провчитися рік на підготовчих курсах Foundation або Pre-Master для вступу до магістратури.

Порівнюючи дві системи вищої освіти, можна відмітити, що основні методологічні засади болонської системи, викладання англійською мовою, наукові досягнення інститутів – спостерігаються у двох системах, що поліпшує горизонтальні зв'язки та академічну мобільність студентів і викладачів. Також, необхідно зауважити, що однією з переваг українських ВНЗ є нижча ціна року навчання в університеті.

ФАСИЛІТАТИВНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Виклики сучасності особливо щодо професійної компетентності та ефективності реалізації професійних функцій фахівця гуманітарного профілю обумовлюють необхідність дослідження проблеми професійної підготовки відповідних фахівців у вищій школі в контексті розвитку новітніх підходів в освітньому процесі. Освітня та наукова сфери мають стати важелем соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності України повоєнний період. Саме тому, сьогодні використання новітніх підходів у розвитку освітнього процесу вишу має бути одним з головних завдань.

Особливої актуальності питання розвитку освітнього процесу сучасного вишу набуває для якісної та ефективної професійної підготовки іноземних студентів гуманітарного профілю, спираючись на базові положення Закону України «Про освіту».

Зокрема, мета освіти визначена наступним чином: всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей; формування цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на благо інших людей і суспільства в цілому; збагачення інтелектуального, економічного, творчого і культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян для забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

В цьому контексті, організація якісної професійної підготовки для іноземних студентів передбачає використання новітніх тенденцій в освітньому процесі. Саме тому, викладач сучасного вишу, який працює, зокрема і з іноземними студентами, повинен мати навички організатора, оратора,

аналітика, психолога; володіти чіткою логікою педагогічного процесу і виховання, літературним усним і писемним мовленням. Разом з тим, педагог повинен вміти говорити з молоддю «однією мовою».

На нашу думку, саме в цьому контексті важливим і актуальним є розгляд фасилітативного підходу. Адже викладання як процес подання знань має сенс у сталому середовищі. Проте, ми живемо в динамічному середовищі, яке постійно змінюється.

Загалом фасилітативний підхід сприяє реалізації суб'єкт-суб'єктної парадигми освіти. Цей підхід передбачає гнучке використання різних стилів навчання, співпрацю викладача та слухачів магістерської (аспірантської) програми. Викладач-фасилітатор сприяє/фасилітативно супроводжує процес відповідно до динаміки навчальної або особистісної саморегуляції у складних умовах. В умовах групового розв'язання проблем фасилітатор активізує творчу діяльність майбутніх фахівців різного профілю, імовірнісне прогнозування та пошукове проектування.

Використання фасилітативного підходу в освітній практиці підготовки іноземних студентів сприяє підвищенню ефективності групової роботи, залученості та зацікавленості учасників, розкриття їхнього потенціалу.

Таким чином, використання фасилітативного підходу у професійній підготовці іноземних студентів гуманітарного профілю сприяє розвитку потенціалу професійної ідентичності, створює умови для розвитку професійної компетентності, підвищує ефективність їх навчання та готовності до подальшої професійної діяльності.

THE ROLE OF THE WEBSITE IN THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF A MODERN UNIVERSITY

Today, the official website is one of the means of informing and interacting with the participants in the educational process. For online mode, universities pay special attention to the quality of content and the visual appeal of their website.

The purpose of the work is to improve the efficiency of the educational website through the use of Internet marketing tools.

According to the tasks performed, groups of educational websites can be distinguished as those which:

- provide wide and high-quality access to existing educational products;
- stimulate the process of creating innovative educational products;
- contribute to the promotion of model forms of organization of the educational process;
- provide educational and methodological support of the educational process.

To design and improve the efficiency of using the site in the educational process, it is necessary to take into account the following factors:

- a) user audience (form of education, age category) – for each category, determine specific tasks and technology for mastering the discipline;
- b) the structure and content of the studied discipline – depending on the logic of building a training course, determine the concept of building a site;
- c) the provision of the course with traditional printed information materials – sometimes it is useful to duplicate printed materials on the website for the convenience of their use by students;
- d) stages of mastering the educational content – it is advisable to consider options for posting materials on the site at different stages of learning (before the lesson, lay out information for preliminary familiarization, then fill in gradually as

you study the course, attach lesson materials after it has been held for those students who missed the lesson);

e) level of readiness of users to use the network resource (recommendations, training sessions) – if the students do not know the basics of working in the environment of the educational site;

f) technical capabilities of user access on the Internet (online mode, offline mode, locally on disk);

g) organization of feedback:

- course promotion log, which is integrated into the website;
- announcements, comments;
- uploading files of completed works.

Based on the foregoing, the website of the university should not only provide participants in the educational process with the necessary information and organize the interaction of site visitors through virtual communication, but also become a tool for studying the interests and preferences of the target audience, timely forming and correcting university educational strategies. The official website of the university should have a continuous development and respond in a timely manner to new information technology requirements in order to maintain the competitiveness of the university in the educational services market.

Aymen Makhkhas
Scientific adviser: Mietielov V.O.
NTU «KhPI»

DEVELOPMENT OF A WEB APPLICATION FOR LEARNING ARABIC

In recent decades, foreign languages have been the object of close attention and study not only by scientists, but also by people who are not associated with scientific activities. At the same time, there is an increasing role played by foreign languages in influencing the consciousness and activity of the general population.

In this regard, at present, web applications for learning foreign languages and memorizing foreign words are widely used. The inclusion of elements of the game in

the process of learning a foreign language significantly increases the motivation for the learning process.

The purpose of the work is to develop a web application for learning Arabic, in particular for memorizing words with game elements in the learning process. As part of the current work, the following solution to the problem is proposed: an application, the functionality of which includes the creation and editing of collections of words, and exercises with words from the selected collection.

To achieve this goal, the subject area, target audience and existing analogues of the application being developed were studied and analyzed. Based on the obtained research results, functional requirements for the application were formulated. The materials necessary for development were also collected and prepared, the design of the application being created was developed, and, finally, the application itself was developed, all its functions were tested.

As a result, a web application has been created that provides potential users with full free access to self-study Arabic on a convenient, colorful and intuitive platform. The interface of this web application is adaptive for various devices. In this work, technologies such as HTML, CSS and React were used. The main components of the application have been tested. All tests were completed successfully.

Balazhy P.F.
Scientific adviser: Serdiukova O.I.
NTU «KhPI»

ENGLISH, THE LANGUAGE OF THE WORLD SCIENCE AND EDUCATION

English is the universal form of communication in science. Although many countries still publish journals in their native tongue, English is currently the best way to share one's research findings with scientists in other parts of the world. Education is another sphere where people widely use English as their major language of instruction, mainly in cases of international student exchanges between countries and their universities.

Talking about science, there are many benefits to having a universal language. The most obvious one is that results are more widely accessible, and scientific exchange between countries is significantly enhanced.

However, English as an international science language puts non-native English speakers at a clear disadvantage compared with the native ones when it comes to promoting interest in their research. It also makes it more challenging to evaluate a scientific study based purely on the findings.

In case of education, good English knowledge can be seen as an opportunity for a student to receive experience from abroad and then use it to advance the economy of their own country or build a better life for themselves in another country.

Unfortunately, one of the main problems to this day is the fact that many countries still don't adopt or don't have a good level of pedagogy for this subject, which leads to a lot of schools lacking students with good knowledge of the language.

Regardless, humanity's experience of having one universal language across the whole world has shown (and continues to show) to have many benefits. That's why we all have to continue investing our time into learning English to be able to practically use it for the sake of the world's and humanity's improvement, especially when it comes to our science and education.

Cheng Long
Scientific adviser: Volosnikova N.M.
NTU «KhPI»

CHARACTERISTICS OF UKRAINIAN INTERNATIONAL EDUCATIONAL COOPERATION

After becoming an independent and sovereign country, Ukraine has been committed to international education cooperation and has made clear norms in the Education Law promulgated by the country. Ukraine has diversified ways to carry out educational cooperation, mainly including project cooperation with international organizations and educational cooperation with China, the United States and Russia. In the project cooperation organized by participating countries, the EU is its largest partner. Ukraine's international education cooperation shows the characteristics of

actively building a cooperation and exchange platform, effectively improving the quality of higher education professional training, and paying attention to the export of educational resources in international education cooperation.

Ukraine has learned from the experience of many countries in international education cooperation, and has made efforts to realize the rich resources of higher education and export its educational resources to other countries. Ukraine's international cooperation will help Ukraine recover international and domestic education as soon as possible after the peace has been restored, then how to exert the forces of international educational cooperation to help it develop international education is an important issue, so studying Ukrainian international educational cooperation is of great interest.

Current international educational cooperation in Ukraine. Ukraine enacted an education act 2017. The education act is a fundamental big law in the Ukrainian field of education, regulating from various institutions in the field of education to carry out international educational cooperation, funding sources and processing, excipients taxes, and participation of institutional personnel in international education, but also providing support to carry out various international educational exchange cooperation from a national perspective. Ukraine has a diverse target for developing educational collaborations, mainly in project cooperation with international organizations and educational cooperation with other countries. Among the project collaborations of the participating national organizations, the EU became Ukraine's largest partner for developing international educational cooperation.

International educational cooperation in Ukraine manifests several characteristics: (I) Active construction of communication platform. (II) International Education Cooperation effectively improves the quality of professional training in Higher Education. International educational cooperation has positively impacted many colleges and especially some local universities in Ukraine and has positively contributed to improving the quality of the cultivation of their professional talents.

Focus on exporting educational resources in international educational collaboration. In addition to its experience with, access to funding and support from

educational collaborations with international organizations and countries around the world, Ukraine also acts actively on international educational collaborations to export educational resources and provide educational services to other countries and citizens.

Elsayed Fathy Mohamed Reda Ahmed
Scientific adviser: Chmykhova O.V.
NTU «KhPI»

INTERNATIONAL EDUCATION IN UKRAINE: AN EXAMPLE OF MECHATRONICS AND ROBOTICS

The term “mechatronics” was introduced by the senior engineer of the Japanese company “YASKAWA ELECTRIC” Tetsuro Moria in 1969 to denote the working bodies that provided the movement of machines and units, electromechanical devices with electric motors controlled by electronic semiconductor converters and represented a combination of the words “**mechanics**” and “**electronics**”. The goal of mechatronics as a branch of science and technology is to create qualitatively new motion modules, and based on them, intelligent machines and moving systems.

During the development of mechatronic systems, they found wide application in many branches of industry: mechanical engineering, electrical engineering, mining, textile, construction, and also in medicine. Nowadays, active large-scale work on their development is carried out mainly in many countries, which account for the lion's share of the entire world production: Japan, USA, Germany, China, South Korea.

The Department of “Automated Electromechanical Systems” of NTU «KhPI» was founded in 1930 by Professor Pavlo Kopniaev, the founder of the Ukrainian and Kharkiv School of Electrical Engineering. The department prepares bachelor's and master's degrees in electromechanical systems of automation, electric drive, mechatronics and robotics, including studies at the Otto von Guericke University of Magdeburg.

Students of the department receive thorough training in programming, theory of automatic control, theory of electric drive, electronics and microcircuit engineering, electric machines and devices, applied mechanics, modeling of electromechanical systems, intelligent control methods, energy saving by means of adjustable electric drive, physical and technical properties of all components. According to the qualification characteristics, graduates of the department are appointed to work related to the development, research, production, installation, adjustment and operation of electromechanical systems of automation and electric drive, mechatronic and robotic devices in all branches of industry, housing and communal services, construction, electrical and motor vehicles, agricultural sector. Today, the military sector of industry needs specialists in the field of mechatronics and robotics more than ever before.

The wide profile of training explains the great demand for graduates of the department, both in Ukraine and abroad. Since the electric drive is a means of optimizing technological processes, it solves an extremely important problem for Ukraine – the saving of electrical energy, energy and currency resources. Since its establishment, the department has trained more than 5.5 thousand engineers, specialists, masters, including more than 300 masters and candidates of technical sciences for 47 countries of the world.

Students acquire practical skills on modern equipment in the department's laboratories, during course and diploma design, during educational practice. Graduates are successfully employed at leading foreign companies: Siemens, Bosch, Fraunhofer Institut, FAM Group, Volkswagen, Schneider Electric, etc.

As a result of the department's participation in international programs of the European Union with the universities of Germany, Bulgaria, France, Czech Republic and Austria, new specializations in the mechatronics of electric vehicles and robotics have been opened, and the best students with the defense of a second diploma in one of the countries are being included.

Currently, students from 12 countries are studying at the Department of Automated Electromechanical Systems. All of us are proud of such an opportunity to

study here and have confidence in our high professional qualifications after graduating from the university and guaranteed employment in our countries.

Lisova D.V.
Scientific adviser: Podolska Ya.A.
NTU «KhPI»

FOREIGNERS SHOULD GO TO UKRAINE TO STUDY

Kharkiv is a student city where thousands study. Moreover, this city is proud of this status. Why Ukraine? When you see foreigners near the university, such a question arises. Education here is cheaper than in the West – it is an obvious fact. Is this our only advantage or is there something else?

Therefore, it is worth investigating why exactly foreigners go to Ukraine to get an education, which reasons influence the choice of foreigners.

Let's start with the numbers. In 2010, the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine issued an order that allowed Ukrainian universities to provide foreign students any courses or educational programs in English. The goal is to increase the attractiveness of Ukrainian educational institutions and enter the twenty leading countries in the world in terms of international education. And indeed, since 2011, the number of foreign students coming to study at Ukrainian educational institutions began to grow rapidly.

In 2020, more than 76,000 students from 155 countries of the world came to study in Ukraine, almost half of whom study in medical specialties.

But let's return to the question of why foreign students choose Ukraine for education when Ukrainians dream of studying outside the Motherland? After analyzing the sources, it can be concluded that the following reasons influence their choice:

- the cost of education in Ukraine (it is lower);
- a Ukrainian diploma is valued and recognized in their Motherland;
- the desire to study in a European country.

But foreign students also have certain problems when they come to Ukraine. Namely, the problem of obtaining a visa, spending a lot of time to come to Ukraine, bad conditions of living in hostels.

Each of us is already used to working and studying in war conditions. Working for victory and volunteering are the realities of our lives. But on the other hand, foreign students every day watch stories about military operations, missile attacks on our territory. Unfortunately, not everyone is ready to study even in more or less safe cities, not to mention the East of Ukraine, where no student came this year.

Before the war started, the number of foreign students were expected to increase, but there were very few students willing to study in the extreme conditions. At the end of September, 3,437 students were registered. This is 90% less than in the previous year.

I think that the role of foreign students is very important in the educational process of every educational institution. After all, this is not only an investment in the country's economy, but also an exchange of experience. Therefore, we must fight for a good reputation, ensure good quality of education and create comfortable conditions for living and studies of foreign students.

I am sure that this horrible war will end with our victory. We will rebuild and develop our country. Moreover, Ukraine will attract foreign students from all over the world. And our education will be at the level of the best in the world.

Ren Qingsheng, Wang Xingrong, Xie Lu
Scientific advisers: Rezvaya K.S., Makarov V.O.
NTU «KhPI»

IMPACT OF INDUSTRY 4.0 ON TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL PROCESS

With the beginning of Industry 4.0, new opportunities have appeared in the education, in the processes of obtaining, distributing and transferring knowledge.

To take full advantage of the opportunities offered by advanced technologies, a similar revolution in education is needed to successfully prepare specialists with new necessary competencies.

Today, almost all countries have regulations and programs of various levels and scales, which are aimed, for example, at educating a “Smart Nation” in Singapore or at creating their own digital environment “Internet+” in China.

One of the brightest projects implementing Industry 4.0 features is Stanford2025. It is a concept of learning for the future, including learning for six years that can be stretched for a lifetime, focusing on acquiring skills, studying the subject area to solve a specific problem. The university must become a flexible platform for collaborative activities to support itself in the rapidly changing environment of the future.

Modern education, first of all, needs to be prepared for the challenges of the digital educational world, which is characterized by the speed of information exchange, dynamism, the ability to quickly receive information, as well as the so-called soft skills. Now the concept of Education 4.0 (SMART Education) is being formed, by analogy with Industry 4.0.

Therefore, it is necessary to implement adaptive learning technologies, training courses, game mechanics, micro-learning into the curriculum, to create remote laboratory stands, to conduct 3D modeling, to use distance learning systems, simulation laboratory stands and virtual reality laboratories in the educational process.

For the successful implementation of the Education 4.0 approach under the conditions of Industry 4.0, it is necessary to change the teaching practice in accordance with the new requirements for the formation of competencies.

To provide students with these skills, the curriculum and learning practices must adapt to the economic needs of the Fourth Industrial Revolution.

In addition to subject knowledge, Education 4.0 requires skills that allow students to learn continuously, develop their understanding and expand their skill set, know how to search additional knowledge, how to ask the right questions, how to check information.

One example of a new direction can be “field” experience (the use of learning tools such as internships, industrial projects and mentoring).

It is also necessary to consider the role of teachers, who would be better served as mentors and coaches.

Accordingly, teaching practice should be adapted, and this can be helped by increasing the level of computer literacy. Educators should focus on teaching digital skills to work more effectively with students.

It will also be effective to strengthen the dual training system, which is a successful German model. It creates excellent conditions for the formation of digital changes and Industry 4.0. It makes it possible to adapt and synchronize learning, both at universities and in enterprises, with the dynamics of technological change.

Thus, in the process of digitalization, the very structure of education and the organization of the educational process are fundamentally changing.

The education system does not stand still, but develops in accordance with the promising directions of the country's development and is ready to train highly qualified specialists, including those for Industry 4.0.

Romanov-Andrus M.D.
Scientific adviser: Tykhonova M.Y.
NTU «KhPI»

HOW TO MAKE NEW GENERATION OPPORTUNITIES WORK FOR YOU? THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE THAT FORGOT ABOUT ANY BOUNDARIES

“What should I do in order to start speaking?” Such typical question arises in a person who has embarked on the road to learning foreign languages. And although, at first glance, this task seems to be impossible, it has many solutions, which most often do not even think about. In this article, we will talk about what is right in front of our faces, at the same time managing to remain far from everyone’s attention and how to use it correctly, maximizing the benefits for ourselves.

In order to study any foreign language productively, we need only two very simple and well-known ingredients: theory and practice. Everyone has heard of them, right? However, despite their fame, a very small number of people, starting to learn a particular foreign language, know how to use these two ingredients correctly and

accurately calculate their proportion, which becomes a serious obstacle in their way, because without a recipe, they will never be able to bake cake, even with a strong desire. That is why it is so important to be able to combine the study of theoretical material with the application of this material in real life.

We live in time of opened opportunities and new ambitions. Compared to the last century, it has become much easier to “speak” a foreign language and now even children can cope with it, however, subject to the availability of the above-mentioned “recipe”, which I would like to talk about in a little more detail and depth.

Why don't I recommend, for example, a couple of textbooks that I personally like? Firstly, because they are suitable for me, and not for you, so you can find something more valuable for yourself. And secondly, my point is that no student should limit himself to one textbook. The century in which we live has opened up many opportunities for us, and it is very important to use each of them without setting unnecessary boundaries. Using the Internet, you have to find as much information as possible about the topic you are studying, because any textbook is only a part selected by the publisher, study the material more thoroughly, but remember that you must be 200% sure of the sources you use.

The main task that faces you is to set up your environment in such a way that you immerse yourself as deeply as possible in the environment of the language you are learning, but such immersion is possible not only while living abroad.

You can start the changes from your smartphone or laptop: change the language of the entire interface to the desired one, start writing notes, to-do list and daily plans in the language you are learning. Let's move on – there are many volunteer programs and free applications in the world that allow you to communicate with native speakers, sometimes even via video – do not miss this chance. Find someone who is fluent in the language you want and practice with them as much as possible. Ideally, the topics of your conversations should match the vocabulary topics that you are currently learning, because the best way to remember a new word for you is to apply it in a live conversation.

Talking about daily life things: each of us cleans the house, right? What if since now while you're sweeping or doing the dishes you will start listening to podcasts and videos in the language you're learning? If you find it difficult to listen without subtitles, speak for yourself instead. Your favourite movie can help you! Imagine that you are trying to convince your best friend to watch it, telling him in detail about the plot and the benefits of the movie you have watched. Initiate a dialogue in your head and gradually learn to express your thoughts out loud without fear of making mistakes. In order to improve listening and pronunciation you can try to rewatch this movie in the original with subtitles.

However, remember that success usually comes to those who are too busy looking for it, so "Don't let yesterday take up too much of today," – Will Rogers.

Tarasenko Y.B.
Scientific adviser: Karliuk S.V.
NTU «KhPI»

ON INTEGRATION OF FOREIGN STUDENTS INTO UKRAINIAN EDUCATION ENVIRONMENT

Educating foreign students in national universities, regrettably as it may be, is currently seen by stakeholders mostly as a source of earning additional profit, while it should serve primarily as a means of promoting Ukraine and its science worldwide. Accomplishment of this goal is only possible when foreign students experience satisfaction with their staying and learning in Ukraine, which in turn can be achieved through their integration and involvement in the academic and social life of their respective universities and local communities.

Due to pandemics and the Russian invasion, the training process in Ukraine has been adapted to the online mode, which enables analyzing the shortcomings in work with foreign students in pre-pandemic period, and working out steps to improve the situation once the off-line training resumes.

Various researches on foreign students' attitude to and satisfaction with their training carried out at many Ukrainian universities have demonstrated that the basic problem of foreign learners is that they exist separately from their Ukrainian

counterparts in a kind of a “bulb” living in students’ hostels allotted “specially for foreigners” and studying in separate groups. Even if they do study in mixed groups together with Ukrainians, they feel that they are treated somewhat differently by both teaching staff and peers.

The obvious reason for such isolation is the students’ insufficient knowledge of Ukrainian language. It certainly depends on individual person, but the general tendency is that foreigners are not motivated enough to learn Ukrainian for reasons that they will not need it after leaving Ukraine or they try to do with English or Russian or, being overwhelmed by the new environment, they just close up within their small national communities. A considerable number of students prefer being taught in English, but for the majority of them English is not their native language, hence their lower (on average) academic performance and, if not outright resentment, than some mild dissatisfaction with their learning experience. In one polling, only 52% of graduates said they were prepared to recommend a Ukrainian university to their friends; another survey revealed that nearly 9% of respondents (predominantly Chinese, Vietnamese, Nigerian and Turkish students) thought that Ukrainians are biased and prejudiced to them on the grounds of their origin or religion. Some students mentioned corruption and “indifference of professors” or “lack of ardor in teachers” to cite just a few.

Therefore, the urgent issue to be addressed to is the way Ukrainian is taught to foreign students. Many Ukrainian authors point out that the material in some language courses is outdated and irrelevant to the students’ practical needs. Such courses should be more communicative, activity-oriented and inspire interest in the topics discussed. Separate courses of Ukrainian language for practical and professional purposes should be developed depending on students’ field of study or faculty.

Lecturers who teach professional subjects in English should be supported in terms of providing an opportunity for them to improve their verbal skills. It is not secret that there is a formal approach to this issue on the part of administration: the lecturers were required to present a B2 language certificate and most of them duly

complied, but hardly any training courses for this group of education workers were organized – in most cases they are left to their own devices. There is no expertise as to the quality of translation of learning materials adapted from Ukrainian textbooks.

Also, the group teachers or mentors appointed to each academic group should communicate with foreign students on a daily basis to be able to respond timely to whatever problem a student encounters. In some cases, such communication is rather formal and comes down to mentors' asking subject teachers to "award at least something" to a student who had for various reasons skipped most of the classes.

Finally, Ukrainian students should be encouraged not to shun foreign students but be more open to communication and ready to assist their foreign peers in solving domestic and academic problems.

Tereshchenko A.A.
Scientific adviser: Romanov Yu.O.
NTU «KhPI»

DEVELOPMENT OF NANOTECHNOLOGIES IN UKRAINE

Nanotechnology can be viewed as an industry, if the focus is kept on activities associated with manipulating particles in a scale of nanometres (atoms, molecules) to create and develop high-quality structures and devices. Nanotechnologies can be used in various fields: medicine, pharmacy, manufacturing, building, electronics, ecology, and space science.

Speaking about nanotechnologies in Ukraine, it should be immediately noted that although Ukraine is not currently among the leading countries into researches and manufacturing process of nanotechnologies, many Ukrainian scientists, particularly the National Academy of Sciences of Ukraine, contribute in development of this area.

The main problems in development of nanotechnologies in Ukraine are as follows:

- lack of awareness about nanotechnology and its potential among citizens, and as a result – lack of qualified specialists in this field;

- low level of funding for researches;
- lack of interest in manufacturing nanoproducts among businesses;
- low quality or absence of necessary equipment and facilities;
- difficulties with patent registration and transferring technologies.

The problems mentioned above can be solved by:

- increasing investments in research from national and foreign governments, commercial and non-commercial organizations;
- orientation on the experience of other countries, which are successful in this area;
- encouraging higher educational institutions to take part in research and to prepare future highly-qualified specialists in the field of nanotechnologies;
- choosing the most perspective and realistic way to establish manufacturing nanoproducts in Ukraine;
- making equipment of laboratories and factories appropriate for research and further producing.

The programs launched in Ukraine to promote development of nanotechnologies are:

- 2003 – “Nanostructured systems, nanomaterials, nanotechnology” by National Academy of Sciences of Ukraine;
- 2009 – “Nanotechnology and nanomaterials” by Ministry of Education and Science of Ukraine and National Academy of Sciences of Ukraine;
- 2015 – “Fundamental issues of new nanomaterials creation” (concept of the target-oriented complex program of fundamental research of NAS of Ukraine for 2015–2019).

The tangible results of fundamental research in nanotechnology in Ukraine include:

- coating technologies in the nanostructured state;
- new methods for measuring the characteristics of nano systems;
- nanostructured composites for new welding technologies;
- drugs with silver and other nanoparticles for use in cardiology, oncology, gynecology, burn and infectious medicine;

- chemical current sources based on nanostructured oxides Mn, Cr, Co, W;
- nanostructured ceramic composites biocompatible with human bone tissue.

Nanotechnologies have an enormous potential to become one of the leading industries of the future and make a breakthrough in science all over the world. As for successful development of nanotechnologies in Ukraine, the following key factors must be noted: our country should keep up with world trends in the field of nanotechnologies and find the areas in which Ukraine has advantages over other countries.

Tsyban O.Yu.
Scientific adviser: Romanov Yu.O.
NTU «KhPI»

ENGLISH AS A KEY TO INTERNATIONAL EDUCATION

One of the most important topics of today is why the English language is a major subject in international education. It should be said that our past has certainly a connection with the present. One can remember a story about the Tower of Babel according to which people once spoke the same language and easily banded together to build a tower in Babylon to glorify their own achievements, rather than those of their deity. God didn't like such an idea and ensured that mankind spoke different languages so that they would never be able to work together again. This is a good example to tell us why we need a common language; we do need it in order to cooperate and in order to study.

And nowadays it is English that is the most common second language in the world. According to the British Council, in 2020 about two billion people all over the world were studying English. Many countries form their national syllabuses relying on the importance of studying new languages, and all of them include English: for example, children from Belgium study Dutch, French, English, and sometimes German; Ukrainian children study Ukrainian, English, and sometimes German or

French – so, everybody learns English, and this language constitutes an integral part of international education.

There are some other important features making the English language a key to international education. One can note there are some languages, which are just easier to learn than others. English is the case; it is not as difficult as Chinese, Arabic, Finnish, Hungarian, Japanese, which makes it more affordable for learners. Moreover, with 360 million native English speakers and two billion people speaking it all over the world, English is very available: it is highly likely that if you meet someone from another country, you will both be able to speak English. It gives you an open door to the world and helps you enhance your academic mobility. Another feature to be mentioned is cultural background. People of the world like reading books, listening to music, and watching films or series. There are lots of good fiction, such as *It* by Stephen King, *Romeo and Juliet* by William Shakespeare, *Harry Potter* series by J. K. Rowling, etc., and all of them are written in English. What about music? Billie Eilish, Eminem, Taylor Swift, and many others won the most prestigious awards in the world singing in English. Famous television series *Game of thrones*, *Wednesday*, films, such as *Joker*, *Titanic*, etc. have one similarity – their original language is English. Of course, English culture is fantastic, and there is no way in which someone can learn a language without accepting the culture that comes with it.

In conclusion, the English skills enhancing an international education should be highlighted. The exploding demand for higher education worldwide and the perceived value of studying at prestigious post-secondary institutions abroad force parents' readiness to send their children to study at a university abroad. (According to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), in 2012, more than 4.5 million students were studying overseas at post-secondary level – that is more than five times the number of students who were studying abroad in 1975; and as expected, the international student population is likely to reach 8 million by

2025.) With the US, UK, Canada, and Australia amongst the most popular destinations for overseas students, it means studying in English for them; students need the right level of English skills to win a place at their chosen university, and they have to prove their level of English proficiency before they enroll. There are some specific skills in English that all students need in order to get the most from an academic education overseas: being able to skim read a set text written in English and pick out the key concepts and ideas presented, then taking that information and paraphrasing it; delivering a presentation on the different academic perspectives on a chosen topic, answering questions, debating, and so on. These are all the kind of real-life English skills that students need to have at their disposal in order to thrive academically, and Ukrainian students should work as hard as they can to master them all.

Vlasov V.V.
Scientific adviser: Romanov Yu.O.
NTU «KhPI»

INTELLIGENT CONTROL OF ROBOT MANIPULATORS

Designing high-performance, low-cost robot manipulators is one of the ultimate challenges for engineers nowadays. Key performance criteria for these robots are: 1) cycling time, 2) accuracy and repeatability, 3) ease of programming, 4) intelligence, and 5) safety. In striving to meet these increasingly stringent performance goals, a mechatronic approach which combines aspects from both mechanical hardware and servo software is required.

Most industrial robots are manipulators controlled by a microprocessor controller. To implement the control of an industrial robotic manipulator, it is necessary to solve a number of problems; in particular, an important task is motion planning. It is necessary to choose the trajectory of the technological tool, while not only the trajectory of motion but also the laws of speed change must meet both requirements of the technological process and capabilities of the robot. So, position-

contour control systems are mainly used in welding robotic technological complexes. They ensure the implementation of trajectories specified by a sequence of reference points. During the control process, intermediate points of the trajectory are calculated and the master actions for the actuators are formed. As a result, a coordinated movement of the degrees of mobility leading to the required changes in the position and orientation of the technological tool is realized.

The study of the effectiveness of industrial robots should be carried out in an experimental simulation environment using an emulator of control systems such as RCM (Robot Control Multiprocessor). The proposed control algorithm is implemented in the C++ programming language and integrated into the industrial robots modeling system.

When testing the proposed control algorithm, it is important that it ensures a collision-free movement of the robotic arm, which is crucial when operating robotic arms in a working environment with obstacles.

Volkov D.S.
Language adviser: Tykhonova M.Y.
NTU «KhPI»

3D MUSEUM AS A MODERN WAY TO GET IMMERSED IN A FOREIGN CULTURE

In recent years, the global pandemic, unpredictable disasters and many other unpleasant factors have become an obstacle for everyone to get a grasp of modern art, as numerous museums were forced to close. For instance, Notre-Dame de Paris was significantly damaged due to the horrific fire that took place several years ago and its restoration could even take decades. However, with the implementation of 3D museums, this problem can be solved to a great extent as people from all over the world can become a part of a worldwide history and its culture.

I perceive this topic as relevant, because now visiting museums and art galleries in 3D is more of a personal experience than a physical privilege. As material

and time restrictions are no longer an excuse, it is possible to get people engaged in finding out more about different cultures and help them to develop critical skills through VR tours.

I strongly believe that this opportunity in the digital industry will have a huge impact on the development of the worldview and the cultural values of society. Most people are used to spending their spare time watching movies, playing video games. No doubt, these are great activities, but now people will be able to add cultural entertainment to their routine that will expand their historical awareness. Moreover, museums often face problems displaying some ancient relics, because they usually require certain conditions to maintain their integrity and original form. Therefore, specialists keep some of them separate from others exhibited in museums. Fortunately, the digitization of artifacts allows you to store them in safe places, but keep them in the public eye in the virtual reality.

The purpose of this technology is closely related to the development of IT in our modern society. People can choose a museum in any direction and become its online visitor at one click. For example, I always wanted to visit the Vatican, and now it is not necessary to be in Rome to visit the smallest sovereign state in the world. The Vatican has created a series of virtual tours that will allow you to immerse yourself in the headquarters of the Roman Catholic Church - the residence of the Pope and one of the most important churches in Christianity, St. Peter's Basilica. Thus, I was able to easily immerse myself in a completely different culture.

All in all, I want to imply that 3D museums are informative and educational to the audience, no matter what age it is, and from now on people can visit any appropriate museum they want without lavishly spending money on travelling. So, VR technology is an amazing way to preserve, art and culture of different nations.

INTERNATIONAL EDUCATION IN UKRAINE: TRENDS AND INNOVATIONS

International education has been gaining increased attention in Ukraine in recent years. This is due to the need for Ukraine to integrate into the global educational space and meet the demands of an increasingly competitive labor market. The development of international education in Ukraine is closely related to the implementation of innovative approaches and the introduction of modern technologies into the educational process.

The main trends in international education in Ukraine can be identified as follows: an increase in the number of international students, the development of international educational programs, and the expansion of international cooperation. In order to attract international students, Ukrainian universities are introducing a range of programs, including scholarships, internships, and language courses. Additionally, universities are also working to improve the quality of education by implementing innovative approaches and introducing new technologies into the educational process.

One of the key innovations in international education in Ukraine is the introduction of e-learning platforms. These platforms provide students with access to educational materials and resources, allowing them to study at their own pace and on their own schedule. This is particularly important for students who are unable to attend traditional classes due to work or other commitments. Another innovative approach in international education in Ukraine is the development of international educational programs. These programs are designed to meet the specific needs of international students, and they offer students the opportunity to gain a unique perspective on the Ukrainian educational system.

In conclusion, the development of international education in Ukraine is an important and necessary process. By implementing innovative approaches and

introducing new technologies into the educational process, Ukrainian universities are able to attract international students and improve the quality of education for all students. However, there is still much work to be done in order to fully realize the potential of international education in Ukraine, and further research is needed to identify the most effective approaches and to identify areas for improvement.

Xie Lu, Wang Xingrong, Ren Qingsheng
Scientific adviser: Rogovyi A.S.
NTU «KhPI»

INTERNATIONAL ACTIVITY AS A FACTOR OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE DEPARTMENT

Powerful integration processes that capture all public spheres require adequate responses from higher education, strengthening the international component in organizing the education of a modern specialist. Especially, with the intensification of Ukraine's integration with the European Union, a number of questions and trends will arise in front of universities in the educational programs. One of the most important trends is the increasing role of higher education due to the growing role of science. The lack of qualified personnel in production requires more and more specialists. This issue is especially acute in the industry of production and operation of hydraulic equipment, which is becoming more and more complicated in modern industries.

The second important trend in education is the diversification of higher education in terms of institutional norms, levels, and content from bachelor's programs to doctoral programs. An increasing number of international students are choosing educational opportunities in different programs in different countries, which raises an acute question for universities about the consistency of academic programs and the equipment manufacturers' and employers' requirements.

The trend of education internationalization is rapidly gaining strength due to the commonality of engineering problems for many countries, the world community democratization, the globalization of the economy, and the labor market.

To foresee, recognize in a timely manner, and use these trends in our educational process is a strategic task for the international activities of the department. In our case, such activity should be aimed at studying international experience and its projection on our educational space.

Zaghar Adnane
Scientific adviser: Kopp A.M.
NTU «KhPI»

USE CASES OF GRAPH DATABASES AND TRIPLESTORES

A network graph is a two-dimensional representation of nodes and edges. Each node represents an entity, and each edge represents a link or relationship between two nodes (such as a person). The idea of using databases to map relationships digitally began to become widely employed in industry as a result of improved processing power, in-memory computing, and established standards.

Graph databases, also known as triple stores, are commonly classified as a type of NoSQL database. This is due to the fact that this database employs a unique index that holds data on nodes, edges, and their connections in groups of three. A triple, also known as an assertion, consists of three primary fields: a subject, a predicate, and an object. Each subject, predicate, and object is identified by a Uniform Resource Identifier (URI). The first field of a triple store database carries the URI for the subject, the second field contains the URI for the predicate, and the third field contains the URI for the object.

Historically, the two primary forms of graph databases were property graphs, which only support nodes and edges, and knowledge graphs, which can focus on the semantic aspects of data and store information in triples. When the two types of graph

databases converge, the architectural differences between knowledge graphs and property graphs are expected to disappear. Graph databases are utilized in aiding systems, fraud detection, recommendation engines, social networks, and other systems that manage relationships.

Graph databases are projected to play a significant role in a variety of industries, including artificial intelligence, machine learning, data science, and business intelligence, in the next years. Also, data federation's evolution will have a big impact on this type of database systems and its applications.

Zaghar Zakaria
Scientific adviser: Kopp A.M.
NTU «KhPI»

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DATABASE MANAGEMENT SYSTEMS

Artificial intelligence (AI) is the study of how intelligence can be implemented. However, once established, the next crucial part is storing the created data, which necessitates the use of databases. A database is a collection of data records that contain information about both physical and virtual real-world items.

AI-enabled databases are a novel database technique that focuses on generating stronger Machine Learning (ML) and Deep Learning (DL) models and then training them faster and more efficiently. To provide value-added services, such databases typically incorporate different AI technologies. AI-driven databases are meant to optimize computational and database resources; such databases can ingest, examine, analyze, and visualize complicated data in milliseconds. AI-enabled databases provide full-text search and text analytics.

AI-powered databases should be used for the following applications: to achieve business objectives based on the organization's ML and DL efforts; to create a model pipeline platform that hosts data-science-driven models; to save time and optimize

resources; and to address the volume, velocity, and complex data governance and management challenges associated with training ML and DL models.

Object detection and text analytics, speech recognition, social-network filtering, computer vision, and other applications of AI-driven databases are just a few examples.

AI-enabled databases save time and money while also improving the quality of ML and DL procedures. AI engineers can use AI-driven databases to focus on creative intelligent activities, new technologies, and business models rather than typical data processing methods.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ДВНЗ ДДПУ – Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»

НТУ «ХПІ» – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

НУЦЗУ – Національний університет цивільного захисту України

НЮУ ім. Я. Мудрого – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

УПА – Українська інженерно-педагогічна академія

УкрДУЗТ – Український державний університет залізничного транспорту

ХНЕУ ім. С. Кузнеця – Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця

ХНПУ ім. Г.С.Сковороди – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ХНУРЕ – Харківський національний університет радіоелектроніки

EUBA – Економічний університет у Братиславі (Республіка Словаччина)

KhNAHU – Kharkiv National Automobile and Highway University

NTU «KhPI» – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Наукове видання

**«УКРАЇНА І СВІТ: ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА ТА
СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

19 – 20 квітня 2023 р.

Відповідальний за випуск проф. Кіпенський А.В.

Підп. до друку . .2023 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 34,7. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ «ХПІ». Свідоцтво про реєстрацію ДК №116 від

10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Самостійне електронне видання